

DE DOOT HEERST OVER DE WERELT
Ick Rust van myn Arbeydt.
HET SCHOUTONEEL DES DOOTS.
OF
DOODEN DANS.
Door
Salomon van Rustingh. Med: Dott.

Het
SCHOUW-TONEEL
Des
DOODS;

Waar op na 't leeven vertoont word

De DOOD op den THROON

Des AARD-BODEMS:

HEERSCHENDE

Over alle STAATEN en VOLKEREN.

Verçiert met dartig Zinnebeelden.

DOOR

SALOMON VAN RUSTING,

Med. Doct.

VIERDE DRUK.

t'AMSTERDAM,

By JOHANNES ROTTERDAM, Boekverkoper, in de Hartestraat. 1741.

VOOR-REDEN

AAN DEN

LEEZER.

It Werk zal menig, als iets vreemts, in d'ooren dondren;
My dunkt, als hoorde ik reets al vragen, met verwondren:
Hoe komt *van Rusting* aan zo akelig een stof,
Als deze *Dooden Dans?* de bloemen van zyn hof
Zyn voormaals doorgaans met vermakelyker verven
Voorzien geweest: hoe komt hy nu van doot, en sterven,
Te reimen? hoe komt hy een *Dooden Dans* in 't spel
Te voeren, dat 's een stof die met zyn naturel
Niet over een komt: en men heeft zeer weinig reden
Te denken, dat van hem, die zo veel koddigheden
Te blad gesteld heeft, iets kan komen, dat zo groots
Een tytul voeren kan, als 't *Schouw-toneel des Doots.*
Hy is te koddig: en zyn geest zal niet gehengen,
Die dootsche treur-stof met geen snakery te mengen,

Alſchoon die, by dit werk, als ernſtig, weinig voegt.
Een fronſſelfrons is met geen ſnakery vernoegt.
Hoe komt *van Ruſting* dan aan zulke buite ſprongen?
Meſſieurs! ik ben daar ſchier gelyk als toe gedrongen.
Myn drukker, ouder nog als ik, zag nog geen kans
In 't graf te raken, voor hy deze *Dooden Dans*
My opdrong, en die uit myn brein, en pen, zag baren.
Ik zogt geen reden, tot onmooglykheit, te ſparen;
Maar 't hulp niet: is 'er dan een miſſlag in begaan,
Dat komt uit ongewoonte, in zulk een ſtof, van daan.
De plaaten heeft 'er my de drukker toe behandigt;
Maar, tot den inhout van het rym, gants niet verſtandigt.
Ik heb 't volkomen na myn zin, zo als 't myn tyd
My toeliet, voortgebragt. Ik weet wel, koddigheit
Wil vlugger uit de pen, als bleek, wen ik die teelde:
Maar doch verzoek ik, dat zig niemant in wil beelden,
Dat ſlegts maar ſnakerny en koddigheit myn hert
En brein vervullen, zo, dat daar geen plaats in wert
Gevonden, daar de roem en zugt tot God in veſten
Kan, nog gedagten van de Doot, en ook ten leſten

Het

Het Oordeel: want, indien ik 't zeggen mag, ik ben
De minste tyd zo, als het schynt dat my myn pen
In koddigheit verbeelt: maar doch, myn geest is lugtig;
En, als myn digtgeest werkt, bequamer om 't geen klugtig
Is, voort te brengen, als het geen veel ernst vereist;
Gelyk myn vaarsendigt het doorgaans zo bewyst.
In die tyd is myn geest alleen tot zulks maar vaardig.
't Is weinig waardig; maar 't zoud nog veel minder waardig
Zyn, zo 'k in die tyt quam tot ernstig vaars-besluit.
Wat boven in een vat lyt, kan 'er 't vaardigste uit;
En dat blykt over al in allerhande werken.
Op die wys moet men ook myn koddig rym aanmerken.
Wat nu dit *Schouw-toneel des Doots*, of Dodendans,
Belangt, ik heb regt uit gezeit, dat ik geen kans
Kond zien, dat ik daar, na betamen, van zoud komen,
Vermits myn rymgeest noit tot nu toe ondernomen
Heeft, zaaken op de pars te brengen, die zo naar,
En dof, en aaklig zyn, als dit doots-werk: maar
Al wat ik inbragt, scheen voor Meester Jan ten Hooren,

Maar taal van uitvlugt; en dies was 't maar tyd
verloren,
Daar tegen ingeleit. Hy drong het my op 't lyf.
Indien 't nu hier en daar wat kreupel, en wat ſtyf,
Of lam, mogt wezen, of niet na zyn aart behandelt,
Zo moet men denken, wie eén aaklig pat bewandelt,
En heeft dat nimmer van te vören meer gedaan,
Zo die zig, daar door, ſtyf, of kreupel, vint te
gaan,
Dat is geen wonder; en men moet het hen vergeeven:
'tIs ook met my zoo. Dit is 't eerſte van myn leven.
Myn geeſt is zulk een zoort van digten ongewoon:
En dies verzoek ik, dat men my hier in verſchoon.
Ik roem myn ſteil niet als iets groots, en hoog verheven,
Ik heb 't zeer vaardig, zo als 't voorquam, heen
geſchreeven.
Myn bezigheit ontrent myn lyd'ren, liet my doe,
Tot rymen, weinig tyd, tot nut dier zaaken, toe.
Indien een vyand van de Bekk'riaanſche ſtelling
Hier in iets aantrof, dat zyn drifte geeſt tot
quelling
Verſtrekte, die moet my, gelyk een Bekk'riaan,
Of meer, aanmerken, daar ik graag voor door
wil gaan.
Ik ben niet ſchuldig my na elks zyn wil te voegen:

Ook

Ook niemant: laat ons daar ons zelf me vergenoegen,
De ſnaaks- of koddigheit, is hier zeer weinig in
Te vinden: heeft het ent, nog ſlot-Rym van 't begin,
Niet iets dat daar na zwymt, de reſt heeft noch veel minder.
Het ſtrekt geen eerbaar oor, noch goed verſtant, ten hinder.
Den inhout is gelyk het tytulblat vermelt;
En zo als 't, voor wie 't koopt, en leeſt, wort voorgeſtelt,
In rym, of digt, gepaſt op dartig koopre platen:
Met die vertelling moet men zig genoegen laten.
't Zy waar ik voormaals, met myn pen, voor heb geſpeelt,
In dit werk heb ik gants myn eigen aart verbeelt,
In 't endigen van elk gedigt, op al de dartig
Figuren; dit belyde en zegge ik openhartig:
Maar evenwel ben ik geen dod-oor; en myn geeſt
Is doorgaans lugtig, van myn kintsheit af, geweeſt;
En zal miſſchien alzo wel al myn leeven blyven.
Waar die aart in is, is zy zwaarlyk uit te dryven.
Wat aangaat nu al die hiſtoriën die hier,
Op ieder plaatjen, ten exempel, op 't papier
Staan, moet men weeten, dat ik van al zulke boeken
Zeer ſlegt voorzien ben; dies heb ik die moeten zoeken

Uit myn geheugenis; en die heeft ze uitgebraakt.
Myn meeste boeken zyn, door wanzorg, weg geraakt,
Wen ik in d'Oorlog was. En wie wil zig vermeten
Het al te onthouden, wat hy voormaals heeft geweten?
Dit was myn hinder, dat ik niet op elk geslagt,
Van zaaken, meer heb, tot exempel, voortgebragt.
Ik wens eén ieder die myn *Dooden Dans*, te lezen
Komt, dat z' hem, tot vermaak, en nut, en heil, mag wezen!
In welke wens ik zelf myn zelf ook in besluit.
Wel aan dan! lees met smaak, van voor af aan, tot uit.

In myn Studoor den 16 *Octobris* 1706.

REGISTER

Der

HOOFT-STOFFEN

deezes

WERKS.

XIX.

SCHOUW-

SALOMON VAN RUSTING'S

SCHOUW-TONEEL

DES

DOODS.

Van ADAM en EVA.

Vertroud op God Eert zyn gebod

Hier is all't wenslyk goed geboren,
En in twee Lighamen vergaard.
Maar hier is ook al't goed verloren,
En't Leven met de Dood gepaard.

DOODEN DANS.

Verbeeldende
ADAM en EVA
In 't Paradys.

Eerste Plaat.

IT 's grootste goedertierne en milde Scheppers werken,
Is zyn volstrekt gezag en mogentheit te merken.
Zyn wil is zyn gebod; en wat hy dus gebiet;
Geschiet; ja 't onbevatbre en onbepaalb're niet,
Kan zyn volstrekte wils vermogen niet ontkomen;
Dus zyn de heem'len, d'aard, de zeën en waterstromen;
Door zyne wil, alleen uit niet gevormt: het ligt,
Dat albeweegb're vuur, dat nimmer rust, gestigt
Uit niet: en hier uit, om zyn voorneem te verrigten,
Heeft hy de Zon, de Maan, en minder Hemels-ligten,
De Starren, schoon het ligt te vooren dag en nagt
Deed speuren, met meer glans en luister, voortgebragt,
Tot tyden: en om deze in meer en min te deelen,
Als of hy wilde, dat de tyd een tyd zou teelen,
Heeft hy die ligten hunne wegen, plaats, en tyt,
En loop gesteld, bepaald in zeekere eeuwigheit.
Het aardryk was nog woest en ledig, 's daags te voren;
Die woestheid had het, en die heeft het ook verloren;
Op eenen zelven dag, de darde, doe God woud,
Dat de aarde, boomen, gras, en kruiden, baren zoud'
Van alle soorten: dit geschiede; en hier beneven
Heeft hy die weezens een vermoogentheit gegeeven;
En indruk, op dat elk zig zelve door een zaat,

Vermeerdren zoud', om daar door hun geslagt in staat
Te houden; hun verlies, door aanqueek te vergoeden;
En zig alzo, voor uit te sterven, te behoeden.
Het broedend zonne-vuur, des daags daar na verscheen,
En 's aardryks binnen-vogt, vermengeld onder een,
Verkreegen werkzaamheid, om alles uit de aarde
Hervoor te dringen; op dat ze alles vaardig baarde,
Ja queekte, en voede, wat zy in haar vrugtb're schoot,
Wanneer zy door Gods wil bezwangerd was, besloot.
Het zonne-vuur had veel van 't aardryk nu bescheenen,
En was op d'avond-tyd van yder deel verdweenen,
Als Gods volstrekte wil en onbepaalde magt,
Beval de waatren, zig te laaden met een dragt
Van visschen, en die in hun weeke schoot bewaren
En voeden, zonder zig te ontlasten door hun baren.
Hy deed hun baaren, en 't gebaarde nochtans in
Hun moeder blyven, met bevel van aangewin,
Door teeling; zo dat elk zyn wedergâ bevrugte:
Daar gaf hy lust toe, zo dat yder daad'lyk zugte
En hygde, en swoegde, na 't volbrengen van 't gebod.
Dus heeft de wonderbare en Heerelyke God,
De waatren, van zo veele en veelerhande vissen,
Voorzien, dat niemant hier het soort-getal van gissen
Of ramen kan. Hier kond' het water nog niet meê
Volstaan: God wilde, dat het alle veder-veê,
En vleugel-dieren, uit haar schoot zoud' opwaarts geeven
Om onder 't Uitgespan der Hemelen te sweeven,
En op het Aardryk, in de Lugt, en 't water ryk
Vermenigvuldigen; en yder zyns gelyk,
Door zoete teelzugt, en zig samen te vermengen,
Tot hun geslagts behoud, geduurig voort te brengen,
't Gebod was werkzaam, en al strak volbragt: ja al
De vleugel-dieren zyn onnoembaar in getal
Van soorten, die God uit de waat'ren op deed klimmen.
Het Hemel-ligt had nu de vyfdemaal de kimmen
Des

De Aard-kloots, om en om, met zigtbaar ligt beſtraalt,
De Zon had tweemaal met zyn heldre glans gepraalt:
Het aardryk was nu al met groene velden, boſſen,
En lof, en kruiden, fray voorzien, en wel bewoſſen;
Als God het, boven 't geen 't gebaard had, nog gebood,
Een onnaſpoorelyk getal van klein en groot
Gedierte, in grootheid, en in eigenſchap verſcheiden,
Ja in- en boven aards-gedierte, en van die beiden
Tot elk een wedergâa te baren, dat zyn ſoort-
Gebruik tot teeling, om elk zyns gelyke voort
Te brengen; 't was een wet, waar door zy moeſten tragten
Na menigvuldiging van hunne dier-geſlagten:
In zulks was lugt- en aard- en water-dier bewuſt,
En wel gehoorzaam, door een ingeſchaapen luſt.
Nu was het aardryk, en het water, en de heemlen,
En dieren, die op aarde, in lugt, en water weemlen,
Ja in en onder d'aard; en bomen, kruid, en gras,
Geſchaapen, zo als zulks de wil des Scheppers was.
Nu wild' hy eindlyk, als tot end en ſlot van zaken,
Gelyk zyn raads-beſluit zo lag, ook menſchen maken:
Hy Schiep dan Adam uit een ruuwen aarden-klomp;
En dreef een wind-lugt in de leevenloze romp,
Waar door hy aaſſemde, en vertoonde zig te leeven.
God had nu al wat leeft een wedergaa gegeeven:
Geen vis, geen vogel, vee, nog worm, was ongepaart,
Geen leeven, of het had een dier na zynen aart
Tot zyn gezelſchap, daar 't mee om kon gaan, en ſpelen,
En ſpeelende ook een dier gelyk het zelf was, teelen:
De mens, van God zo zeer begonſtigt, dat hy al
Die groote meenigte, ontelbaar in getal,
Byzondre namen gaf, die elk in laater tyden
Behouden zou, zag elk gedierte zig verblyden
Met zyn gezelſchap, daar 't mee omging; maar niet een

Van deeze moeide zig met hem: hy was alleen;
En kon geen aanſpraak nog gemeenzaamheit genieten
Van al dien groten hoop, hoe moeſt hem dit verdrieten!
Dog God erbarmde zig zyns eenigheits, en deed
Hem, ſlapende 't bewys van gonſt, ſchoon zonder beed
Van Adam, dat hy hem een rip, een zyner beenen,
Ten wederga, ten vrouw deed worden, en met eenen,
Hen, wien hy heerſchappy des werelts, over 't vee
En alle dieren, ja der viſſen in de zee
En andre waatren, zelf der vooglen toevertrouwt had,
Een Luſthof tot verblyf gaf, welk hy zelf gebouwt had.
Indien een heerlyk Hof wort door eens menſchen hant
Geplant (wat groot verſcheel!) deez' had God zelf geplant.
Kan 't beter zyn, als door God zelf, die 't zo kan voegen,
Dat heel de volheid daar is, met het vergenoegen
Verêenigt? neen 't verſcheel is groot. Wat God voltooit
Is onberiſplyk; en dat doet een ſchepſel nooit.
Ja, tot meer gonſtbewys, bleef God geen middel ſchuldig:
Het algemeen gebod, neem toe! vermenigvuldig!
Teelt uws gelyke met een zeekre welluſt voort!
(Verſchoon myn ſpreekwys) wat nu ook tot haar gehoort.
De Heemlen, zon, en maan, en ſtarren, alle dieren,
Die op, die onder, in, en boven d'aarde zwieren,
De zeen, en wateren; de bomen, kruid, en gras,
En bloemen, zaat, en vrugt, en allerlei gewas,
De zeên, fonteinen, en rivieren, elk in orden,
Deeze all' heeft God, al eer hy menſchen ſchiep, doen worden.
Het voedſel was 'er, eer hy, 't geen 'er mee gevoed
Zou worden, voortbragt; en hy keurde 't alles goed.
Op wat wys had Gods glans op aart meer uitgeblonken?

Dit alles had hy aan den menſch, tot nut geſchonken.
Hy ziet verwonderd, die eens menſchen konſtwerk ziet;
Hoe moeſt dien menſch dan zien, die alle ding, dat niet
En nooyt geweeſt was, en uit niet, door Gods vermoogen,
En wil, geworden, met verwonderde hart en oogen
Aanſchouwde! ja hoe kon hy zelf zig zelf bezien,
Als met byzondere verwondering, indien
Hy overwoog, gelyk gelooflyk is, uit aarde,
Van God gevormt te zyn! en wat verwond'ring baarde
Die niet wel in hem, dat hy kennis had, en magt,
Om alle dieren, door den Schepper voortgebragt,
Uit aarde en water, naam te geven, elk byzonder,
Door gonſtbewys van God! hier was het alles wonder,
Wat oog, en oor, gevoel, en neus, en tong, vernam;
Niets uitgezondert, hoe 't en wat, te voorſchyn quam
Tot gonſt-ophooping, en tot een byzondre zeegen,
En meer vernoeging, had hy mogentheid verkreegen,
Om over alles wat zig roerde, heerſchappy
Te voeren, met ontzach; en hy alleen was vry,
Van al 't geſchapene. Hy moeſt zig maar gewennen,
Den groten Schepper, als zyn goeden Heer, te erkennen;
En niet te twyflen aan de woorden en de magt
Van God, die hem, en al 't geſchaapne had voortgebragt.
Nu had zyn milden God en gever hem doen weeten,
Dat hy van alles wat dien luſthof had, mogt eeten;
't Zy tot zyn voedſel, tot zyn luſt, of tot zyn ſmaak;
Hy gaf 't hem alles tot zyn wil, en tot vermaak:
Alleen beval hy, dat hy, van de Boom der kennis,
Geheel niets eeten zoud, op ſtraf van heilig ſchennis;
Ja wierd uitdrukkelyk van God gewaarſchuuwt, dat
Hy doot voor God zoud zyn zo haaſt hy daar van at;
En dat hy, van die tyd af aan zoud ſterflyk weezen:

Zo dat de menſch die Boom, gelyk de doot, moeſt vrezen,
De Slang, de liſtigſte der dieren, die van God
Geſchapen waren, nam de ſtoutheid, dat ze tot
De vrouw ſprak; even als of God den menſch bedrogen
Had: ja! zou gy hier niet van alle bomen mogen
Hun vrugten eeten! hier nu ſprak de vrouw op: ziet,
Wy eeten vrylyk van der bomen vrugt; maar niet
Van die in 't midden van den Hof ſtaat. Wy genaaken
Die niet: want God verbood ons aan die Boom te raaken.
Hy waarſchuuwde ons, en zeide: op dat gy niet en ſterft:
Hier ſprak de Slang op, als of 't noodloos was gederft
Wat God verboden had: gy zult op geenerhande
Maniere ſterven: maar God weet, wanneer gy van de
Verboden Boom eet, dat u blintheid u verlaat;
Dat g' hem gelyk zult zyn, en weten goet en quaat.
Zie daar! d'onnooſle vrouw geloofd haar Schepper minder
Als deeze Slang! zy zag de vrugt aan, voor geen hinder
Te kunnen baren; en zy was haar ſchoon in 't oog.
De woorden van de Slang hier bygevoegt, bewoog
Haar, dat zy plukte, en at: wat meer was, zy bedeelde
Den man daar ook van, als haar deelgenoot in weelde:
Hy at ook: en een deel van 't geen de Slang gezeit
Had, ſpeurdenze allebeid aanſtonds: d'onnoſelheit,
En ſchaamloosheid, ontvlood hen daatlyk, door hun daden.
Men ſchaamde zig zyns zelfs, en zogt, met vygebladen,
Te dekken 't lighaam, dat men nu, met ſchaamten, naakt
Bevond te wezen. Ook was reets in haar geraakt
De kennis, dat zy 't goed verworpen, en het quade
Verkoren hadden; en dat zy voor ongenade
Te vrezen hadden, zo dat zy op ſtaande voet,
Met open oogen, het verſtant van quaat en goet,

Met leet beſpeurden : want zy waren ſtrak verlegen
Voor God , van wien hun al hun goed,en heil en zeege*
Gekomen was , en maar alleen te hopen ſtond.
Nu zochten zy , voor God, uit vrees of die haar vond ,
Een veilig ſchuilgeweſt (o dwaasheid!) onder bomen :
Want nu begon men, voor verbodbreuk-ſtraf te ſchromen.
De ſtraf des doods was op dat vrucht-gebruik geſtelt :
Des had de dootſchrik reets hun harten ſtrang beknelt ,
Wanneer God, Adam , daar hy zich verſchool, quam vinden ,
En voorhield , wat hy zich had durven onderwinden :
De vrees voor ſterven , zocht verſchoning ; dies de man
Sprak : 't wyf dat gy my hebt gegeeven ; gaf my van
De vrucht dies booms ; en ik , wyl zy ze gaf , ik at ze.
Wanneer nu God de vrouw vroeg reden,waarom dat ze
Dat had gedaan ? ſprak die , als of dat helpen kon ,
De ſlang bedroog my , en ik at. Maar doe begon
Hy 't dreigement des doodts in vonnis te veranderen.
De drie misdadigen aanhoorden 't met malkanderen.
De Slang trof 't eerſt. God ſprak : om dat gy dit gedaan
Hebt , zyt alleen by al wat leeft vervloekt ! voortaan
Zult gy een kruipdier zyn , en ſtof der aarde lekken ,
Zo lang gy leeft. Ik wil een Vyantſchap verwekken ,
Die tuſſen u , en 't wyf , u zaat , en ook haar zaat ,
Sal zyn en blyven , zo lang als de wereld ſtaat : (ken,
Haar zaat zal u de kop , daar 't quaat in ſchuilt , verbre-
En gy 't verradelyk , weer in de hielen ſteeken.
Als of God zeggen wou ; ter oorzaak van dit quaat ,
Zult gy elkandren zyn ten onverzetbren haat.
Doe ſprak God tot de vrouw : als gy ſult ſwanger raken,
Wil ik u ongemak , verdriet , en ſmarten maken ;
U baring pynlyk ; en u wil , die zal den man
Zyn onderworpen ; en hy zal u heer zyn , van
Nu aan. Doe ſprak God tot den man, als leſt gebleeven :

Wyl gy gehoor hebt aan de ſtem uws Wyf gegeeven,
En hebt gegeeten van dien boom, daar ik u liet
Van weeten, eet daar niet van, nòch en raakt hem niet,
Zo zy dan d'aard' vervloekt om u, ô klein van waarde!
Gy zult vol zorgen u erneeren op der aarde!
Zy zal u diſtelen en doornen baaren. Gy
Zult eeten kruiden van het veld-gewas; hier by
Zal 't ſweet uws aanſchyns zyn; tot dat gy weer zult komen
Tot d'aarde, daar gy noch onlangs zyt afgenomen;
Want gy zyt aarde, en zult weer aarde worden: dus
Was al die Heerlykheid, en Gods gunſt, die nog flus
In'tmensdom uitblonk, als een ſtoppelvlam verdwenen;
Zy wierden balling van Gods aanſchyn, en maar heenen
Ten Luſthove uitgejaagd, van heil en trooſt ontbloot.
Hun overtreeding was de moeder van de dood.
In 't Hof van weelde, is weelde, en alle goet verloren;
En uit *Begeerte* tot *iets meer*, de dood geboren.
Indien'er duiv'len in dien Luſt-Hof zyn geweeſt, (leeſt,
Hoewel men daar, in 't Boek der Schepping, niets van
Zo ſchynd my toe, dat die de Logen en Begeerte
Geweeſt zyn: want, een Slang (niets anders) om Gods eer te
Beſwalken, zeide, God een bloode, en logenaar
Te zyn, als of hy bang was, dat de menſch hem naar
De Kroon zouw ſteken, als hy met geopende oogen,
Het goede en 't quade kende; en dies, dat God geloogen
Had, dat de menſch, na't vrugt-genïeten van dien Boom;
De dood ſou ſterven: dit benam den menſch de ſchroom,
Om zyn begeerte tot de vrucht, daar hy van ſwanger
Wierd, nu te baren; en daarom die vrucht niet langer
Zyn luſt te onthouden. Doch dit zy dan hoe dit zy, (by.
Hier door week 't leven, en de dood quam't menſchdom
Nu was het menſchdom, na den geeſt alreets geſtorven,
En was na lichaam, en na geeſt, geheel verdorven
Van

Van aart. Begeerte had zich met de mensch gepaart;
En, wyl, wat vrugt voortbrengt, een zaat na zynen aard
Heeft; kan een zondig zaat, vergankelyk van deelen,
Geen zonden-zuivre, noch onsterfbre vruchten teelen.
Dit blykt: *Begeerte* en *Dood*, ontstaan uit Adams val,
In Adams zaat gevest, regeert noch over al.
ô Dood! men kan de doot ontoudren noch ontryzen.
Zy is, door schilt, noch swaart, noch rykdom af te wyzen.
ô God! de doot is 't loon der zonden, 't is ons erf.
Maar ach! behoed ons, dat men doch niet eeuwig sterf!

ô Adam! Adam! zey de Boer; dat ik moet slaven,
Door regen, wint, en dauw, gaan melken, spitten, graven,
En delven, dat 's jou schuldt: had jy als ik geweest,
Jy had die vrucht niet, door de raat van zulk een beest,
Gelyk een Slang is, noch geplukt, noch willen proeven:
En dan was 't zeker, dat ik nu niet had behoeven
Te werken. 't Heerschap nam de proef; maar vond de Boer
Te swak: zo dat hy ook; gelyk als Adam voer.

DE

Van de ZOND-VLOED.

Het Leeven bleef daar Noach dreef.

Uyt aarde, en water, is, wat Leven
Had, enkel door Gods wil ontstaan
En is ook door Gods wil, weer even
Door water, en tot aard, vergaan.

DOODEN DANS.

DE
ZONDVLOED,
En het Ondergaan van de
EERSTE WAERELD.
Tweede Plaat.

'T VErdorven zaat moeſt nu ook vrucht na zyne waarde
Te voorſchyn brengen, die niet van de ſtam ont-aarde:
Dus deed het; en het bracht zyn zondig teelſel voort;
Behebt met ſpyt, en nyt, en toorn, en broeder-moort,
En wanhoop, ongeloof, en al de gantſche bende,
Die de overtreeding voor hun ſtam en hooft erkende.
Wat weezen eenmaal tot verderven overgaat,
Verderft geduurig noch al meer. Het eene quaat,
Waar 't is, vind altyd, tot zyn meed'gezel een ander,
Dat zich daar by voegd; waar door zy nu dus malkander
Vermeenigvuldigen. Dus ging 't van eerſt af aan.
Als de overtreeding eens volwillig was gedaan,
En 't quaad geen quaad gekeurd, begonden alle quaaden
Her voor te komen, beide in willen en in daaden.
Het eerſte blyk, munte uit in Caïn, de eerſte vrucht
Uit zondig zaat: wanneer die in een open lucht,
Aan God, de vruchten van het veld, ten offerhande
Bracht, als zyn Broeder vee voor God ten offer brande
Zo ſpeurde hy, dat God zyn gift niet na zyn wenſch,
Genadig aanzag; maar dat van zyn mede menſch,
Zyns Broeders Abel, dat God dat een welgenadig
Geſicht vertoonde. Dit nam Caïn euveldadig
Van Abel, 't ſpeet hem: die genade kon hy niet
Aanſchouwen, als met ſpyt, en innig harts verdriet.

Hier

Hier quam de nijt by: hy misgunde 't goed zyn broeder;
Hy haat' hem om Gods gonſt; wierd toornig, en verwoeder
In gramſchap. Zijn gelaat en aanzien was nu tot
Zyn broeder vreeſlyk, en afgryſlyk. Doe ſprak God
Tot Caïn: waarom zyt gy toornig? waarom 't weezen
Aldus verandert? gy hebt voor gen quaad te vreezen
Indien gy vroom zyt; en zo zyt gy aangenaam:
Doch zyt gy niet vroom, zo zyt gy van pas bequaam,
De zonden, die gelyk als voor de deur is, binnen
Te laaten: gy nochtans, gy moet die overwinnen:
Geeft haar haar wil niet. Maar Gods aanſpraak had geen plaats
In Caïn; want zyn hart was reeds te vol des haats,
En toorns, om daar het goed, dat God wou, by te ontfangen.
Waar 't quaat gehuisveſt is, kan 't goed geen plaats erlangen,
Die waarlyk plaats verſtrekt. De bittre wraakzucht ſluit
Het meededoogen, en de liefde-plichten, uit.
Zo was 't met Caïn, die, om eigentlyk te ſpreeken,
Zich prikkelde, om aan zyn onnooſle broer te wreeken
't Verdriet, dat hem, gelyk een rots, op 't harte lag
Om dat God zyn geſchenk niet uit genade aanzag,
Als dat van Abel. Hy dan gaat met hem te velde,
Daar hy zyn boosdaad, na zyn meening, zeker ſtelde.
Nu borſt zyn wreek- zucht, met afgryſlyk boos verſtoort
Gebaar, na buiten; en hy heeft hem daar vermoort.
Nu vroeg God Caïn, waar is Abel uwen Broeder? (der?
Die ſprak: ik weet het niet. Ben ik myn broeders hoe?
(Als was hy vry) maar God ſprak: wat hebt gy gedaaan?
De Stem des bloeds van u vermoorde broer komt aan
Myn ooren opwaarts: dies zyt gy vervloekt op de aarde,
Die dat ontſchuldig bloet uws brôers, dat gy niet ſpaarde
Verſwolgen heeft: als gy den Akker boud, zo zal
Ze

Ze u haar vermogen niet verſchaffen. Over al
Zult ge ongeſtadig, als een balling vluchtig leeven!
Myn zonde is grooter, als dat zy my kan vergeeven,
Of quyt geſcholden zyn (ſprak Caïn) ziet, gy jaagt
My nu uit dit geweſt; en myn geweeten knaagt
My; en ik moet my voor u aangeſigt verſchuilen; (kuilen
En 'k moet een vluchtling zyn: maar in wat bos, wat
Zal ik verzekert zyn? dan 't zal geſchieden, wie
My, na verloop van tyt, komt aan te treffen, die (ſtaat:
Zal my vermoorden, als die voor de wraakzucht bloot
Wat raat? doe ſprak God: neen: maar wie dat Caïn doot
ſlaat,
Zo zal die dootſlag, door een zevenvoud'ge wraak,
Gewroken worden. Nu gaf God, op dat die zaak
Bekent wierd, en dat hem niet doot ſloeg wie hem vonde,
Tot teeken iets, waar aan hem ieder kennen konde.
Nu waren ſpyt, en nijt, en haat, en toorn, en moort,
En wraak, en ongeloof en wanhoop, ingeboort
In 't menſchdom: en gelyk als alderhande zaden
Hun vruchten geven, met hunne eigenſchap beladen,
Zoo ook dit zondig zaat des menſchen, dat gepaart
Is met zyn weêrga, en een vrucht geeft na zyn aart,
Volkomen zondig. 't Is 'er erflyk aan gebonden.
Begeerte, en logen, twee hooftzaakelyke zonden,
Syn de oorſpronk, daar de reſt hun afkomſt van bequam;
Als bleek in Caïn, die die beide, van de ſtam,
Zyn oudren, tot een erf, was in en by gebleven, (ven.
En daar, met woord, en daad, heeft blyken van gegee-
Begeerte, ſchoon dat God den man had tot zyn lyf,
En tot Gezelſchap toegevoegt een eenig wyf,
Bevond zich daar niet wel mee vergenoegd; zy baarde
De Geilheid; welkers oog alleen op dartlen ſtaarde.
Dit bleek in Lamech, die van Caïn 't vierde lit,
Of zoons zoons klein zoon was, in welluſt zo verhit,
Dat hy de wil verwurp van zich iets in te tomen:

Deeze

Deeze heeft twee wyven tot zyn dartle luſt genomen;
En ging zyn na-zaat in die dwaaze driften voor. (hoor.
De leer, met voortgang, krygt by't menſchdom meeſt ge-
Het zaat van Caïn nam geduurig toe, in dartlen,
En woelen, en zocht gants uit alle bant te ontſpartlen:
Maar Adam teelden, na dat Caïn was gevloon,
Een andre zoon, in plaats van zyn vermoorde zoon,
Door Caïn afgemaakt; en noemd hem Seth: en deſe (ze
Teelde ook een zoon, Ænoch, of menſch genaamt, in we-
Zeer onderſcheiden van het zaat van Caïn, dat
Geen oogmerk, als na zonde, en dartle luſten, had:
Het had Gods Naam met doen, en zeggen, reets ontheiligt;
En daar by, alles wat noch goed geleek, ontveiligt.
De Gods-vrees, en wie 't goed beoogde, wierd beſpot:
Nochtans, 't geſlacht van Seth begonde nu, van God,
En in zyn naam, het quade, en allerlei gebreeken,
Te ſchelden; loon en ſtraf, voor goet en quaat, te preken;
Dat hulp zo veel als 't kon. Men wierd het goede moe,
En 't vruchtbre quade zaat nam in den akker toe.
Het preken gold niet. Men bemoeide zich met weelde,
Die, buitenſporig, niets, als ondeugts-broetſel teelde.
Die zondige ontucht was in Cains afkomſt meeſt.
Maar Seths geſlacht is zo onbandig niet geweeſt:
Want Ænoch, vyfde ſtam van Seth, alſchoon hy zonen
En dochtren teelde, liet geen ondeugt in hem wonen;
Maar was Godzalig; en dit bleek aan 't ent, mitsdien
Dat God hem weg nam, en hy wierd niet meer gezien:
En 't vierde ſtam-lit dat uit Ænoch was geſprooten,
Was Noach, negende met Seth, van Adams loten,
Was vroom, oprecht, ja was van leeven, in zyn tyt,
Als Godlyk; zonder dat in zyn oprechtigheit
Verandering quam. Nu was reets al in gewoonheit:
Een vrouw te kiezen om haar uiterlyke ſchoonheit:
En 't ſcheen den dochteren, uit Cains zaat geteelt,
Van die bekoorlykheit niet mis te zyn gedeelt.

Het

Het zaat van Seth, al mee tot dartelheid te fokken
Vervoerd, was ligtlyk door die ſchoontens aan te lokken:
Zy namen wyven, om de ſchoonheid, van 't geſlagt
Van Caïn: daar uit wierd een teelſel voortgebragt,
Dat zig, hoe langs hoe meer, van God en al het goede,
Verwyderde. Men zag Tirannen, als Gods roede,
Boosaardig heerſchen. Al wat quaat was wiert gewerkt
Men ſturf daar heen; maar niets van al wierdt aangemerkt.
Men gaf zig over aan een geil ontugtig leven.
Om God, en 't geen Gods eer betrof, wierd niets gegeven
Tot eindelyk God zig zyns lankmoedigheits verdroot,
En velden 't vonnis van een algemeene doot,
Voor al wat leefde; van de minſte tot de meeſten:
Niet ſlegts de menſchen, maar ook zelfs het vee, de beeſten,
En vleugel-dieren, ja de wormen zelfs daar by.
Nog menſch nog beeſt was van dit dood'lyk vonnis vry.
Dog God woud Noach, met zyn wyf, en zyn drie zonen
Met hunne wyven, die barmhertigheid betoonen,
Dat, ſchoon hy 't menſchdom heel en al verdelgen zou,
Hy hun dog ſpaaren, en genadig weezen wou.
Ook wou hy 't dier geſlagt niet gantſlijk, met hun telgen.
Uitroejen; maar een deel behoeden voor 't verdelgen
Als namentlyk: van al 't onrein vee, elk een paar,
Maar van de vooglen, en het rein gedierte, daar
Van zeven paren van elk ſoort, die leven zouden.
Hy leerde Noach, dat die daar een Schip toe boude,

(Waar toe hy ſchikte zesmaal twintig jaaren tyt)
Drie hondert ellen moeſt het lang en vyftig wyt,
En dartig hoog zyn, en verdeeld en afgeſcheiden
Door drie verzoldringen; een groote deur ter zyden
In 't midden; boven aan, een venſter van een el:
Ook kamers voor den menſch: en alles dit moeſt wel
Bepekt zyn, over al, van binnen en van buiten;
En waterdigt, om al wat nat was uit te ſluyten:
Op dat van boven, nog van ondren, eenig vogt
Het zy door ſcheur of naat daar binnen komen mogt:
Want God verklaarde, dat hy vaſt'lyk voorgenoomen
Had, gants het Aardryk, door de waatren te overſtroomen;
Op dat het al wat op en boven d'aarde zworf,
En buiten 't Schip was, door die vloed en 't waater ſtorf.
Wat Noach aanging, en die God met hem behouden
Wou, gaf hy order, dat zy ſpys en voeder zouden
In 't Schip verſchaffen, voor hun zelf, en al 't gediert
In 't Schip; op dat het daar wel onderhouden wierd.
Wanneer de tyd die God beſtemd had nu ten ende
Ging; 't Schip volboud was, en het voedzel voor die bende
Van menſch en dieren, na behooren binnen boort,
Ging Noach, met het geen hem God belaſt had, voort;
En dreef die dieren, in hun voor-bepaalde paren
Verdeeld, in 't Schip. Geen konſt nog moeite tot vergaren,
Van al die menigte van ſoorten, quam te pas,
Vermits God zelfs van al het werk beſtierder was,
Wat God uitdrukk'lyk door zyn willen, en gebieden,
Beſtierd, dat kan, en zal, en moet alzo geſchieden.
Die al die dieren door zyn wil deed worden, vind
Geen ſwaarigheid, dat hy die na zyn wil, verbint,
Zig op die tyd en op die plaats by een te voegen,
Wan-

Wanneer, en waar hy wil. Dit moet hem vergenoegen,
Die, door een ydele verbeelding zwarigheid
Vind, in dit groot getal van dieren, in die tyd,
In 't Schip te voeren, als Gods order 't zoo bepaald heeft.
Het is wanvoeglyk in een mensch, die zoo verdwaald leeft.
Dat hy Gods mogentheid zyn zinnen onderwerpt,
En zyn verstand op 't geen hem zonder nut is, scherpt.
Als Noach dan, met heel zyn huis, en al het leven,
Dat God een wykplaats voor de dood, in 't Schip gegeven
Had, op Gods order binnen boord was, na hun pligt,
En wenschen, sloot God zelf de deur en 't venster digt,
Nu was de tyd dat God zig wou des boosheids wreken.
Hy deed de Bronnen uit den afgrond open breeken,
En golven braken met een onweerstaanbre kragt;
En zond een regen, die geduurig dag en nagt,
Met kragt op 't aardryk viel, als wiertze neer geslaagen:
Dus wiert, van ondren, en van boven, veertig dagen
En nagten lang, een kragt van water uitgebraakt;
Zo, dat de Bergen daar door zyn bedekt geraakt:
Ja vyftig ellen meer in hoogte als een der rotsen,
Wiens hoogte voormaals scheen de wolken af te botsen.
Dus bleef dit water drie maal vyftig dagen staan,
Doe was den aardkloot niet meer als een aardkloot aan
Te zien, maar als een zee die d'aardkloot gants bedekte;
Die d'ondergang van wat op d'aard zig roerde, strekte.
Geen mensch, nog dier, kon, op een boom, of berg, de vlugt

Voor 't water, helpen. Geen gevleugelte in de lugt
Kon 't grousaam water, dat met groote veelheid needer
Viel, tegenstaan: wat zig omhoog begaf, moest weeder
Na ondren. Wat de doot scheen, voor een kleinen tyd,
Te ontvlugten, raakte, ook door het vlugten, 't leeven quyt.
Men kon, op hoogtens, nog in onderaardsche kuilen,
Geen vlugtplaats vinden, om de nare doodt te ontschuilen.
Geen worm was vry: al wat op 't aardryk leefde, moest
Van kant, en d'aarde, voor de tweede maal, weer woest
En ledig wezen. God had zulks al lang te voren
Gedreigt; en, door die hy 't had geopenbaard, doen horen:
Maar 't was vergeefs gedeigt: men agte 't maar voor boert.
Nu lei hier 't vonnis; en nu wierd het uitgevoert.
Nu moest het alles zig te barste aan water swelgen,
Wat niet in 't water leefde: en niets was voor 't verdelgen
Beschermt, als Noach, en wat met hem binnens wals
Was, in zyn Waterslot: de rest was nu om hals.
Te voren was, nu de een, dan de ander wel gestorven,
Maar nu was al wat zig op aard onthield verdorven;
Vernield, verwoest, verdelgt, versmoord, en uitgeroot;
En toegewezen aan een onvermydbre doot.
Het overschot, dat God genaa heeft willen toonen,
Dreef op die Dood-vloed, en bestond in agt persoonen;
Waar uit God wilde dat den aardkloot als voorheen,
Bevolkt zoud worden, Nu was hunner agten geen,
Of kon getuigen, aan zyns zaats nakomelingen,
Van die afgryselyke, en niet minder wondre dingen,

Die God gedaan had, als hy 't zondig vlees van de aard
Verdelgde; en dat hy haar, had uit genaa bewaard.

ô God! als gy ons, door u Predikers, u Tolken,
Dreigt, lant, of ſtat, of dorp, gehugt, of huis, te ontvolken,
Of andre ſtraf te doen, ey zegen dan dat woort,
Op dat de ziel het, na u welbehagen, hoort!

SODOM en GEMORRA Brand.

Laat Vuur en Zwavel 't al verteren,
Wat op en in het Aardryk woont:
Laat d'Aarde 't bovenste onder keren,
Zoo God ons zyn genade toont.

DOODEN DANS.

De Verdelging van
SODOMA en GEMORRA;

En LOTH met zyn Dogteren in een BERG-SPELONK.

Derde Plaat.

NA God de wateren des afgronds, en der wolken,
Gekeerd had; als hy al 't gedierte, en alle volken
Des aardryks, had van 't aardryk uitgeroot,
Heeft hy het aardryk van die watren weer ontbloot,
En droog gemaakt. Al 't geen met Noach was behouden,
Ging uit het Schip: en op dat zy op nieuw, zig zouden
Vermenigvuldigen, gaf God, hun hoeder, doe,
Daar zyn bevel, en ook zyn zegen, weder toe.
Het voorbeeld van zoo groot een ſtraf, waar alle leven
Door uitgedelgd was, kon, zoo 't ſcheen, geen afſchrik geven,
Van weer te zondigen: want Noach, dronken, door
d'Hem onbekende Wyn, zyn Plant-geteel, verloor
Verſtand, en ſchaamte, en lei, zich nakend zonder dekzel
In zyne Tent: nu nam dit Cham zig tot verwekzel
(Wyl hy zyn's vaders Schaamte ontbloot zag) van een Spot:
Niet agtende op 't reſpect zyns vaders, nog op God;
Ja, gaat na buiten, dit, zyn broedren, zyn gezellen:
Ten ſpot zyns vaders, 't geen hy had gezien, vertellen:
Doch Sem en Japhet, zyn twee broedren, was dit leet,
Waarom zy, aarlings gaande, of ruglings, met een kleet,
Huns vaders ſchaamte, met eerbiedigheid bedekten,
Met afgewend gezigt: Zulk billik doen verwekten
Huns vaders zegen op hun beide: ja zyn ſtem

Sprak zeegning voor 't geslagt van Japhet en van Sem;
Syn beide zonen, als hy van de wyn ontwaakte:
Maar Cham, om dat die 't leet zyns Vaders rugtbaar maakte,
Vervloekte; niet alleen, maar hem, en ook zyn zaat,
Wie dat zyns Vaders smaat verbreid, verdient zyn haat.
Het water had wel een schier algemeen verderven
Gemaakt, maar 't had de zonde en straf niet uit doen sterven.
De zonde en doot bleef, als een wettig vaders erf.
Dus raakt men, door het quaat, de zonde, tot verderf
Het kinderteelen des gevloekte, en die den zegen
Huns Vaders hadden, tot hun waardig loon, verkregen,
Ging weer in swang: daar wiert, van beiderley geslagt,
Van kunne, door de stam, en telgen, voortgebragt,
En alles wyt en breet bevolkt; door vrugtbaar teelen.
Begeerte deed hun nu den Aartkloot samen deelen.
De hoogmoet quam nu ook te voorschyn en bewoog
De menschen kindren, tot een tooren, Heemelhoog
Te bouwen, om hun naam onsterffelyk te maken.
Maar beezig zynde, om tot hun oogwit te geraken,
Verstoorde God die trotse en reets begonnen daat.
Hy, die den hoogmoet, en de trotsen tegen staat,
Liet als een wargeest in die Bouwers nederdalen;
Verward hun taal, en deed ze in veelerhande talen
Verandren, die tot nu maar eenerhande spraak
Geweest was. Dit nu deed de voorgenomen zaak,
(Wyl d'een, des anders taal, verstond, nog sprak) verandren:
En God heeft alle de geslagten van malkandren
Verstrooyt in allerlei gewesten. Nu na dit
Verstrojen, hier, en gints, quam 't negende gelit,
En

En tiende, die van Sem, de middelſte der zonen
Van Noach hun geſlagt berekenden, te woonen
In 't Land van Canaän, zo God hun had geboon,
't Was Abram, Tharahs zoon, met Loth, zyns Broeders Zoon:
Want God had Abram aangeport om daarwaarts heene
Te reizen; en hy had hem ook belooft met eene
Te zeegnen; tot een groot en magtig volk te doen
Vermeerdren: en indien, 't zy wie 't mogt zyn, zoo koen
Wiert, dat hy Abraham met vloeken zou bejeegnen,
Dien wou God vloeken; en in tegendeel, dien zeegnen,
Die Abram zeegnen zou: ja al het menſch geſlagt
Op aarde, dat nu nog zou worden voortgebragt,
Of reets geteelt was, zou in Abram, door Gods orden,
Gelukkig zyn, en ook in hem gezeegent worden:
En God beloofde 't Land van Canaän, zyn zaat
Toen doen bezitten, als hun wettig erf en ſtaat.
Hier ſloeg zich Abram dan ter neder, met zyn ſchapen,
En Rundvee, Harders, en meer andre dienſtbre knapen,
Lyfeignen: hy was ryk van zulks, en ook van goud,
En zilver. Hier heeft hy een Offerplaats geboud,
Regt tuſſen Aï, en Beth-el, zyn God ter eeren,
Hier woond hy, predikte en aanbad den naam des Heeren.
Hier rees verſchil, vermits de hardren van die twee
Gedurig twiſten om de weide voor het vee:
Dan 't ſcheen die Lantſtreek niet genoeg was voor hun beide:
Dies Loth, van Abram, om des vredes wille ſcheide,
Met al de zynen, en trok verder ooſtwaart aan;
En koos de vlakten, aan de waterſtroom Jordaan,

Zyn Vee te weide; en liet zyn Oom het velt behouden
Van de eerste Legerstee, op dat zy vreedsaam zouden
Als vrienden leven; koos zyn woonplaats in de stad
Van Sodoma. Die Stad, en gantsche Landstreek, had
Al wat den mensch en't vee ten lusthof kon verstrekken:
Doch Abram deed zyn vee, en al de zynen, trekken
Tot Hebron toe, en woonde in Mamres eikenwoud;
En heeft God hier weer een gedenkenis geboud.
Nu dagt hy hier, na zyn vermaak, in vree te leven;
Wanneer een vlugteling hem juist berigt quam geven,
Dat Sodom, daar de zoon zyns broeder woonde (Loth)
Geplondert was, door 't wel ten stryt gewapent roth
En strydbaar Krygs-heir van vier Koningen, die, boven
'tVerslaan der menschen, in een slag, door yslyk roven,
De Steden, Sodom, en Gomorra, gants ontzet
Van spys en alles, niet alleen, maar, datze ook met
Sig hadden weg gevoert, zyns Neven goed, met samen
Syn dienstbaar volk, en Wol-en Runder-vee; met namen,
Self noemde hy Loth ook, voor een deel des roofs en mee
Gevanklyk weg gevoert. Sulks deed nu Abram wee:
Weshalven hy om dien geroofden buit wou vegten.
Hy wapende dan al zyn dienstbaar volk, zyn knegten,
Lyf-eignen: in zyn huis en dienst geboren, drie
Maal hondert en agtien: met deze trok hy die
Veroveraars by nagt op 't lyf., en hy versloegze,
Verdelgdeze, en verdreefze; en boven dien, ontjoegse
Syns Broeders Soon, niet maar alleen, maar heel de buit,
Van mannen, vrouwen, vee, en goedren, die zy uit
Die Steden hadden met sig weg gevoert; en voerde
't Weer alles daar 't van daan gerooft was: ja hy roerde
De buit niet aan, als bleek, doe Sodoms Koning woud,
Dat Abram 't goet, en hy de menschen, hebben soud:
Syn

Syn antwoord, met een eed bevestigt, was, o Koning
Van Sodom! 'k wil geen draat, geen schoenriem, tot beloning
Van myne daden: 'k wil geen deel des buits: op dat
Gy nimmermeer een stof tot roemen vint, als hat
Gy Abram ryk gemaakt: alleen de blote kosten
Der jongelingen, die 't geroofde volk verlosten;
Alleen maar 't geen door haar, in dezen dienst verteert
Is, eis ik; maar het volk dat zig met my geweert
Heeft, in de vyand hun geroofden buit te ontjaagen,
Als 't volk van Aner, en van Escol, myn behagen
Is, dat, van 't geen door haar de vyand is ontjaagt,
Dat elk behoorlyk daar een deel van met zig draagt,
Dat ze ongetwyffelt zig tot billik loon beloofden.
Die woorden wisling, en herstelling van 't herroofde,
Geschiede in 't Koningsdal; daar Melchizedech broot
En Wyn voor 't volk bragt, dat, met Abram, nu de noot
Des volks gered had, om 't met voedzel te verquikken:
Die had daar 't hart toe, en hy kon het hun beschikken.
Syn Koninkryk, het ryk van Salem, was niet door
De vyand aangedaan, als Sodom 't al verloor.
Hy zegende Abram, en hy roemde God, die 't leven,
En roof, des vyants, had in Abrams hant gegeven.
Aan dien gaf Abram tiende; en, zo 't na myn geloof
Geschiet is, was het doe alleen maar van dien roof,
Die Abram had bestaan de vyanden te ontroven.
Dog myn geloof verpligt geen ander tot geloven:
Na dit geschiede sprak God Abram in gezigt;
En heeft hem, van het geen geschieden zou, berigt
Gegeven; naamlyk: dat hy vrugtbaar zyn, en teelen
Sou, en nu Abraham, een vader zyn van veelen:
Herhaalde ook, dat zyn zaat zoud al bezitten, wat
Tien volkren, van 't Egiptisch water, tot de Phrat
Bezaten: dat men zyn geslagt, al vremdelingen,

Zou

Zou ondertuſſen tot een ſlaafſchen arbeid dwingen,
Vier hondert jaren, in een ander vreemt geweſt,
Dat haar niet toequam; dog, dat hy haar op het leſt
Zou redden: dat zy, met veel ſchatten, wel te vreden
Vertrekken zouden uit dat Land der dienſtbaarheden,
In deze landen, daar nu Abram was; dat hy
Ze hun alle tien zou, na die dienſt van ſlaverny,
Veel eeuwen lang doen, van geſlagten tot geſlagten,
Bezitten; hy ze hun, zou geven door zyn kragten:
Ja, dat zyn zaad in zulk een veelheid zou beſtaan,
Dat alzo ligtelyk de Starren, die men aan
Den Hemel ziet, en 't zant dat aan de Zee gevonden
Wort, telbaar zyn zou, als zyn zaad. Nogtans begonden
Daar Abram en zyn wyf af twyfel aan te ſlaan;
Dog zyn daar na, als God het had beſtemt, voldaan.
Hy was Gods lieveling, en was in grote waarde
By God: en 't bleek, wyl God zig zelf aan hem verklaarde,
Zyn Schild, en grooten loon te zyn: ja God verbond
Zig, door zyn woord, aan hem, 't zy waar hy hem dan vont:
Maar God begeerde, om zekre hem bekende reden,
Dat al wat manlyk in zyn huis was, zou beſneeden,
Dat is, de voor-huit van het man-lit afgeſneen
Zyn; hy, zyn huisgezin, en alles in 't gemeen
Wat manlyk mens was, in zyn huysgezin geboren,
Of daar in aangekoft, nu, namaals, of te voren:
Dat yder zoontjen, als het de agtſte dag beleeft
Had, door den na-zaat ook beſneen moeſt zyn: dit heeft
Nu Vader Abraham op een dag nagekomen;
Die zelve, doe 't hem God gebood; en afgenomen
De voor-huit Iſmaëls, zyns zoons, uit Hagars lyf
Voor heen geboren (niet uit Sara, die zyn wyf
Was, en onvrugtbaar, tot God haar bequaam tot baren
Deed worden, nu, wanneer ze al tienmaal negen jaren
Geleeft had) even zo beſneed hy ook al wat
Hy manlyk onder zyn gebied had; 't zy dan dat Hy

Hy ze had gekoft, of dat zy waren afgesprooten
Van zyne dienaars; hy was zelf niet uitgeslooten,
Alschoon hy negentig en negen jaren in
De werelt was geweest; als hy zyn huisgezin
Besneeden had, besneed hy ook zig zelf: God woude,
Dat die besnydenis hun tot een teeken zoude
Verstrekken, van 't Verbond, dat hy met Abraham
Gemaakt had; en het welk maar daar op neder quam,
Dat hy, en zyn geslagt, in al hun doen en handlen,
Opregt en vroom zyn,en voorGod godvrugtig wandlen
En leven zoude; hem, voor hunne God en Heer
Altyd erkennen; en behalven hem, niet meer: (nen,
Zulks doende, woud hy ze als een goeden God bejeeg-
En Abraham, en al zyn nazaat, vol op zeegnen:
Dog wie dit Teeken van 't gemaakt Verbond niet had,
Wou God, als die 't verbrak, niet agte, en overtrad,
Vernietigt hebben, en verdelgt uyt zyne lieden:
Dit Teeken dan, moest, als een wet zyn, en geschieden.
Hem, Abraham, wierd nu uit Sara, binnen 't jaar,
Een zoon belooft, alschoon 't haar nu al niet meer naar
Der vrouwen wys ging. Nu wou God ook andre zaken,
Als die geseid zyn, aan zyn lievling kundig maken:
God wist hy had het zelf bestemd, dat zyn geslagt
Onsaglyk worden zou in meenigte, en in magt;
En dat hy, aan al die in zynen volke woonden,
Bevelen zoude, dat zy zig Godvrugtig toonden,
Om niet onwaard te zyn dat God zyn woorden na
Quam: 't was, dat God nu had besllooten, Sodoma,
Gomorra, Seboïm, en al wat daar ontrent was;
Gants uit te roejen: als dit Abraham bekent was
Gemaakt, gedagt God ook aan Loth,zyn lievlings neef,
Op dat die ook niet in 't verderf van Sodom bleef,
En omquam: dies heeft God twee boden afgezonden
Na Sodom, daar zy Loth ontrent den Ingang vonden,
Die, met beleeftheid, uit een herbergsaam gemoet,
Haar

Haar tegen ging, en bad hun vriendlyk ,doch voor goet
Te keuren, in zyn huis, als vrinden, te vernagten,
En hy hun voeten wies:doch, als zo 't ſcheen,zy tragten
Op ſtraat te blyven, drong 'er Loth met kracht op aan;
Waar door zy met hem, in zyn huis zyn ingegaan,
Et aten met hem, van het geen hy deed bereiden:
Doch eer zyn gaſten zich tot ſlapen neder leiden,
Was 't volk van Sodom, van al-om by een gerot,
En hadden, op 't gerugt dier gaſten, 't huis van Lot
Omringt, en, volgens hun vervloekte raats-beſluiten,
Was 't roepen: geeft ons hier de jongelingen buiten
Den huize, op dat men daar zyn luſt na wil mee bluſt!
Maar Loth ſprak:broeders,laat dien gruwel! boet u luſt
Met Maagden liever! 'k wil u liever buiten zenden
Myn beide dochteren, die nog nooit man bekenden.
Maar dit verdoemd,vervloekt, en godloos boos geſpuis
Drong aan opLoth,die,met geſlooten deur,voor 't huis,
Voor zyne gaſten bad. Men wou de deur opbreeken.
Men dreigde,zich,aan hem,een vreemdeling,te wreken,
Om dat hy weigrig was: doch zyne gaſten dat
Voorziende, trokken hem in huis, en ſloten 't pad
Des ingangs; en hun wierd een blindheid opgezonden;
Zo dat zy zogten, maar de deur noch Loth niet vonden.
De gaſten ſpraaken nu tot Loth: indien de Stad
Een ſchoon-zoon, of een die u eigen is, bevat,
Of zoons, of dochtren, voer die elders eer zy ſterven,
Want God zal Sodoma en al haar volk, verderven.
Aanſtonds ging Loth en bracht dit vreeſlyk nieuws in 't oor
Der geener, die hy tot zyn ſchoon-zoons reets te voor
Verkoren had; maar die quam 't als iets mals te voren:
't Scheen hun belachlyk; en dies was 't voor Loth verloren
Gewaarſchout, en hun raad gegeven tot vertrek,
Zy dagten, Loth, of die 't hem had gezeid, was gek.
Wanneer den dageraad nu endlyk aanbrak, zeiden
Loths

Loths gasten: haast u! maakt u strak van hier te scheiden
Met alle de uwen! trek ter Stad uit, eer gy met
De Stad verdelgt word: want haar eind-uur is gezet.
Maar, als zy zagen, dat Loth noch vertoefde, namen
Zy Loth, żyn dogtren, en zyn wyf, hun vier te samen
By hunne handen, en zy voerden hun van daar,
Ter Stadt uyt; waarschuwden hun álle met malkaar,
Niet om te zien, noch in de vlakte stil te houden;
Maar op 't gebergte, daar zy zeker wezen zouden.
Dog Loth, vol angst, en schrik, vreesde, op 't gebergte niet
In zekerheid te zyn; verkreeg, dat men hem liet
In Soar vluchten? en de Zon was reets gereezen,
Doe Loth daar in quam. Nu dan moest het eynde wezen
Des God vergeten volks. Nu quam de strenge straf.
Gód regende met vuur, en swavel op haar af;
En keerde Sodom en Gomorra, met hun landen,
En volkren,om.Schoon vuur en swavel, tot verbranden
Genoeg was, heeft God heel die Lantstreek omgekeert;
Het bovenste onder;schooon door swavel vuur verteert.
Doe Abraham, ter plaats daar God met hem gesproken
Had,'s morgens heen ging,zag hy't zeer afgryslyk roken:
Als hy 't gesicht had na Gomorra toegewend,
En Sodom; zag hy 't teken van hun deerlyk end.
Loth was, tot Soär, het gevaar nu met de vrouwen
Ontkomen;doch hy dorst zig daar nog niet vertrouwen:
Hy trok 'er uit, en klom 't gebergte op, daar hy in
Een hól verblyfplaats nam, met al zyn huisgezin;
Zyn Dogtren maar,en hy: zyn Vrouw had onderwegen
Te rug gezien; en om dat zulks nu rechtdraats tegen
't Verbod streed, bleef zy, daar zy omzag, als een steen
In zout verandert, staan; en d'andren gingen heen.
Loths dogtren, menende al het mensdom nu te gader
Verdelgt, en weg te zyn, beslooten, door haar vader,
Weer nieuwe menssen aan te teelen; en hun bryn
Verzon-

Verzon voldoening, door hun vader ryklyk wyn
In 't lyf te praten; waar door zy dan beid', hun luſten,
Die maar beſtonden in beſwangert worden, bluſten.
Dog Loth beſchonken door de lekkre wyn, wiſt niet
Waar zy op doelden, nog van 't geen 'er was geſchiet.
Uit alles wat tot nu geſchiet is, is gebleeken,
Dat God, wanneer hy zig wil over 't mensdom wreeken,
De zynen, door een zagte en goedertieren aart,
Uit vloed en vlammen red, en uit genaa bewaart.
Geen vyands moortgeweer, nog vuur, nog water, deeren
Gods vrinden, als hy 't quaad wil af en van haar keeren.
Ja ook de vrinden van ſyn vrinden: 't blykt; wyl God
Beſchermt heeft Noags huis, en Abraham, en Loth.
Afgryslyk is 't, als God een Land en Volk verdelgen
Wil, als hy alles doet door vuur en aard verſwelgen.
Ten tyde Noachs heeft God alles uitgerood,
En, door het water, toegeëigent aan de dood:
Maer hier door ſwavel-vuur, en alles 't bovenſte onder
Te keeren. Heeden ſchrikt men voor een fellen donder:
Maar; zo 'er niets, als vuur en ſwavel, neder viel,
In plaats van regen, hoe zoud ſulks des menſchen ziel
Ontſtellen! ſo dan, in die vuur-en ſwavel-reegen,
Als alles brandde, de aard ſig aanvong te beweegen,
Gelyk een holle zee, en ſpleet gebergte en dal
Onpeilbaar diep, en wurp het gants geweſt, en al
Wat leefde, in duiſenden onmeetbre diepe kolken,
Het bovenſte onder, als geſchiede aan deſe volken,
En 't gants geweſt dat zy bewoonden, wat een ſchrik,
En doods-angſt, ſoud den menſch, op ieder ogenblik
Van zo afgryslyk een aanſchouwen met zyn oogen,
Be=

Bevangen! moetende 't onlesbaar vuur gedoogen,
Dat onvermydlyk als een reegen, op hen aan
Ter neer valt! zo is 't met dat volk aldaar gegaan.

ô God! behoed ons voor het zondig ziels-verderven!
Wy moeten ſterven; maar doet ons dog zo niet ſterven!
En, zo gy ons ten ſtraf des doods verwyſt, met pyn,
Zo laat dog, dood, nog pyn, voor ons niet eeuwig zyn!

Van PHARAO, met zyn HEYR.

De Egiptenaar smoort: Gods volk reyst voort.

Als God de synen wil bewaren,
En vryen hen, van last en Moord,
Hy voertse midden door de baren,
Daar hy hun vyand in versmoord.

DOODEN DANS.

Verbeeldende

PHARAO met zyn HEYR

In 't RODE MEER.

Vierde Plaat.

ALS God nu Sodoma, en d'omgeleeg'ne Landen,
En Steden, met hun volk, en vee, had doen verbranden,
Door Hemels vuur, en heel en al tot as verteert,
En 't gants geweſt, met gront en grontveſt, omgekeert,
Is Abraham van daar vertrokken, met zyn woning;
En koos nu, tuſſen Sur en Kades, daar de Koning
Van Gerar heerſte, zyn verblyf plaats: in zyn Lant
Heeft hy zig doenmaals, als een vremdling, neergeplant:
Maar; wyl hy Sara voor een ſchone vrouw erkende,
Was hy bevreeſt, om, door haar ſchoonheid, in elende
Te raken; of wel ligt vermoort te worden: ziet,
Om deze reden, als hy 's vaders huys verliet,
En Ur, in 't Landſchap der Chaldeërs, zo begeerde
Hy, dat zyn vrouw, 't zy waar men naderhant verkeerde,
Hem broeder, en hy haar zyn zuſter, noemen zou;
Om, door die namen, niet voor egte man en vrou
Bekent te zyn; met zulks was Sara doe te vreden:
Maar Abimælech deed nu Sara, om die reden,
Maar aanſtonds halen, als zyn eigen, zonder ſchroom
Of vrees: maar God ſprak tot de Koning, in een droom;
Hem zeggende, dat zy een man ten egten bed had;
En dat hy daarom hem 't gebruik des vrouws belet had;
Ja dreigde hem, zo hy haar den man niet weder gaf,
De zynen, en hem zelf, de wiſſe doot tot ſtraf.
Des morgens vroeg nu, deet de Koning, door zyn lieden

 Strak

Strak Abraham, in zyn paleis, voor hem ontbieden:
Bekeef hem hevig; ja betigt hem van bedrog;
En eischte reden van die naam-verwisling: dog
De Aarts Vader zeid; dat zy geen dogter van zyn moeder,
Maar van zyn vader, en dieshalven hy haar broeder,
En zy zyn zuster was: verhaalde ook alle ding,
Gelyk geseit is, om die naams verwisseling
Verschoonbaar te doen zyn: en voegde 'er by, te vrezen,
Dat mooglyk, waar hy quam, geen vreese Gods mogt weezen.
Doe gaf de Koning hem zyn Sara weder mee;
En, tot een zoengeschenk, veel Wol- en Runder-vee,
En knegts en maagden. En, om vorder gonst te tonen
Schonk hy hem door geheel zyn Koninkryk, vry wonen;
En weiden. Diergelyk was voormaal, in 't gebiet
Van Pharao, hem, in Egiptenlant, geschiet.
Maar, als nu Abraham volkomen hondert jaren
Bereikt had, dede God zyn huisvrouw Sara baren.
Een zoon, die Izaak, door zyn vader, wiert genaamt,
En aan den agtsten dag besneden, zo 't betaamt,
Als God geboden had. Nu kond men, zonder ergen
Des volks, niet meer de naam van egtgenoot verbergen.
Als Izaak van de borst gespeent was, en men reets
Voor lang bespeurt had, dat de zoon van Hagar steets
Een spotter, dartel, en moetwillig was van leeven,
Heeft Sara, tegen hem, en Hager, opgegeven;
En sprak tot Abraham: verdryf de dienstmaagt, met
Haar zoon! want Ismaël, die niet van 't egte bet
Is, zal met myn zoon, met myn Izaak, nimmer erven.
Dit trof de Aarts-vader in de ziel. Zyn zoon te derven,
Was zo niet lydlyk. Maar God ried hem Saraas zin
Hier in te volgen; en verklaard hem, dat men, in
De zoon van Sara zyn geslagt en zaat zoud noemen.
Uit Ismaël, wyl die zig kon zyn vaders roemen,
Woud

Wou God ook Koningen doen ſpruiten ; en zyn ſtam
Ten volke maken. Hier door vond zig Abraham
Bewogen : voerde al ſtrak des morgens vroeg, die beide,
Ten huize uit,daar hy, als voor eeuwig,van hen ſcheide.
't Valt ſwaar , te ſcheiden van zyn welbeminde krooſt :
Maar , die zig na Gods wil kan ſchikken , is getrooſt.
Nu quam het leger-hooft van Abimælech , en , de
Vorſt Abimelech zelf, tot Abraham : hier wende
Men voor ; wyl Abraham , in alles wat hy deed ,
God met hem had , dat hy nu met een dierbren eed,
By God , zou ſweeren , hem , zyn kindren , nog kints-
kindren ,
't Zy hoe 't mogt wezen, niet te ſchaden, nog te hindren,
Maar doen barmhartigheid. Die eiſch quam uit de zaak:
Hy had zyn wyf gerooft , nu vreesd' hy voor de wraak.
Den eed geſchiede ; mits de Koning na moeſt komen ,
Een put , hem van het volk des Konings afgenomen ,
Aan Abraham , die z' had doen graven , af te ſtaan ,
En wederom te doen geworden : dit ging aan.
Men ſtelde wederzyts elkanderen te vreeden ;
En gaf 't verbont , na zaaks vereis , zyn volle leeden.
Na dezen heeft God weer aan Abraham geboon ,
Zyn Izaak, de eenige egt- en wel-geboren zoon
Van Sara ; daar zyn groot geſlagt , in al zyn telgen ,
Van af moeſt ſpruiten , tot een offer te verdelgen ,
Door vuur en vlamme. Schoon dit openbaarlyk ſtreet
Met Gods belofte , zo was hy nogtans gereet ,
Na Gods bevel , zyn zoon , ten Offer te verbrande :
God , die gehoorſaamheid , in plaats van offerhande
Begeert , vernoegde zig met zyn gehoorſaamheid ;
En heeft hem , weer op nieuw ; zyn zeegen toegezeid.
Hier na quam imant , tot hem afgeſchikt , vertonen ,
Dat Milca , de egtgenoot zyn broeders Nahor , zonen ,
Een dubbelt viergetal gebaard had. Nu had Loth
Ook , uit zyn dogtren , als hy , door de wyn bedot

Was, Moab aangeteelt, de Stam der Moabiten;
En Ammi, Hooftstam van de menigte Ammoniten:
Zo dat nu Tharah, die hun Hooftstam was, voor uit
Te sterven, zeker was, door menig telg en spruit.
Als Sara hondert en nog driemaal negen jaren
Geleeft had, sturfze; en is begraven door de haren,
In Hebron; daar haar man haar in het dubbelt graf
Van Ephron leide; dat hy van hem koft, en gaf
'Er veertien mark, een onc, twee drachme, en veertig granen,
In zilver voor; en heeft haar dood beklaagt met tranen.
Wanneer nu Isaak tweemaal twintig jaren out
Was, is hy, na de wil zyns vaders, ook getrout;
En nam Rebecca, die door Bethuël geteelt was,
(Zyns moeders broeders zoon), een maagt, die wel bedeelt was
Van schoonheid, tot zyn wyf. Zyn vader, Abraham,
Alschoon nu al zo oud en hoog in jaren, nam
Nog Ketura ten wyve; en deze vrugtb're, baarde
Zes zonen: dog, wyl hy het erf voor Isaak spaarde,
Koft hy die kindren uit; en deed hun, oostwaart aan,
Van Isaak trekken; daar zy ook zyn heen gegaan.
Hy zelf, sturf, 's levens zat, en out genoeg van dagen;
En wierd in Hebron, by zyn vrouw, ter aard gedragen.
Nu heeft God Isaak heel den zegen toegezegt,
Die zynen vader, en zyn zaat, was opgelegt.
Rebecca baard' hem ook twee zoonen, by malkander
Gedragen: Jacob was de jongste; die den ander
Het eerstgeboorte-regt af koft, met weinig spys.
Zo agt men 't hoogste goed somtyts het laagst van prys.
De vader, Isaak, leefde, en deed, na Gods begeeren;
Weshalven God, zyn volk en vee zo deed vermeeren;
Dat Abimelech, die der Philistynen Vorst
Was, om zyn menigte, en zyn magt, hem niet meer dorst

Ver-

Vertrouwen, zo na by hem; in zyn ryk, te laten
Bewortlen, want dat dagt hem vreeſlyk voor ſyn Staten:
Dies zeid hy, gy zyt ons te magtig in getal:
Vertrekt van ons, 't Geſchiede, en Iſaak ging in 't dal
Van Gerar wonen; daar nu d'een, dan d'andre herder,
Dies Lants, hem 't water weer betwiſte; dies hy verder
Vertrok, tot Berzaba; daar God hem, in die nagt
Verſcheen; en hem beloofde, uitmuntend in geſlagt
Te zullen maken; en beval hem, niet te vreezen.
Ik ben uws vaders God, ik wil ſteets met u weezen,
En wil u zeeg'nen om uws vaders wil, myn knegt,
Was 't Heilig Woord, dat God hem daar heeft toegezegt:
Hierom nu boud hy daar een Alaar, God ter eeren:
Aanbod, en predikte nu van den naam des Heeren.
Nu quam de Koning, met zyn vrient, en 't Heyrhooft, by
De zoon van Abraham; die ſprak: wat wilt gy, gy
Die my verdreven hebt? de Koning ſprak: wy merken,
En zien, dat God met u is; en met al uw werken:
Nu, gy gezegende des Heeren! maakt verbond
Met ons: bekragtig met een eed, dat, ſchoon gy kond,
Ge ons noit beſchad'gen zult! wy hebben u, met vrede,
Vertrekken laten: laat ons nu elkaar met eede
Verzeekren voor de Vrees! 't geſchiede in 't openbaar:
En Abimelech trok, weer vergenoegt, van daar.
Als Iſaak out, en blint was, en te bed gelegen,
Kreeg Jacob, door een liſt zyns moeders, vaders zegen,
Als eerſtgeboorne; en trok uit vrees voor Eſaus hant,
Na moeders broeder; uit het Philiſtynen-lant.
Rebecca ried haar zoon daar toe, uit vrees voor quader;
En hy verkreeg doe, met bewuſtheid van zyn vader,
Op nieuw den zegen; met een zegenwens; dat God
Den zegen Abrahams, en die beloftens, tot
Op Jacob, en zyn zaat, genadig uit woud breiden:

En hy beval hem, eer zy van malkandren ſcheiden,
Een van de dochteren van Laban tot zyn vrouw
Te nemen; en voor al, te blyven God getrouw.
Nu trok dan Jacob na zyn oom, in Haran: troude
Zyn beide nigten, ſchoon hy maar de jongſte woude,
Voor zeven jaren dienſt, tot loon genieten; dog,
Men bragt hem Lea toe, voor Rachel, door bedrog:
Maar, overmits die zaak niet ryns was, wierd hem, neeven
Die hy beſlapen had, nu Rachel ook gegeeven;
Daar 't eigentlyk hem om te doen was: van hun twee,
Wierd Rachel ook het meeſt bemint: maar God nu, dee
De zaken vaardig, na zyn willekeur, verandren:
Want hy deed Lea, in vier malen, d'een na d'andren,
Vier zonen baren, door viermaal bezwangering;
En nog twee namaals, na dat Bilha, zonderling
Uit ſpyt, door Rachel, was ten bywyve opgedrongen
Aan Jacob; daar hy dan, door deze buitenſprongen,
Twee zoons heeft uit geteelt: en na ook Leas nyt,
Haar dienſtmaagt Silpa hem ten bywyf gaf, uit ſpyt,
Waar mee hy 't zelve, als reets te voor met Bilha ſpeelde,
Ja ook twee zonen, Gad, en Aſſcher, uit haar teelde:
Dog Dan, en Naphthali, uit Bilha. Simeon,
En Ruben, Jiſaſchar, en Levi, Zebulon,
En Juda, zes zoons, zyn uit Lea voortgekomen,
Met Dina, zuſter van die zes: maar dien zeer vromen
En kuiſſchen Joſeph, na God Rachel had verhoort,
Quam endlyk, na die elf, als de eerſte uit Rachel voort:
En zy verſchafte hem, op 't laatſt, nog eenen broeder;
Dat 's Benjamin: maar zyn geboorte deed zyn moeder
Het leven ruilen voor de doot. Nu onderwyl
Had God, aan Jacob, al de zegen, en al 't hyl,
Dat hy aan Iſaak, en aan Abraham, toezeide,
Hem

Hem mede toegezeit; niet eenmaal, maar verſcheide,
Ja menigmalen: en hy trok uit Haran, van
Syn ſchoonvaar Laban, als een ryk en magtig man,
Van kindren, maagden, knegts, en vee, vol opgezegent;
En zulks was Laban, maar om Jacob, ook bejegent.
Met heel dit magtig en gezegent huisgezin,
Trok Jacob in het Land van Canaän; waar in
Hy weilant kofte, van de kindren Hemors, vader
Van Sichem, Landvorſt van die ſtreek, waar ze allegader
Zig neder zetten. Waar zig Jacob neder ſloeg,
Wierd ſteets een Altaar, dat de naam des Heren droeg,
Tot Gods eer, opgeregt: daar predikt' hy, en leerde
Van God, die hem de naam van Iſraël vereerde
Niet lang te voren. Hier nu ging te dezer tyt
Zyn dochter, Dina, los, en uit nieuws-gierigheit,
(Het vrouwvolk eigen (om de dogtren van dien Lande
Te zien: maar Sichem zag haar niet zo haaſt, of brande
Door luſt ontſteeken, na haar ſchoonheid. Ongevraagt
Nam hy ze tot zig; ſchond ze; en heeft de maagt ontmaagt:
Hy ſprak 'er vrindlyk mee; beminde ze, en zyn zinnen
Vermogtent, om haar als zyn weerga te beminnnen:
Dies bad hy Hemor, dat die egtlyk, door de trou,
Die jonge ſchoonheit hem ten wyf beſchikken wou.
Zyn vader, die hem hier zyn liefde in wou betonen,
Ging uit, by Iſraël, en alle zyne zonen,
En bad om Dina voor zyn zoon ten egtgenoot:
Maar 't antwoort was, als was die oneer veel te groot,
Den onbeſneedenen een dogter des beſneden
Ten wyv te geven: dog, men was 'er mee te vreeden,
Indien de Vorſt, en al wat manlyk onder hem
Behoorde, wierd beſneen; zo ja, zo gaf men ſtem,
De dogter Iſraëls aan Sichem uit te huuwen:

Alsook, dat niemand zoud, van wederzyden, ſchuuwen,
Zig, de een aan de ander te verbinden, door den echt.
Hier op tot ja, van Hemor, zoons, en volk, gezecht,
En alles wiert beſneen wat manlyk was der zynen:
Maar, op den darden dag, wanneer dier mannen pynen
Op 't heevigſt waren, die men, door 't beſnyden had;
Doe trokken Simeon, en Levi, in de Stad,
Alwaar zy alle de Beſneednen, met hun zwaarden
Verdelgden; zonder dat hun wraakzucht iemant ſpaarde.
Doe plonderde zy heel de Stad; en namen, 't vee,
Zo Schapen, Runderen, als Ezels, alles mee;
Ja al de vrouwen, en hun kindren, ſpyt hun klageu.
Hoe zeer 't ook Iſraël, hun Vader, mogt mishagen,
Men trok nu hier van daan na Bæthæl; en hy nam
De weg na Hebron; daar hy endlyk weder quam
By zynen vader; die na hondert tagtig jaren
Geleeft te hebben, ook is in het graf gevaren.
Nu ſloeg zich Iſraël, met heel zyn Huisgezin,
Ter neder, op die plaats, en in dat lant, waar in
Zyn vaders vader, en zyn vader, 't lant bewoonden
Als vreemdelingen; daar 't zig, voor haar, wel vertoonde.
De liefſte zoon, van al de zoons van Iſraël,
Was Joſeph; en dit baarde in de andren veel gequel.
Hy had die faut, dat hy zyn broed'ren ſtaag beklaagde,
By zynen vader, dies hy de andren zeer mishaagde.
Daar by voorzag men, uit zyn droomen, ſtaag iets groots,
Waarom zy 't vonnis des afgryſſelyken doods
Huns broeders, velden. Hy wiert in een kuil geſmeeten.
Als hem zyn vader na haar afzond, om te weten,
Uit hem, hoe 't met het vee, en met zyn broedren ſtond.
Nu quam een bende van 't Volk Ismaëls: men vond
Geraaden, Joſeph te verkoopen aan die bende,
Die 't met hun koopmanſchap, na 't lant Egipten wende:
Men

Men deed zo, en men heeft hem aan dit volk verkogt;
Dat hem dan met hun voerde, en in Egipten brogt,
En daar, aan Potiphar, hofmeester van den Koning,
Al weer verkogt. Het zaat van Jacob, tot verschoning
Van hunne boosheid, maakt' hun vader, schynbaar, wys,
Als was zyn Joseph, door een wilt gedierte, op reis
Verslonden. Hoe moest dit dien ouden man verdrieten!
Zyn vreugd was weg. Hy kon geen troost hier in genieten.

Terwyl was Joseph, in het huis van Potiphar,
Een zegen. Hy munte uit, gelyk een heldre star
Aan 't Heemels blaauw gewelf, ver boven de andre slaven
Zyns heeren: en hem wierd, om zyn byzondre gaven,
En Gods-vrees; alles wat zyns Heeren was, betrout,
En aanbevolen; huis en vrouwen, slaven, gout,
En schatten, niets was zyn gezag en magt onttogen.
Nu sloeg zyn 's Heeren wyf onkuissche en dartle oogen
Op hem, en eischt hem tot voldoening van haar lust:
Dog Joseph heeft haar geile onkuisheid niet geblust:
Hy weigerde de gonst zyns Heeren dus te loonen;
En zich, door zondigen, Gods gonst onwaar te tonen.
Dees geile Koningin, haar aanslag dus gemist,
Bedagt een andre; en 't was, om zig nu, door een list,
By haar verzonnen, van zyn weigertaal te wreeken.
De wraaklust zal 't zeer zelde aan snoode list ontbreken.
Zy klaagde haar egtgemaal, dat Joseph, dien Hebreër,
Door hem ten huys-voogt hoog verheeven, hem zyn eer,
En haar haar lighaam, door onkuisheid, wou verkragten.
Die list gelukt haar, en haar man verhoord haar klachten;
Zo dat hy Joseph, hoe onschuldig, en hoe kuis,
't Onkuissche swyn ter liefde, in 't snoot gevangenhuis

Van

Van Pharao, alwaar dien Koning zyn gevangen
Ter ſtraf bewaarde, vaſt doen zetten: dog de gangen
Van Gods beminden, heeft Godt altyt regt beſtiert.
De Heer was met hem. Hy, alſchoon gevangen, wiert,
Van 's Konings amptman der gevangenis, gehouden
Als kerker-meeſter, dien hy 't alles toevertroude
Wat zyn gevangens en gevangenis aanging. Hier
Lei Joſeph dromen uit, zo, dat, na Gods beſtier,
Des Konings ſchenker, en zyn bakker, net geſchiede,
't Geen Joſeph hun, uit hunne dromen, voorbediede.
Zo wierd de ſchenker weer geſchikt om 's Konings kop
Vol wyn te ſchenken, en de bakker kreeg de ſtrop.
Nu droomde Pharao (maar, na twee volle jaren)
Dat zeven lyvige en vol ſwaare koren aren,
Uit eenen halm gegroeit, verſlonden wierden, door
Weer andre zeven, ſchraal, verzengt, en dor en zoor:
Dog voor die droom, ſcheen hy een andre droom te dromen,
Van zeven koejen, die hy uyt de Nyl zag komen,
Zeer ſchoon van aanzien, vet, en tierig; en hy zag
Nog zeven maagren, uyt het water voor den dag
En opwaarts komen, die dat vette vee verſlonden,
Tot deze dromen wierd geen enig menſch gevonden,
In gants Egipten, die kon ramen watter in
Verborgen lag. Nu quam den Schenker in den zin,
Dat Joſeph, zyne droom, en 's Bakkers droom uitleide;
't Welk hy den Koning, zo als 't was gevallen, zeide.
Strak deed de Koning hem uit zyn gevangenis
Te voorſchyn brengen; deed hem ſcheeren; fray en fris.
Gezuivert, met een kleet verçieren; en vertelde
Doe hem zyn dromen: waar uit Joſeph aanſtonts melde,
Dat zeven jaren, vol van overvloed, zeer na
Ge-

Genaakten: maar, dat daar weer zeven andren, dra
Op zouden volgen, vol van dierte, en honger-dagen,
Die 't gantſche lant, en wat daar in is, zouden plagen.
God (zei hy) meld myn Heer de Koning zyn beſluit:
Hy zie derhalven na een wyzen land-voogd uit,
Bequam, om de overvloed der zeven ryke jaren,
In 's Konings ſchuuren, na behooren te vergaaren,
En op te leggen dat hy daar met ernſt na ſtaa,
Op dat het volk niet in die hongertyd verga.
Doe ſprak de Koning: gy, door wie 't ons God doet weten,
Zult Onder-Koning van myn landen zyn, en heeten.
Ik ben de Koning. Ik ben Pharao. Al 't geen
Ik wil, verſtrekt het ryk en 't volk een wet. Niet een
Van al myn volkren, zal de moet of daat gebruiken,
Om zig u laſt en wil te ontrekken, of te ontduiken.
Heerſt over alles en elk een behalven my,
Volvoert gy zelf, door al myn magtige heerſchappy,
Dat zelf, daar gy myn raat, een man toe uit te keuren.
Nu gaf de Vorſt hem, op dat elk zyn wil zou ſpeuren,
Zyn ryks-ring, en een kleed van witte zyde; en, als
Een Vorſt, een gouden ſnoer, een keten om zyn hals.
Met deze teek'nen van ontzag, deed hy een ieder,
Door uitroep, weten, deze een vader en gebieder
Des Lands en volks te zyn. Nu; in de volle tydt
Van overvloet, en weeld, heeft Joſeph zyne vlyt
Betoont, in over al het koorn voor gelt te kopen,
En in te zaamlen, met onzegbre veelte en hopen,
Gedurende al de tyt van zeven jaren: maar,
Doe de andre zeven, vol gebrek, nu volgden, waar
In 't voedſel, voor het volk en vee, ontbrak ten leven,
Doe quam 't Egiptiſch volk, en bad, hun graan te geven
Voor gelt, tot al hun gelt voor granen was verkogt;

Waar

Waar door al 't gelt van gants Egipten, wiert gebrogt
In 's Konings huis: en als men nu geen gelt meer vonde,
Wierd land en vee verkoft voor granen, en men konde
Nu niets meer vinden te verkopen tot geryf,
Om ſpys te krygen; dies verkoft men ook het lyf
Men gaf zig over, tot volkomene lyf-eygen,
Om voedſel, tot het uitgehongert lyf, te krygen.
Hy, Joſeph, kogt ze, na hun lant, en vee, en gelt,
Voor granen; en heeft gants Egiptenland geſtelt,
Met al hun volken, tot lyf-eigendom zyns heeren,
Den Koning. Niet alleen Egipten, moeſt ontbeeren,
Door deze dierte, 't graan, ten leven zo bekend,
Maar alle Landen en Geweſten daar ontrent:
Alleen Egipten, als de Korenſchuur der Landen,
Gaf granen uit; en kreeg daar ſchatten voor in handen.
'tGebrek van wasdom, dat vaſt menſch en vee verſlont,
Dwong Jacob, dat hy tien van zyne zonen zond
Na 't Land Egipten, met veel Ezelen en Muilen,
Om granen van dien Vorſt des Lands, voor gelt te ruilen.
Zy trokken daarwaarts; en bevonden, dat, die zy
Zyn doot beſtemden, en uit gonſt, tot ſlaverny
Verkoften, zelf die was, daar zy, ter aard gebogen,
Voor neder leiden, op dat zy hem dus bewogen
Tot mededogen, om hun gelt, en nedrigheid.
Zy zelve hadden 't uit zyn droomen uitgeleit;
Maar, door hun nyt, gepoogt, zyn grootheid te beletten:
Dog ydel is 't, en dwaas, zig tegen God te zetten.
De vader Jacob trok nu, in zyn ouden dag,
Met al de zynen, en hun goedren, daar hy zag
Zyn zoon, zyn Joſeph, welk hy lang voor doot beweende,
't Egiptenland als Vorſt beheerſchen: die verleende
Hun al wat hen ontbrak; en weide voor hun vee,

In Gosen: Pharo stemd hier zelf in met hem mee.
De vader Jacob sturf hier; out en vol van dagen;
En wiert in Hebron, in zyn eigen graf, gedragen.
Ten langen lesten sturf ook Joseph; en hy deed
Zyn broedren, eer hy storf, beloven met een eed,
Zyn lyk en dootsbus, als zy, na verloop van tyden,
Door Gods beschikking uit Egipten zouden scheiden,
Mee met hun daarwaarts heen te voeren, in het lant
Dat God hun wyzen, en, door zyne starke hant,
Zoud geven. Endlyk al de rest van Jacobs kindren
Sturf ook; maar hun getal, in nazaat, voor vermindren,
Vermenigvuldigde, en nam in getal zo toe,
Dat hun de Koning, en de Egiptenaren, moe,
En schriklyk wierden: dies begon men hen te drukken.
Men deed hun onder 't jok der slaafsche diensten bukken.
De swaarste lasten der gebouwen, leem, en steen,
Die lei men op de nek en schoudren der Hebreen.
Men deed boos-aardig al 't Godlooze zamen spannen
Tot hun verdelging; en barmhartigheid verbannen;
Doch alles te vergeefs Zy munten over al
In uit; en groeiden tot een schriklyk groot getal:
Maar God heeft hunne elende, en slaafs verdriet ver-
-drooten;
Dies heeft hy de uittogt der Hebreen, zyn volk beslo-
ten.
Door Moses, van de stam van Levi; wien hy, door
Verscheid'ne wondren, zig deed kennen, en gehoor
By 't volk van Israël verkrygen: ook begeerde
God, dat Aäron hem zyn mededienst vereerde.
Nu gingen Moses, en Aäron, Pharao
Bezoeken; en hun spraak was voor den Koning: zo
Zeit Jehová, de God van Israël: laat myne
Verkoorne volken drie dag reisens der woestyne
Vertrekken; dat het my een hoogtyd viere aldaar!
Laat ons nu daarwaarts heen gaan offren; dat gevaar,

Nog peſt, ons treffe! maar het antwoort was: gy lieden
Zyt magtig veele, en wilt den arbeyd nog ontvlieden
Door uwe feeſten: gaat gy zelf, en doet u werk!
Nu heeft de Koning zyn beampten, ſtreng en ſterk
Geboden, den Hebreen met ſwaarder laſt te drukken,
Door ſtro te zoeken, en de ſtoplen op te plukken,
En evenwel 't getal der tichlen, als voorheen,
Te leevren: want hun werk was daaglyks, tichelſteen
Te maaken, en die ook te bakken; maar tot dezen
Dag, pleegen zy, van 't ſtro daar toe, nog vry te weſen;
Dat was hen daar gebragt; maar nu was 't ook gepaſt
En toegedaan, by hunne ondraagbre ſlaafſche laſt:
Waar door het volk op Gods geſanten, gnorde en
    morde,
Vermits door haar, hun laſt nog zwaarder was geworde:
Dog evenwel zond God hen beide weder tot
Den Koning; doch die hield met Jacobs God de ſpot,
Alſchoon hy teekenen en wondren zach geſchieden:
Want hy had konſtenaars, en okos-bokos lieden,
Die diergelyke door hun gaauwigheid, en konſt,
Vertoonden; dies was hier hun wondren doen om zonſt,
Schoon ſtinkend bloed wiert al het water, alle ſtromen:
Schoon 't Land vol vorſchen en vol padden was geko-
    men:
Het ſtof in luiſen wiert verandert: al 't geweſt
Vol ongedierte wiert: het vee vernielt door peſt:
Het volk gepynigt, door vergifte ſwarte blaaren:
Schoon menſchen, vee, en boom, en kruit, en ko-
    ren-aaren,
Door haaglen, donderen, en blixmen, wiert verplet:
Schoon al wat overbleef, door ſprinkhanen bezet,
En afgegeeten wierd: ſchoon ontaſtbre duiſterniſſen,
Drie dagen lang, hen, al wat ligt heet, deden miſſen:
Schoon in een eenige zeer dodelyke nagt,
Alle eerſtgeboorne wiert elendig omgebragt:

Door

Door al die wondren, en noit meer gehoorde plagen,
Was Pharao ontzag nog vrees op 't lyf te jagen,
Als maar voor die tyd, als 't geschiede, en maar zo lang:
Als 't over was, ging hy al weer de zelve gang.
Geen minder wonder, dat alleen de Egiptenaren
Die plagen troffen, en d' Hebreen daar vry van waren.
Schoon *Moses* Pharao dit al voor ogen hiel,
Dat hulp niet; nog het ging niet door tot in zyn ziel.
God had zyn ziel verdooft, en onbequaam gelaten,
Om eenige inspraak tot zyn heil te kunnen vaten.
Elendig mens, wien God de ziel alzo verdooft,
Dat hy geen plagen agt, nog wonderen gelooft!
Zo was 't met Pharao: hy had genaa nog zeegen
Van God, maar 't hart, gelyk een steen verhart, verkreegen.
Hy wilde niet, dat zo veel volks zyn lant verliet,
Tot gants Egipten, door de vrees, hun van zig stiet,
En leend' hen alles wat men van hun kon begeeren;
Bestaande in kostlykheid van zilver, goud, en kleren,
In groote menigte, als of zulks, ten feeste, haar
Van noden was; en dus verdreef men hun van daar.
De Egipt'naars vreesden, zo men den Hebreen 't vertrekken
Belette, dat het zou ten ondergang verstrekken
Van gants Egipten, dat nu reets ten deel vernielt
Was, door die plagen, en veel volks daar door ontzielt.
Maar, dat zy hen hun goude en zilvre vaten leenden,
Quam daar uit voort, dat al de Egiptenaren meenden,
Dat Israël, wanneer hun feest, en offer, zou
Volbragt zyn, wederom zou keren, en zeer trou
Zyn, in het alles, wat geleent was, weer te geven:
Maar Pharao wiert van een andren geest gedreven;
Die vreesde, zo hy haar die vond gelukken liet,

Dat hun vertrek zag, op, zig maar uit zyn gebiet
Te pakken: en alzo hun ſlaverny te ontvlugten:
Ook vond hy reden, van die menigte te dugten,
Dat zy, vergadert in de wildernis, malkaar
Tot oproer porren, en zyn ryks-troon tot gevaar
Verſtrekken mogten. Als hy nu van allen oorden,
Door zeekre tyding, en geloofbre reden, hoorde,
Dat al het gantſch geſlagt van Iſrael, de Hebreen,
Vertrokken waren, in getal zo ongemeen,
Dat zwaar zoud zyn, hen, in hun vlugten te verhindren.
Zes hondert duiſent man, de vrouwen en de kindren,
Niet mee geteld, met al hun eigendom, en vee;
En dat zy leiden in 't dal Hiroth, by de zee,
Wiert hy zeer toornig, en, na weinig woorden vragens,
Preſte al zyn ruitren, en meer als zeshondert wagens,
Met krygs-volk vol gepropt, en heel zyn krygs-heir; toog
De vlugtelingen na, en kreeg hun in het oog;
Bezette ze nog op die plaats, waar hem gezeid was
Dat zy zig legerden. Men zag, dat hy bereit was
Hen te overvallen. Angſt, en vrees, beklemde 't volk
Van Iſraël: maar God bedekt' hun door een wolk,
Van agtren, zo, dat hen hun vyant niet kon naad'ren.
't Volk Iſraëls aanbad de God van hunne vaad'ren,
En zugte tot hem, in dees alderzwaarſte noot:
Want zy voorſpelden zig een onvermydbre doot;
Vermits zy, tuſſen 't heir der woeſte Egiptenaren,
Tot aan de zee, omringt, en ingeſloten waren.
Men ſtelde vaſt, van, door het ombarmhartig ſtaal
Van 't woedend krygs-heir, en hun waagnen, altemaal
Verdelgt te worden; want men kon het niet ontloopen,
Als in de zee: daar kon men ook niets goets van hopen;
Zo

Zo dat die zelve nagt, onmydbaar, hunne val
Beſchooren ſcheen, door ſtaal, of water: over al
Waar 't oog zig wende, was het ſchoutoneel der dooden.
Het roude den Hebreen, de ſlaverny ontvlooden
Te zyn, om Pharaos gevreesde ſtrenge ſtraf.
Maar Moſes, na 't bevel van God, hief zyne ſtaf
Om hoog, en ſtak zyn hant uit, over zee en golven,
Die ſtrak begonden, weg, en rugwaarts om te tolven,
Door de ooſte wint, die al het water van zig joeg,
Zo ver de plaats was die 't heir Iſraëls beſloeg.
Waar 't God zo wil, daar kan nog vuur nog waater duren.
De baren ſtonden, als afgryſſelyke muren,
Ter wederzyden 't park van God beſtemt, om hoog;
En tuſſen beiden was geen water, 't was 'er droog.
Ter deezer plaatſe deed nu Moſes zyn volk doorgaan:
En Pharao, met heel zyn krygs-heir, liet zig voorſtaan.
Dat dit een middel was, den zynen al zo wel
Tot nut en voordeel, als het heir van Iſraël;
Zo dat hy hen vervolgde, en najoeg, in die droogte:
Maar Moſes ſtak nu weer zyn ſtaf op in de hoogte,
En wenkte 't water, met een uitgeſtrekte hant,
Na 't heir van Pharao; om daar dat droge lant
Weer, als te voren, in een zee te doen verand'ren.
't Egiptiſch volk had nu zo evens reets malkand'ren
Geraden, weer te rug te trekken; want, men zag,
Dat al het wagentuig de weg verſparde, en lag
Hun in de weg, door 't ſnel verbreeken van de raadren;
En keerd hun 't vlugtig volk van Iſraël te naadren;
Waar uit zy ſpelden, dat God zelve voor haar ſtreed:
Maar nu quam 't water, na 't bevel dat God het deed,
Met zulk afgryſſelyk gewelt, van alle zyden,
Op 't heir van Pharao, dat, weer te rug te ryden,
Zo wel als 't volgen, hen op 't ſpoedigſt was belet.

Berouw deed hier geen baat. Stond Iſraël verzet,
Vol duiſent angſten, als het, door de Egiptenaaren,
Rondom van achtren, en van vooren door de baren
Der barre zee, bezet, de dootsvrees hen de ziel
Gelyk verſmachten; nu vermits 't alzo geviel,
Dat hunne vyand haar niet verder kon vervolgen;
En dat de Zee, met groot gedruis, gelyk verbolgen,
Van over al zich ſtorte op Pharao, en al
Zyn gantſche leger, hoe is 't mooglyk, en wie zal
Die vreeſſelyke ſchrik, de ontſteltnis, de wanhoop,
En die verbaaſtheid, die 't krygs-heir, op dien aanloop
Der volle zee, bedreef, en toonde, met pinceel,
Een pen verbeelden, doe 't zig zag, in zyn geheel
Rondom, door 't woedend heir der baren, overvallen:
Geen middel ziende, waar door eene van hun allen
Dit doodlyk water kon ontwyken of ontvlien?
Dit grouzaam ſchouſpel kon het zaat van Jacob zien.
Zy zagen Pharao, en al zyn heir, verdelgen,
En, door die baren, en die zelve zee, verzwelgen,
Die haar een weg verſchafte om veilig door te gaan.
Wie kan Gods wonderen verſtaan, of wederſtaan!
Zy miſten noit, in zyn begeertens uit te werken:
Daar tegen kan zig groots gemoet, noch kragt verſterken.

Als *Moſes*, en' t geſlagt van Jacob zich bevond
Izekerheid, en zag hun vyanden ten grond
Verdelgt, zo, dat niet een van allen 't was ontkomen,
Was al 't Hebreeuſche volk van Vreugde als opgenomen;
Zo, dat het uitborſt in een vreugde lof gezang;
Door hun verloſſing, en behoudnis: de ondergang
Van Pharao, met al zyn wagenen, en troppen
Van Ruyteren, meer als zes hondert duizent koppen,
En Gods oneïndige en onwederſtaanbre magt.

En

En wonderdaden, in, tot maatgezang gebragt,
Begrepen waren. Ook ging 't vrouw geslagt aan 't
zingen,
Van al de wonderbare en heerelyke dingen,
Die God, de Egiptenaars ten plaage, en haar tot vreugt,
Gedaan had. Zo dat elk ten vollen was verheugt.

O God! wiens wondren, en afgrysselyke plagen,
Den onvertzaagden kan den moet ten ziel uit jagen;
Verhard ons hart niet, als gy plaagt of wondren doet:
Maar treft ons daar door, tot ons nut, in ons gemoet.

't Beloofde Land vol Moord en Brand.

Godt doet de Stammen, en hun telgen,
De Steden, Vorsten, en hun eer,
Door vuur, en staal, ten grond verdelgen,
En plant syn volkren daar dan weer.

't BELOOFDE LAND,

Vol moort en brand.

Vyfde Plaat.

HET zaat van Israël, nu droogvoets, langs de gronden
Der schelp-zee, uitgeleit, en wonderbaar ontbonden,
En vry gemaakt van zyn ondraagbre slaverny,
Had Pharao, noch zyn gestrenge Heerschappy,
Niet meer te vrezen. God geleide 't, als hun Koning
Na 't land, hun vaderen belooft; van melk en honing,
Dat is, van al wat hen van node was, geheel
Vol op voorzien. Dit was hun toegezeide deel
Zy stonden op haar zelfs, en hadden niets te vrezen,
Als God. Hem moest men trouw en wel gehoorsaam wezen.
Hy had hun vry gemaakt, en alles goeds belooft.
Hem moest men heilig, als hun heilig opperhooft
Erkennen, en zich na zyn wil gehoorsaam dragen.
Dat was alleen maar zyn barmhartig welbehagen.
Dit doende, zou hen niets als goed ontmoeten; maar,
Daar tegen doende, niets als rampen, en gevaar.
Maar zy, die, in de tydt van ruim vierhondert jaren,
Die ze in Egipten, by de onguure Egiptenaaren,
Versleeten hadden, van geslachte tot geslacht,
En, door den omgang met dat volk, zo ver gebracht,
Dat zy den afgodsdienst, en aart, van die Barbaaren,
Al hadden, of zy die Barbaren zelve waren;
Verbeelden zich, na hun nu reets ontaart verstant,
Dat ze uit Egipten, in 't hen toegezeide lant,
Zo aanstondts, zonder tyd, en tussenkomst van zaken,
Gemaklyk, met vermaak, in weelde, zouden raken:
Maar, als zy zagen dat hem deze waan ontschoot,

Betoonde zy dat hen het gantſche werk verdroot,
En achten al wat tot hun nut geſchiet was, nietig:
Nu viel hen dit, en dan wat anders weer, verdrietig.
Indien 'er dorſt was, en geen water voor de hant,
Strak wenſten zy zich weer tot ſlaven, in het lant
Van Pharao. Schoon God het leger, waar 't ook reisde
Ten Hemel af, vol op, met ſmaaklyk Manna ſpeisde
Dat ieder ſmaakte na zyn welgevallen, doch
Was 't in Egipten, daar zy ſlaven waren, noch
Veel beter, wylze 'er vlees, en viſſen, konden eeten,
De ondraagbre ſlaafſche laſt, en halsdruk, was vergeeten,
Zo haaſt het hen maar na hun dartle wens niet ging,
Men gnorde op Mozes, ja men ſcheen op ieder ding,
Dat na hun wens niet was, hem aan het lyf te willen.
Door oproer; en die liet zich in dit volk niet ſtillen,
Als maar door wonderen, die God hen, nu tot ſtraf.
En dan tot trooſt (als hy hen hun begeerte gaf)
Of zelf dan deed, of die door Mozes deed geſchieden:
Maar, al die wonderen paſſeerden door die lieden,
Gelyk als 't water door een opene en ruime zeef,
Daar 't wonder door ging; maar hun ongenoege in bleef.
Hun aart bleef boven, en Gods wond'ren gingen te (onder.
Alleen bleef in dit volk een onbetaamlyk wonder;
Dat is; dat, ſchoon het zag, en hoorde, wonderdaat,
By wonderdaaden; en hen zelf in zulk een ſtaat,
Dat God hen voorging, hen geleide, en bybleef, voede,
En laafde, en, voor al 't geen hen ſchaden kon, behoede,
(Wat heerelyke ſtaat) het nochtans evenwel,
Als of het God, en al de wondren, maar voor ſpel,
En nietig agte, al ſtaag te ſamen murmureerde,
Ja tegen Moſes, en God hun helper rebelleerde;
Niet eens, maar dikmaal; ja dat men Aäron dwong,
Doe

Doe Mozes, boven op Sinai, de wet ontfong,
Hen goden, om hen voor te trekken, zelf te maken;
Waar toe ze Aäron, door hun ſnarre taal, verſpraken.
Ey ziet! het ſchepſel port zyn meedeſchepſel, tot
Het maken van zyn Heer en Schèpper, van een God!
Men zou wel vragen, hoe kon 't volk zich zo verblinden,
Indien men heden ook niet zulk een volk kon vinden:
Maar heden vint men 'er niet minder in getal
Als 't zaat van Iſraël; en ook niet minder mal
En dom, in 't Chriſtendom: doch deſe zaak is buiten
Myn ſtyl: dies, tot de zaak. Dit onbetaamlyk muiten,
En oproer tegen God, en zyne dienaars, wierdt
Van twyfel, wantrouw, en van ongeloof beſtiert.
Men twyffelde niet ſlechts, of op Gods woort te bouwen
Was, maar begon ook aan Gods goetheid te wantrouwen,
En wantroude aan Gods macht, en onweerſtaanbre hand:
Ja men geloofde niet, dat dit beloofde lant.
(Wanneer 't verſpied was) om dat blood-aarts groote zaken,
Van 't volk dies lants, en van hun groote, en veelheid ſpraaken,
Hen eigen worden kon, ſchoon God het hen belooft
Had; dies beſloten z' hen een magtig opperhooft
Te kiezen, die hen weer te rug, van hier, zou lyen
Na 't land van Pharao, in hunne ſlavernyen.
Die wens, daar heen, is al verſcheidenmaal geſchiet.
Ja, men beklaagde zig, op 't minſt gewaant verdriet,
Niet daar gebleven, en de ſlaverny ontweken
Te zyn: dat ſogt men dan op Moſes weer te wreken,
En op Aäron. Schoon de ſtraf, op de oproer, wel
Zeer haaſtig volgde, was dog 't hart van Iſraël,
Op 't minſte voorwerp van hun driftig wanbehagen,

Als dat van Pharao, wanneer het van de plagen
Weer vry was, weer barbaars, gelyk die landaart was,
Het zag de wondren, en de ſtraffen; maar zo ras
Die over waren, wiert geen ſtraf, noch gonſt, noch wonder
Herdagt. Het wonder, dat nu al gedurig onder
Dit volk verſcheenen was, (de vuur-kolom by nagt,
De wolk-kolom by dag) wiert niet meer op gedagt.
God had 'er, nu en dan, tot wraak, door ſtraf, al vele
Doen ſneuvlen; en beſloot in gramſchap, dat, van 't hele
Geſlacht van Jacob, niet een eenig manbaar quant,
Dan Joſua en Calæb in 't beloofde lant
Hem toegezecht, van al die uit Egipten waaren
Getrokken, komen zou. Wie boven twintig jaaren
Geleeft had, uitgezeit de voorgenoemde twee,
Trof 't vonnis; en de doot nam al dat leger mee;
Aäron ook: en Moſes kon die gonſt verwerven,
Dat hy dat lant zag van een berg, maar moeſt ook ſterven
Eer hy 'er in quam. Wat de Heer daar toe bewoog,
Mag imant giſſen, maar, myns agtens is te hoog,
En al te onvry, om daar een vonnis van te geven.
Na veertig jaren, als nu al dit volk om 't leven
Was, trok Vorſt Joſua, door wil en keur van God,
Na 't lant hen toegezeit, met al het overſchot,
Dat zes maal honderd en een-duizend, zeven hondert,
En dartig, mannen was, en ſtrytbaar; uitgezondert
De ſtam van Levi; en van de andre ſtammen, wie
Nog de ouderdom niet had van twintig jaren; die
Zyn hier niet by getelt. Dit vreſlyk heir van mannen,
Daar God nog zelve, tot hun hulp, mee aan wou ſpannen,
Trok, met Vorſt Joſua, nu op dit Lantſchap aan,
Dat

Dat hen belooft was, tot de watervloet Jordaan,
Doch eerst bemagtigden zy daar de Koningryken
Van Og, en Sihon; daar zy man, noch mans gelyken,
Ja zelf geen vrouwen, van de doot verschoonden; maar
De zuivre maagden zyn alleenelyk maar daar
Van, slegts het leven, na Gods willekeur, geschonken.
Daar was een buit gemaakt, bequaam om mee te pronken;
Een kragtig groot getal van Rund-en wollig-vee,
En eezelen, en gout, en zilver, wierd al mee
Ten roof van daar gevoert. Die landen, regt van passe
Tot vee te weiden, kreeg de halve stam Manasse,
Met heel de stammen Gad, en Ruben, op 't verzoek
Dier hoofden, tot hun deel; dog moesten, even kloek
Als d'andren, 't lant dat hen belooft was helpen winnen,
Aan geen zy des Jordaans: dit zou men doe beginnen.
By Moses leven was een kas, door Gods bevel,
Gemaakt, waar in de wet, door God, aan Israël,
Gegeven, en 't verbond, dat God, met zyne knegten,
Uit goedertierentheid, gelieft had op te regten,
Geplaatst was; en een maat van Manna, gaaf, en goed,
Daar veertig jaren 't heir, door God, was mee gevoet,
En dan Aärons roede, een stok, die, in 't byzonder,
Hoewel een droog stuk houts, gebloeit had, tot een wonder.
Die kas, waar in 't verbont, die staf, en 't manna, was,
Wiert, met de name van Verbontkas, en van kas
Des Heeren, door het volk genaamt; maar, die te dragen,
Of aan te roeren, daar moest niemand zig aan wagen,
Als maar alleen de stam van Levi: dit had God
Hen doen verkonden, door een uitgedrukt gebod,

't Gezigt mogt vrylyk tot dit heiligdom genaken;
Maar niemands hant moest zig verstouten, die te raken.

Vorst Josua deed die Verbontkas aan de vloed
Jordane dragen, die de dragers, met de voet
Zo dra niet raakten, of de snelle waterstromen,
Als of zy schroomden by dit heiligdom te komen,
Weerhielden zig van ver. Het water bleef daar staan:
De rest vlood na de zee, als om 't gevaar te ontgaan.
Als daatlyk wiert de kas des Heeren, de Verbontkas,
Gevoert in 't midden, daar nu maar een droge gront was.
De dragers bleven, met de kas, in 't midden staan.
Doe is dit grouzaam heir daar droogvoets door gegaan.
De priesters, met de kas des Heeren, volgden 't laatste;
Waar na de waterstroom zig weer, als voor herplaatste:
Doch, daar de priesters, met de kasse des verbonts,
Vertoefden, wierden zes paar steenen, midden gronts,
Eerst, door Vorst Josua, het heirhooft, tot een teeken
Des doortogts, opgehoopt, om namaals van te spreeken.

Nu was men in dat lant gekomen, dat wel eer
Het zaat van Israël belooft was, door den Heer.
De heirtogt duurde tot aan Gigal, by de Stede
Van Jericho; en wiert ter dezer plaatze mede,
Van zes paar steenen, uit het midden van de vloet
Jordaan, op schoudren mee gevoert; op staande voet,
Een teeken opgeregt, op dat in laater dagen,
Wanneer de nazaat die aanziende, en quam te vragen,
Waar toe die steenen, op een hoop hier neer gelegt?
Men zoude zeggen, dat Vorst Josua, Gods knegt,
Die uit het midden des Jordaans, had opgenomen,
Wanneer gants Israël daar droogvoets doorgekomen
Was, als te vooren door de Schelp-zee: dat Jehova
Die wondren had gedaan tot heil zyns volks. Hierna
Wiert

Wierdt, al wat manlyk in het leger was besneeden,
In Gilgal: want daar was van de uittogt af, tot heden,
Geen manlyk lit besneen: en wat in de uittogt, uit
Egipten mee trok, was, om oproer en gemuit,
Gesneuveld, in die tyd van gantsche veertig jaaren,
Die ze, om hun oproer, in de woeste bergen waren.
Nu hier in Gilgal, wyl zy d' Amoritren graan
Zig te orber maakten, hield het Manna op voortaan
Gezien te worden. Daar wierd niets meer van gevonden.
Wanneeer de volkeren van dit gewest verstonden,
Dat dit onzaglyk heir, zo talryk door de stroom
Jordaan gekomen, op hun bodem was, een schroom
En schrik beklemden hen de harten in hun borsten:
De doot-vrees prangde hen; de trotsheid hunner Vorsten
Deed yder onderdaan zig van geweer voorzien,
Om aan te vallen, en om tegenstand te bien.
Daar tegen, Israël omcingelde de wallen
Van Jericho, die God van zelf ter neer dee vallen,
Daar 't heir doe in viel, en hun klingen dreef door al
Wat leven had, ja wat zig binnen deze wal
Verroerd had, zonder maagd nog kind'ren uit te zondren.
Ja runt- nog wol- nog last-vee; niets viel hier te plondren.
Het overschot wiert, door de vlammen, altemaal
Verteert; maar zilver, goud en allerley metaal,
Moest, onvermindert, tot een schat voor 't huis des Heeren,
Gegeven worden: men mogt niets daar van begeeren.
Achan had zig nogtans verrykt door deeze buit,
Daar straf op volgde, en hy wierd, door een teeken dit

Den

Den hoop gekeurt, ter doot gesteenigt, met zyn kindren,
En vee; en met dien roof, daar hy Gods schat door mindren
Wou, buyten 't leger, door het vuur, tot as verbrand.
Wanneer Vorst Josua verspieders in dit land
Gezonden had, en die in Jericho vernagten,
Ten huyze van een hoer, die deze voor de magten
Der stedelingen, door een list beschermde, zo
Wierd zy, en haar geslagt, alleen in Jericho,
Behouden, als de rest, door 't woelend staal ontzielt wierd,
En poorten, wal, en stat, geheel tot puyn vernield wierd,
En die vervloekt wierd, die ze weer herbouwen wou.
Dat was 't begin maar van de slagting die men zou,
In dit land dat hen tot hun erfdeel wierd gegeven,
Werkdadig maken, na 't bevel hen voorgeschreven.
Het volk van Aï, doe de boosdaat van Achan
Nog niet bekent was, had ontrent drie duizend man
Der mannen Israëls, doen vlugten en schier dartig
Al vlugtende gematst, en afgemaakt; dit smartig
Verlies quam Israël te wreken door een list:
Men lokte 't stat-volk uit door vlugten; en men wist,
Door volk van agteren, een krygsmans naat te naajen,
Zo, dat men in de stad den roden haan deed kraayen.
De vyand zag dien brand, en vlood zeer vaardig na
De stat, tot lessing: maar doe viel Vorst Josua
(Die zyn geveinsde vlugt nu staakt') hen in, van agter.
Van de andre zyden viel me 'er ook op in, niet zagter
Als hier: door deze was de stat in ligte vlam
Gezet;

Gezet; en die trop was die van die kant quam,
En vielze op 't lyf. Hier gold geen vlugt. Hier hulp geen klaagen.
Zy wierden alle, zelf tot een toe, doot geslaagen.
In Aï viel op vrouw en kint het zelve wee:
Zy spaarde niets, als maar het huisraat, en het vee:
Die buit wierd omgedeeld. Hun Koning, die gevangen
Was, deed Vorst Josua daar aan een boom-tak hangen.
De Stad wierd, eeven eens als Jericho verwoest.
God had geboden, dat men niemant sparen moest.
Maar al dit gants gewest ontvolken, niemand spaaren;
Tot dat zy vredige bezitters daarin waaren.
'/t Gerugt van die tot nu toe uytgevoerde moort,
En volk verdelgen, liep nu verre en vaardig voort;
Zo, dat de Vorsten zich daar door ten stryt bereyden:
En toonden, dat zy, om 't bezit-regt wilden stryden.
Maar 't volk Gabaon, voorziende hen ook eer lang
Door 't zelve lot verdelgt, besloot, hun ondergang,
Door list, en ootmoet, zoo veel mooglyk was, te keren:
Zy zonden volk uit, met versleetene oude kleren;
Zeer oude schoenen; met verdroogt beschimmelt broot
In oude zakken; wyn, in zakken, die ter noot
Gelapt, van ouderdom de wyn pas houden konden.
Met dit, op ezelen niet minder out, gebonden,
Verscheen 't gezantschap voor Vorst Josua, en sprak:
Wy, aan wiens broot, nog kleet, nog schoen, noch eenig zak,
Gebrek was, als wy uit ons lantschap hierwaarts togen,
Zyn, door 't gerugte van den naam uws Gods, bewogen

Om

Om zulk een verre reis te aanvaarden, op dat wy
Ons lant, en volk, en vee, dat 's goed, en leven, vry
Van u verbidden; en, op dat gy met u knegten;
Als onderdanen, zoud een vree-verbond opregten.
Vorst Josua, door schyn bedrogen, meende, dat
Dit volk; ver buiten dit geweest, hun woonplaats had,
En niets daar binnen: dies wierd hen met eede 't leeven
Verzekert; maar daarna, om hun bedrog, bekeven,
Gevloekt, en, wyl men hen maar 't leven toegezegt
Had, eeuw'ge slaverny ten Gods-huyze opgelegt;
Dats hout, en water, uit de bosschen; en de stromen,
Ten dienst van ieder, daar 't vereïst zou zyn, doen komen.
Wanneer de Koning van Jerusalem al dit
Ter oren quam, wiert hy in gramschap zeer verhit;
En bad vier Koningen, die, over de Amoriten,
Als hy, regeerden, met hem, den Gabaoniten
Op 't lyf te vallen: hy verkreeg dit; maar zeer dra
Trok volk uit Gabaon heen, na Vorst Josua,
En baden: trekt u hant niet af van uwe slaven!
Al de Amoriteren die op 't gebergt' hun haven
En goed'ren hebben, met vyf Koningen, zyn reets
Al rondom Gabaon, en dreigen ons veel leets:
Komt haastig, helpt ons, en verlost ons van die snoden,
Eer ze ons bemagtigen, en al te samen doden!
Vorst Josua, wien God belooft had by te staan,
Trok met zyn krygs-heyr, regt op de Amoriten aan
En hun vyf Koningen; die, doe ze op hem niet dagten,
En Josua, met al de Israëlsche magten,
Op hunnen hals, en in hun heyr hadden, eer
Zy, op dien overval, veel min op tegenweer.

Eens

Eens dagten; dies zy zich maar op de vlugt begaven :
Maar Israël, niet loom hen agter na te draven,
Versloeg ze al vlugtende: God, wien de vlugt verdroot,
Sloeg meer dier vlugters, met een swaren hagel doot
Als 't heyr van Israël met hun geslepen swaarden:
Vorst Josua, die 't leet was dat ze 'er een van spaarden,
En agtende de dag te kort, om zyne wil
Te erlangen, hief zyn stem op, en riep, *Zon sta stil*
Tot Gabaon! en Maan sta mede stil ten dale
Van Ajalon! tot ik die vlugters al te male
Verdelgt heb. God, wiens wil, met dit verbaast gebod,
Eenzelvig was, verhoorde, en deet die plage tot
Der vlugtren ramp; deed Zon en Maan gelyklyk stil staan,
Op dat dus Josua de vyand, na zyn wil slaan,
En gans verdelgen kon; en, op dat hen de nagt
En duisternis, niet voor het swaart, ten schuilplaats bragt.
Dien zelven dag nu; en die langste dag der dagen,
Zyn al die vyanden, al vlugtende verslaagen,
Op weinig na, die in de vaste stede hen
Verbergden; maar de vyf vereënde Koningen,
Als, die van Jarmuth, die van Lachis, die van Hebron,
Die van Jerusalem, en ook noch die van Æglon,
Geen kans ziende, als de rest, zo over hol en bol
Te vlugten, hadden zig verborgen in een hol,
Dat hen, vermits men hen daar tydig in ontdekte,
Ja, 't hol met steenen sloot, ten hals gevangnis strekte,
Tot dat Vorst Josua, na 't enden van den slag,
Hen, uit die duisternis, gevangen voor den dag
Deed brengen, voor hem; en gebood 's volks Overheden,
Met voeten op de nek dier Koningen te treden:
Doe doode hy ze, en gebood den volke, dat men ze op

Zou hangen, ieder aan een boom, en aan een ſtrop;
Waar aan zy, tot aan 't end des dagligts, moeſten hangen;
En doe, tot grafſtee, hun gevangen-hol ontfangen.
Als dit geſchiet was, trok Gods heldt, Vorſt Joſua,
Met zyn gezegent heir ter glop na Makeda,
Veroverde de Stad; liet alles daar in doot ſlaan
Wat adem blies: geen vrouw verſchoonde 't ſwanger
groot gaan;
Geen maagt haar maagdom; nog de Koning zyn ontzag;
Geen kint de onnozelheid; geen ziekke 't wee-geklag;
Ja zelf, geen ſtervende zyn laatſte zugt in zwelgen;
Men deed het alles, door het gladde ſtaal, verdelgen;
En al wat deeze woede, in hoek of hol ontquam,
Wiert, met de gantſche Stad, geoffert aan de vlam:
Zo ging 't ook Libna, zo ging 't Lachis, zo ging 't Horam,
En Æglon, Hebron, en Debhir: al waar men voor quam,
Dat wiert verovert, uitgemoort, en uitgebrant.
Zo ging 't met al het volk, en Koningen, die 't Lant,
Zo op 't gebergte, als in de vlakte, en aan de beeken,
Bewoonden: God wou zig dies volks, en Vorſten, wre-
Die zyner nu niet meer gedagten; maar de maat (ken,
Der zonde, en toorn, en wraak, vervulden, en de draat
Van Gods lankmoedigheit, ten einde, en ſtukken rekten:
Dit was het, dat dit volk tot hun verdelging ſtrekte.
De zonde, en ſtraf, was nu gelyklyk algemeen.
Die felle woede deed veel Koningen by een
Vergaadren, en hun magt, ten Oorlog, zamen ſpannen,
Om Iſraël te rug en Lantwaart uit te bannen,
Door magt van wapenen, en volk, van berg en dal,
Daar toe gewapent, ſchier ontelbaar in getal:
Maar God, die 't alles waar hy meede is, overvloedigt,
En zyn Veldt-opperhooft altydt had aangemoedigt,
Sprak tot Vorſt Joſua: zyt niet bevreeſt voor dien
Ontelbren hoop, wyl ik ze u morgen zal doen zien
In vrees en vlugt; u zelf hen vlugtende in te jaagen;

En

En door te ſlaan, tot dat zy alle zyn verſlagen:
Verlamt hun paarden! ſtak hun waagnen in de brant!
Gelukkig Heirhooft, wien God zelf, met mont en hant,
Een moet geeft, mee ſtryd, en den vyant doet verſaagen!
Wie zou op die wys en alzoo, geen Veltſlag wagen?
Helt Joſua, en al zyn Krygs-volk, vielen dan
Hen onvoorziens op 't lyf, en hieuwenze in de pan.
't Ontelbaar vyants heir, ſchoon moet in 't hart geſprooken,
Door hunne Vorſten, heeft nogtans de moet ontbroken:
Het zogt hun lyfs-behout in 't vlugten, elk om 't raſt;
Maar wierden, vlugtende, als een weerloos volk, gematſt,
En neergeſabelt: want, om lyfs genaa te bidden,
Dat was vergeefs, wanneer men, afgemat, in 't midden
Van 't woeden was, het wierd dan altemaal vernielt:
Daar bleef niet over, als maar lyken, die, ontzielt,
Gelyk zy waren, 't gants geweſt en lantſtreek dekten.
En aas den vooglen, en den wilden beeſten, ſtrekten.
Nu bracht Helt Joſua zyn heirkragt aan de muur
Van Hazor, won de Stadt; verdelgde ze door vuur,
En vlam, ten puynhoop, na hy alles, wat daar leven
In hadde, jong en out, had, door het zwaart, doen ſneven.
Doe overrompelde de Steeden altemaal,
Van al die Koningen; en deed door 't vinnig ſtaal,
Al wat daar in was, en maar adem blies, ontzielen,
Behalven 't vee: deg deed niet eene Stadt vernielen,
Die op 't gebergte lag: maar 't mensdom, dat in die
Gevonden wierd, moeſt door, onaangezien ook wie.
Al de Ezelen, al 't vee, en de andre roof dier Steden;

Was 't heir ten goeden buit. Nog boven, nog beneden,
Door 't heel geweſt, gaf zig geen Stad op met verdrag.
Dat ſchikte God zo, wyl zyn wil en order lag,
Om alles doot te ſlaan, en niet een mens te ſpaaren;
Op dat die namaals hen niet, als ten valſtrik, waaren,
Door hen te wiklen in hun afgodsdienſt: een zaak,
Die God in zyn volk niet wil lyden: dies de wraak
Hen op de hielen volgt, by wien de naam des Heeren
Bekent is, en dan nog iets meer daar nevens eeren.
'tGetal der Koningen die over de Jordaan
't Gezegende geweſt beheerſten, dat God aan
't Geſlagt van Abraham, ten eygendom, belooft had,
En, die 't van land en volk, en 't leven zelf, berooft had,
Was een-en-dartig: en hun landen wierden tot
Een wettig erfdeel, aan 't zaat Iſraëls, door 't lot,
Den Stammen toegedeelt, die aan de gene zyde
Des vloeds Jordaan geen land bezaten, als de beide
Geſlagten, Ruben, Gad, en 't half deel van de ſtam
Mannaſſe; want vermits dit volk hun aandeel nam
Aan geene zyde des Jordaans, zo wiert aan de andren,
Dat 's aan de negen en een halve met malkandren,
De reſt verdeeld; alſchoon nog vry wat overſchoot,
Dat niet gewonnen was. Tot hier toe had de doot,
In deze landen, een onmeetbren oogſt bekomen,
Van Godvergeten volk: maar nu ſtorf ook den vromen
Vorſt Joſua, Gods vriend, Gods helt, Gods trouwe knegt,
Het Opperheyrhooft, on-affcheidlyk vaſtgehegt
Aan God, door Moſes aangekondigde beveelen.
Dit zelve doot-lot moeſt ook Eleäzar deelen,

Äärons

Aärons zoon, die 't ampt van Opperpriester, na
Zyn vaders doot, bekleedde, in dienst van Jehovà.

ô God! bind ons aan u, zo dat wy niets beneven
U agten, nog u eer aan niemant anders geeven!
Verdelg de zonde in ons! en, als gy 't lighaam zult
Verdelgen, zuiver dan de ziel eerst van haar schuld!
Nog eens ô God! wilt uwes maaksels bee niet belgen!
Behoed ons Nederland en volk'ren, voor 't verdelgen
Des Vyands! zegent al 't beraatslaan van den Staat!
Stryd voor ons, in het, en verlost ons, van het quaat.

BETHLEHEMS KINDERMOORT.

Geen wreder soort als Bethl'hems moort.

Of moort-en heers-lust samen spannen;
En woeden, elk hun best, om t'zeerst:
Spyt alle listen van tirannen,
Wien Godt wil sparen, redt hy eerst:

DOODEN DANS.

De KINDER-MOORT,

Te Bethlehem.

Sesde Plaat.

NU hadt het vrugtbre zaat van Abraham verkregen
Dat vrugtbaar Lant, het welk hun vaadren, tot een zeegen
Voor hen, was toegezeit. God had hen 't gantſche lant,
En al hun volkeren, genoegzaam in hun hant
Gelevert; en hy had bevolen 't al te doden;
En, door het vuur, en ſtaal, die volkren uit te roden,
Gelyk een onverzaadbre en onvermydbre peſt;
Zodanig, dat geen ziel, in dit gedoemt geweſt
By lyve bleef, by hen, Gods volk, Gods uitverkoornen.
Op dat het overſchot hen niet, als felle doornen,
In 't lighaam ſtak. Men viel ook al op 't overſchot;
En Juda, na men God gevraagt had, nam nu, tot
Syn byſtant, Simeon; en viel de Cananiten
Op 't lyf, in Bæzek; ſloeg hen, en de Phereſiten,
Tien-duizent mannen af; en namaals, hier en gints,
Al meer: want hy vervolgde, en overwon alſints.
God ſtreed met Juda, en was by hem, met zyn zegen,
Jeruſalem, dat hy reeds door het ſwaart verkregen
Had, heeft hy uitgemoort, en door de vlam verteert:
So ſloeg hy alles doot wat van hem overheert
Wierd. Al wat boven op, en aan 't gebergte woonde,
Verdelgd hy, zonder dat hy eene ziel verſchoonde
Der Cananiteren: maar in de vlakten kon
Hy niets verwinnen; wyl dier Cananitren vond
Was, yzre waagnen, daar het vuur niet op kon hegten,

En

En 't ſtaal op ſtomp wierd; en die ſtrekten hunne knegten
Een yzre borſtweer: en door zulk een wagenborg,
Bleef Juda van hen, en liet hen bevryt van zorg.
Maar d' andre ſtammen, die de kryg nu niet meer zogten,
En zig nu ook niet meer Gods wil te binnen brogten,
Gedoogden, dat dit volk, van God zo zeer verſmaat,
En, om hun afgodsdienſt, geregte vloek, en haat,
Verdienden, wonen bleef, in ieders ſtams gedeelte:
Dog, als nu Iſraël zeer magtig wierd in veelte,
Genoegde 't zig, in plaats hen alle doot te ſlaan,
Hen cynsbaar te doen zyn, en daar voor door te gaan.
Die cynsbre volkren, die ze als vrinden, wonen lieten,
Dat waren Philiſteen, en al de Cananiten,
En Sidoniten, en Heviten, aan 't gebergt
Van Libanon, dat met zyn top de wolken tergt,
Van Baäl Hermon af, tot Hæmath toe: woonagtig.
Daar woonde Iſraël, hoe mogende, en hoe magtig
Het was, by Cananit, Hethit, en Amorrit
By Phereſit, en by Hevit, en Jebuſit.
Zo lang Vorſt Joſua, en al die met hem ſamen,
In deze landen, door Gods wondere byſtant, quaamen,
Nog leefden, dienden 't volk alleenlyk Jehova:
Dog die geſtorven zynde; en Iſraël hier na
Dat heilloos Heidendom gedogende te wonen
Als vrinden, onder hen, doe, huuwden ook de zonen
Der onbeſneed'nen, aan de dogtren Iſraëls;
En Iſraël huuwde, aan de dochtren van dit hels
Geſlagt, hun zoonen uit, als om Gods eer te mindren.
Dit Baſtaart teelſel van Iſraelytſche kindren,
Daar 't zaat des heidendoms nu in was en in wies,
Verkoos den afgodsdienſt van hun geſlagt; en dies
Verminderde Gods eer in Iſraël, door woorden,
En

En daden. God, die zig des bozen werks verſtoorde,
Gafze over, in de hant der Syriërs, een tyt,
Van vier paar jaaren, tot volkomen dienſtbaarheit.
Nu roude hen het quaat, zo dat zy tot hem ſchreiden,
Die hen, door Athniël, nu weer verloſte, en vryde
Van hunne ſlaverny. Maar, als nu, na de doot
Van Athniël, het volk de weelde weer te groot
Wiert, viel 't al weder tot de zelfde afgoderyen;
En dagt niet, dat hen zulks weer zou ten plaag gedyen.
Het had in vreede, nu al veertig jaaren lang
Geleeft; Maar hun gedrag des vreedes viel hen bang:
Want God zond Eglon, die de Vorſt der Moäbieten
Was, en zyn Heyr verſterkt had met d'Amalekiten,
En Ammoniten, hen op 't lyf: die dwong hen doe
Tot cynsbaarheyd, en nog tot dienſtbaarheyd daar toe.
Die dienſtbaarheid had nu volkomen agtien jaaren
Geduurt; en zy, die des nu al verdrietig waren,
Verzugten nu, met al het volk, weer tot den Heer,
Hun goedertieren God; en die verloſt hen weer
Door Æhud; die, wanneer hy tol bragt by de Koning
Der Moabiten, hem in zyne zomerwoning,
In 't Koninklyke ſlot, zyn vette balg doorſtak;
De zaal-deur na zig ſloot, heen vlugte, op zyn gemak,
Weer na de zynen, daar hy, van de ſteile kruynen
Van Ephraims gebergte, al ſtrak de Krygs-bazuynen
Deed blazen; ſprak en voerd het Heyr kloekmoedig aan:
En ſloeg des vyands Heyr aan dees zyd der Jordaan,
Zo, dat niet eene, van het Heyr der Moabieten,
'Tien duizent ſtark, vermits die alle 't leven lieten,
Te rug quam; en vermits nu Iſraël te ſterk
Voor Moab was, was die ook 't ende van het werk.
En 't was, by Jacobs zaat, nu volle tagtig jaaren
In ruſt en vreede: en doe 'er Philiſteenen waren,
Die zig verheften, 't volk van Iſraël ten trots,

Sloeg Samgar, Anaths zoon, alleen maar met zyn knots
Zes-hondert van hen doot: waar door de reſt zo ſchrikten,
Dat niet een Philiſteen van krygs-belang, meer kikte.
Maar Iſraël, zo lang in vrede zynde, dee
Wat quaat was in het oog des Heren, in hun vree.
En daarom leverde God hen, tot ſtraf, in hande
Des Cananitſchen Vorſt Jabin, die ze overmande,
Door magt, en 't krygs-beleid zyns Heyr-hoofts, Sisſera,
En 't negen hondert-tal van yzre waagens dra
En onvoorziens, vol moets hen op den hals te zenden,
Hier door quam Iſraël zig weer tot God te wenden,
En ſchreide tot hem: God verhoord hun beede en ſprak
Door Debora, een vrouw, die, door Gods laſt, Barak
De zoon Abi Noams, gebood, om aan te ſpannen,
Tot hyl der volkren, met tien duizent ſtrytbre mannen
Der ſtammen Naphtali en Sabulon: maar als
Dit Siſſera vernam, tragt hy hen op den hals
Te komen; deed zyn heyr ter yl by een vergaaderen,
Ook d'yzre wagenen met hun geſtaalde raaderen.
Barak door Debora, en zy, door God geport,
Viel, met de zynen, op dien vyant, dien te kort
Schoot, en, al vlugtende, tot een toe, wiert verſlagen:
Hun Heyr hooft, Siſſera, ontvlugten, van zyn waagen
Te voet; wierd, in zyn vlugt, van Hæbærs vrouw gekent;
Die hem, gevynſt, in ſchyn als vrint, in hare tent
Verbergde, drinken gaf, en, met een kleet bedekte,
Gelyk als of z' hem tot zyns lyfs behout verſtrekte.

Dog,

Dog, die de regen week, verſoop hier in een drop;
Wyl z' hem een ſpyker door een hamer, in de kop
Dreef, dat die, door zyn kop, in de aarde vaſt bleef
ſteken:
Barak, die liep en zogt hem, om den hals te breken,
Wierd door Jaæl, dit wyf, in hare tent genood,
Waar z' hem zyn vyant wees, dog reets door haar gedood.
Dus endigde die ſlag: dog dit was maar beginnen:
Want Iſrael hiel niet op van ſtaag te overwinnen,
Tot zelf Jabin, de Vorſt der vyanden, door haar
Verdelgt was; en doe had men vrede veertig jaar.
Maar Iſraël, dat in hun weelde wel gewoon was
Te zondigen, en niet te denken wat dat 't loon was,
Sloeg weer op 't oude ſpoor verkeerde wegen in,
Waarom de ſtraf dan ook niet min als in 't begin,
De zonde volgde, zo dat zy gants zeven jaren
Ten roof, ten proje der Midianiten waren;
Zo, dat z' hen hollen in 't gebergte maakten, om
Ter noot te vlugten voor 't Midianitendom,
En 't zaat van Amelek, die, met ontelbre hopen,
Zeer dikwils quamen, om hun Landen af te lopen,
En overliepen ze als de golven van een zee,
Die, na zyn inbreuk, huys, en velt-vrugt, volk en
vee,
En wat hem voorkomt, komt gelyk als in te ſwelgen,
Zo was die menigte ook in alles te verdelgen.
Weshalven, als dien hoop weer weg vertrokken was,
Niet over bleef voor menſch nog vee nog vrugt nog
gras.
Dit was zo jaar op jaar, die onverdraaglykheeden
Verwekte Iſraël tot zugten en gebeeden,
De groote goedertierne erbarmer deed de zon
Zyns heils weer opgaan: God verwekte Gideon,
Door wonderdaden, zig ten oorlog te bereiden

Als

Als Velt-heer Israëls, en Helden-moedig stryden
Met hunne vyanden, derwelkers leger dan
Bestond, in hondert-vyf-en-dartig-duizent man:
En Gideon had twee-en-dartig-duizent koppen.
Wat schriklyk onderscheit! Wat ongelyke troppen!
d'Amalekiten, een on-overzienbre ry,
En Israël maar daar een klyne hant vol by,
Die groote menigte: op dat die niet roemen zoude,
Dat hen hunne eigen kragt, en talryk Heyr, behouden
Had, was, in menigte, als God zeide nog te groot;
Dies deet hy Gideon verkonden; wie de doot,
Bloot-aardig vreesde, zig mogt vry na huis begeeven;
't Geschiede ook; zoo dat maar tien-duizent mannen
bleven,
Daar Gideon maar slegts drie-hondert uit verkoos
En met zig nam; en, met dit weinigjen, zeer loos
De vyand, in de nagt verschrikte, en weg deed vlug-
ten.
Doe viel gants Israël, verwittigt door gerugten,
Die vlugtelingen, die malkander (door de nagt
Bedrogen) dooden, van rondom, en onverwagt,
Op 't lyf, en liet niet af van alles uit te roden:
Die 't, over de Jordaan, in aller yl ontvloden,
Vervolgden Gideon daar ook, en sloeg ze doot,
Met zyn klyn hoopjen; zelf die borg'ren, die hem
broot
Gewygert hadden, doe hy d' andren na ging jagen,
Heeft hy uit wraak, in zyn terugkomst, ook versla-
gen.
Van dit ontzaglyk heir bragt niet een eenig man,
Zelf hun vier Vorsten die 't geboden, 't leven van.
Zo dat gants Israël nu wel en buiten noot was.
Maar doe nu Gideon, dien Helt des Heeren doot
was,
Verviel me allengs weer tot de snode afgodery;

Ja

Ja ſlimmer, want men voegde 'er al d'afgoden by
Der Syriërs, der Philiſteen, der Moabiten,
Die der Sidoniërs, en die der Ammoniten.
God, wien geen zonden zo als d'afgodsdienſt, mishaagt,
Heeft, tot hun ſtraf, dat volk hen op den hals gejaagt.
Wiens Godloze afgodsdienſt by hen was aangenomen,
Gelyk die volkren ons zyn op den hals gekomen,
Wiens wyzen, kleding, en verandering in dragt,
By ons, voor çierlyk, ten gewoonte is ingebragt.
Het zaat van Ammon quam hen over; en 't gelukten
Die hyd'nen, dat zy 't volk van Iſraël verdrukten,
En zo beangſtigden, dat zy door noot weer tot
Hun ouden helper, wien hun vaadren tot een God,
In ſchyn niet, maar in daat verſtrekte, weder keerden,
Hun ſchult beleeden, en ontzet van hem begeerden:
Dog 't antwoort was nu: my, die u in noot altyd
Gered heb, en u uit u angſt gehulpen, zyt
Gy afgevallen: roept nu tot die vremde Goden
Die gy verkoren hebt; dat deze u uit uw noden
Nu redden. Iſraël riep nu tot Jehovà:
Verloſt ons nu maar ſlegts, en doet met ons daar na
Na u behagen! wy bekennen onze ſchulden!
De vreemde Goden wou men nu ook niet meer dulden.
Doe zond God Jephthe, die de zoon was van een hoer,
Door Gilead geteeld, en ſtrydbaar: deze voer
Den Ammonieten, met zyn ſtrydbre mannen, tegen;
Vielze aan met dapperhyt; verkreeg van God den zeegen;
Verſloegze; volgde hen, met ſabel in de nek:
Daar was des vlugtens, en des doodſlaans, geen gebrek.
Hen dus vervolgende, verdelgd hy twintig ſteeden
Der Ammonieten: en die waren doe te vreden,

En verdemoedigt voor het volk van Israël.
Maar doe quam Ephraïm, en maakte een ander spel
Met Jephtha, die ze uit spyt, zyn heerlykheid misgonden,
En bragten zo veel volks te samen als zy konden;
Zo deed ook Jephtha, die uit Gilead, zyn stam,
Al 't strydbre mee nam, en daar mee te velde quam.
't Verlies trof Æphraïm afgryslyk; en daar vielen
Die dag, van die stam, twee en veertig duyzent zielen:
De vluchters kozen de Jordaan, om over 't veer
Te raken; maar daar was juist Jephthas volk al eer:
Die vroegen dan, aan die daar wouden overvaren,
Of zy geen volkren van d'Æphraïmiten waren?
Was 't antwoort, neen; zo zeid men: zeg dan schibbolet!
Maar wyl juist Æphraïm, de letter schin niet net
Kon zeggen, maar, als het volk van Gulik: dreven,
Zo zeid hy sybboleth: dat kost hem dan het leven.
Het Volk van Israel begaf zich in der daat
Voortaan geduurig tot het eene of 't andre quaat,
Behalven d'afgods-dienst: waarom God, in die dagen,
Hen, tot hun straf, het jok der Philisteen deed dragen,
En schoon of Simson al een duisent Philisteen
Ter neer sloeg, met een van hun broedren kakebeen;
En, of hy, stervende, veel groter hoop deed sterven;
Nogtans moest Israël de vryheid aan hen derven:
En, wyl zy God, en zyn gebod, hoe langs hoe meer
Verlieten, namen straf nog plagen ook geen keer.
't Gebeurden dat een van de stamme der Leviten,
Op reis, in Gibea, een Stad der Benjamiten,
Vernagte; alwaar het volk des stadts zyn bywyf schond;
Zodanig, dat hy haar doot op den drempel vond:
Gants Israel quam zich hierom tot wraak vergadren:
Den

Den eis was: Benjamin zou hen die ſnoode dadren
Ter handen ſtellen, om hen, voor die boosheid, ſtraf
Te doen gevoelen: maar dewyl men z' hen niet gaf,
Beſloot men, dat daar zo niet by te laten ſteeken:
Dies bragt men 't leger voor de Stadt, om zig te wreeken.
Dog in twee ſlagen, doe 'er Benjamin op an
Viel, koſte 't Iſrael wel veertig duizent man.
Ten dardenmale liep het Benjamin gants tegen,
Wyl ze op het ſpoedigſte, een zeer fellen neerlaag kregen.
Zo, dat die gantſche ſtam verdelgt en uitgeroot
Wierd, op zes hondert na. Dit klyn getal ontvlood
De dood: maar al hun vee, hun kindren, en hun wyven,
En Steeden, liet men niets van tot een teken blyven:
't Was alles tot een proy, voor vuur, en vlam, en kling:
Men ſpaarde menſch, nog beeſt, nog Stad, nog eenig ding.
't Gebeurde ock, dat men zig der Philiſtynſchen laſten
Ontſlaan wou: men begon malkandren aan te taſten,
Ten tyde als Samuël het leeraar ampt begon;
Maar 't heidens leger van de Philiſteen, verwon
Het heir van Iſraël, dat voor hun heerſchers wyken
Moeſt, en liet op het velt, omtrent vier duizent lyken;
Dog wilden evenwel de ſlag hervatten: maar
De kas des Heeren wiert in 't heir gebracht; om haar
Te helpen in den ſtryd: nu dorſt men 't weder wagen,
Dog dartig duizent wiert hun leger afgeſlagen;
De reſt vlood weg: de kas des Heeren, daar 't geloof
Des overwinnings op geveſt was, bleef ten roof

Den

Den Philisteen, die se in hun afgods-tempel stelden,
Benevens Dagon: maar, wyl plaag op plaag hen quelden,
En Dagon, zonder hooft en handen, neder lag,
Besloten zy ze, op een daar toe verkoren dag,
Te rug te zenden, op een wagen door twee koeyen
Getrokken: dit gediert met bulken en met loeyen,
Quam tot Beth Schæmesch, daar het Volk van Levi quam,
En die herkreegne schat af van de Wagen nam.
Der Beth Schæmitren, die dit heiligdom genaakten,
Sturf vyftig duizent man, die God juist hier om wraakten.

Het volk, dat langs hoe meer hun dienstbaarheit verdroot,
Deed endelyk 't geen hen God, door Samuël, geboot.
Het schikte zig tot God, van harte, alleen, te vrezen;
En liet geen Afgod meer in hunne palen wezen:
Men trok een heir by een, om endlyk, door een stryd
Van d'onderdanigheid der Philisteen bevryd
Te raken. 't Heydens heir klonk dit niet wel in d'oren;
Dies quamen ze, om die daad in de aanbegin te storen;
En dagten aanstonds, voor een vaardige overval
Hen af te maken: maar God donderde onder al
Die Philisteen, met zulk een schrikkelyken donder,
Dat zy verbaasden: ook sloeg Israël daar onder;
Versloeg hun heyr; verdreefze uit hunne palen; nam
Hun steden weder, van dien vyant; en die quam,
By 't leven Samuëls, niet meer in dezen lande,
Daar hen Gods donder, met verbaastheid, buiten bande

Maar 't wispeltuurig volk, dat nu eens dit, dan dat
Voor goet keurt, had nu weer wat anders opgevat;
Men eischte, spyt de raat van Samuël, een Koning.

Die drift was nu in 't volk. Daar baate geen verschoning.
Daar moest een Koning zyn. Een Koning was nu 't woort.
Die eis was vast gestelt: dat moest daar nu mee voort,
God gaf hen Saul dan ten Koning; en die deede
Zyn eerste proefstuk, in 't onzetten van die Stede
Van Jabes Gilead; waar Nahas, d'Ammoniet,
En 't Ammonitisch heyr, verslagen wierd; en liet
Geen teken over, dat hy hier ontrent gelegen
Had. Sanl kreeg terstont ontzag door deze zegen.
Daar tegen quam nogtans het heyr der Philisteen,
Ontelbaar in getal, nu ook weer hierwaarts heen:
Maar God verschrikte hen; gaf angst; zo, dat zy vloden;
En vlugtende, verbaast, den een den ander dooden:
Op dit zig moordende en verbaast veltvlugtig volk
Viel Israël nu in, en heeft, met spies en dolk,
Het alles afgemaakt wat niet van daar kon vlieden.
Zo gaat het, als God wil dat zulks zo zal geschieden.
Doe Saul 't Koninkryk van Israël nu vry
Had, en gevest was in de ontzagbre heerschappy,
Voerde hy den Oorlog om zig heen, den Moabiten,
Den Ammoniten, en d'onzaglyke Edomiten,
Der Vorsten Zoba, en den Philisteen, in 't Lant;
En, waar hy d'Oorlogs-toon deed blazen, d'overhant
Aan zyne zyde zyn. Die Israël voor dezen
Ontroerden, moesten zelf nu voor die zelve vrezen.
Nu zond God Samuël tot Saul, en gebood:
d'Amalekiten op het lyf te vallen; doodt
Te slaan; de vrouwen, en de kindren (zuigelingen
Daar in begrepen) 't staal ten boezem in te dringen;
Geen ziel te spaaren, van al 't geen maar adem trok
Ja zelf geen ezel, os, nog koe, nog geit, nog bok,

Nog schaap, nog lam, in 't kort, wat leeven was ge-
geven,
Moest Saul, door zyn volk, beroven van het leven.
Op dit bevel dan, quam zyn heyrkragt in het velt;
Twee hondert duizent, en tien duizent wel getelt.
Met dit onzaglyk heyr, bequaam om voor te afgry-
zen,
Viel hy d'Amalekit op 't lyf, en deed hem dyzen:
Versloeg die heyrkagt; en vervolgde ze op de vlugt,
Tot aan Egipten toe, al matssende. De zugt
Nogtans, die hy, en 't volk, tot Gods beveelen toon-
den,
Was slegt; vermits zy 't goede en 't vette vee ver-
schoonden,
En dooden slegs al 't geen niet waardig was om mee
Te voeren, naamlyk 't maagre en anders lompen vee.
d'Amalekietsche Vorst, in 't leven, en gevangen,
Wierd meegevoert, om roem, door zegepraal, te er-
langen.
Maar Samuël quam, als dit heyr in Gilgal ley;
Hy zag dien roof, tot daar toe meegevoerd, en zey
Tot Saul: doe gy klyn waart in u eigen oogen,
Heeft God u Vorstlyk, tot een Koning, doen ver-
hoogen.
Nu Koning zynde, ontfongt gy dit bevel van God:
Gaat heen; slaat Amalek! verdelg die zondaars, tot
De leste toe! verdelg hun kindren, en hun wyven;
Ja al hun vee! laat niets wat leeft in 't leeven blyven!
Nogtans gy hebt Gods wil verworpen. Hier is blyk:
Dies zyt gy ook van God verworpen, die u ryk
Verdeelen zal. God heeft zig zelf een man verkoren,
Die na zyn hart is; dien is 't Koninkryk beschoren.
Doe eist hy Agag, Vorst van Amalek, tot hem
Te brengen: die quam zelf, en sprak met fierre stem:
Dus moet men 't bittere des doots, door moet, ver-
smaden,
Maar

Maar Samuël verweet dien Vorst zyn euveldaden,
En hieuw hem doe terstont in stukken van malkaar,
Doe trok hy na zyn huis tot Ramat, en van daar,
Na Bethlehem, alwaar hy David zalfde. Deze
Was 't voorbereidsel, tot het geen hy namaals weezen
Zou. God nu nam de geest des heils van Saul; gaf
Die David. Saul nu bestond, van die tyd af,
Als op zig zelf. De geest des menschen moet men agten
Te vallen, als hem God niet ophoud: en de kragten
Des menschen, als hem God, met zynen Geest verlaat,
Zyn zondig, zonder rust, en maar alleen tot quaat
Geneegen. Saul die nu op zig zelf bestonde,
Was zo onrustig, dat hy nergens troost in vonde:
Dies bragt men David nu in 't Hof, wyl die zig wel
Verstont op 't speelen, op den Harp, en Snarenspel;
Op dat hy 's Koningsgeest, door spelen zou verquikken:
Dit hulp; en David wist zig zo daar na te schikken,
Dat hem de Vorst beminde, en halen deed, wanneer
Zyn ziel vol onrust was, en deed hem daarom eer.
'T Gebeurde nu weer, dat de Philisteen hun magten
By een, ten Oorlog in het Velt van Socho, bragten:
Daar was een grove vent by, van geboorte uit Gath,
Zes ellen en een hant breet hoog, en Goliath
Genaamt; geharnast, van den hoofde tot de voeten;
Die quam 't heyr Israëls met schampre smaat begroeten,
En stelde voor: zo 't een man met hem wagrn wou,
Van Sauls mannen, dat die eenen kamp-slag zou,
Een velt-slag baten: wie verwinner zoude raaken
Zou, door die zegenpraal, zyn vyand dienstbaar maken;

Maar Sauls volk, verſchrikt door zulk een grooten
beeſt;
Ontſette zig; ontviel de moet, en was bevreeſt.
Doch David, als die tot zyn broers, in 't heir, gekomen
Was, heeft hy die zaak, en nog boven dien, vernomen,
Dat wie dien Goliath verwinnen zou, ten loon
Sou 's Konings ſchoonſoon zyn: dies zogt hy deze
hoon,
Gods volkren aangedaan, voor zulk een loon te wreken.
Hier over quam hy met de Koning zelf te ſpreken:
Die kleed hem Koninklyk, en geſpt, hem 't harnas aan,
Maar David ongewoon zo ſwaar gedoſt te gaan,
Trok 't uit, en wapende zig met zyn ſtaf, en ſlinger,
En goede ſteenen; en door God gemoedigt, ging'er
Alzo na toe. De groote en trotſe reus verſcheen
Daar aanſtonts ook; en 't oog van elk was daarwaarts
heen.
Van beide zyden ging voor af, een taal en reden,
Na de aard van die ze ſprak. De reus met grote ſchreeden,
Trad aan na David; maar die hief zyn ſlinger op
En trof dien grovaart, met een ſteen, voor in zyn kop,
Zo, dat hy nederviel, en David tot hem ſtapte,
Des Reuzen ſwaart nam, en daar mee zyn kop afkapten,
Doe 't heyr der Philiſteen dat zag, nam 't ſtraks de vlugt:
Maar 't heyr van Iſraël, liep, met een groot gerugt,
Hen in; verſloegze; en joeg hen na, tot aan hun veſten:
Doe keerde ze te rug, na 't leger dezer peſten,
En plomperden 't: en Gods gezalfde, David na
Jeruſalem, met kop, en zwaart. Zo dra
Had David dit geſchenk aan Saul pas gegeven,
Of, tot beloning, ſtond hy hem, uit nyt, na 't leven:
En

En, ſchoon hy hem, door gonſt des volks, om reen van ſtaat
Een bende Krygs-volk gaf, en uythuuwde aan zyn zaat,
Zo ſpeurd hy klaarlyk, dat Gods geeſt, van hem geweken,
In David was; dies zogt hy hem den hals te breken;
Gelyk als dikwils bleek in zaken van dien aart:
Schoon David, als hy hem kon doden, hem geſpaart
Heeft; nochtans moeſt hy tot den Koning Achis vlieden,
Een Philiſteenſche Vorſt. Nu voerden deze lieden,
En de andre Vorſten van het lant der Philiſteen,
Met Saul oorlog, en zy trokken daarwaarts heen;
Maar zonden David met zyn volk; uit hunne ſchaaren,
Door wantrouw, weer te rug, als zou hy 't Land bewaren,
Dat, door die veltogt, was als zonder volk en hooft
Nn juiſt had Amalek een groote buit gerooft,
Uit Zieklag, en het deel van Juda. Hy, verbolgen
Door deze plondring, ging de rovers agtervolgen,
Met maar vier-hondert man. Geen wonder, dat hy wouw
Dien roof herroven; want zy hadden vee en vrouw,
Zo zyne, als al der zyne, en zyner lants genoten,
Gerooft, en mee gevoert, die togt, dan zo beſlooten,
Wierd voortgezet: hy trof des vyands leger aan,
Verſlrooit, en zonder zorg; en viel 'er in te ſlaan,
Verdelgde 't magtig heyr van Amalek; verſloeg ze;
Door zyn vier hondert, op vier-hondert na; ontjoegze
De gantſche buyt; gaf elk der zyne weer;
En zond na Juda 't geen hen was ontrooft: wat meer
d'Amalekiten zelf ontrooft was, wiert zyn helden
Zodanig uitgedeelt als Moſes wetten melden.
Maar nu ontfong hy ook een tyding, van een ſlag,
Der Philiſteen, zo ſwaar als Iſraël oyt zag,

Het heyr van Israël was niet alleen verslagen;
Maar Saul zelfs, en zyn drie zoons, doot weg gedragen
Door 's vyands volk onthooft, en, tot een pronk gebragt
Op 's vyants wallen; dog hen weer ontrooft by nagt
De Steden, over de Jordaan, en in de dallen,
Verlaten, en daar door in 's vyants magt vervallen.
Die tyding was gelyk een donder in het oor
Van David, wyl hy daar zyn halsvrint ook verloor,
Prins Jonathan, de zoon van Saul. David vraagde,
Vermits zyn vyand doot was, wat nu God behaagde?
Gods antwoort was, dat hy na Juba, tot een Stad
Van Hebron, reizen zou. Hy nam den derwaarts 't pad,
Met al de zynen; en nam in dat land zyn woning;
En wierd aldaar ook, door het volk, gezalft ten Koning
Van Juda. Isboseth, een zoon van Saul, wiert,
Door Abner, die het heyr des Konings had bestiert,
Van 't gantsche Israël, met Steden en met Dorpen,
Met magt van Krygs-volk, ook tot Koning opgeworpen:
Dien zelven Abner, twee jaar na die tyt, uit spyt,
Maakte Isboseth de gonst van alle volk'ren quyt,
Tot nut van David; en had schelms dit stuk besteeken,
Dog wiert door Jacob, om zyn broeders doot te wreken,
Verraderlyk vermoort; en David, zeer gestoort
Op Joab, Judaas Heyr-hooft, vloekt hem om die moort:
Maar, doe twee hooft-luy, van het heyr van Abner samen
Gespannen, Isboseth in slaap vermoorde, en kwaamen
Met hunnen Konings-hooft, by David, heeft hy haar
Doen

Doen doot ſlaan om die moort. Maar nu verſcheenen daar
Al d'Opperhoofden der Iſraëlietſche henden,
En ſtammen; toonden, dat zy, tot hun Vorſt, erkenden
De Koning David; wien zy zalfde tot hun Heer
En Koning. Iſraël had nu geen Koning meer
Behalven David. En Jeruſalem daar woonden
De Jebuſiten, daar zig David tegen toonde;
Verdelgde deze, en heeft aldaar toen poſt gevat:
Hy zelf trok in de borge Zion; doe Davids Stat,
Na hem genaamt, van hem ten woonſtede aangenomen.
Nu zyn de Philiſteen, ten kryg, weer opgekomen;
Dog zyn door David, na hy God had raat gevraagt.
In tweemaal ſlaans, geheel verſlaagen, en verjaagt.
Ook dwong hy, door verſcheide afgryſſelyke Slagen,
De Moabiten, 't jok hen opgelyt, te dragen.
Zo ook de Syriërs, en Edomiten, dwong
De Vorſt van Zoba, daar hy ſchier een heyr van vong;
En maakte, dat zyn naam ontzaglyk wiert, en heerlyk.
De buit van Zilver, en van Gout, ſchoon onwaardeerlyk,
Wierd God geheiligt. Nu is 't na die tyd geſchiet,
Als Joab, Heyr-hooft van de Koning, d'Ammoiet
Bekrygde, en David 't huis bleef, dat zyn oog aanſchoude,
(Juiſt als hy, op het dak, zig wat verkoelen woude)
Dat ſchone Bathzeba zig baden, moedernaakt:
Hy, ſchoon 't een egte vrouw was, keurd haar zo volmaakt
In ſchoonheid, dat hy haar, in hem, deet zegenpralen:
Dies deet hy ze aanſtonts, door zyn dienaars, by hem halen,

 Be-

Beſwangerde haar; en deed bevordren, dat haar man
Te ſneuvlen quam; doe maakt hy zig bezitter van
Die ſchoonheid, die hem zeer veel wellust kon verſchaffen.
Maar God verkondigden, hem daarom te willen ſtraffen;
't Geſchiede ook: Abſalom, zyn zoon, die, om de ſmaat,
Zyn Suſter Thamar, aan-gedaan, door wrevel haat,
Zyn broeder Ammon, om die ſchennis, deed vermoorden;
En na vergiffenis dies broedermoorts, met woorden,
En kus zyns vaders, maakte een aanhang in het ryk;
Verwekte een oproer; dwong zyn vader, tot de wyk
Voor hem te nemen; ſchond zyn wyven op den dake
Des Borgts van Davids Stad: God dede dit, ten wrake
Des Egtsbreuks, met de vrouw van Urias begaan;
En tot een ſtraf des moorts, dien Krygsman aangedaan.
Dog nu gedagt God weer aan David, en verkeerde
De kans, zo, dat het volk van David, overheerde
De wederſpannige van deugt ontaarde zoon,
Die twintig duizent man door 't ſwaard verloor, en 't loon
Zyns wederſpalts, de doot, ontſong, van Joabs handen,
Tot Davids leet. Nu was hy weer in zyne Landen,
En heerſchappy, herſtelt. Maar endlyk, op het leſt,
Heeft God nog zeven maal tien-duizent man, door peſt,
Doen ſneuvlen in zyn ryk; tot ſtraf voor 't volk te tellen.
Dog van te vooren quam een duurt, het volk te quellen,
Tot wraak, om Gabaön (geſpaart door Joſua)
Door Sauls wreveldaat verdelgt, op weinig na,
Die

Die doe de doot, in bos en wildernis, ontvloden
Deez had doe David uit hun wykplaats op ontboden,
En ſprak: waar mede zal ik u verzoenen, zoo,
Dat gy Gods erfdeel, ons, weer zegent? zy, niet blo
In 't eyſſchen, eyſſchten uit den huyze Sauls zeven
Van zyne zoonen, om die, door de ſtrop, het leven
Te nemen: David gafze hen over na hun wens.
De zegen Gods wiert hier gevordert van den mens.
De vrugtbaarheid wiert wel herſtelt; maar in die Stede
Kwam d'Oorlog viermaal met de Philiſteen, die mede
Ten plaag verſtrekte, ſchoon de vyant ook verdelgt
Wiert; wyl de kryg altyt en goed en volk verſwelgt.
Indien men zeid, dat God zyn wraak nog niet volbrogt had,
Wyl David, zegen, niet van God, maar 't volk, verzogt had,
Ja, van zulk volk, die, door bedrog, en liſt, maar ſlegt
Het leven, tot den dienſt des volks was toegezegt;
En dat God, na die kryg, en niet zyn wraak geſleten
Was, David porde, om 't net getal zyns volks te weeten.
En dat hem doe die peſt, tot end-ſtraf, opgeleit
Wierd, zoud men zeggen dat dit qualyk was gezeit?
Doe Davids ouderdom zyn kragten deed vermindren,
Stond Adonia, een van Davids outſte kindren,
Door Prieſter Abjathars en Joabs quaden raat,
Na 't Koningryk, en hief zig zelf tot dezen ſtaat,
Door magt van Ruitren, op: dog David dit te weten
Gekomen zynd', heeft al dien handel omgeſmeten,
Vermits hy Salomon, zyn alderliefſte zoon,
Geteelt uit Bathzeba, ten eerſten op den throon
Deed ſtellen; en zulks elk, door uitroep, en die zaken
Die daar toe dienden, deed volkomen kundig maken.
Na

Na Davids doot ſtond Adonias evenwel,
Zo liſtig als hy kon, na 't Ryk van Iſraël:
Doch Salomon, die nu 't verraat niet meer gehengen
Wou, deed, door Bænaja, dien broer om 't leven brengen;
Gelyk ook Joab, aan de hoeken van 't altaar:
Want die was Amaſaas en Abners moordenaar;
Een oproermaker, en weerzoordig knegt zyns Heeren:
De Prieſter Abjathar moeſt na zyn akker keeren,
En ruimen Zadok plaats: en Simei, om dat
Die David hadt gevloekt, wanneer hy zyne Stad,
Om Abſalom verliet, wierd in die Stad gebannen,
Op dootſtraf; maar wanneer hem, na drie jaar, twee mannen,
Zyn knegts, ontvloden, jaagd hy die tot Gath toe, na,
Dies, wederkomende, wiert hy, door Bænaja,
Door Salomons bevel, ten eerſten doot geſlagen.
Voorts dorfde niemant iets tot 's Konings nadeel wagen.
't Weergadeloos verſtant van Konings Salomon,
Is allen volkeren, gelyk de middag-zon,
Bekent. Zyn wysheit klonk door allerlei geſlagten
Der aarde; en zulks dee hem ontzagg'lyk zyn, en agten.
Zyns magtig Koninkryks-en volks-en hof-beſtier,
Was op een heerlyke en voortreff'lyke manier.
Hy wierd, om zyn verſtant, gelyk als aangebeden,
Door grote Koningen, en andre mogentheden.
Hy bouwde een Tempel, tot den dienſt van Jehova,
Wiens deftige heerlykheid, en glans, geen wederga,
Nog had, nog heeft, nog op het Aardryk zal bekomen;
Daar toe was 't konſtigſte en het koſtlykſte genomen,
Dat elders was: daar blonk niet anders als klaar gout.
Ook wiert een Koninklyk palys door hem gebout,
Zo cierlyk, Vorſtlyk, en zo deftig, dat men nimmer
Ge-

Gelezen heeft van zulk een Vorstlyk hof-getimmer,
De konst en kostlykhyt betwisten 't werk om 't zeerst:
En 't best was nog, dat dit met wysheid wiert beheerst.
Zo moest men, 't Hydendom ten trots, een tempel stigten,
Die 't hart, door heerlykheid, kon, als ten Heemel ligten.
Het volk van Israël, afgodisch van gemoet,
Schopte anders ligtelyk de Gods-dienst met de voet:
Maar God, die hun verloste uit hunne slavernyen,
Wou hen, door Offerdienst, en glants d'Afgoderyen
Ten ziel uitroden: maar dit wispelturig volk
Was noit geret uit d'eene, of 't viel in d'andre kolk:
Zelf Salomon, de wyste en beste van hun allen,
Is, door zyn wyven, tot den Afgods-dienst vervallen,
In zynen ouderdom: hy boude Templen, tot
Den dienst van Milcom, en ten dienst van Astaroth,
En al de Goden van zyn schoone uitheemsche wyven,
Die 't hart des Konings, tot dien gruwel te bedryven,
Vermurwden, waarom God hem ook te kennen gaf,
Dat hy 't groot-magtig Ryks-gezag, en scepter, af
Zoud scheuren van zyn zoon, die maar een stam zou erven.
Dien wyzen Salomon quàm end'lyk dan te sterven,
En liet Rehabeam, zyn zoon, 't groot magtig ryk
Ten erfdeel na: maar die gaf strak zo weinig blyk
Van wysheid, dat hy na der ouden raat niet horen
Wou; maar, door loskops raat der jongen, 't ryk verloren
Heeft; zo dat hy het ryk van Juda maar behiel
Ten Koninkryk: de rest, hem wederspannig, viel
Jeroboam, de zoon van Næbat, toe: die maakte
Twee gouden kalven, en daar Templen toe: dus raakte
Gants

Gantſch Iſraël daar door, weer tot d'afgodery;
En Juda zelf bleef niet lang van dien gruwel vry.
Wie zal zig over zulk een afval niet verwondren?
Dies quam de Koning van Egipten alles plondren
Wat hy naken kon: den tempel Salomoons,
Het Koninklyk palys, en heel de Stad des troons
Jeruſalem: ende behalven deze plagen,
Geſchieden dikwils zeer afgryſſelyke ſlagen,
Die, door Jerobaäm, en door Rehäbeâm,
Elkander toegevoegt, hen duur te koſten quam.
Den afgods-dienſt, zo 't ſcheen, onmooglyk gants te ontwortlen.
Als hier gedempt wiert, kwam daar gints weer op te bortelen
Sturf een afgodiſch Vorſt; een ander, die de kroon
Kreeg, was niet beter, en kreeg ook geen beter loon.
't Volk Iſraël was, door, den afgods-dienſt, vergeeven;
En wynige van hen zyn daar van vry gebleven.
De Vorſten heerſten als tirannen, ſchoon God ook
d'Afgoderyen en de tyrannyen wrook,
Door oorlog, duurte, en wat nog meer tot ſtraf gedyen
Kon. Schoon Propheten, Vorſt, en volk, hun razernyen
Beſtraften, en de ſtraf, in Gods naam, hen voor 't oor
Uitdaverden, nog kreeg de Godſpraak geen gehoor,
Als maar zomtyds. En ook bevond zig magtig zelden
Een Vorſt in Iſraël, daar Gods woort iet by gelden
Kon, als voor klyne tyd. Nu wierden ze ook door de een
En dan door d'andre Vorſt, verwonnen; ongemeen
Geſchat, en uitgeput: en 't leet, dat hen een ander
Niet aan deed, deden dan hun Vorſten zelf malkander:
Zo

Zo dat dit heerlyk ryk, en magtig volk, hun val,
En ondergang zig zelfs op 't lyf haalde, en nog pal
Bleef by hun Godlooshyt, wat ſtraf hen ook genaakten.
d'Aſſiriërs, die hen te voren cynsbaar maakten,
Vervoerdenze endlyk na Aſſirien; ten dienſt:
Als ſlaven; en dit trof hen niet op 't onvoorzienſt:
Het was hen, in 't begin, en namaals, menigmalen
Gewaarſchuwt, en gedrygt; nu moeſt me'er voor, betalen.
Wie eerſt gewaarſchuuwt is: kom tydig 't quade voor,
Al wie niet hooren wil, moet voelen: dat gaat door.
't Ryk Juda, dat nu ook voor langal, door de fabel,
Der Babiloniërs, een cynſland was voor Babel,
Wierd endlyk tweemaal van zyn vokeren ontbloot:
Gevangen weg gevoert na Babel, veel gedoot,
En alles wat men in den Tempel, en de woning
Van Koning Salomon, nog vond, ja zelf de Koning,
Van daar, en mee gevoert, het Gods-huys wiert verbrant;
Jeruz'lems wal verdelgt, en ook het gantſche lant
Zeer jammerlyk ontvolkt. Dat zy gevangen waren
In Babel, duurde tweemaal vyf en dartig jaaren:
Doe kreegen zy verlof om weeder daarwaart heen
Te trekken: Cyrus, Vorſt der Parſſen, en Chaldeen
En Babiloniërs, en Meden, deed gebieden,
Een vrye doortogt door zyn lant, den Joodſchen lieden
Te doen genieten; gaf hen ook de tempelſchat
Die Nebucad Nezar vervoert had in de Stad
Van Babel, wederom 't verwoeſt en gants vervallen
Jeruſalem, met haare cierelyke wallen,
De Tempel Salomons, en 't Koninklyk palleys,
Wierd alles weer herbout, na tyds en zaaks verêys.
Het volks gedrag, en al wat tegen *Moſes* wetten
Streed,

Streed, wierd hervormt: men wou zig nu tot deugden zetten.
De wyven, die men, uit het Hydendom, getrout
Had, dreef men van zig af, Gods wet wiert weer herbout.
Maar dit nu duurde maar zo lang, tot zy de weelde
Weer ſmaakten; en dan ſcheen 't of 't goede hen verveelde:
Dies bleef de eynsbaarhyt, een ſoort van ſlaverny,
Den Joden tot een ſtraf, en raakte 'er noit van vry:
Daar moeſten ze eewig on onëndig in verquynen.
Ten leſten wierden ze ook een cyns-volk der Romynen;
Dog eerſt elendig door de Grieken overheert:
En heel Jeruuz'lems wal, tot aan de gront verneert:
De gantſche tempelſchat geplondert: Steden, Landen,
En volk verdelgt:men zag de gantſche Stad verbranden;
Ja 't Wet-boek zelf: en tot vervulling van die peſt,
Wierd vrouw, en kint, en vee, ten roof, uit dit geweſt,
Door 't Krygs-volk mee gevoert. Antiochus deed zoeken
By al de Joden, na hun God-geleerde boeken,
En boeken van hun wet; en waar men die bevont,
Wierd volk en boeken, door zyn ſtreng bevel, terſtont
Door ſwaart en vuur verdelgt. Men mogt geen kint beſnyden,
Of moeſten d'ouders, met het kint, de dootſtraf lyden.
Het Hydendom wierd hen, op levens ſtraf, en dood,
Op 't lyf gedrongen. Dit was d'aldergrootſte nood.
Zy, die te voren graag den Afgods-dienſt aanhongen,
Bevonden zig nu ſtreng, op ſtraf, daar toe gedwongen.
Maar Romens heerſchappy geviel hen niet zo ſtraf.
Vermits 't hen Vorſten van hun eigen Gods-dienſt gaf;
En

En hen hun Gods-dienst, na hun wetten liet beleven;
Alschoon een landvoogt, tot een brydel, wierd gegeven.
Nu, tot besluit van dit afgryslyk Moort-toneel,
In Israël, dient wel begreepen, dat, eer 't heel
Geslagt van Jacob van het eene quaat in 't ander
Viel, zo, dat stam, en telg, geheel niet na malkander
Geleeken, God hen zulks had lang voor heen gezyt.
Ook hadden mannen Gods, Propheeten, breet en wyt
Gewaarschuwt; en al 't geen hen drukken zou, ververkondigt,
En 't volk, dat zig des wets veelvoudig had bezondigt,
Verlossing toegezyt; zo ver, dat het geslagt
Van Juda, dat altyt een Vorst heeft voortgebragt,
Uit Davids nazaat hen een Koning zou verschaffen
Tot Bethlehem, die hen van hunne plagen, straffen
Des wets, en zonden, zou verlossen; en hen tot
Een leytsman strekken, tot behagen van hun God.
De Scepter was nu al van Juda afgenomen,
Dit was de tyt dat dien verlosser moeste komen.
Een bode, een man van God gezonden, quam dan, met
Gods last, en order, in de Stede Nazareth,
In Galilea, tot een zuivre maagt, met name
Maria, ondertrout met Joseph, en te same
Van Davids afkomst: hy dan sprak opstaande voet:
Gy begenadigde des Heeren, zyt gegroet!
De Heere is met u, gy die onder alle vrouwen
Gezegent zyt! zy schrikte, en zogt terstont te ontvouwen
Hoedanig zy die groete en woorden zou verstaan.
Dit zag die bode, die man Gods, en sprak haar aan.
Maria, vreest niet; want gy hebt by God genade
Gevonden. (deze was nu zonder wedergade)
Gy zult ontfangen in u buik, en zult een zoon

Ter weereld baren; God, de Heer, zal hem den troon
Zyns vaders David, tot een erfdeel geven: deze
Zal, over Jacobs huis een Eeuwig heerſcher weezen
Hy zal de zoon van God, genaamt zyn: nogtans gy
Sult hem benamen, met de naame Jeſus. Maar zy
(Maria) vroeg: hoe zal dat toegaan? wyl ik nimmer
Geen man gebruik? als wou zy zeggen: dat is immer
Een wonderlyke zaak. Doe ſprak de bode tot
De Maagt: De Hyl'geGeeſt, en zelf de kragt van God
Sal u bevrugten: dit zal d'oorſaak zyn, en reden,
Waarom men hem Gods zoon zal noemen, ziet 't is
heeden
De zeſte maant, dat ook Eliſabeth, u nigt,
Alſchoon ze onvrugtbaar wiert gezeit, door huuwlyks
pligt,
Nu in haar ouderdom beſwangert is, en baren
Sal, ook een zoon: God bint zig aan geen hoge jaren,
Geen ding is zwaar voor God. Doe ſprak Maria voort,
Ik ben Gods dienſtmaagt: my geſchiede na u woort.
Hier op vertrok Gods bode, en ging zig vorder maken.
Zo deed God voormaals ook voornaame en grote zaa-
ken
Verkondigen, door zyn gezanten, mannen Gods,
Gelyk te voren ook in Abrahams en Loths
Gevallen zomtyts bleek. Maria zig nu ſwanger
Bevindende, kon zulk een vreugde doe niet langer
Verbergen; maar trok, met een gants verheugt gemoet
Na 't huis Eliſabeths, en heeft haar nigt gegroet:
Maar die, des Hylgen geeſts vervult, riep: wat beje-
gent
My, dat de Moeder van myn Heer my groet! gezee-
gent
Zyt ge onder 't vrouw-geſlagt! gezeegent is de vrugt
Uws buiks! in myn buik heeft myn kintje, met ge-
nugt,
(Als

(Als door een aangenaam gespel, dat ons kan dwingen,
Tot vreugt geluit, en tot meer andre vreugde-dingen)
Gehippelt, als myn oor u teedre groet ontfing:
Hoe dus! van waar komt my een vreugt zo zonderling
Als deeze? ô zaal'ge! die 't geloven niet vermyt heeft;
Dan 't zal geschieden, al wat haar de Heer gezyt heeft.
Maria vond zig nu, door God ook zeer verheugt;
Dies toonde ze, door God te roemen, haare vreugt
In zeedig vreugde-zang. Als Joseph nu gewaar wiert
Dat zy bevrugt was, wilde hy, eer dat het openbaar wiert;
Zyn bruit maar hymelyk verlaten. Hy was vroom.
Dog God verkondigde hem dien nagt in zyn droom;
Dat hy vervullen wou de woorden der Propheeten;
En deet hem al 't gehym van die bevrugting weten.
Dies hy nu, van beraat verandert, van bedryf
Al mee veranderde, en hy nam ze tot zyn wyf.
Nu had de Roomsche Vorst, Augustus, last gegeeven;
Dat al wat mens heete, in zyn groot gebiet beschreeven
Zou worden: elk dan trok in die Stad, aan zyn stam
Gehegt: dies Joseph, met zyn swangere Ega, quam
Tot Bethlehem; een Stad de stam van David ygen.
Maar, om hier herberg, tot hun nagt-verblyf, te krygen,
Was, om de menigte des volks, veel swarighyt.
Hun herberg viel dan in een stal. Nu quam de tyt
Van baaren juist. Zy baarde een zoon, gelyk belooft was,
Hy, die de zoon van God, het Aardsch en 't Heemels hooft was,
Wierd slegts in doeken, in een Beesten-kreb gelegt,
Maar dit was, door Gods mont, Gods boden, ook voorzegt.

Hier waren Harders, die by nagt het vee bewaakten,
In 't velt, daar zig een bode, uit Gods laſt, ook by
maakte,
Wanneer Gods klaarhyt, van den Hemel hen om-
ſcheen;
Zo, dat zy, gants vervult van ſchrik, zig ongemeen
Ontzetten. Gods gezant ſprak tot haar, kort en bondig:
Vreeſt niet gy mannen, nog ontſtelt u! ik verkondig
U grote blydſchap, die all 's werelts volk gemeen
Zal zyn! de Chriſtus is geboren! gaat nu heen
In Bethlehem: dit zal ik u ten teken zeggen:
Gy zult hem in een kreb, in doeken, vinden leggen.
Nu quamen menigte van Godsgezantten, tot
Nog meer verheerlyking; die roemde en eerden God.
En zegenden den mens, en trokken doe ten Hemel.
Na dit vertrek, vertrok ook all 't verbaaſt gewemel
Van harders, na de Stat; en vindende 't geen haar
Gezegt was? maakten z' hun gezigt ook openbaar;
En maakten ider vol verwondring, door die reden.
Ten agtſten dag, wanneer dit wonder kint beſneden
Werd, wierd zyn naam Jeſus genaamt gelyk hen vaſt
Was, voor d'ontfanknis in zyns moeders lyf, belaſt
Nu quamen wyzen, zeer uitmuntende verſtanden
En ſtarrekundigen, van 't ooſten, in de Landen
Der Joden, in de ſtad Jeruſalem, alwaar
Zy daatlyk ſpraken met den volke, in 't openbaar,
En vroegen: waar is hier den nieuw gebooren Koning
Der Joden, welker ſtarre in 't ooſten, ten vertoning
Door ons gezien is? wy zyn hier gekomen, om
Hem aan te bidden. Hierom wiert het prieſterdom
En ſchriftgeleerden, als Herodes dit ter ooren
Quam, op-ontboden, by dien Koning, om te horen
Waar dat de Chriſtus zoud geboren worden? en
Men ſprak, tot Bethlehem, in Juda; om dat men
Geſchreven vond, dat uit die Stat de leidsman ſpruiten
Zou,

Zou, die Gods volken zou hoeden. Hy nu buiten
Dien raat des priesterdoms gescheiden zynde, ontbood
Die wyzen hymlyk. (Wyl hem, van doe aan, verdroot
Te vreezen, voor een Vorst, die hem de voet mogt
ligten)
Hy, die volkomen zig had laten onderrigten,
Zond hen na Bethlehem, gebood hen, neerstig na
Dat kint te zoeken; met belasting, dat zo dra
Zy 't vonden, dat ze al strak, en voor alle andre zaken,
Met alle omstandigheid hem 't moesten kundig maken;
Op dat hy ook quam, om die nieuw-geboorne heer
En Koning, zyne pligt, aanbidding, liefde, en eer
Te doen. De wyzen nu vertrokken derwaars heen:
Doe is die star, die hen in 't oosten was verschenen,
Hier weer verscheenen, ging hen voor, en wees hen 't
pad?
En rusten boven 't huis daar 't kint zyn legplaats had.
Zy gingen binnen, daer zy 't kint en moeder vonden,
Zy vielen neder, en aanbaden 't, met hun monden,
En harten; offerden 't hun gaven, na hun magt;
Gout, mirrhe, en wierook. Zy, al dromende, in de
nagt,
Van God vermaant, niet na Herodes weer te keren,
Gehoorsaamden zy dit bevel en wil des Heeren;
En door een andren weg vertrokken zy na 't lant
Van hunne woningen. Nu weer van d'and're kant
Wiert Joseph, in zyn droom, door Goes bevel, ge-
boden:
Staat op! Herodes zal dit kintje willen doden.
Vertrek van hier! vlugt, met de moeder, en het kint,
In 't lant Egipten, dat het dien tyran niet vint!
Blyft in Egipten, tot ik u zal weer ontbieden!
Terstont deed Joseph, in die nagt, Gods wil geschieden.
Herodes ziende van de wyzen zig mislyt,
Borst uit in gramschap, en in wrevelmoedigheid:

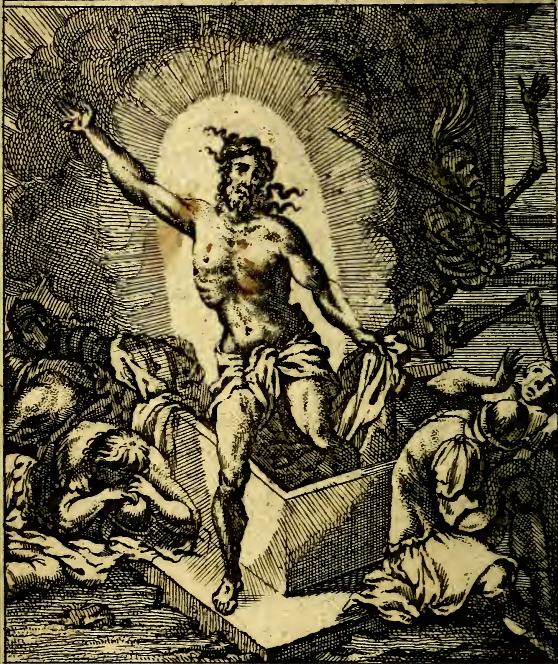
Hy meende dat dit kint een Weerels Mens zou wezen;
Dat ligt zyn nazaat, of hem zelfs nog, zou doen vrezen,
Voor troons-verlies. Door vrees voor dit gemeent gevaar.
Zond hy zyn Krygs-volk heen na Bethl'hem, deed hen daar,
En in die Landſtreek, al de kindren, van twee jaaren,
En jonger, zonder een van zulk een jeugt te ſpaaren,
Vermoorden, op dat, na die uitgevoerde daat,
Geen kint uit Bethlehem, zyn Koninklyke ſtaat
Zou kunnen krenken. Hy nam 't ſchuim van zyne krygers;
In onmedogentheit weergadeloos, als tygers,
En pantherdieren; Volk, 't welk d'onbarmhartighyt,
Hun Koning ten geval, al lang had afgelyt:
En welkers aangezigt het evenbeelt der booshyt
Verſtrekte; in welkers hart geen plaats, als voor Godlooshyt
Was; welkers aanzien niets verwekte, als ſchrik en ſchril:
Dit zoort van beeſten zond hy heen, om zyne wil,
Die noit op iets, als maar op nyt, en moortluſt, doelde,
Te gaan volbrengen, op dat ze ook hun luſten koelden:
Want Vorſt- en Krygs-volk was hier maar een zelve zoort.
De Vorſt gebood maar, en dit volk volbragt de moort.
Der vaadren voorbeeld ſpaarde in Bethlehem geen kindren.
De Borger-voogden magt, kond 't wreet bevel niet hindren.
Geen jammerbidden van de moedren, geen geklag;
Der huisgenooten, geen door ouderdom ontzag
Verdienende ouden; geen aanlokkelyk betoovren
Van

Van ſchone maagden, hoe bequaam tot hart verôovren,
Geen zoet, aanminnig, en liefkozend aangezigt,
Eens half geſpeenden kints; geen armptjens, opgerigt
Om hun genaker daar mee vriendelyk te omârmen;
Geen droevig kints-geſchrey, bequaam om zig te erbarmen:
Geen lieve zuigeling, die kooſt aan 's moeders mam;
Geen ongezuivert kind, zo als 't ter werelt quam,
Had iets, dat deze, uit hel en afgrond, uitgebroken,
Bloetdorſtige vervloekte afgryſſelyke ſpoken
Verhindren kond, hun bloet- en moort-luſt, met geneugt
In 't werk te ſtellen, aan zo jonge en teedre jeugt.
Ik zal de droefheid, en de nare jammerklagten,
Door dit vloekwaardige bedryf ontſtaan, niet tragtten
Hier af te malen met myn pen. Myn ink, hoe ſwart,
Verbeeld de rouw te zwak van eenig lydent hart.

O God! keert uit, en van, de vrye Nederlanden,
De tyranny, en moort, en plondering, en branden!
Behoud ze by 't gezag en heerſching van den Staat!
Beſcherm het gantſche volk, en ieder Onderzaat.

Chriſti Opſtanding uit het Graf.

Hier wort de Doot van magt ontbloot.

Wat hulp hier wagt by't graf te zetten?
Wat hulp het zegel dat men 't gaf?
Wat looshyt kan Godts magt beletten?
Wie houdt Godts Zoon, die leeſt in't graf?

CHRISTI OPSTANDING

Uit het G R A F.

Sevende Plaat.

NU was het ligt dat al de werelt moest verligten,
En alle duistre damp en schaduwen doen zwigten,
In d'opgang. Nu was, uit het zaat van Abraham,
Uit Davids wortel, voort-gegroeit uit Judaas stam,
Den huyze Israëls een vrede-vorst geboren.
Dit was dien Hylant, dien Gelyder, daar te voren,
Door zo veel mannen, door Gods aangeblazen geest,
Al over lang, zo veel was van voorzeit geweest.
Hy was Herodes, spyt zyn zo onmenslyk woeden,
In Bethlehem, eer hy daar iets van kon vermoeden,
Ontvoert, door Joseph. Na die wreede bloethonts dood.
Quam Joseph, als hem God weer uit Egypte ontbood,
In 't lant van Israël, met kint en moeder samen,
In 't Galileesche deel, daar zy hun woonplaats namen
Tot Nazaret. Het kint wies op, zo in verstant,
Als kragten; en het wiert vervuld met wyshyt; want
God stond hem by, met zyn genade. Gods genade
Was op hem; en dies was hy zonder wedergade.
Zyn ouders reisden, jaar op jaar, van Nazareth,
Op 't feest van Passcha, na den inhoud van de wet.
Als Hy, nu twaalf jaar out, mee op dat feest gereist
was,
En alles was volbragt wat tot die zaak vereist was,
Vertrok men weder van Jerusalem, maar
Jesus, die agter bleef, was in den tempel, daar
Hy, by de leeraars zig, met vragen, en met hooren,
Verzaade; en strekte tot een wonder voor elks oren.
Zyn moeder, die hem na veel zoekens, daar dus vont,
Berispt hem enigsints, om 't agter zyn; terstont

Sprak hy: waarom na my gezogt? kondge allegader
Niet denken, dat ik in de dingen van myn vader
Moeſt zyn? die reden wiert niet, na den regten aart,
Bevat; Maria dog heeftze in haar hart bewaart.
Hy trok van daar dan, met zyn volk, en moeder, weder
Te rug na Nazareth. Hy was en bleef hen teder
Gehoorzaam. Naderhant zond God Joannes, aan
De volkren, wonende aan de water-vloed Jordaan,
Ten boetbazuin: hy koos de wildernis ten woning.
De ſprinkhaan was zyn ſpys, en zomtyds wilde honing.
Hy leerde, en predikte, en vermaande, in 't algemeen
Barmhartighyt te doen: hy gaf aan ider een,
Ja zelf aan Krygslui, en gehaate tollenaren,
Zyn leeringen: hy drygde ook ſtreng; waar door de ſcharen,
Die tot hem quamen, zig verbeelden, of hy wel
De Chriſtus zyn mogt, die, tot hyl van Iſraël,
Dus lang verwagt was: want, behalven zyne leering,
Drong hy ook kragtig op het doopſel ter bekeering,
Tot zond-vergiffenis: maar hy ſprak tot dien hoop:
Myn doop is enkel maar alleen een waterdoop;
Maar die na my komt, die 'k niet waardig ben zyn ſchoenen
Te ontbinden, die is 't die u zal met God verzoenen:
Die zal u dopen met den Hyligen Geeſt, en vuur:
Die zal maar zuivre tarw vergadren in zyn ſchuur;
En ſal het onkruid met onlesbaar vuur verbranden:
Hy is na by, en heeft zyn wan reets in zyn handen.
En ſchoon hy na my komt, hy is voor my geweeſt.
Dus ſtigt' hy 't volk, en maakt het voor de ſtrafbevreeſt.
Nu quam hy zelf, die al die reede en zaaken raakte.
Johannes, ziende dat Jeſus de ſchaar genaakte,
Sei: ziet nu daar 't lam Gods, dat 's weerelds zonde weg.

Neemt! hy is die, waar van de dingen die ik zeg,
Gezeid zyn. Doe Jesus nu ook van hem begeerde
Gedoopt te worden, sprak Joannes: gy vereerde
My waardiger, zo ik de doop van u ontfong:
Dog ziende Jesus sterk met reên hem daar toe drong,
Volbragt hy dan de doop aan hem. Terstont na 't doopen,
Zag elk (o schoon vermaak des ziels!) den Hemel oopen;
En uit dezelve een duyf, den heyl'gen geest, op hem
Ter nederdalen: en men hoorde strak een stem:
Dit is myn lieven zoon, daar ik myn welbehagen
In heb genomen! Nu begon men strak te wagen
Om te onderzoeken, of hy dien Messias, daar
God, door zyn tolken, van gesproken had; en waar
Van hy de naam al had, ook was. Om 't uit te vissen,
Wierd hy in d'eenzaamste en de naarste wildernissen
Des lants, geleid; om van zyn tegenstrever, in
Die eenzaamhyt, na zyn volkomen wil, en zin,
Beproeft te worden. Als Jesus daar veertig dagen
Gevast had, hongerd hem: nu wierden strak de lagen
Gelyt: want honger doet de mens wel iets begaan,
Dat naderhant gewenst word, niet te zyn gedaan;
En dies, men zei hem, als een zaak zeer wel van noden:
Syt gy Gods zoon, zo doet die steenen nu in broden
Verandren? maar men kreeg tot antwoort: niemant leeft
Alleen door broot, maar door Gods woort (zo als hy 't heeft
Aan Israël betoont geheele veertig jaren)
Hy wou zyn vyanden zyn magt niet openbaren;
Dies was dit voorstel mis. Doe ging men met gemak
Na Davids hofstat, en zo zamen op het dak
Des tempels, daar het oog zeer verre om heen kon weiden,

Als of men hem, tot zyn vermaak, daar op deed leiden,
Maar doe, als of men, langs gewoone weg en pat,
Niet af kon komen, zei men hem: is 't waarhyt, dat
Gy Godes zoon zyt, zo val maar van boven neder:
(Dus won men 't klimmen uit; en 't pat was dus gereeder)
Daar ſtaat geſchreeven, dat God zyne dienaars zal
U aanbeveelen, dat ze u hoeden voor dien val;
En, dat ze, op dat ge u voet niet aan een ſteen zult ſtoten,
Op handen dragen. Maar die gonſt wierd niet genoten
Door dit gedrogt, dat maar door wondren onderregt
Wou weezen; want hier wierd al daatlyk op gezegt,
Ook ſtaat'er wederom geſchreven (in de boeken
Van Moſes) gy zult God, u Schepper, niet verzoeken.
Dit was nu weer miſlukt. Dien vyant bragt hem dan
Weer op een hogen berg; en toond' hem nu daar van
De Koninkryken, zo verre ze eenig oog beryken
Kon; en, om eens te zien of hier geen ſtaatzugt blyken
Sou, ſprak hy: zo gy neer wilt vallen, en my aan
Wilt bidden, wil ik u ten ryks-troon op doen gaan,
En alles geven wat u oogen hier aanſchouden:
Nu zou men zien, of dien Gods zoon de proef kon houden.
Dit was zeer kragtig; want de menſſen, in der daat,
Sien zeer op rykdom, en op hoog verheeven ſtaat.
Maar Jeſus ſprak: gaat weg gy vyant! wyl geſchreeven
Staat: Jehova, u God, zult gy die eer maar geven:
Gy zult alleen maar hem aanbidden; hem alleen
Maar dienen. Daar mee ging die vyant gluipend heen,

Bevindende, dat al zyn pogen ydel, ende
Vergeefs was, wyl men hem zo veel niet waardig kende
Zig te openbaren, op verzoek van zulk een zot,
Door wonder-daden, en verneedring, als voor God.
'T Verwondert my, en nog meer andren, die wat weeten,
Dat die verzoeker voor een Geest wert uitgekreeten:
Myn mening is, zo die de duyvel is geweest,
Zo was 't geen gaauwert; maar een dommen plomppen beest,
Om dat hy meende, of wel Gods Soon zyn wil mogt paaren
Met zyn wil, en zich, hem, door wondren, openbaren;
Als of Gods Soon zig, met geloof of ongeloof
Des duyvels, moeyen zoud. Ik ben aan dat oor doof.
Ook sta 'k verwondert, zo men meent, dat geesten, zonder
Een lighaam, zonder Gods behulp, alleen, dit wonder
Bewerken kunnen, dat ze een mens, maar door de lugt,
Nu op een tempel-dak, dan op een berg, ter vlugt
(Gelyk de vogeltjens een mug) maar zo vervoeren:
Kan, zonder Gods behulp, het wondren doen wel sloeren?
Of meent men, dat God zyn vervloekte te geval,
Tot onderzoek zyns zoons, de duyvel helpen zal?
Verschoon 't ô lezer, zo van Rusting somtyds buiten
Syn pat gaat! want hy kan zyn pen altyd niet stuiten:
Maar dog hy tragt niet elk te buigen na zyn zwier:
Hy stelt alleen maar zyn verwondring op 't papier.
Als Jesus nu begon zyn leeraars-ampt te aanvaarden:
En waar het volk zig, na hun wys, by een vergaarde,

Daar

Daar trad hy in; vermaand hen af te ſtaan van 't quaat
Der zonde; en zaayde, waar hy leerde, een vrugtbaar zaat:
Genas verwonderlyke en miſſelyke quaalen;
Waar door 't gerugt hem, verre om heen, door alle palen
Van Syriën verbryde; en wiert ten wonder uit
Gekreeten, door 't gemeen, met juichend roem-geluid.
Veel ſchaaren volgden hem; niet ſlegts uit Gallieä,
Maar ook van over de Jordaan, en uit Judea,
En andre landen. Hy nam ook Discip'len aan,
Die hy alleen door zyn gebod deed met hem gaan:
Al wat hy wilde, en wat hy maar gebood, was kragtig,
Een heyr van menſchen, 't welk hem volgde, was aandagtig,
In 't horen van zyn leer, als hy hun leſſen gaf,
Zyn leer verkondigde beloning, dreigde ſtraf,
En wees de wys, waar door men kon ten Hemel raken,
En voor de tweede dood, zig ſelfs ontſterflyk maken.
Alle onderwyzing en vermaning dien hy deed,
Quam uit op nedrigheyt, barmhertighyt, op vree,
Op deugt, verdraagſaamhyt, gehoorſaamhyt, en liefde,
Zulks alles was het dat hy in de harten griefde,
Met ernſt en iever; zo, dat hy geen woort voortbragt,
Als, met een overgroote en ongemeene kragt.
Den inhoud en begryp des wets; gy zult beminnen
Den Jehovà, u God, met hart, en ziel, en zinnen,
En alle menſchen als u zelven, dreef hy door.
In 't kort, hy dreef het volk op 't ware en regte ſpoor,
Des Hemels en des deugts. De weereltlyke magten,
En God, leerd hy hen, elk na waarde, en wezen, agten;

En

En waarschuuwde ider voor die leeraars, welkers daat
Niet over een quam met hun zelf gegeven raat;
Gelyk de Phariseen, en andre Schriftgeleerden
Der joodsche volkren, die zig zelven roem begeerden
Te erlangen; Gods roem daar en tegen, gants vergat:
Berispte die met veel omstandigheden bat;
En, die in 't openbaar, zo 't scheen hun Gods-vrugt
toonden,
En, die zig zelf, voor God, hun Opperheer, ver-
schoonden.
Hy reisde, en Predikte, en 't zy waar hy dan ook was,
Quam zyn barmhartighyt in wonderwerk te pas.
Men bragt hem meenigte gebrekkelyke menssen
Voor d'oogen; als hy die zag na gezonthyt wenssen
Genas hy hen, 't zy van wat quaalen ook gequelt.
Geen lyder wierd vergeefs hem voor het oog gestelt,
Of wierd van hem, 't zy waar het dan ook was, ge-
vonden,
't Zy krank van harssenen, of andre ongezonden,
Het zy dan kreupelen, of blinden, dollen en
Wat quaalen 't mensdom slegts een naam toevoegen
ken,
Hy deed de quaalen, voor hun ogen, strak verdwy-
nen.
Zyn wil, en woort, alleen, verstrekten medicynen.
't Zy dat een kranke by hem was, of ver van daar,
Wie hulp verzogt, of deed verzoeken, raakte klaar.
Wie doof was, ja wie doof en stom was deed hy ho-
ren,
En spreken; ja die zelf het leven al verloren
Had, en gestorven was; het zy die nog op 't bed,
Of op de baar was; of nu reets in 't graf gezet,
Of lang begraven was; hy sprak maar met die doo-
den,
Als

Als of zy leefden; en hy deed die zyn geboden
Gehoorzamen; hy deed, in 't levenloze lyk,
De ziel weer ingaan; en, tot openbare blyk
Van waarhyt opſtaan of zy noit geſtorven waren.
Hy ſprak de woeſte onſtuimme hoog-geheven baren;
En bulderwinden, als beſielde ſchepſlen aan,
En deed aanſtonts hun woede in ſtille ruſt vergaan.
Wyl, waar hy reisde, altyd, veel volks, met groote
ſcharen
Van veele duizenden, ontrent en by hem waren,
Heeft hy die meenigte, als een goeden vader doet,
Geſpyſt, verzaat, en na behooren wel gevoet,
Met twee drie viſſen, en een vyf zes zeven broden;
En, tot een teken dat'er meer was als van noden
Was, ſchooter over; ja dat overſchot was veel
Meer, als 'er doemaals van te voren in 't geheel
Geweeſt was: ſchoon hy al die wonderteeknen dede,
De Pharizeen, en Schrift-geleerden, niet te vreede
Met al die teeknen, ſchoon ontelbaar in getal,
Verzogten, dat hy hen een teken te geval
Wou doen. Te voren was 't hen in de wilderniſſen
Miſlukt; nu zogt men weer op die manier te viſſen;
Maar nu was 't antwoort dat hy dien verzoeker bragt:
Dit overſpelige en quaat-aardige geſlag;
Eiſt teeknen; maar men zal 't geen ander teken geven
Als dat van Jonas: want gelyk die is gebleven
Drie gantſche nagten, en drie dagen, in het lyf
Des walvis, zal de zoon des menſchen zyn verblyf
Drie gantſche nagten, en drie dagen, in der aarde
Zyn: en dit zelve, ſchoon het geen genoegen baarde,
Gaf hy den Schrift-geleerde en Pharizeen, ten ſpyt,
Wanneer zy teeknen van hem vorderden, altyt.
Indien dit volk niet al te waan-wys om te leeren
Geweeſt was, en gezogt had met hem te verkeren,

Zy

Zy hadden daaglyks, al de teeknen dien hy dee,
By menigten, ja zelf zyn wandlen op de zee,
Aanschouwen kunnen: maar zy wouden in 't byson-
der,
Als zy maarspraken, dat hy, haar te wil, een wonder
Ten teeken doen zou: maar hy wou hun hoogmoet
niet
Zo veel te wil zyn; dies is 't noit voor haar geschiet.
Wanneer hy nu door alle om heen gelegen Landen
Gereist, gepredikt, en zig zelf, door allerhande
Zeer-groote wondren, had al om bekent gemaakt,
Heeft hy zyn omreis, als genoeg volbragt, gestaakt,
En trok te rug, weer na zyn Vaderlant: verkeerde
Daar in de plaatsen daar men al den volke leerde:
Daar leerde en predikt' hy met redenen van kragt:
Maar 't scheen ter ergernis; om dat men zyn geslagt,
So veel nog leefden, kenden, en al te laag van staat
kon,
Tot zulks; zo dat hy daar geen akker tot zyn zaat
von:
Weshalven hy dit volk, om 't ongeloof, verliet,
En wynig kragt deed in hun eng-bepaalt gebiet.
Hy, die zyn reis nu na Jerusalem toe wende,
Sprak tot zyn leerlingen, dat hy de gantsche bende
Der Schrift-geleerden en der Overpriestren, daar
Ten prooi zou worden; en dat hy zeer veel van haar
Sou lyden; ja de doot, als 't ent van al die plagen,
Door hunne grootshyt, daar ook lyden, en verdragen:
Ten darden daage dog weer opstaan uit zyn graf.
Dit zelve, dat hy hen voor uit te kennen gaf,
Herhaalde hy zomtyds. Nu endlyk als zy zamen
Ontrent d'Olyfberg, by Jerusalem, aan quamen,
Deed hy een Ezellin, van naaste vlek, daar voor
Hem voeren, die hy daar toe aanwees en verkoor.

Hier

Hier op nu rydende, is hy ſtatwaart ingekomen.
De weg was, door het volk, beſtrooit, met lof van bomen,
En met hun kleederen bedekt; en hunne zugt
Tot hem, baarde een geluit dat weergalmde in de lugt:
Gezeegent zy de zoon van David! hoog geprezen
Moet hy die in de naam des Heeren aankomt, wezen!
Met zulk gejuig wiert hy ter poorten ingevoerd;
Waar door de gantſche Stat zeer ſchielyk wiert ontroert.
Men vroeg: wie is dit? en het antwoort nu, der geener
Die met hem waren, was; 't is Jeſus, Nazarener;
Die wonder werker, die roemrugtige propheet;
Jeſus trad af; ging in den Tempel; dreef gereet,
Al wie daar koften en verkoften, wiſſelaaren,
En duifverkopers, en wie meer van zulks hier waren,
Ten Tempel uit; en ſprak daar ſtaat geſchreeven, myn
Huis zal een bedehuis in naam, en wezen zyn;
Nochtans, gy hebt het tot een moortſpelonk doen worden,
Hy ſmeet hun ſtoelen, en hun taaflen, ſchoon zy morden,
Het onderſt boven, met een fier gelaat en ſtem.
Hier quamen aanſtonds in den tempel, ook tot hem,
Verſcheiden kreupelen, en ongeneesbre blinden:
En hy deed ze aanſtonts hun geneſing by hem vinden.
Als d'overprieſtren en de ſchriftgeleerden al,
Die dingen zagen, en dat zegenent geſchal,
Ja in den Tempel zelf gejuig der kindren hoorden,
Gezeegent zy de ſoon van David, zo verſtoorden
Zy ſig; en zeiden: hoort gy wat zy zeggen? hy

Zeide

Zeide ja. Ik hoor 't ſeer wel. Maar wederom, hebt gy
Dat noit geleezen, uit de mont der zuigelingen,
En ſprakeloſen, wil ik lof en roem voortbringen?
Dog hy verliet hen: maar hy quam den andren dag
Weer in den Tempel; leerde en ſtrafte met gezag.
Nu hield men raat, en toonde een over groot verlangen,
Hoe dat men hem zoud in zyn woorden kunnen vangen.
Nu heeft d'een 't dus, en dan een andre 't zo bezogt;
Maar, ſpyt hun liſt, niets wierd tot voordeel uitgewrogt.
Hy was hun vyant; en hy toonde 't openbaarlyk,
In zyne leeringen. Hy overtuigd hen klaarlyk,
Van veel verbaſtring en verdrajingen des wets.
Hy taſt' hun hoogmoed en geveinſtheid altemets
Heel vinnig aan, en trof hen zonder eens te miſſen.
Hy leerde een yder meeſt al door gelykeniſſen,
Als dienſtig tot begrip, en beter zaaks onthout:
En 't geen hy leerde, was op 't ziels-behout gebout.
Zulks deed hy daaglyks in den tempel en daar buiten;
En liet zig daar in door geen ſchriftgeleerden ſluiten,
Die, ſchoon hy daaglyks, in hun byzyn, wondren deed,
Hem haaren, en zig vaſt, als was het met een eed,
Verbonden, om hem, met gelegentheid te doden:
Dog d'aanhang dien hy had by veel gemeene Joden,
Weerhield hen veel, uit vrees voor oproer onder 't volk:
Dit zagen ze aan gelyk een donkre donder-wolk.
Hy wiſt wel hoe zy zig in hunne moort-trant queten.
Jeruſalem was doch, voor 't moort-hol der Propheten,
H En

En Gods-gezanten, hem volkomentlyk bekent.
Maar zulks heeft hem niet van zyn zaaken afgewent.
Nu waaren twaalf van zyn Discip'len de voornaamste
Die met hem waaren, en zig daaglyks de bequaamste
Vertoonde tot zyn dienst: en in dit klyne roth
Was Judas (Simons zoon) genaamt Iscarioth,
Een godloos booswigt, schelm, en dief, en aarts verrader,
Gevynst, en zo gestamt vol ondeugt, dat geen kwaader,
Vloekwaarder schepsel, oit het zonneligt bescheen.
Dit schriklyk onder ging bedekt en hymlyk heen
Na d'Overpriestren, en liet zig daar bedingen
Dat hy zyn meester zoud voor dartig zilverlingen
Gevangen leveren. De geest der geltzugt had
Hem als gevangen; zo dat die geest hem besat.
Nu zogt hy om dat gelt te winnen; en dien snoden
Zag kans op 't Passcha, 't Feest der ongerezen broden,
Het Godloos schelmstuk uit te voeren: want hy wist
Waar 't Paascha voor Jesus ter dier tyd opgedist
Zou worden. Hy wist ook zyn bedeplaats te vinden;
En maakte gissing, wyl hy eene van de vrinden
Was, zonder argwaan uit te voeren 't geen hy wou.
Dien avont dan, als Jesus 't Passcha eeten zou,
En aan de tafel, met de twaalve, was gezeeten,
Begond zyn geest ontroerd te worden onder 't eeten,
Zo dat hy sprak: de hant van myn verrader, is
Hier tegenwoordig met en by my, aan den dis;
Een van u al, die met my eet, zal my verraden.
Dit gaf nu oorzaak dat z' hem al te zamen baden,
Te zeggen wien die was, Jesus derhalven: sprak:
't Is die, die ik een brok, na 'k ze ingedoopt heb, strak
Sal geven. Dit verwekte een toevlugt onder de elve.

Hy doopte dan een brok; en gaf die Judas ſelve;
Nog zeggende: doet, wat gy doen wilt, met 'er haaſt,
Nu vroeg die ſchelm nog, met een weezen, gants verbaaſt,
Ben ik het meeſter? want hy liet zig vaſtlyk voorſtaan
Dat hy, voor goet, en voor opregt, nog wel kon doorgaan,
Hy kreeg ten antwoort juiſt: gy hebt het nu gezegt.
Nu ging dien booswigt, aan zyn boosheit vaſt gehegt
Aanſtonts van daar, om zig aan 't ſchelmſtuk te begeeven
Al d'andre elf, die met Jeſus aan de tafel bleven,
Verſtonden 't niet; maar elk dagt, dat aan Judas wat
Belaſt was: 't zy dan iets te kopen, 't zy dan dat
Hy den nootdruftigen, den armen, iets zou deelen,
Want Judas droeg de beurs, en kon ze ook, wel beſteelen.
Nu in die zelve nagt, Jeſus verraden wiert
En 't paſcha-feeſt, na zaaks vereïs, daar wierd geviert,
Nam hy het brood; en dankte 'er God voor, zynen vader,
En brak 't aan ſtukken, deelde 't om aan allegader,
En zeide: neemt en eet, dit is myn lighaam, 't welk
Voor u gegeven wort! gy lieden, doet zulks elk
Tot myn gedagtenis: doe nam hy ook den beker
Na 't Avontmaal, en dankte 'er God voor, als hy zeker
Altyt gewoon was, en hy gaf z' haar tot beſluit;
Uitdruklyk zeggende: drinkt allegaar daar uit!
Dien Beker is het nieuw verbont in mynen bloede,
Dat, tot vergiffenis der zonden, u ten goede,
Vergoten word: voorwaar ik zal van diergelyk

Voortaan niet drinken, tot ik, in het Koninkryk
Van God, myn vader, die, met u, op nieuw, zal drinken.

Op die wys deed hy hen het hart de moed ontzinken,
Wanneer hy tot hen, van zyn naad'rend ongemak,
Gevangnis, lyden, doot, en wat dies meer was, ſprak;
Het welke hy meenigmaal, met tuſſchenkomſt van tyde,
Tot voorbewuſthyt van zyn lyden hen voorzeide:
Wanneer de lofzang na de maaltyd nu volbragt
Was, ging hy met hen uit; en zeide in deze nagt
Sult ge altemaal u aan my erg'ren, wyl geſchreven
Staat: 'k zal de Harder ſlaan; dan zal de kudde beven
En zig verſtrojen: maar wanneer ik opgeſtaan
Zal zyn, zal ik u voor, na Galilea, gaan.
Doe ging hy met hen in de boomhof der olyven;
Gebood hen, datze daar zo lang wat zoude blyven,
Tot hy weer om quam, van de plaats van ſyn gebet:
Joannes, Petrus, en Jacobus, nam hy met
Hem, tot hy digt ontrent zyn bidplaats was gekomen;
Daar heeft hy, van die drie, zyn afſchyt ook genomen;
En zy tot hen: myn ziel is totter doodt bedroeft:
Bevlytigt u, dat gy my wakend hier vertoeft.
Een ſteenwerp verder viel hy plat ter aarde neder;
En, gants beângſtigt van gemoet, aanbad hy teder:
Mag 't weſen, Vader, laat dien beeker, dit verdriet,
Dog van my nemen! dog myn ygen wille niet,
Maar d'uwe, is 't zo by u beſloten, moet geſchieden;
Tot driemaal heeft hy ſulks herhaalt; en ook zyn lieden
Tot driemaal toe geport tot bidden, en met hem
Te waken; dog vergeefs; de droefhyt gaf hen klem
Tot ſlapen: doe hy haar ten darden male ontwaakte,
Vermits de tyt zyns ramps nu digt na by genaakte,
Sprak hy ze toe: wat ſlaapt gy! 't is genoeg! ſtaat op;

En laat ons gaan! de zoon des menſchen wort een
trop
Van zondaars in de hant gelevert, en belaaden
Met banden. Hy is digt na by die my verraden
Zal: en terſtont, als hy nog ſprak, kwam Judas daar,
Wel vergeſelſchapt met een gantſchen ſchelmen-ſchaar?
Voorſien met fakkelen, lantaarnen, ſwaatden, ſtok-
ken,
En ander wapentuig. Als beeſten, die uit hokken
Gebroken waren, door gevynsde Pharizeen,
En Overprieſtren, en hun aanhang, dus by een
Verzamelt, en ter jagt, met Judas, uitgezonden.
Hier was de Duivel, en de gantſche Hel ontbonden,
En op den roof uit. Nu had Judas hen belaſt;
Zie toe na wien ik kus! gryp die, en hout hem vaſt!
Die, wien wy zoeken, zult gy, uit myn mont-kus
ramen.
Wanneer die ſpoken nu allengs wat nader quamen,
Trad hy, bewuſt wat hem geſchieden zou, voor uit;
En, naadrende dien hoop, vroeg, met een fier geluit,
Wien zoekt gy? op die vraag nu antwoorde een der
geener
Die Judas by zig had: Jeſus, de Nazarener.
Jeſus ſprak: die ben ik. Op dit woort, die ben ik,
Deisde al dien hoop te rug, en viel ter aard van ſchrik:
Hy vraagden hen weer: zegt, wien zoekt gy? en zy
ſpraken:
Jeſus, van Nazareth. Hy, die zig niet verzaken
Wou, zei: ik heb gezegt, dat ik die ben: wel aan,
Indien gy my zoekt, zo laat alle de andren gaan.
Doe quam 't Aarts-opperhooft en voorbeelt van ver-
raadren,
Voor uit die ſchelmentrop, zyn heer en meeſter naa-
dren,

En kuſt hem; zeggende: myn meeſter, zyt gegroet:
(Ziet wat de boze geeſt des menchen niet en doet)
Jeſus nu zeyde; vrint, waar zyt gy toegekomen!
Verraat gy, met een kus, des menſchen zoon! d'Onvromen
En God-vergeten hoop, door Judas kuſſen, nu
Verzekert zynde, quam, en greep en bond hem ruw.
Dog Petrus, die dit niet verdragen wou, ontſchede
Zyn zwaart; ſloeg daar de knegt des Hoogenprieſters mede,
Zyn regter oor af. Maar Jeſus, van zachter aart,
Herſtelde 't, en genas 't, en zei: herſtelt u ſwaart!
Wie 't zwaart gebruikt, zal door het zwaart vergaan, of giſt gy
Dat ik myn vader nu niet bidden kan, zo miſt gy.
Hy zou my hulp genoeg verſchaffen, zo 'k het wou;
Den beker dien hy my heeft toegezonden, zou
Ik die niet drinken? wat zou dan de ſchrift bedieden.
Daar ſtaat geſchreven, dat het alzo moet geſchieden.
Doe ſprak hy, tot de God-en eer-vergeeten ſchaar
Gy komt tot my, gelyk als tot een moordenaar,
By nagt, met allerlei geweer, om my te vangen:
Wanneer ik daaglyks tot den Tempel myne gangen
Geſtiert heb, en daar 't volk geleert, gelyk ik plagt,
Stakt gy geen hant na my: maar u tyd is de nagt
Der duiſternis: op dat de Schriften der Propheten
Geſchieden zouden, en miſſchien niet ydel heeten,
Nu wierden alle zyn diſcipulen als kaf,
Door wint, verſtrooit, door vrees: zy vlugten van hem af;
En hy wierd, als een ſchelm, of diefgeboeit gezonden
Na 's Hogenprieſters huis; daar zig vergaderd vonden,
Al de Overprieſtren, Schriftgeleerden, en, 't geen tot

Dien

Dien bloed-raad hoorden. 't Hooft van dit vloekwaarde rot
Bragt ydle vragen na zyn slegt gesteld verstant voort
Van zyn discipulen, en leer; en kreeg tot antwoort:
Al wat ik leerde, is in het openbaar geschiet,
Voor al de Werelt; in 't verborgen heb ik niet
Gesprooken nog gedaan: en dies ben ik daar vry van,
't Is ieder een bekent: wat ondervraagt gy my dan?
Vraag 't al den volke; want zy hebben my gehoort,
En weten 't. Nu gaf hen een dienaar, op dit woort,
Een slag aan 't aangezigt, als tot klynagtings teeken;
En sprak: zult gy dus tot den Hogepriester spreeken?
Doe sprak Jesus: indien ik qualyk spreek, dat quaat
Diende aangewezen; en zo 'k wel spreek, waarom staat
Gy my? om nu de wet, en 't regt, als was, te buigen,
Wiert volk gezogt, om schelms en valslyk te getuigen,
Op dat het vonnis van zyn doot ten minsten schyn
Zou hebben; maar het wou op die manier niet zyn:
Hun schelms gezeg was niet eenparig nog eendragtig:
Want hun getuigenis was vals, en onwaaragtig.
Den Hogenpriester sprak, ziet ik bezweerr u, by
Den levendigen God; dat gy ons zegt, of gy
De Christus zyt, Gods zoon! wel aan! spreek op! laat horen!
Waar op dat Jesus hem, met fire stem, ter ooren
Quam: ja. Gy hebt het nu gezegt, ik ben die zelf:
Doch, van nu aan, zult gy, aan 't Hemels hoog gewelf,
De zoon des menschen op de wolken zien verschynen,
Ter rechterhand, Gods kragt. Doe scheurde Caiphas zynen
Hoogpriesterlyken rok van staat, en zey: ziet daar,
Hy heeft gelastert! zyn, tot dien Gods-lasteraar,
Getuigen nodig? nu wat dunkt u? spreekt geduldig!

Nu ſprak men 't vonnis: Zy verklaarden hem doot
ſchuldig.
Doe borſt het ſchelmen rot, dat hem tot daar geleit
Had, uit in boosheit, en in onbarmhartigheit.
Men ſpoog hem ſmadig in zyn aangezigt, begekte,
Beſpotte, en ſloeg hem fel met vuiſten; men bedekte,
Zyn aangezigt, en ſloeg 't met vuiſten; dat het deert
Wie 't hoort verhalen; dan nog zei men propheteert
Ons Chriſte. Ja zeg op! wie is 't die u geſlagen
Heeft? ja men deed hem niets als leet op leet verdragen
Die gantſche nagt door; en des morgens vroeg, by
tyds,
Wiert hy gebonden, met zeer veel omzigtigheits
Gevoert na 't regthuis, en een Godvergeeten hyden,
Pilatus, die, ten dienſt van Romen, in die tyden
Daar ſtedehouder was, gelevert. Judas pas
Nu ziende, dat zyn Heer ter dood verwezen was,
Beroude zyn verraat. Het gelt dat hy ontfangen
Had, bragt hy weder, en heeft doe hem zelf verhan-
gen.
Hy wiſt wel, dat by God, nog mens, voortaan geen
heul
Voor hem meer zyn zou; dies wierd hy zig zelf ten
beul.
Nu voor Pilatus wiert Ieſus op nieuw beſchuldigt;
En alle laſter, tot meer ſpyt, vermenigvuldigt,
Men zei, dat hy het volk verkeerde, en oproer quam
Verwekken; ja 't gezag des Kyſers tot zig nam;
Verbiedende dat hooft des werelts cyns te geven;
En, tot waarſchynlykheit, vertelde men daar neven,
Dat hy zig zelfs, als trots, en hoog verwaant vermat,
Dat hy de Chriſtus, en hun Koning zelfs was: dat
Hy maar een booswigt was, niet waardig hun verſchoo-
ning.

Pilatus

Pilatus ondervroeg hem dan zyt, gy een Koning
Hy antwoorden: en ſprak; myn Koningryk is niet
Van deze werelt: want indien myn ryks-gebiet
Iets werelds in had, had myn volk voor my geſtreeden,
Dat ik den Joden niet dees nagt, en u op heden,
Geleevert was. Wanneer zyn vyanden hem voort
Al meer beſchuldigde, ſprak hy geen eenig woort
Tot onſchult; en dit was Pilatus als ten wonder;
Die hebbende verſtaan uit reden in 't bezonder,
Dat hy een onderdaan was van Herodes, zond
Hy hem dien Koning toe, wyl die zig ook hier vond:
Maar dien Godloſen, gants vau alle deugt verbaſtert,
Heeft, met zyn krygsvolk, hem beſpot, veragt, gelaſtert,
En met een witten rok, gelyk een gek, gekleet,
Pilatus weder toegezonden: maar dit deed
Die twee, hun vyantſchap, die zy, tot nu, malkandren
Gedragen hadden, in een vrientſchap weer verândren.
Pilatus, hebbende Jeſus genoeg gevraagt,
Sprak tot de Joden; dien gy my hebt aangeklaagt,
Vind ik onſchuldig; gy nu eiſt van my gewoonlyk
Op 't Paasfeeſt eenen los; Jeſus nu, die verſchoonlyk
Is, wilt gy dat ik hem los laate of Barrabas?
(Dit was een moorder, die op 't feit gegrepen was)
Maar 't ligt verleide graauw, dat niets uit d'oogen ſchittert,
Als wispelturigheit, raakt morgen ligt verbittert
Op die, die 't heden, met hun ziel ten Hemel tilt;
Het vliegt, als lugtſtof, door een aaſſem-blaas, in 't wilt.
Het had men zo onlangs gezegent, en geprezen:
Nu deed de Prieſterſchap hen roepen: weg met deeſen!

Kruist! kruist hem! en alschoon Pilatus menigmaal
Zyn onschult voorhield, voerde 't volk dezelve taal
Als vooren, kruist hem die gy niet van 't volk bemint ziet!
Indien gy hem niet kruist, zoo zyt gy 's Kyzers vrind niet
Nu deed hem dien Barbaar dan, om 't geschreeuw van al
Die stemmen, 't Joodsche volk, en Priestren, ten geval,
Op 't nakte lyf, rondom, van voren, van ter zyden,
En agteren, een Barbaarsche en strenge geesling lyden;
Niet maar door een Beul, maar door twee of drie gelyk.
Hier hulp geen keren, dus, of zoo, hier was geen wyk.
En dit geschiede nog met osse seenwen-roeden,
Door huit en vlees, zo, dat, mits 't jammerlyke bloeden,
Geen huit gezien wiert. Na 't volbrengen van die zaak
Bragt hem het Krygsvolk in de Raat-zaal, om vermaak
Met hem te plegen, 't welk zy nog op hen vermogten.
Die schelmen hadden nu een Doornekroon gevlogten;
Die drukten z' hem, door haar en huit zeer diep in 't hooft:
Doe hong dit hels gespuis, van menslykhyt berooft,
Den purpren mantel om zyn schoudren: hier beneven
Wiert hem een rietstok in zyn regter hant gegeven,
Doe viel men voor hem neer, en zeide: zyt gegroet
Heer Koning! en terstont daar aan, op staande voet,
Heeft hem dien booswigt in het aangezigt gespogen,
En deed dat aangezigt dan slag op slag gedogen,
Van zyn vervloekte vuist. Dit deed niet een, maar elk;
O godloos draken-zaat! o jammerlyke kelk!

Wie

Wie heeft, van aanbegin, zo bittren kelk gedronken?
Was dit een menſch, om tot een kortswyl, mee te pronken?
Daar niets te zien was, als de ſlentren, en het bloet,
Van dit doorgeeſſelt lyf? een andren ſchelm nog, boet
Zyn helſche luſten, door hem, met die rietſtok, ſlaagen,
Regt op die doorne-kroon, en 't hooft te doen verdragen.
Nu quam Pilatus, die Jeſus aldus ten toon
Bragt, met de rietſtaf, en verdoemde doornekroon;
Het gantſche lighaam gants aan ſlentren, door die roeden,
Geſſagen; 't aangezigt, door 't ſchendig hylloos woeden
Van 't godloos krygs-geſpuis met vuiſten, dik, en bont,
En blaauw, geſlagen, zo dat oogen, neus nog mont,
Nog kin, nog voorhooft, nog zyn weezen, nog zyn wangen,
Verſchoont was; dus, en met dat purpre kleet omhangen,
Vertoond hy hem den volke, en zey: aanziet dien menſch!
Dog, d'Overprieſter-ſchaar ſchreeuwde uit hun helſche pens:
Weg, kruiſt hem! kruiſt hem! hy zal geen genaa verwerven!
Wy hebben zelf een wet; na die wet moet hy ſterven.
Pilatus, ziende dat hy niets verwinnen kon,
Op 't onbeſuisde volk, dat reets ten oproer ſton;
En, dat het hem, noch zyn gevangen, wou gewaardigen,
Zei hy: ik heb geen ſchult aan 't bloet van dien regtvaardigen;
Gy

Gy moogt dan toezien. Of hy zeggen wou, gedult;
Indien 'er ſtraf op volgt, het is u ygen ſchult.
Maar 't kond de razerny der Joden niet verminderen,
Zyn bloet zy over ons, en over onze kinderen,
Was 't algemeen geroep. Hy liet dan Barrabas,
Die, om een dootſlag, in een groten oproer, was
Gevangen, los, gelyk het volk het van hem wilden;
En gaf Jeſus, op dat hy, door diens doot, hen ſtilde,
Hen over, tot hun wil. Dit aardſche Duivel-rot,
Na hem nu ook, op nieuw, beſpogen, en beſpot
Te hebben, nam hem af dien purpren mantel; deeden
Zyn ygen kleedren aan 't geplettert lyf en leden.
Dit God-vergeeten, ſnode, en eerloos hels geſpuis,
Lag hem een groot en ſwaar ondraagbaar hylloos kruis,
Op 't ſwak doorwonde lyf; en dwong hem zelf te
 dragen
't Geen hem ten galg zou zyn: ja zelf, hy wierd door
 ſlagen,
Gedwongen, om daar mee wat ſpoedig voort te gaan:
Hy torſte 't bovendeel; de reſt ſleepte agter aan:
Maar, wyl zy ſpeurden, dat dit tyd verſpillen zoude,
Zo greep men Simon van Cyrenen, een reets oude
Verkreupelde Akkerman, die van den akker quam;
Die dwong men, dat hy 't deel dat naſleepte, op zig
 nam,
En agter nadroeg. Een zeer groote ſchaar geleide
Hem; mans, en vrouwen, waar van veel der laatſten
 ſchreide:
Tot deez' wende hy zig, ſchoon vol van pynlykheit,
En ſprak: Gy dogtren van Jeruſalem, ei ſchreit
Om my niet! waarlyk, u genaken andre dagen,
Waar in ge u zelven, en u kindren, zult beklagen,
Wanneer men alle die onvrugtbaar zyn van aart,
En alle buiken, daar noit vrugt uit is gebaart,

Ge-

Gelukkig noemen zal. Dan zal u wenssen strekken,
Dat berg en heuvlen u verpletten en bedekken:
Want, wyl zy dit doen aan het groen hout, als gy
ziet,
Wat naakt het dorre dan al rampspoet, en verdriet?
Wanneer hy dus allengs ter Stad-waart uit gedron-
gen
Was, wiert hy voorgeprest, gedreeven, en gedwon-
gen,
In spyt zyn zwakheit, en door last vermoeitheit, dra
Ten stylen doodberg op, om hoog, op Golgotha,
Te klimmen, met het kruis beladen, tot den bloede
Gedrukt: men dreef hem voort met stokken, en met
roeden;
Daar was geen rust. Wanneer hy boven op den top
Was, nam het Krygs-volk nu zyn kruis, en regte 't op.
Doe is hy, met een touw om 't middellyf gebonden,
Ten kruis op opgehyst, zo hoog als zy dan konden:
Daar regte een schelm een leer ten ende 't dwarshout
aan;
Klom daar by op, en greep zyn hant by 't lyf vandaan,
En rekte die na 't end, zo verre als 't kon verdragen:
Doe wierd een spyker, door die hant, in 't kruis ge-
slaagen,
Zo dik, en grof, dat daar een lighaam aan vertrout
Was; en een andre schelm, aan d'andre hoek van 't
hout,
Greep d'andre hant, dien hy al mee zo afwaarts rekte;
Daar, met een spyker, vast-sloeg, en hem nog begek-
ten:
Doe nam de darde schelm een spyker, grof, en swaar,
En spykerde daar mee de voeten op malkaar,
Door huit, en beenderen, en zenuwen, en aadren,
Ter plaatze daar de hiel en schenklen zig vergaadren,
En

En dus aan 't neder-end van 't kruis onwribaar vaſt:
Nu wierd het hys-touw van des lighaams zwaarte ont-
laſt,
Als niet meer nodig om dien lyder te ondervangen:
Men liet hem nu alleen maar aan die ſpykren hangen,
Door zyn gebeente in 't hout geſlagen, dat het kraakt.
Nu wiet'er, boven hem, een opſchrift vaſt gemaakt,
Dat door Pilatus was geſchreven, tot vertooning,
Drietaallig: dit is Jezus van Nazareth, de Koning
Der Joden. Dit ſtond nu de Jodeu niet wel aan:
Maar 't was geſchreven? 't ſtond 'er; en het bleef 'er
ſtaan.
Wanneer z' hem kruiſten, als een ſchelm en lant-
verrader,
Deen ſprak dien goeden nog: vergeeft het hen o Vader!
Want zy en weten dog niet wat zy doen. Hy bad
Voor zyn tirannen, die hem martelden. Men had,
Op dat het nog zyn ſmart en rampen mogt verſwaa-
ren,
Hem, in het midden van twee ſchelmen, Moordena-
ren;
Gekruiſt; zo, dat aan elk zyde een van dit geſpuis
Hong, nevens hem; en elk aan zyn bezonder kruis.
De Pharizeen, de Schrift-geleerde, en d'Ouderlingen,
En d'Overprieſtren, en al die hier wandlen gingen,
Verſtrekt hy, ſchoon vol pyn, ten tydverdryf, en
ſpot.
Men zei: indien gy zyt de Chriſtus, zoon van God,
De Koning Iſraëls, zo komt nu af van booven:
Vertoont u kracht: op dat wy 't zien, en u gelooven.
Een ander ſprak, zyt gy Gods zoon, verlaat die poſt:
Die is niet Koninklyk: maak dat ge u zelf verloſt.
Dus ſprak het krygsvolk ook: ja een van die ſchavuit-
ten,
Die,

Die, om hun moorden, om hun roven en hun muitten,
Gekruicigt waren, sprak: zo gy de Christus zyt,
Verlost u zelf, en ons, en toont u moogentheit.
Maar d'andre moorder sprak hier tegen, tot zyn voordeel;
Hoe! vreest gy ook God niet, schoon gy in 't zelvige oordeel
Zy! dog de straf die wy ontfangen, zyn wy waart:
Wy lyden billik; straf en misdaat is gepaart:
Maar deez' heeft niets, dat niet betaamlyk is, bedreven:
Myn ziele sterv zyn doot, en leve altyd zyn leven!
Doe sprak hy Jesus aan: o Heer gedenkt aan myn,
Als g'in u Koningryk zult ingekomen zyn!
Doe sprak hem Jesus toe: voorwaar, gy sult nog heden,
Met my, in 't Paradys. Nu zag hy beneden
Aan 't kruis, zyn moeder, en zyn liefste leerling staan;
Die sprak hy, beurt om beurt, aldus, zeer kortlyk aan;
Vrouw moeder, ziet u zoon! Joannes ziet u moeder;
Van doe af, nam hy haar tot hem, als haar behoeder.
Ter darder uur Jesus gekruicigt wierd; en 't is
Ter sester uur geschiet, dat groote duisternis
Het aardryk dekte; zo, dat alle heemellichten
Verduisterd wierden, voor des menschen aangezigten,
Tot aan de negende uur, gelyk een donkre nagt; (wagt
En 't krys-volk hiel terwyl aan 't kruis zeer nauwe
Nu op de negende uur, wanneer die nacht zig wende
Ten dage, en ider weer het zonneligt bekende,
Verhief Jezus zyn stem ten Hemel, riep: Æli!
(Twee maal) Æli! Æli! Lamma Scabachtani!

Een

En dit hoorde, dagt dat hy Elias bad,
Als of hem die propheet zyn hulp versprooken had.
Hy, die vol wonden aan het kruys hong in de hoogte,
Door pynen afgemat, klaagde endlyk nu van droogte,
Dies zei hy dan: my dorst. Het wierd gehoort; en doe
Stak eene een spons met eek hem, op een rietstok, toe:
Maar d'andren zeiden: zagt! houd op! laat ons eens loeren
Of hem Elias ons hier zal van 't kruis ontvoeren.
't Was 't Roomsche krygs-volks, dom en boos, in schyn en zyn:
't Verstond niet, als barbaars, hun eigen taal, latyn.
Nu was het al volbragt, wat oit, door Gods propheeten,
Van hem voorzeit was: daar was niets ook van vergeeten.
Na 't nemen van dien eek dan, zei hy: 't is volbragt.
Doe riep hy weder, met een groote stem, en kragt:
O Vader ik beveel myn geest in uwe handen!
(Och! mogt myn Geest daar ook zoo zekerlyk belanden!)
Nu boog hy 't hooft, en gaf de geest. Zo dat de doot
Ook dien regtvaardigen in zyn geweld genoot.
Eerst scheen 't als of de zon, zyn doot, voor af betreurde:
Nu beefde 't Aardryk, en de groote rotsen scheurden.
De graven borsten op: de doden, dus ontdekt,
Zyn, uit hunne yzre slaap, ontwaakt; en dus gewekt,
Nog namaals, in de stat, verscheidenen verscheenen.
Des Tempels voorhang scheurde in tween, van boven henen
Tot gants beneden. Al dit vreeslyk aanzien gaf
Ontroering in de ziel van vele; en vrees voor straf.

De

De Hooftman van de wagt, die by zyn volk gebleeven
Was, Jesus nu de geest, zo roepend, had zien geeven;
Als ook die duisternis; 't vervaarlyk aardgebots,
En beeving; en 't gebarst van hoge rots by rots;
En zelf het Krygs-volk, dat, Jesus met hem, bewaarden,
Ontzetten zig, voor 't geen zig voor hen openbaarden:
Zy wierden 'er gants door verschrikt, en zeer bevreest,
En zeiden; deze is een regtvaardig mensch geweest!
Dien mensch was zekerlyk Gods zoon, gelyk hy zeide.
De schaar, die, om zyn doot te aanschouwen, hem geleide,
Sloeg op hun borsten, en vlood weg van Golgotha.
Dog 't meeste Jodendom vroeg hier in 't minst niet na.
Maar, op dat deze drie aldus gekruyste lyven,
Niet op het Paas-feest, aan hun kruissen zouden blyven,
Daar elk hen, mooglyk als een stof tot oproer, zag,
Verzogten, mits het nu de voorbereidings-dag
Des Passcha was, en maar de vyfde dag der weeke,
Pilatum, dat hy hen de beenen wou doen breeken,
En wech doen nemen van de dootberg. Hy dan sprak
Daar ja toe: 't krygs-volk, dat die order hadde, brak
Der moordren beenen; maar wanneer die beulen zaagen
Dat hy gestorven was, bespaarden zy die slagen
Aan hem, die 't Paaslam was. De Schrift had zulks voorheen
Verkondigt, en al lang voorzeit: hem zal geen been
Gebroken worden. En nogtans van die gezellen,
Barbaars genoeg, om iets barbaars in 't werk te stellen,
Volbragt zyn boosheit aan een dooden, trots een beer;

Hy ſtak Jeſus nog door zyn zyde, met een ſpeer;
Als wou hy zeggen: of hy nog miſſchien wel voelen
Kon, wil ik ook dan noch myn luſt aan u eens koelen:
't Zy dat ge u ſlegts doot veinſt, of 't zy gy waarlyk zyt
Geſtorven, deze ſteek doode u in eeuwighyt.
Nu was 't gedaan. Nu had der Joden nyt geen plaats meer.
Dien zelve avont ging nu een regtvaardig Raats-heer,
Die in dien bloetraat der Godloſen niet geweeſt
Had (wyl hy hymlyk, voor het Joodſche volk bevreeſt,
Een leerling van Jeſus geweeſt was) tot den regter,
Pilatus, en hoe zeer hy ook bevreeſt was, egter
Bad hy Pilatum, dat hy hem het lighaam van
Jeſus wou gunnen; 't was dog doot! Pilatus dan
Was, door die bootſchap van zoo ſnel een doot verwondert,
Weshalven hy dan eerſt dien Hooftman over hondert
Ontboden hebbende, en de waarhyt uit zyn mont
Verſtaan, bewilligd hy in 's Raatsheers bee terſtont.
Zyn naam was Joſeph, en was van Arimathea
Geboortig; 't was een plaats der Joden, in Judea.
Deez' had een hof, niet ver van Golgotha, waar in
Hy, in een Rots, een Graf, zeer net, had, na zyn zin
Doen houwen; en hier had noit imant in geleegen.
En dit graf heeft Jeſus nu de eerſte Plaats gekreegen,
Dien Joſeph koft hem ook zyn dootgewaat, van vlas;
En Nicodemus, ook een medeleerling was
Hier in zyn helper; die bragt ontrent hondert ponden
Van mirrhe en aloë: hier wiert hy in bewonden
Na 't Joots gebruik, in 't graf. Nu gingen zy weer heen,

En

En rolden, voor de deur des grafs, een swaren steen
Van verren stonden de Mariën, en meer vrouwen
Uit Gallilea, om de plaats des grafs te aanschouwen,
Op dat z' hem balsemden; niet wetende dat hy
Alzo gabalsemt was. Des andren daags quam, by
Pilatum, heel de Schaar der Priestren, Schrift-geleer-
den,
En Pharizeen, die weer wat nieuws van hem begeer-
den;
En zeiden: ons gedenkt, dat dien verleider, groot
Heeft opgesproken, van drie dagen na zyn doot
Weer op te staan: beveelt nu, dat men 't graf bewaaken
Drie daagen, op dat hy niet weg-gestolen raken
Door zyn Discipelen, 's nagts, en 't volk, door hem,
nog aan
Gesmeert word, hy is van den doden opgestaan:
Die laatste dwaling zoud dan arger zyn als de eerste.
Dit was d'eenparige eisch. Dit baaden ze elk om 't
eerste.
Pilatus gaf hen dan een wagt, en zeide: gaat,
Verzekert nu zyn graf zo als gy 't zelf verstaat.
Zo deden ze ook: die wagt wierd ordentlyk geregelt,
En z' hebben graf en steen, tot minder vrees, bezee-
gelt.
's Daags na den Sabbat heeft het vrouwvolk 't graf
bezogt,
En Speceryen, tot zyn balsming, mee gebrogt.
Sy waren vroeg, al met den daagraat, onderwee-
gen;
Maar waren met die groote en zware steen verlegen,
Die voor de graf-deur was gewentelt, hoe die af
Te went'len, zonder dit kon niemant in het graf.
Maar 't was vergeefs gezorgt. God hadde d'aard be-
wogen,

En die doen daav'ren; als een Engel uit den hogen
Quam, als een Blixem, van gedaante, en in een kleet
Zo wit als ſneeuw, die ſtrak die ſteen de grafdeur deed
Ontwyken, en zig zelf daar op ter neder ſchikte.
't On-overblufbre ſchuim van wagteren verſchrikte
Voor hem tot ſterve toe. Nu vreesde 't zelf de dood
Zodanig, dat het, door die vrees, hun wagt ontvlood.
Nu quam het vrouw-volk daar. En, wyl zy 't graf nu open
Bevonden, zyn zy daar zeer vaardig ingelopen,
En vonden 't lighaam van Heer Jeſus in 't graf niet, maar
Alleen een jongling, in een lang wit kleed, zat daar
Ter regter zyde in 't graf; waar door zy zig ontzetten:
Maar hy, nu tragtend' hun verbaaſtheid te beletten,
Sprak: zyt maar niet verbaaſt, noch zo met vrees bezet!
Ik weet, gy komt hier om Jeſus van Nazareth,
Gekruiſt op Golgotha, te zoeken, wilt niet vreezen:
Hy is hier niet: want hy is van de doot verreezen,
Gelyk hy, leevende, te voren, heeft gezegt.
Komt hierwaarts; ziet de plaats daar hy was neergelegt;
Dog gaat met haaſt; zegt zyn Diſcipulen, zyn Booden,
En Petro, dat hy opgeſtaan is van den dooden!
Hy gaat u voor, gelyk hy zei, na Galileen:
Daar zult g' hem zien. Nu vlood het bange vrouwvolk heen,
Vol vrees en blydſchap, om de zynen al die zaaken,
Zoo als de waarheyt was, met vreugd bekent te maken:
Dog, onderwegen is hen Jeſus zelf ontmoet,

En ſprak hen toe, na zyn gewoonte; zyt gegroet!
Zy vielen neder, en aanbaden aan zyn voeten;
Dog angſtig, en ontſtelt. Hy, die dit wou verzoeten,
Sprak: vreeſt niet; maar gaat heen, en zegt myn broedren aan,
Dat zy van hier, na 't land van Galilea gaan:
Daar zullen zy my zien! dit vrouw-volk dan ging zamen
Na d'Elf, en d'andren, waar by zy zo haaſt niet quamen,
Of diſten 't voor hen op, volkomen, altemaal:
Dog wiert genomen voor een ydle en vrouwe-taal;
Want zy verſtonden nog de Schriften niet; nog bragten
Zig, 't geen hy zelf van hem voorzegt had, in gedagten.
Dog Petrus ging nog, met Johannes, heen, indien
't Geſchiet was, om dan ook het ledig graf te zien.
Zy quamen dan aan 't graf, waar in zy hem niet vonden,
Maar wel de doeken, daar zyn lighaam in bewonden
Geweeſt was. Mooglyk ſcheen hen 't graf van 't lyk berooft;
Maar, dat hy nu niet meer in 't graf was, wierd gelooft.

Het Krygs volk, dat, door ſchrik en vrees, van 't graf gevloden
Was, als Jeſus nu 't graf verliet, en van den dooden
Verrees, quam in de ſtat, by d'Overprieſterſchaar;
En bootſchapten hen, al wat op hun wagt, en daar
Ontrent, geſchiet was, en gezien, met ygen oogen.
Dit was nu immers geen bedrog. Dit was geen loogen.

Wanneer zy wilden, dat hy hen een teken gaf,
Gaf hy ten teeken, dat hy, na zyn doot, in 't graf,
Als Jonas in het lyf des Wallevischs, drie nagten
En dagen, zyn zou; 't welk zy doe voor grollen agten:
Maar ziende dat het nu geschiet was, floot men raat
Met d'Ouderlingen; en men zei den wagtren, laat
U lippen dit geheim, om 't leven, niet ontglyen!
Verbergt het, wyl u zulks ten voordeel zal gedyen.
Maar gaat ten eersten dit verspreiden; zegt: te nagt
Zyn wy in slaap geraakt, vermoeit door langen wagt;
Ter dier tyd hebben zyn Disciplen hem gestoolen,
Wanneer wy sliepen! laat u dit zyn aanbevoolen!
En komt Pilatus zulks ter ooren, hebt geen zorg;
Volbrent gy ons bevel; wy stellen ons tot borg
Voor u; en zullen hem, voor u te vreden stellen.
Op dat dit haf nu, dit vervloekte schuim der hellen,
Hun wil volbragt, en door het uyterste gewelt;
Gedwongen wierd, wierd hen daar toe genoegsaam gelt
Gegeven; waar door zy zig lieten overheeren;
En zeiden alles wat men van hen kon begeeren.
Die logentaal, door gelt gekogt, en schelms verspreit,
Word hedendaags nog, door de Joden, uitgebreit.

ô God! o Vader van Heer Jesus! laat ons 't lyden
En sterven van u zoon, van zonde en straf bevryden!
Zyn doot zy onze doot! neem onze schulden af!
Voert ons ook leevende, als uw Zoon, weer uit ons graf!
Laat dog 's Lands Overheen, noch onze Borger-vaadren,
Zig noit, als in Jesus-en in uw naam, vergaadren!
Doet zulks Godtvrugtig, met het hart, en niet in schyn,
Ge-

Geſchieden! en wilt dan altyd hun helper zyn!
Zyt even zo met al 's lands onderdanen ſamen,
Om u barmhartigheit, in Jeſus naame! Amen.
Voegt hier u Amen by, o aller ſchepſlen hooft
Om dat Jeſus zulks heeft, ons op zyn woort belooft.

CHRISTI HEMELVAART.

Dus voer Godts Zoon van hier ten troon.

Hier valt geen wondre knoop te ontwarren.
Door lydzaam-en gehoorzaam-hyt,
Ryst me opwaarts hoger, als de ſtarren:
Dus leeſt men eeuwig en altyt.

DOODEN DANS.

CHRISTI Hemel vaart.

Achtste Plaat.

DE wet, waar aan het Volk der Joden streng gebonden,
En vast verknocht was, mits hun wederspalt, en zonden,
Verstrekte een slaverny, en ygentlyke straf,
Een schets, waar door het geen toekomstig was, hen af
En voorgebeelt was, als een schaduw. Door Prop-heten
Gods afgezanten, had hen God genoeg doen weeten
De tyd, de plaats, en wys, wanneer, en waar, en hoe
Hy hen dien last, en straf ontneemen woud: hier toe
De man, door teekenen, doen kennen, die 't verrigten,
En die hen, van die wet des dienstbaarheit verlichten,
Ja gants ontlasten zoud. Hun booshyt had de schult,
Dat zy niet speurden, dat de gantsche wet vervult
Was, door Jesus: zo ook, dat zy niet konden merken,
Aan al de meenigte van zyne wonderwerken,
Geboorte, en teekenen, die waarlyk over een
En zamen stemden, met het geen van hem voor heen
Gezeit was, dat hy zelf de man was, Gods beminden
En welgeliefden zoon, die hen des wets ontbinden
Moest, en het zuiver lam zyn, dat ten offer, voor
De zonden van het volk geslagt moest zyn. Maar, door
Propheten, was dit volk zeer zelden te overtuigen.
Hun steenen hart liet zig vermurven nog verbuigen,
Jerusalem was zelf van outs af aan, gewent
Gods afgezanten, hoe baarblykelyk bekent,

Door ſteenigen, en andre afgryſelyke dooden,
Van kant te helpen, en van 't aardryk uit te rooden.
Men agte daar Gods leer en wil en woort niet meer;
Maar ider leefde en deed veel meer na menſchen leer:
Sehoon God hen zeide, dat zy te vergeefs hem eerden,
Die 't volk, door leringen, geboon der menſchen leerden:
Maar Gods wil wierd verſchopt; en wie 't hen zei, ontbloot
Van 't leven: endlyk wierd Gods zoon ook zelf gedoot.
Het teeken, dat hy op den darden dag verryzen
Zou, was geſchiet: men had nu ſtof: om God te pryzen:
Het was hen, door de wagt, klaarblyklyk aangebrogt:
Maar neen, die wiert, door hen, met gelt, noch omgekogt,
Om zelfs de waarheit, door een ſchelms-verdigte loogen,
Te dempen; want men wou de waarheit niet gedoogen.
Men gaf zyn leerlingen de ſchult van 't graf berooft
Te hebben, deze die nu zworven zonder hooft,
En zelve 't graf, ontbloot van hunne meeſter, vonden,
Begrepen zelf niet, wat zy daar van denken konden,
Of zouden. Twee van hen, dien zelven dag, na 't vlek
Van Emmaus gaande, was hun onderling geſprek,
Met droefheit, van al die nu voorgevallen zaaken.
Jeſus, terwyl zy met malkandren daar van ſpraken,
Quam by hen, en ging met hen, zeggende: wat ſyn 't
Voor redenen, die gy verhandeld? waarom ſchynt
Gy droevig? 't antwoort was (wyl hen 't gezigt gehouden
Wiert, op dat z' hem zo haaſt nu nog niet kennen zouden)

Zy

Zyt gy alleen dan in Jerusalem een vreemt,
Dat gy niet weet, nog van die dingen niet verneemt,
Die deze dagen daar geschiet zyn? zelf ook gener?
Hy vroeg: van welke? van Jesus den Nazarener,
(Was 't antwoort) een Propheet, een waardige Gods tolk,
Vol kragt, in woort, en werk, voor God, en voor het volk,
Door d'overpriesteren, en oversten, ten oordeel
Des doots, gelevert en gekruist: wy hadden 't voordeel
Van hem gehoopt, dat hy die was, die Israël
Verlossen zou: en dit baart ons te meer gequel,
Dat wy de darde dag na zyn begraving tellen.
Ook zyn 'er vrouwen, die ons dof gemoet ontstellen,
Die dese morgen, vroeg, in 't graf geweest zyn, daar
Sy hem niet vonden, maar wel engelen, die haar
Verzekerden, dat hy niet doot was, maar nu leefde:
Waar op dan zommigen van d'onzen derwaarts streefden,
En vonden hem niet in het graf, daar hy gelegt
Was; maar wel zulks, als hen door 't vrouwvolk was gezegt.
Dit was de zamenspraak. Dit's oorzaak onzer smarten.
Als toen sprak Jesus: ô gy trage en onverstand'ge harten
In aan te nemen, al het gene, dat u, door
Soo veel propheten, was verkondigt, lang te voor:
Moest niet de Christus al die dingen, die z' hem deden
Verdragen, lyden, en alzo ten glorie treden?
Doe geeft hy hen, het geen van hem was voorgesegt,
Verklaart, en na den zin volkomen uitgelegt,
Beginnende van Moses en alle de Propheten!
Deed hy 't hen alles, kort, dog klaar, en bondig, weten.
Nu quamen zy by 't vlek van Emmaus; en hy dee,
Als

Als wou hy hy verder gaan: maar zy, niet wel te vree
Hier meede, dwongen hem met reeden; en zy zeiden:
Blyft by ons! 't wordt te ſpade om van ons af te ſcheiden.
't Is by den avond, en de dag is reets gedaalt,
Vermits de zon van ver maar langs het aartryk ſtraalt.
Hy ging dan met hen in. 't Gebeurde, doe men eeten
Zou, als hy met hen aan de taaffel was gezeeten,
Nam hy het broot, en dankte, en brak 't, en gaf het haar.
Nu wierd hy, door het broot te breeken, openbaar
Door hen gekent: maar hy is haar geſicht ontkomen.
Doe zeiden zy, als door verbaaſtheit opgenomen:
Brande onze harten niet in onzen boeſem, bei,
Als hy ons op de weg de ſchriften open lei,
En anders met ons ſprak? zy nu, ten eerſten, gingen
Terug, weer na de Stad, daar zy die wondre dingen
Verkondigden, aan d'elve, en d'anderen, die by een
Vergadert waren: dog, daar wiert aan alles geen
Geloof gegeven. Doe de duiſternis genadert
Was, en de broedren, in een huis, by een vergadert,
In goede menigte, en de deur vaſt in het ſlot
Geſloten hadden, om de vrees voor 't boze rot
Der Joden, quam Jeſus in 't midden van hen allen:
Zy wierden, hier door, van de ſchrik, en vrees, bevallen,
En meenden, dit was nu voorzeker wel een geeſt.
Maar hy ſprak tot haar: waar voor zyt gy dus bevreeſt?
Hoe kunt ge u harten dus beklemmen, en ontroeren?
(Wat laat ge u, door een loſſe en ydle waan: vervoeren,
Als zaagt ge een ſpook, of geeſt, van 't onderaarts gewelf)
Ziet hier myn handen, en myn voeten, ik ben 't zelf.
beſi et my! taſt my aan! een geeſt heeft vlees nog bene,
Gelyk

Gelyk gy ſiet dat ik die heb. En ſtrak, met eenen,
Toond' hy zyn handen, en zyn voeten, gants door-
wond:
En als hy hen, door vreugt, nog ongelovig vond,
Vermits hy niets, tot hun vernoeging, wou vergee-
ten,
Sprak hy dan weder: hebt gy niet ietwets te eeten?
Doe gaven z' hem een ſtuk van een gebraden vis,
En honing-raten. Hy, tot hun verzekernis,
Nam 't vlytig aan, en at het, voor hun aller oogen.
Doe zyn zy, tot geloof, met grote vreugd bewoo-
gen:
Maar hy verweet hen hun hartnekkig ongeloof;
Om dat zy ſig, met hart, en ooren, beide, doof
Gehouden hadden, voor die hem, na hy verreezen
Was, hadden zelf gezien; als of 't bedrog mocht wee-
zen.
Dit zyn de woorden, zei hy, welke ik tot u ſprak,
Als ik noch met u was, in 't velt, en onder 't dak:
Dat alles, wat van my, door Moſes, de Prophee-
ten,
En in de Pſalmen, is beſchreeven om te weten,
Vervult moeſt worden. 't Was hen meer als eens her-
haalt,
En, door de Schriften, net na 't leven afgemaalt,
Maar niet begrepen. Hy heeft hen 't verſtant ontbon-
den,
Op dat zy klaarlyk al de ſchriften op verſtonden.
Dus ſtaat'er, zei hy, en de Chriſtus moeſt die pyn
En ſmaathyt lyden; wyl de Schrift vervuld moeſt zyn;
En op den darden dag weer opſtaan uit den doode
('t Was, tot vervulling van de ſchriften, zoo van
noode)
Zo ook, dat namaals, in zyn naam, in 't algemeen,
Bekeering en ontſlag van zonden, ider een,

En

En alle volkren, moest gepredikt zyn, en binnen
Het groot Jerusalem, den aanvang eerst beginnen:
Gy lieden zelve zyt getuigen: g' hebt gehoort
Al deeze dingen, lang voorheen, van woord tot woord.
Doe dit geschiedde, was hier Thomas, een van de elve,
Niet by: zy bootschapten hem dan: wy hebben zelve
Den Heere Jesus, gehoort, gesprooken, en gezien.
Maar Thomas antwoorde, en sprak tot hen: indien
Ik zelf, zyn handen, en daar in, het spykerteeken,
Niet koom te zien, om daar myn vingren in te steeken,
En ook myn hant niet in zyn zyde steek; gewis
'k Zal noit gelooven, dat u zeggen waarheit is.
Maar, na acht dagen, als doe zyn discipIen weder
Vergadert waren, en daar Thomas by, gereder
In ongeloof, als oit, de deur gesloten vry
Voor iets van buiten; quam Jesus hier zelve by,
En stond in 't midden, zeggend' vreede zy u lieden!
Om Thomas nu zyn hulp, uit ongeloof, te bieden,
Sprak hy tot hem: komt, brengt u vinger hier! beziet
Myn handen! steekt u hand in myne zyd', zyt niet
Meer ongelovig, maar gelovig! Thomas ziende
Nu niet meer ovrig, dat tot stof van twyffel diende,
Gaf nu ten antwoord, met een gants verbaasde stem:
Myn Heer en mynen God! doe sprak Jesus tot hem:
Gy Thoma, hebt geloofT, om dat gy, met u oogen
My hebt gezien: 't gezicht heeft u daar toe bewoogen:
Gelukkig zyn ze die niet zien, en nochtans mee
Geloven zullen. Doe is 't namaals, aan de zee

Tiberias, gebeurt, daar zyn difciplen viften,
En heel die nacht hun tyt vergeefs daar meê verquiften,
Dat in de morgenftont Jefus, daar ftaande op ftrant,
Riep: kindertjes! hebt gy een toefpys by der hant?
Zy riepen: neen! en hy weer, willend' hem verblyden,
Riep: werpt het vifnet uit, en vift ter rechter zyde
Van 't Schip; en daar zult gy 't bevinden, zoo als 't hoort!
Zy wurpen dan het net aan ftuurboort buiten boort,
En konden 't, mits de vangft, niet weder tot zig trekken.
Nu quam Joannes, hem, die zeegende, te ontdekken;
En zei tot Petrus: 't is de Heer. Door dit verftant
Sprong Petrus buiten boort, en zwom terftond aan 't land,
Om by zyn Heer te zyn, en liet voor zyn gezellen
De zorg, om 't fchip aan ftrant, omtrent twee hondert ellen
Van boort af, met het net te flepen. Zyn verlangft
Was grooter na zyn Heer, als na de groote vangft.
Als d'andren ook dan, met het fchip, te lande, zaamen,
By hunnen goeden Heer, verbaaft van blydfchap, quamen,
Was daar al vuur, en vis daar op, en broot daar by.
Doe fprak Jefus tot hen: brengt van die vis, die gy
Nu ftrak gevangen hebt, om daar van op te diffen!
De vangft was hondert drie en vyftig grote viffen,
Die Petrus, met het net, gants zonder ramp of quaal
Op 't lant trok; en Jefus deed hen het middagmaal
Daar by hem houden; en is daar by hen gebleven.
Hy nam het brood dan, en hy heeft het hen gegeven,
Na zyn gewoonte, als ook de vis, met een zeer goet

En vrindlyk wezen, als een goeden vader doet.
Na 't middagmaal wou juist zyn spraak tot Petrus we-
zen,
Dus: Simon, Jona zoon, mint gy my meer als
deze?
Ja Heer (sprak hy) gy weet het dat ik u bemin.
Jesus dan zy hem: weyd myn lamren! in dien zin
Vroeg hy ten tweedemaal, met uitgedrukt begeeren:
Gy Simon Jona zoon, hebt gy my, lief? ja Heere
(Sprak Petrus) en gy weet dat ik u liefheb. Hoed
Myn schaapen, sprak Jesus; en vroeg op staande
voet,
En voor de dardemaal; ook dat hy niets vertoefde
Gy Simon, Jona zoon, bemint gy my? 't bedroefde
Nu Petrus), dat hy hem ten darde maal zulks vroeg;
Dies gaf hy te antwoordt, met een stem, bedrukt ge-
noeg:
Heer! gy weet alles (en gy kent myn hart van binnen)
Gy weet ook, dat ik u bemin, met al myn zinnen.
Jesus sprak weder: weid myn schaapen! en heeft
hem
Zyn doot, aan 't kruis verbeelt, met een verstaanbre
stem.
Doe zei hy: volgt my! en hy ging hen elders leiden;
En heeft hen zeekre berg, in Galileen, bescheiden,
Daar hy begeerde, dat de broederschap hem zou
Gaan vinden; wyl hy daar weer by hen wezen wou.
Hier quamen de Elve dan, met hoop en zorg belaa-
den,
Ontrent dien berg: en als z' hem zagen, zoo aanba-
den
Z' hem. Sommige van hen dog twyffelden. Hy brak
Die twyffelmoedigheit; quam by hen staan, en sprak
Tot al de Broedren, die zig daar te samen schaarden:
My is gegeven, in den Hemel, en op Aarde,
Vol

Volkomen magt. Gaat heen door al de werelt: leert
En onderwyſt al 't volk, op dat het zig bekeert!
Ik zende u, zo als my myn vader heeft gezonden.
Het Euangelium zult ge ieder een verkonden;
Hen dopende, in de naam des Vaders, en des Zoons,
En Hyl'gen Geeſtes (en bekreunt u niet des loons,
Agt op geen onderſcheyt van Hydenen en Joden)
Leertze onderhouden al wat ik u heb geboden,
In al de Landen die ge u leven lang doorloopt.
Wie dat gelovig zal geweeſt zyn, en gedoopt,
Sal zalig worden; maar wie niet gelooft, verdoemt zyn.
Dat zal den volkren voor geſprooken, en genoemt zyn.
Hy had te voren, als hy by hen had geweeſt,
Hen aangeblazen, en hen doen den Hyl'gen Geeſt
Ontfangen, en gezeid; wiens zonden zy vergeeven,
Of houden zouden, zulks zou in den Hemel, eeven
Alzoo geſchieden. Nu hier na gebeurden het, tot
Jeruſalem, doe zy aldaar, op zyn gebod,
Vergadert waren, dat z' hem vraagden, als zyn knegten,
Of hy 't ryk Iſraëls nu weder op zou regten?
Maar hy ſprak tot haar, het komt u niet toe, de tyt
Te weten, noch ook zelf niet die gelegenthyt,
Die zelf de Vader heeft geſteld in zyne magten.
Maar gy zult van om hoog des Hyl'gen Geeſtes kragten
Ontfangen, kort hier na, dies blyft gy in de Stad
Jeruuz'lem, en verlaat die niet, voor dat
Gy aangedaan zult zyn met andre kragt van booven.
Verwagt dien Geeſt daar, die de Vader doet belooven.

Gy zult getuigen zyn in heel Jeruuz'lem, ja
Door gans Judea, door geheel Samaria,
En tot aan 't uyterste der aarde. Dit nu zeide
Hy hen uitdruklyk; als wanneer hy haar geleide
Na buiten, tot ontrent Bethanien: alwaar
Hy op de Olyfberg ging; zyn handen ophief, haar
Zyn zegen gaf, en van haar opvoer in den hoogen,
Regt op, ten Hemel; tot een wolk hem, voor hunne oogen,
Onzigtbaar maakte. Hier nu trok hy van haar af
Ten Hemel, als hy hen zyn laatsten zegen gaf.
Hier kon geen twyffel zyn. Zy zaagen 't openbaarlyk.
Zy zagen 't alle, mits het helder dag was, klaarlyk.
Ze aanbaden hem, terwyl hy opvoer. Hun gesigt
Geleid hem opwaarts, en bleef daarwaarts heen gerigt,
Zo lang zy, met het oog, hem, opwaarts, volgen konden.
Terwyl zy dus, hem na, ten Hemel zagen, stonden
Twee mannen by hen, gants in zuiver wit gewaat
Gekleet; en zeiden tot de broederen: wat staat
Gy Galileërs dus ten Hemel op te staaren!
De zelve Jesus, die van u is opgevaren
Tot in den Hemel, zal alzoo, gelykerwys
Als gy gezien hebt hem die vaard'ge Hemel-reys
Aanvaarden; zo gelyk hy nu is opgenomen,
Te zyner tyd, weer van om hoog, beneden komen.
Doe keerden zy, vervult van blytschap, weder naar
Jerusalem, maar eene sabbaths reys van daar,
Al d'elf Disciplen, en de broedren, en de vrouwen,

En

En Jesus moeder, met een ernstig vertrouwen
Volhardende in 't gebedt, onthielden zig te gaar
Eendragtig, vreedsaam, in den Tempel, by malkaar.

ô God! u mogenthyt, en goethyt, zyn on-endig.
Helpt ons, u Schepslen, wy zyn zonder u, elendig.
Doet ons herleeven, om u goedertieren aart!
Ay voert ons Hemelwaart door Christi Hemel-vaart

Een KONING op zyn Throon.

De Doot verryt geen Majestyt.

Schoon, door de Vorstten, op hun tronen,
Een schyn van Godthyt wort verbeelt.
De Doot komt, onverwagt, betonen,
Dat deze hun rol is uytgespeelt.

DOODEN DANS.

Een KONING op zyn Throon:

De Dood komt van agter hem.

Negende Plaat.

DE Vorsten schynen, met hun dwingende gebo-
den,
En magt, van straf, en loon, volkomen aartsche Go-
den.
Men vreest hun gramschap, om de straf. Men eert en
dient
Hen; ja men eert en dient ook zelf eens vorsten vrient,
Op hoop, om daar door, by de vorst in gonst te raken.
Al wie de majesteyt eerbiedig mag genaken,
Agt zig verheerlykt: en wanneer hy op zyn Throon,
Ten praal zyns majesteits, de Koninklyke kroon,
En Schepter voert, waar 't gout, de paarlen, dia-
manten,
En andre kostlykhyt, van af, aan alle kanten
In de oogen schittren, tot zyn hooft-en hant-çiraat;
En 't purpure fluweel, het vorstlyk kleet van staat,
Waar op zig 't bloem-çiraat, van glinstrent gout, ver-
heven
Toont, en met diamant, en paarlen, als doorwee-
ven,
Het vorstlyk lighaam tot een pronk-ciraat verstrekt;
Daar vloer en wanden met Tapyten zyn bedekt,
Waar in de kostlykheit, nog konst, malkander wy-
ken?
En zuilen, en verwulft, met pragt en praal doen bly-
ken
Als nut, tot deksel, en tot steunsel, van de zaal;
En, tot meer luister, hier zyn hofstoet, altemaal
Op 't pragtigste gedost, ontrent, in stil gewemel;

Dan toont hy, als een God, in zulk een Aardſchen Hemel,
Zyn luyſter: en muntuit, by ieder onderdaan,
Gelyk de Zon, waar van de Starren, en de maan,
En heel de werelt, hun vereiſte ligt ontfangen;
Ja d' onderdaan is meer bezwangert met verlangen.
Om zynen Koning, in de heerlykheit, en glans,
Te aanſchouwen, ja veeltytstook met veel minder kans,
Als God. Wat onderſcheit, van Koning, en van Woning!
't Verſcheel is grooter, als van bedelaar en Koning.
De Koning zelf, door al die agting, en die pragt
Verblint, agt zelf zig zelf iets wonderlyks, en tragt
Al ſtaag na meer ontzag, niet by zyn onderzaten
Alleen; daar wil hy zig niet mee genoegen laten,
Maar doet zyn vlyt, om door de kragt van liſt en geld,
En zo 't hem mooglyk is, door allerly gewelt,
Zyn groot gebiet, ontzag, en agting, te vergroten,
Door vrient en vyant van hnn goet en bloet te ontbloten:
Wat zeg ik, vriendt; een Vorſt die Oorlog zoekt, betoont,
Dat hy geen vrint erkent die in zyn landen woont:
Want, om zyn voorneem, na zyn heerſchluſt uit te voeren,
Doet hy den adel, en de kooplui, borgers, boeren,
Matrozen, beedlaars, en wat in zyn Landen menſch
Heet, gelt opſchieten, tot bekoming van zyn wenſch;
Al zou zyn ygen volk daar kommerlyk om leven,
Hy wil 't, hy eiſcht het, en hy dwingt hen 't hem te geven.
Wanneer hy, op die wys, zyn volk van geldt ontbloot,

Koopt

Koopt hy ze weder, met dat gelt, om daar voor doot
Te ſlaan, of zelve zig daar voor te laten doot-ſlaan:
Dan doet hy hen, voor al wat maar gevaar heet, bloot
ſtaan:
Dit zyn zyn vrienden, welk hy dus, als 't hem behaagt,
Gp die wys knevelt, en de dood in d'armen jaagt.
Indien 't hem dus gelukt om Landen te overwinnen,
Word hy noch trotſer, en verhevener van zinnen;
Voornaamlyk, als hy dan, in zyne Majeſteyt,
Op zyne Ryks-troon zit, en kragtig wort gevlyt,
Met roem, en lof, om de genoemde grote daden,
Dan waant hy, dat hem niets, hoe 't naam heeft, oit
kan ſchaden.
Ay wil niet vreezen, maar wil dat hem ider vreeſt,
Nu raat men hem, en hy neemt voor, om, als een
beeſt,
Vol woede, wyt om heen de volkren te verdelgen,
En d'aarde 't bloet van zyn verſlaagne, te verzwelgen
Te geeven; ja hy ſtelt zig zelve paal nog maat;
En denkt niet, dat de doot reets digt ontrent hem ſtaat.
Zo is dien Julius, dien Cæzar, dieu beminnaar
Van veel verwinningen; dien grooten overwinnaar,
En eerſte Keiſer van het magtig Roomſche Ryk;
Die, in geluk, en winſt, noit Vorſten, zyns gelyk,
Gehad heeft, in den raat, en door den raat, tot Romen,
Vermoort, en jammerlyk het leeven afgenomen.
Zo raakte ook Erik, Vorſt van Denemarken, als
Hy ter gehoor zat, door zyn lyfwagt, om den hals.
Zo zyn twee vorſten, vol van glorie, om het leven.
Geraakt, en beide, door het Sacrament, vergeven;
De Keyſer Hendrik, door een Barnardiner gaſt:
Chriſtoffel, Deenſche Vorſt, door Biſſchop Arneſaſt.
Zo is ook Totilas, die 't zwaart niet graag liet roeſten,

Na dat hy Romen had tot tweemaal doen verwoesten,
En, met zyn Gotten, door verwinningen bekoort,
Door Narses, onverwagt verwonnen, en vermoort.
Zo wiert dien trotsen Got en Koning van de Gotten,
Dien Adulph, door het woest onbandig zamen rotten
Zyns krygsvolks, doot gematst, hoe zeer hy hen met buit
Had overladen; nu betaald' hy 't met zyn huit,
In Spanjen, als hy hen geen buit meer af kond zondren:
Hy had Italiën verwoest, en uit doen plondren.
Zo is Bazilius Porphyrogenitus,
Grieks Kyser, stief zoon van de Vorst Nicephorus,
Die, als hy d'onrust had in Grieken doen bedaren,
En 't magtig vorstendom der strydbaren Bulgaren,
Bedwongen; tot hy, door de winst van slag op slag,
Hen aanhegte aan zyn ryk, ten praal voor zyn gezag,
Na dat hy, om zig aan 't gevangen volk te wreeken,
Hun vyftien duizent bei hun oogen uit deed steekken,
En, op zyn Ryks-Troon in zyn Raat, had vast gestelt,
Ciciliën, met magt van Krygs-volk, door gewelt,
Sig te onderwerpen; schoon zo moedig en vermetel,
Op 't onvoorzienst, zo als hy aftrat van zyn zetel,
Gestorven. Soo is ook Cunradus, Kyser van
Het duitsche Kyserryk, een moedig Oorlogs-man,
Na dat hy groote roem, door goet belyt, verworven
Had, haastig onvoorziens, een snelle doot gestorven
In 't midden van zyn Raat. Den grooten Tamerlaan,
Dien Tarter, welker magt geen Vorst kon weederstaan;
Die de Aracosen, en de strydbre Bactrianen,
De Sogdianen, Sagatajen, en Hircanen,

Had

Had overwonnen : die, in Cappadocia,
Orthobulus, de zoon des Turkschen Keyzers, na
Zyn Stad Sebasten gants te hebben doen vernielen,
En al de borgren, zes maal twintig duisent zielen,
Door zyne Ruitery vertrappelt en verplet
Te hebben, worgde; en die de trotse Bajazeth
Syn moedig heir versloeg, en zelf dien grooten Kyser
Gevangen kreeg, en in een vogelkoi van yser,
Gelyk een schrikdier, aan een goude keten, tot
Een schouw-spel, en den dus gesloten Vorst ten spot,
Deed met zig voeren, en hem 't voetbank-ampt bekleden,
Om met gelaarsde voet hem op de nek te treden,
In 't klimmen op zyn Paart; ja, gaf hem, in zyn hok,
Gelyk een hond, zo nu en dan, maar slegts een brok,
Dien zo onzaglykken, hoogmoedigen, gehaaten,
Gevreesde Tamerlaan, kon al zyn magt niets baaten!
Want, als hy pragtig in zyn Majesteit verscheen,
Tot Samarcande, sturf hy onvoorziens daar heen,
De Kyzer Selym, die ontmensten rust-verstoorder
Van alle volkren, dien ontaarden vadermoorder;
Die 't Aladolisch ryk, dat aan den Taurus paalt,
Alwaar de Melas in de Euphrates nederdaalt
Sig onderworp; en deed dien Koning zelf onthoofden:
Die 't Parssische gebiet ten merendeel berootde;
Gants Siriën ten praal voegde aan zyn heerschappy:
So ook Egipten; en hun Sultan, Tomumbey,
De leste Koning, schoon een Vorstlyk krygs-gevangen,
Digt aan de poorten van zyn Hoofstad op deed hangen;
Der Mammalukken stam en telgen hooft voor hooft
Gevangen meegevoert, en midden doorgeklooft,
Verdelgde, na genoeg zes hondert huisgezinnen:
Den zelve booswigt tot Constantinopol binnen
Gekomen zynde, met een overgroote pragt,

En door zyn vorſten in zyn trots palys gebragt,
Trad op de ryks-throon, in zyn onwaardeerbre zetel:
Hier openbaard hy, zo hoogmoedig en vermetel,
Als hy 't bedenken kond, de Chriſtnen voortaan
Op 't lyf te vallen; door het zwaart te doen vergaan
Al wat hem tegen ſtond in alle Chriſten landen;
En, wat hem ophield, door het vuur te doen verbranden:
Maar, eer het laatſte van zyn raatsbeſluit uit zyn
Vervloekte ſmuil quam, heeft een ſchrikkelyke pyn
Syn lenden aangevat, en hem door etterbuilen;
Ontrent zyn nieren, doen verrotten, en vervuilen,
Zodanig, dat hy, na verloop van wynig tyt,
Door ſtank en pyn verging, en ſturf in eeuwigheit,
Darius Koning van de Parſſen, by het leeven
Syns vaders, en door hem, ten ryks-throon opgeheeven,
Hield met zyn broedren, (op de koninklyke throon
Gezeten zynde, en met de koninklyke kroon,
En ſchepter, en met al de vorſtlyke gewaaden
Verçiert) een breden raat, waar in hy zig beraden
Heeft, en beſlooten, om zyn vader, als ten loon
Voor zyne ryk-gaaf (of vloekwaarde ontmenſte zoon!)
Den hals te breeken: die wiert Artaxerxes, vader
Des Konings, de oude vorſt, ontdekt, als ze altegader
Noch zaten in die Godt-en-eer-vergeeten raat;
Weshalven hy, om hen in die vervloekte daat
Te ſtuiten, om aldus de doot daar door te ontſnappen,
In 't uitgaan uit dien raat, hun koppen af deed kappen.
Daar lag de Majeſtyt met al zyn pragt en praal.
Geen Koninklyke zaal, als was die van metaal
Gegoten, zo, dat daar nog blix nog donder binnen
Kon komen; en te hart om met kanon te ginnen;
Hoe digt geſlooten, en hoe ſtarke wagt daar voor;
De doot nogtans, in ſpyt van alles, dringt 'er door.
Wie 't is, en ſtem heeft, om ontrent de Vorſt te raken,
Derft hem niet nader, als ten voet zyns throon genaken,
En

En komt daar niet, als met ſchier God'lyke eer ontrent;
Maar, by de doot, is ſchroom nog eerbewys bekent,
Die ſtapt tot boven op den Throon, en by de Koning:
Zyn oneerbiedigheyt bid nimmer om verſchoning,
Al was de Vorſt ook met de grooſte zaak van ſtaat
Belemmert: en hoe zeer hy 't minſte marren haat,
Nogtans de doot, die geen ontzag heeft voor de kronen
Valt in zyn reden; komt hem onbeſchroomt vertonen,
Dat hy zyn rol, die hy op 't werelts Schoutoneel,
Voor Koning ſpeelt, niet kan; altans niet wel geheel:
Ten minſte, dat hy niet betragt, om 't ſpel zyn deelen
Wel op te volgen, wyl hy nog al voort wil ſpelen,
Alſchoon de Autheur, die hem die rol heeft toegedeelt;
Zyn rol, als Koning, op den throon heel uitgeſpeelt,
En doet hem denken, om het ſpel niet te verderven:
Gy zyt wel Goden, maar gy zult, als menſchen ſterven.
Daar moet dien aartſchen God dan, ſpyt zyn magt, uit noot,
Ten Ryks-troon af, en plaats op-ruimen voor de doot

O groote God! o Vorſt van Hemel en van aarde;
Gezeegent zyt gy, die ons Nederlant bewaarde,
Beſchermde, en hoede, voor een Konings-ryks-gezag,
Dat eiſcht, en zelf niet geeft! laat noit een Vorſt die dag
Beleeven, dat hy ons kan na zyn wil regeeren!
Behout ons Vaderlant by onze wett'ge Heeren!
Voer hen in 't hart, en maakt het werk zaam in hun bryn,
Dat zy wel Goden, maar, als menſchen, ſterflyk zyn.

Verbeeldende een Raats vergadering.

De Raatzaal sluyt de Doot niet uyt.

Zie toe gy Regteren, en Raden,
Dat gy noch volk noch regtten krenkt!
Bescherm de goeden, delg de quaden!
De Doot is nader als gy denkt.

DOODEN DANS,

Verbeeldende een Raats-vergaadering.

Uit welke de dood een raatsheer aangrypt.

Tiende Plaat.

AL d'aartſche volkren, ſchoon 't een wys-neus
mocht verveelen,
yn, na myn meening, niet onaardig te verdeelen,
n Goden: (met verſchil van meer en minder magt)
n Englen, menſchen, en een menſchen ſoort-geſlagt
'an Beeſten; en tot ſlot, in duivlen. 'k Noem die
Menſchen,
Die reden en verſtant gebruiken; en die wenſchen
Na 't geen, hen, in 't gebruik van deze twee ontbreekt:
Maar beeſten, daar 't gebruik van geen van beyde in
ſteekt;
n zelf geen wens, om tot gebruik van die te raken;
n wyshytszoekers, als onnut, voor gek uitmaken:
Maar die, die met verſtand en reden, het verſtant
n reden zajen, zo, dat daar uit ſpruit een plant
Tot nut van ziel, en lyf, en ſtaat, en volk, kan groe-
jen,
Die noem ik Englen: maar al die, die zig bemoejen,
Met quaat, aan ziel, of lyf, of eer, of goet of ſtaat,
Of volk, te doen, het zy met woorden, of met daat,
Die noem ik Duivlen: maar die wettige overheden
Van Vorſtendoumen, en van landen, en van ſteden,
En dorpen, deze noem ik Goden, na de maat
Van hunne mogentheit, in hoge of lager graat:
Het onderſchyt is maar in op- en onder-goden.
Die Goden zyn'er zeer nootzakelyk van noden,
Op dat zy de Englen, en de Menſchen, (als die tot
Een doelwit raakten van de duivlen, en ten ſpot
Van 't zoort van beeſten) tot een toevlugt kunnen ſtrek-
ken,

En

En vrees in d'andren, door hun mogentheit, verwek-
ken:
Want hunne Godhyt moet de goeden tot een ſtaf
En ſteun verſtrekken, en de quaden tot een ſtraf.
Sy kunnen de Englen, en de Menſchen, met hun vleug-
len
Beſchermen; Duvelen, en beeſten, ſnel beteuglen,
En doen bedaren van hun woede en razerny:
Indien ook de Engelen de paden, waar in zy
Geſteld zyn, hollende, door trots, te buyten gierden,
En, buiten redenen, ontaarde duyvlen wierden,
Wort, door de Goden, hen wel tot in eeuwigheyt,
Het heilig ampt, en hun genade troon, ontzyt.
Indien ook Menſchen, of 't gezeide ſoort van beeſten,
Uitſpoorig wierden, en, als redeloze geeſten,
Tot Duivlen wierden, wort dit ſoort, gelyk de reſt
Van Duivlen, de genade ontzyt, en, als een peſt
Van zede, en volkeren, verjaagt, en weg gedreven,
Of gants verdelgt. Zo zyn die Goden dan het leven
En welzyn van hun volk. Die Goden nu, die klyn
Zyn, moeten andren, die zy onderworpen zyn,
Gehoorzaam weezen, en zig na hun wil gedragen,
In alles; ider moet zyn meerder onderſchragen.
d'Aarts-oppergodhyt moet van alle de ondergoon
Ontzag genieten; en 't moet alles, voor zyn throon,
De kragt van quaat en van regtvaardig vonnis horen
Van alle minder Goon, daar iemant van te voren
Mogt van gevonniſt zyn. Wyl al de Goden 't quaat
Dunkt zonder hulp te zyn; tragt yder Godt na raat;
En poogt zig daar door van zyn laſten iets te ontladen;
Daar kieſt hy volk toe,en die noemt men dan zyn Raden.
Indien hy Menſchen kieſt, zo gaan de zaken wel:
Maar voert hy Duivlen, of dat beeſten ſoort, in 't ſpel,
Daar kan hy hunnen aart alleen maar, van verwagten,
Dat is, dat zy 't geen hels en beeſtig is, betragten,

En maken dus het volk en zelf zig zelfs veel ſpels;
Want veeltyds is, al wat zulk tuig beraatſlaagt, hels,
Of beeſtig: want een vat geeft uit het geen het in heeft
En wyl dog elk, na zyn vermogen, na zyn zin leeft,
Hier ook zo. Somtyds is 't een Duivel, of een beeſt,
Die, om der Goden gonſt, of anders, wort gevreeſt
Van de andre Raden, die geen hooft op durven ſteeken,
Nog dien ontaarden, in zyn voorſtel, tegenſpreken.
Zo zulk een beeſt, of zulk een Duivel, dan het oor
Van zyne Vorſt bezit, zo gaat zyn opſtel door:
De Vorſt, vermits die hem bemint, is van vertrouwen,
Dat op dien Raatsheer toorn en wallen zyn te bouwen:
Dien Raatsheer, wyl hem zulks bekent is, maakt hy daar,
Zyn voordeel mee te doen; al was 't ook met gevaar
Zyns Vorſts, of mederaats, of borgeren, ja Steden,
En Landen; wee die, daar hy niet wel op te vreden
Is. Even zo is 't met den Raad van Dorp en Stadt,
Als beeſt, of Duivel, daar een poſt in heeft gevat,
En d'andre ſtemmen, na zyn boze wil, kan buigen:
Dan valt de billikhyt, en 't regt, zeer ligt aan duigen,
En heeft hy 't ſpoorloos graaw dan op zyn hant, wel hoe,
Dan geeft hy Engel, Mens, ja zelf zyn Vorſt, niets toe;
En denkt niet, dat nu reets de God van alle Goden,
Zyn vonnis, om hem van het Aardryk uit te roden,
Geteekent heeft, en, dat hy gants onzeker leeft;
Ja, dat de doot hem reets in zyne klaauwen heeft.
Zo ſturf dien driftigen en onbeſchaamden Gnæmon,
Gekoren ryks-raat van de vorſt van Lacedæmon,
En ſparten (Agis) als hy elke maal op nieuw
Zyn voorſtel aandrong, tot men hem in ſtukken hieuw.
Als Pirrhus (Phirrizoon) de Koning der Moloſſen,
En Epyroten, de Romynen zogt te boſſen
Van zyne paalen, welk hy dapper uitgebryt
Had, heeft daar over eerſt zyn grooten Raat belyt;
Waar

Waar in hy voorſtelde: of men de overwonne Landen,
Zoud afſtaan, en die den Romynen in hun handen,
Ten vreed-zoen geven, of, die, door het Griekſche ſtaal,
Beſchermen? hier op was 't beſluit van al te maal,
Het Vaderland alleen te houden; 't overwonnen
Van af te ſtaan: maar een waanwyze en onbezonnen
En dommen Raats-Heer; dog des Konings gonſtling, ſprak
Na 'sKonings zin; ſchoon 't aan zyn ſtem alleen ontbrak,
Om, door die afſtant, zig van 't oorlogslot te ontblooten,
En voorts te leven als Romynſche bontgenoten;
Dog Pirrhus volgde nu den raat van Lydias,
Dien loskop, en door al de ſchat uit de oorlogs-kas
Te ligten; bragt hy een afgryſlyk heir te velde:
't Was vrugteloos dat hem zyn raat voor oogen ſtelde,
Dat Romans volkren, hoe gering en ſwak in ſchyn,
Door dapperhyt, en goed belyt, gemeenlyk zyn
Gewoon te winnen, waar en wie zy beoorelogen:
De raat van Lydias had al te groot vermogen,
Die prees zyn dapp're moet, en drong zeer kragtig aan,
Om met een talryk heir in 's vyants heir te ſlaan;
En zulks geviel de Vorſt, wiens ygentlyke zinnen
Ten Oorlog ſtrekten, om daar glorie door te winnen;
Dat is het oogwit van de Vorſten in 't gemeen:
De Koning trok dan, met zyn heir, volmoedig heen:
Dog zyn heir, wierd, door 't heir van Romen, gants verſlagen:
De onvlugtte Vorſt had nu van node om raat te vragen,
Hoe weer aan gelt en volk te raken, om in ſtaat
Van Tegenweer te zyn? Maar, wyl den Raad geen raad
Wiſt, heeft dat Pirrhus zeer verdroten, en geſpeeten:
Doe heeft men Lydias zyn oorlogs-drift verweeten,

En

En 't groot verlies, van ſchat, en Krygs-volk: zelf de
Vorſt,
Na hevig ſchelden, ſtiet met vuiſten op zyn borſt,
Wanneer den Raad het Swaart begond van leer te ruk-
ken,
En kapten 't grove beeſt in vier-en veertig ſtukken:
Dog dit was nu een jaar te ſpade, wyl 't verlies,
Na 't volgen van dien Raat, hoe langs hoe grooter wies.
Zo ſtorf Anthiſtes (Raat van Metridates, Koning
Van Pontus, als hy aan zyn Vorſt de zeekre kroning
Van 't Roomſche ryks-gezag, verzekerde, wanneer
Zyn raat gevolgt wierd) voor de voeten van zyn Heer,
Die voorzat in dien raad. Zo ſtorf Ariſtimander,
Een Raad, en hals-vrint des Thyrrheenſchen Vorſts,
Evander:
Syn driftig opſtel was zo haaſt niet uitgehoort;
Of wiert, door heel den Raad gelykerhant, vermoort;
Door nog veel driſtiger, maar felder, zabelſlagen,
En wierd aanſtonts maar, uit de zaal, in zee gedragen.
Als Titus Valgus, in den Raad, Valeriaan
(Rooms Kyzer) afried, van den Oorlog aan te gaan
Met Sapor, Koning van de Perſſen, en de Kyzer.
Zyn raat verſmaade, en roemde al d'andre Raden
wyzer,
Om dat zy ſtemden tot die heir-en oorlogs-togt;
En, als doe Titus om ontſlag des Raats verzogt,
Heeft hem Valeriaan van 't ampt, en van het leven,
Gelyk ontſlagen, door een ſabelſlag te geeven.
Theodoretus, Raad van Kyzer Pertinax,
Is, onder 't Raads beſluit, al ſpreekende, maar ſtrax
Daar heen geſtorven, in zyn Raatſtoel, in den Rade.
Wanneer Darius een zeer groote ſcheeps-armade.
Na Grieken had geſchikt, en de Opper-zeevoogdy
Aan Memnon Rhodius vertrout, liet Memnon, by
Patras, de ſcheeps-magt na genoeg de ſtranden nadren,

En deed zyn Krygs-raat, op de ftrant, by een vergadren,
Alwaar Euphraftes, een roemrugtig Scheeps-hooft, groot
Van moet, en dapperhyt, wierd, door de donder, doot
Geflaagen, eer hy nog gefproken had. Arondas,
Een van de Krygs-raat van de grootte Epaminondas,
Thebaanfche Veltheer, zogt zyn domme voorflag klem
Te geven; en de reft, door zyne bulder ftem,
Als te overbuldren, daar hem de andren in verftoorden,
En zulks met reden, wyl ze'er ook toe hoorden:
Nogtans verhefte hy geluit en ftem zo hoog,
Dat hem daar door een ftroom van bloed ten keele uitvloog,
Waar in hy fmoorde, en doot ter aarde is neergevallen,
Doe 't heir van Thebe, 's daags te vooren, van de wallen
Van Sparten, door een flag, verdreeven was, en voor
Epaminondas, flaande, 't leven zelfs verloor,
In 't Matineefche velt, fchoon 't leger der Spartanen
Verfchrikt moeft wyken, voor de menigte Thebanen.
So haaft de bloedraad van Athenen maar begon
Het doodlyk vonnis van den ouden Phocion,
Hem voor te lezen, fturf de jongfte Raad van elve,
(Begefilaus) juift zyn fnootfte vyand zelve;
Die doordreef, dat dien oude onfchuldigen, maar als,
Een Land-verrader, 't fwaart moeft voelen door zyn hals;
En, dat men, op dat hy de doot niet zou onfteigren,
Hem alles, wat hem kon verfchonen, plat moeft weigren.
Den Raad vergaad're vry op 't vyligft, na hun zin,
De doodt, als 't zyn beurt is, komt mee ten Raatzale in
Die heeft geen ooren! en die hoort na geen verfchoonen:
Die moeit zig daar niet met het vonnis te vertoonen,
Of voor te lezen; die vangt maar ten eerften aan,
On

Om, na zyn order, met zyn zaaken voort te gaan.

ô God! behoed ons Land, en volk, en al hun Steeden,
En Dorpen, voor een Raad, wiens redenloze reden
Geen heil nog nut, verſtrekt, voor 't volk en voor den Staat!
En zyn'er zulke, zoo verloſt ons van dat quaat!

Een Vrolyke MAALTYD.

DeDoot int ſpel: dat gaat niet wel.

Houd vrylyk gastmaal met u vrinden.
Zing, dans, en speel met vrolykhyt:
Maar, wyl de Doot u daar kan vinden,
Denk dat gy daar niet zeker zyt.

DOODENDANS,

Verbeeldende

Een VROLYKE MAALTYD.

Alwaar, onder den Dans, de Dood mede danſt, en op de Viool ſpeelt.

Elfde Plaat.

HEt is den menſchen, als een erfzaak, by gebleven,
Van Adam af, om met een zeekre tugt te te leeven
Na mee-gezelſchap. Schoon het, voor een zeekre zaak,
Bekent is, dat ſomtyds een mens een groot vermaak
In de eenzaamhyt, alleen verzelſchapt met zyn boeken:
Geniet, en wil daar dan zyn heil en vreugde in zoeken:
En, ſchoon bezonderhyt van beezigheit, en tyt,
Een menſch ſomtyds de zugt tot meegezellighyt
Beneemen, zo zou dog den menſch niet wel te vreden
Zyn, met gedurig, in gedurige eenzaamheden,
Te leeven: want een menſch is een gezellig dier.
Wat zou den menſch tot vreugd verſtrekken, ſchoon hy hier
't Geen 't aardryk opgeeft, kon in vol bezit genieten,
Maar, eenzaam leven? hem zou zeekerlyk verdrieten,
Dat hy geen ſchepſel, in de gantſche werelt vond,
Waar aan hy, 't zy zyn vreugde, of leet vertellen kond.
Ja 't is vermoedlyk, zo den Hemel, daar de menſchen
Na wenſchen, en veel meer behoorden na te wenſchen,
Zo eenzaam was, dat daar geen weezen in verſcheen,
Tot aanſpraak, en een menſch daar eenzaam, en alleen

Moeſt blyven, hy daar ook geen vreugde zou erlangen:
Door eenzaam leven kan men heul nog trooſt ontfangen;
De vreugt verſtrekt geen vreugd, indien men niemant van
Zyn eigen ſoort heeft, daar men ze aan vertellen kan.
Zo iets het hart parſt, zo men dat eens uit mag zeggen,
En 't hart eens veilig voor een hals-vrint open leggen,
Dat ligt; en dus bevint men ſomtyds grote baat.
In eenzaamhyt is raat nog daat tot hulp; dies, qnaat.
Wat zou de konſt, wat zou verſtant, wat wetenſchappen,
En wat geleerhyt zyn, waar door men op de trappen
Van eer en agting klimt, indien men ſchoon al 't geen
Verkryglyk is, bezat, en moeſt alleen daar heen
Gaan, zonder imant iets te kunnen mededeelen?
Het leven, en de tyd des levens, zou verveelen.
Wat zou de rykdom, ja wat zou al 's werelts ſchat
Zyn, zo die een menſch, alleen in eenighyt bezat?
Wat zouden ſtudiën en rare ſchriften wezen,
Indien men niemand die vertelde, of kon doen lezen?
Wat aangenaamhyt zig des menſchen bryn verbeelt,
Eiſcht meegezelſchap, daar me'er iets van meede aan deelt.
Wie noit gezelſchap heeft, nog ware boezemvrinden,
Die is de elendigſte die ik zou kunnen vinden.
Die reden ſtrekken dan ter oorzaak, dat geen ſoort
Van menſchen, van dat zoort dat onder 't mensdom hoort,
Een aaklige eenzaamhyt niet gants verdrietig agten,
Dit doet weer ider na gezel-en vrintſchap tragten,
Om al de afſchuuwlykhyt van de eenzaamhyt te ontgaan.
Die geen dan, die den menſch in bloede 't naaſt beſtaan,
En

En dan van aart zyn na opregte vrients behoren,
Die trekt men billik, al die niet zo na zyn, voren:
Want bloedverwantſchap, by een ware vrintſchap, tart
Alle andre vrintſchap; en die lyt zeer diep in 't hart:
Maar, die een vrints hart, in een vreemden boeſem, dragen,
Zyn zomtyds beter, als veel nabeſtaande magen:
Dog, wie een vrint, iets dat hem ſchaden kan, betrout,
Moet niet verzet ſtaan, als hem zulks te ſpa berout.
In quade zaaken leert men goede vrinden kennen.
Aan redenlozen kan geen reedlyk menſch gewennen.
De ware vrintſchap wort gemeenlyk beſt gepaart
Met eens-gezinden, van een redelyken aart.
Wie dan voorzien is van zeer goede meedgezellen,
Zo dat men die kan by de boezemvrinden tellen,
Die is gelukkig, en die heeft een grote zaak,
't Zyn deelgenoten, van verdriet en van vermaak.
Indien iets voorviel dat miſſchien zou kunnen ſchaaden,
Dan ſtrekken zy, met naam, en daat, voor kamer-raaden.
Dus raakt men endlyk tot malkandren zo gewent,
Dat zelfs verdrietig valt, wanneer men niet ontrent
Syn boezemvrienden is; en 't ſtrekt ſchier voor een vaſten,
Indien men zomtyts niet malkander zou vergaſten,
Ten teeken, dat men, als opregte vrinden leeft,
Zo dat nu de een, en dan eens d'ander, 't gaſt-maal geeft:
En, zo die gaſt-maaldag te vaardig wou ontlopen,
Men ſchikt zig, om een deel des nagts daar aan te knopen:
En, op dat hier geen ſtof tot vreugdgebrek zou zyn,
Wort overvloedig, met de vreugde drank, de wyn,
De keel bevogtigt, hier door wort meer vreugt geboren:

En was'er nog wat schroom, die wort nu gants verloren.
De geest wort vlug, het lyf word lugtig, en indien
Hier Snaar-en Blaas-tuyg klinkt, zo zal men danssen zien;
Een zeeker narrenwerk; een zoort van zotternyen,
Dat tot vermoejen van de leden moet gedyen,
Wyl gants het lighaam, door 't hotstotssen op en neer,
En dravend hippelen der danssers, heen en weer,
Soo zeer wort afgemat, dat ider groter lusten
Tot zitten krygt, om daar door met gemak te rusten,
Als eerst tot danssen. Dit hotstotssen is een zaak,
Die, schoon hoe moeylyk, die hotstotsser tot vermaak
Strekt; maar nog meer voor die 't aanschouwen: want die quanten.
Verstrekken ygentlyk maar voor comedianten:
Sy hebben hunne rol met moeyte bestudeert;
En al die gesten by een ligte plug geleert,
Of andre losse ziel, die ten præceptor strekte
Van hen, die hy misschien daar hymlyk om begekte:
Dog, zynde nu met dien professors lof vereert,
En tot magister in die konst, gepromoveert,
Verlangt men zeer na zulk een gastmaal by te wonen,
Om, als ter Schouburg, daar hun gesten te vertonen.
Zulks is gemeenlyk 't werk na 't endigen van 't maal.
Men voegt zig zwierig in het midden van de zaal;
Beginnende terstont het gantsche lyf te zetten
Na d'ygenschaps-vereis van deze of die baletten.
Daar toont een flukze gast, en aardig juffer-dier,
Al danssende, een zeer rare en ongemeene zwier,
Die hart en oog kan, als de zylsteen, tot zig trekken,
En liefde, en yverzugt, in zommigen verwekken,
Als zy nu passen op 't geluit van Bas en Veel,
Komt zomtyds ook de dood hier ook op 't Schouwtoneel

En

En ſpeeltook hier zyn rol met miſlyke grimmaſſen.
Die danſt op zyn wys dan een ander zoort van paſſen,
Die neemt een danſſer, of een danſſerin, maar uit
Het dans gezelſchap, en doet die, na zyn geluit,
Dat niemant horen kan, heele andre paſſen maken;
Waar door al d'andren ligt van hunne trant afraken.
Als Ildobaldus in Italiën ten vorſt
Der Gotten was erweelt, en in zyn dartle borſt,
De gaſteryen en de danſſeryen voede,
Gebeurde't, als hy met veel heeren van den bloede
Van Vitiges (die voor hem Koning was) en met
Zyn ygen vrinden, op een gaſtmaal, of't ballet,
Seer çierlyk danſte, dat een van de naaſte vrienden
Van Koning Vittiges, zig van die dans bediende,
Tot wraak: want Ildobald had zelf een bloetverwant
Van deze, ruim een maant te voor, met ygen hant
Doorſteeken: deze, om nu de wreveldaat te wreken,
Heeft Koning Ildobald al danſſende doorſteken.
Als Hartog Reginbert van Pedemont het ryk
Der Longobarden, met gewelt en zonder blyk
Of ſchyn van regt, had, door zyn waapens ingenomen,
En trots was op den troon van Ludibert gekomen,
Is hy door Clephes, neef en zwager des tyrans,
De kop dwars door geklooft in 't midden van een dans,
Tot wraak, wyl Reginbert zyn zuſter had verſtoten,
En hem, door liſt, zogt, van zyn ſchone vrouw te ontbloten.
Wanneer Lamigius, gebnren Thraciaan,
Een ſchelm, aarts booswigt, en onwaardige onderdaan
Van Kyſer Phocas, die zyn voorzaat om het leven
Bragt, tot Exarch was van Italien verheven,
Wierthy, en al zyn hof, in zeekre vreugde nagt,
Al danſſende vermoort, en om den hals gebragt,
Vermits de borgren van Ravenna zyn bedryven,

En zyn gelubden, en zyn Thraciaansche wyven,
Ten walg verstrekten; zo, dat zy gelykerhant
Hem danssende vermoorde, en staken 't Hof in brant.
Romanus Junior, Rooms Kyzer, die, te gader
Met zyne moeder, snoot vergif schonk aan zyn vader,
By welkers leven hy zig zelven in den troon
Drong. (Leo Philosoophs zoons wettelyke zoon)
Bemoeide zig meer met zyn vrinden te vergasten,
Als zyne vyanden met waapenen aan te tasten:
Hier was 't ballet dan by, na de algemeene wys:
Maar hy, op zulk een gast-ballet, in zyn palys,
Door wyn verhittigt, was, gelyk de gyle dosteren,
Gestadig aan den dans met al de jonge Jofferen,
En heeft hen, stuk voor stuk, door danssen afgemat,
Maar viel, wanneer hy nog een gyten sprong deed, plat
Ter aarde; wiert zeer flaaw; en heeft, voor aller oo-
gen,
Zyn wulpse ziel en bloet ten halze op, uitgespogen.
Als Abdinar, een Vorst der Ostrogotten, op
Zyn zelfs verjaar feest, van een aangename pop,
De bloem der Juffren, aan een Overste eener bende
Van zyne Ruytery, verlooft, vol uit bekende
Dat zy geen weerga had, in danssen, nog in glans
Van schoonhyt, en met haar dan ook trok aan den dans,
Is deze schoone, die de jonge Vorst niet tegen
Dorst spreeken, schoon alreets vermoeyt, daar neer
gezegen,
En strak gestorven: dies haar Bruydegom, uyt spyt,
En droefheit, Abdimar, een golf van bits verwyt,
Vermengt met tranen, in het aangezigt gespogen
Heeft: als de trotse vorst nu zulks niet wou gedogen,
En snar gebood, hem zelf, met zyn gestorven Bruid,
Door zyne lyfwagt, in der yl, ten dans-zaal uit
Gevoert te worden, sprak dien Bruydegom: wy zullen
U ruimte geven, laat my eerst myn pligt vervullen!
Strak

Strak trok hy ongedrygt zyn ſwaart, en ſtiet de vorſt
Daar eerſt mee, en doe ook zig zelve door de borſt,
Aldus bevint men dat de doot de vreugt kan ſteelen,
En in het beſte van den dans, het ſcheidlied ſpeelen.
Wanneer de doot mee op 't ballet komt, is'er kans,
Het vreugd-gewemel, in een droeve Dodendans,
Te zien verand'ren; en men zal door dartel ſpringen,
Nog nette paſſen, zig die mogentheit omtwringen.
De doot, wanneer die zig heeft in poſtuur geſet,
Vertoont, gemaskert, wel 't voornaamſte van 't ballet;
En leert, hoewel hy hen die vreugde komt bederven,
Als ſwygende: *Meſſieurs*, en Juffren, denk te ſterven.

O goede God, die zelf de ware vreugde zyt!
Wend onze harten, van de wulpze dartelheyt,
Tot u! geef afkeer van 't onbandig aarts gewemel!
Voer onze zielen, in den geeſt, al ſtaag ten Hemel!
Op dat wy, vlammende op het eeuwig vreugd-bedryf,
De ziel ten Hemel ſpring, op d'afſcheit van het lyf!

Een

Een KONINGLYKE MAALTYD.

Komt Vorst. besluyt! uw tyt is uyt.

Wel aan! 'tis lang genoeg gegeten!
Denk op u Doot, en niet op spys!
Uw tyt is uyt: ik doe 't u weten.
Komt! spoed u strak met my op rys.

DOODEN DANS,

Verbeeldende
Een KONINGLYKE MAALTYD,
Alwaar de Dood den KONING wenkt.
Twaalfde Plaat.

DE Koningen, en andre Hoogmogende perſoonen;
Die hunnen luiſter, met een groote zwier vertonen,
In volle Majeſtyt, in d'audiëntie-zaal,
Vertonen zomtyts ook een ongemeene praal
Ter Maaltyt; waar zomtyts die groote mogentheeden
Zeer groote ſchatten, ſlegts ten glorie, in beſteeden,
Als ze andere grooten, in een maaltyd, hunne magt
Vertoonen willen, met een zonderbare pragt.
Cleopatra, om by het Heyr-hooft der Romynen,
Antonius, in pragt van maaltyt uyt te ſchynen,
Was 't niet genoeg, dat, op die praaldis, elk geregt
In Goud wierd opgediſt, en dat zy elke knegt,
Van zo veel honderden als op die tafel paſten;
Gedurende dit maal uitneemende vergaſten,
Zo koſtlyk kleede; dat hy als een Vorſt verſcheen,
En ſchonk dit alles, wat van tafel af, weer heen
Te rug genomen wierd; en, dat zy die geregten,
Veel honderd in getal, al ſtaag door andre knegten
Ten dis deed brengen; maar zy ſmolt. in wyn azyn,
Een Pærel, en dronk die, gelyk een teugje wyn,
In 't lighaam: 't was een dronk voor haar alleen, ter waarde
Van dardhalf Tonne-Gouds; die meer verwondring baarde,
Dan eenig nut: alleen was 't om haar Majeſtyt,
En grote rykdom, met een fiere dartelhyt,
Te tonen, en die, aan die Roemer, te doen blyken.
Ahazuëros, zoon van Cyrus, die de ryken
Bezat, van Indien af, tot aan het Moorenlant:

Die

Die over al, zo ver zyn ſtandaart wiert geplant,
In vyfmaal twintig en nog driemaal negen Landen,
Die Cyrus, door zyn magt van Waap'nen, overmande,
Gelyk een Afgod wierd gedient en aangebeen,
Deed, in het darde jaar zyns Koninkryks, by een
Vergaadren, wyt en breet uit al zyn heerſchappyen,
Die Vorſtendommen, en die Land- en Stad-voogdyen
Bezaten, door zyn gonſt; en heeft ze een tyd gezet,
Om, binnen Suſa, een Hoog-vorſtelyk banket,
En Konings gonſtmaal, met hun allen by te woonen,
Om hen de heerlykheyt zyns Majeſteyts te toonen,
Met zyne rykdom, en vermogenthyt; mitsdien
Hy zig aldus wou, in zyn glorie, laten zien;
Op dat zy al de glans zyns heerlykhyts bezagen:
Dit was een praalmaal, 't welk gants hondert tagtig dagen
Geduurt heeft: en doe heeft al 't Volk de gantſche ſtad
Van Suſa, ook die eer een volle week gehad:
Men dronk des Konings wyn uit fyne gouden ſchaalen,
Die, om de glorie van den Vorſt, zo meenigmaalen
Verandert wierden, als geleegt: men had verlof
Te drinken wat men wou, in 't Vorſtlyk open hof.
't Gebeurt zomtyds ook, dat de grooten, in 't tracteren,
Zig deftig tonen, niet om juiſt zig zelve te eeren,
Als wel tot agting van een vorſtelyke gaſt:
Een brave zaak, die voor de brave zielen paſt.
Zoo kan men eer door eer, en gonſt door gonſt, vergadren·
Zoo deeden d'eedele en grootagtbre Borgervadren
Van 't over al bekende en roemryke Amſterdam,
Wanneer den Erf-Prins van Toscaanen daarwaarts quam,
(Die tegenwoordig heerſt) om na zyn zin te aanſchouwen

De groote Kopſtad, en haar deftige gebouwen:
Hy wierd, ter maaltyt, in het pragtige Stadhuys;
('t Welk, door al 't binnen-ligt, tot zelf de Toorn in cluys,
Geheel en al ſcheen als een overwonderbaren
Uitmuntend grooten en zeer konſtigen lantaren)
Met al zyn Adel, op het heerlykſt getracteert.
Zo eert hy ook zig zelf, wie dus zyn gaſten eert.
Wanneer de Vorſten op hun Koninklyke throonen
Verſchynen, willen zy hun Majeſtyt vertoonen:
Maar, op een Vorſtelyk banket, komt heerlykhyt,
En luiſter, t'zamen, met een kordialityt;
En hier vertoont de Vorſt zyn glorie aangenamer,
Als op de Ryks-troon: maar in deeze zelve kamer,
Hoe pragtig ook de Vorſt, aan zyn verheven dis,
In glorie uitmunt, en in weelde dartel is,
En zig geen tyd gunt om op anders iets te denken,
Komt onvoorziens de doot hem van den dis afwenken;
En maakt hem, ſpyt al zyn gewaande vreugt, bekent.
Dat nu zyn uurglas, of zyn levens-tyt, op 't end
Loopt, en geheel, of ſchier geheel, is afgeloopen;
En dat zyn rykdom, om daar meer tyd by te koopen,
Te wynig is. Daar is dan al die praal geſtuit:
En, met des Vorſten doot, is 't Vorſtlyk gaſtmaal uit.
Dus is, ten tyde van den Gods-tolk Jeremias,
Op zulk een Vorſtenmaal, den goeden Gedalias,
Een Vorſt van Juda, door zyn Vorſtelyke gaſt
En bloethont, Ismaël, al eetende, verraſt,
En aan zyn dis vermoort. Dien grooten Alexander,
Die al de ryken van het Ooſten aan malkander
Knoopte, aan zyn heerſchappy: die 't vyandlyke ſtaal
Kloekmoedig weederſtond, raakte, op een Vorſtenmaal,
Tot Babel, als hy in zyn glorie zat, om 't leven,

En

En, door de zoonen van Antipater, vergeven.
Dien Ptolomeus, die de tiende van die Stam
Was, waar Egipten, tot een Vorſten deel, op quam,
Na Alexanders doot; (na wien de Ptolomeën
Haaſt endigden) die, met zyn heyr, in Gallileën,
Na dat hy zelf eerſt was verjaagt, en wederom
Gekomen, ſchriklyk woede op 't arme Jodendom,
En dartig duzent, in een overval, deed doden,
En die, gezoden, aan een deel gevangen Joden,
Ten ſpyſe opdiſte, en dwong, hun buikken tot een graf
Te maaken; deeze is, op een praalmaal, 't welk hy gaf,
Ter neer geſabelt van zyn eygen disgenooten,
Die zyne Godlooshyt en tyranny verdrooten.
Caligula, die op den troon van Romen trad,
Na dat hy Claudius Tyberius eerſt had
Vergeven; hy die zyn drie Suſteren tot wyven
Nam, en met de eene nog zyn ontugt ging bedryven,
Als zy geſtorven was; dien booswigt, deze peſt
Van Romen, deeze Wolf in 't Roomſche Wolven neſt,
Die elk ten Duivel ſtrekte, en 't mensdom uit deed rooden,
En, in zyn beeltnis, als een Oppergod der Goden,
Woud aangebeden zyn, dien zelven Aarts-tyran,
Is, op een vreugd-maal, aan zyn dis, door eenen man,
Met naame Chareo, wiens vrouw, door hem, geſchonden
Was, in het bloejenſt van zyn tyd, met dartig wonden
Vermoort, en afgemaakt. Zo krygt het quaat zyn loon.
Als Odoacer, door de Gotten op den throon
Beveſtigt was, en in Italien regeerde;
(Die Kyſer Romulus Momyllus overheerde,
Zo, dat die 't Kyzerryk van 't Weſten af moeſt ſtaan)
Regtte

Regte hy een gaſtmaal, na die overwinning aan;
Een overwinning-feeſt zo heerlyk als 't behoorde;
Daar Theodoricus een Got, hem in vermoorde:
Waar door hy zelf de Kroon en ſcepter aan zig toog,
Theodahatus, die, als vierde Koning, 't hoog
Gezag der Gotten, in Italien, beſtierde,
Wierd op een praalmaal, als hy zyn geboorte vierde,
Door Vitiges, die hem gevolgt is in het ryk,
Berooft van 't Koninkryk en 't leven, te gelyk.
Als Anaſtaſius, Grieks Kyſer, veel gevaren
Ontworſtelt was, en had reets agt-en-tagtig jaren
Geleeft, heeft hy zyn Raat op 't Avontmaal genoot:
Maar, aanſtonds, na dat maal, ſloeg hem de donder doot,
Francois de Medicis, Groot-hartog van Toſcanen,
Een deugtſaam Vorſt, bemint van al zyn onderdanen,
Had zyn heer broeder aan den dis, op 't middagmaal,
Die nu reets door de ſtoel van Romen Cardinaal
Gemaakt, en Vorſtlyk tot het purper was verheven:
Hier wierd dien Hertog, door ſyn Hartogin, vergeeven,
Dog onvoorſiens: 't vergif was maar voor Ferdinant,
De Cardinaal, bereid. Wanneer in Engeland,
De Koning Edmund, op Sanct Auguſtinus vierdag,
Een feeſt-maal gaf, en, aan zyn tafel, in die zwier, zag
Een zeekre balling, in zyn haat reets menig jaar,
Vloog hy'er ſelf op toe, en ſcheurde hem, by 't haar
Van tafel: maar die ſchelm, om zig daar van te wreeken,
Heeft, leggende, Edmund, met een korte dolk, doorſteken.
Drie Pauſen, als Joan de negentiende, en Jan
De twintigſte, en Urbaan de zesde, in 't midden van
Hun maaltyd, vrolyk zynde, en ſprekende van zaken,
En dingen, daar zy zig mee konden vrolyk maken,

Zyn, door vergif, dat hen ten dootmaal was beryt,
Daar heen gestorven, en na 't fabelvuur geleyt.
Emirze, klynzoon van Usunchassan, de Chanen,
En Myrsas, woedende om de Kroon der Perssianen,
Ontvlugt; schoon erfgenaam des ryks, na 't bloed en Wet;
En, aan de Dogter van den Sultan Bajazeth
Gehuuwlykt, zynde aldus aan 't huis der Ottomannen
Vermaagschapt: endlyk, door de drift des Ryks-tyrannen,
Ontboden zynde, en op den Parssiaanschen troon
Verheven, nam hy voor, om hen de doot, ten loon,
Voor zyn verheffing, en verbaasde vlugt, te geven:
Hy regte een Koninklyk banket aan, om daar, even
In 't midden van de vreugd, hen af te maken; dog
Een hoovling, wien hy heel de zaak, en al 't bedrog,
Vertrout had, en die 't aan den Chanen zelf ontdekte,
Was de oorzaak, dat die zelf des Konings dootmaal strekte:
Want, al wat daar was, klampt' hem onvoorziens aan boort:
En heeft gesaamlyk, aan dien dis; hem zelf vermoort.
Geen Praal- nog Vreugd-maal, nog geen Vorstlyke banketten,
Geen Vorstlyke Agtbaarhyt, nog zeer gestrenge wetten,
Verstrekken elders tot beletzel voor de doot:
Die komt'er, 't zy dan daar genoot, of ongenoot;
En yscht de Koning: hier nu baat geen tegenkikken,
Die moet zig daar, 't zy dat hy wil of niet, na schikken,
Het zy hoe pragtig, en hoe smaaklyk, hy dan eet:
Die vraagt de Vorst niet, is u Majestyt gereet,
Om met my af, na 't ryk der duisternis, te reisen!
Nog laat, voor die tyd, zig een wynig afwaart wyzen

Ja ſchoon de vorſt hem bad; hy agt geen Konings-beê.
De doot vertrekt niet, of die, wien hy eyſcht, moet meê.

O God! wy weeten 't, gy verſchoont geen Vorſt nog Koning:
So is voor ons dan, die als niets zyn, geen verſchooning:
Verſchoon ons hier alleen maar in, dat ons de doot
Niet, als van 't aardryk, ook van 't Hemelryk ontbloot!

De Zieke op 't Bed, en de Vege, daar voor.

De ziekke lyt. de veege schryt.

De ziekke wort somtyts verwezen,
En van syn huysgezin beschryt:
Maar wort somtyts noch weer genezen;
En't huysgezin in't graf gelyt.

DOODENDANS,

Verbeeldende

De Zieke op 't Bed,

En de vege daar voor.

Dartiende Plaat.

DE goude en goede les der wyzen: *Denk te ſterven;*
Kan plaats in mond, en ſchrift, maar niet in 't hart verwerven,
Zo lang men gaat, en ſtaat, en daaglyks, aan den dis,
En met de dingen van de wereld beezig is:
Maar, als eens de eetluſt, en de kragten, 't mens begeven,
Vermits de vrees dan, voor 't verlies van 't lieve leven,
De ziel beklemt, dan wort zomtyds die les herdagt;
En ook zomtyds maar na vereis des zaaks, betragt.
Ja menig die de doot genoegzaam in zyn kaken
Is, wil zig evenwel die les niet ygen maken;
Om dat de levens-hoop de vrees des doods verwint:
Zo dat hy ſterft, wanneer hy meend dat hy begint
Gezont te worden. Andre en die niet eens in noot zyn,
Syn van verbeelding datze op de oever van de doot zyn,
Zo haaſt zy ziek zyn, en de medicyn niet ſtrak
Gewenſte baat geeft, voor hun ziekte en ongemak.
Maar dog, de ziekte wort in 't algemeen bevonden,
Gelyk een bode, van de doot voor-af gezonden,
Om aan te melden, dat de doot al nadert: maar
Hoe verre, of hoe na by, is nog niet openbaar.
Dog, wyl de ziekte, en doot, zeer wynig ogenblikken
Somtyts verſcheelen, heeft men reden om te ſchrikken
Wanneer men ziek wort: en te meer nog, wyl beryts

Bekent is, dat somwyl maar eene stip des tyts
Is, tussen wel gezont en doot zyn: dies de vrinden
Des zieken, die zig by des zieken ziekbed vinden,
Als 't quaat verargt, en als hy flaute op flaute krygt,
Hun droefhyt tonen, wyl de doot, zo 't schynt, hem drygt.
't Sieldrukkend schryen, en het hart versmagtent zugten,
En 't jamm'rend kermen, en de droeve klaag-gerugten
Vervullen alles wat geluit vervullen kan.
Maar al 't geschrey, gezugt, gekerm, en klagt, zyn van
Een zelvige oorzaak, gants beswaarlyk af te leyden,
Men kan de droefhyt, uit haar oorzaak, onderscheiden,
Men kan wel zeggen, en wel stellen, dat men weet,
Dat alle droefhyt, en verdriet, ontstaat uit leet;
Ja, droefhyt, en verdriet, en leet, zyn slegts maar namen
Van eene zelve zaak; maar, hebben hier te samen
Geen eene wortel: wyl een vrouw zomtyds beschryt
Haar man-verlies niet, maar het erfdeel, dat zy quyt
Zal raken, niet haar man: om dat zy, in de dagen
Haars Huuwlyks, zig, niet meer als taamlyk, heeft gedragen.
So schreyd de man zomtyds uit leet, niet om zyn vrouw,
Maar om het erf-verlies; om dat hy, in zyn trouw,
Syn vrouw geen liefde, maar verdriet, deed overgaren:
Dus wil d'een d'ander dan geen erfgenaam verklaren:
En dit verlies, als 't op een sterven aankomt, maakt
Somtyts meer droefhyt als de doot, als die genaakt.
So schryen dogteren, en zoonen, als hun vader
Nu schynt te sterven, om dat hy hen, al te gader,
Bykans ten halven voor onwettig zaat erkent,
Wanneer hy, door een hels vloekwaardig testament,
Syn hooftsoms erfdeel schikt voor syner kindren kindren,
En zyne kindren die belet in 't minst te mindren.
So schryt een neef, of nigt, of ander verder vrint,
Om dat hy zig, door hoop op 't erf, bedrogen vint.

So ſchryt een vrouw zomtyts uit vrees, voor nu of mor-
Na 't overlyden van haar man, te moeten zorgen (gen,
Voor onderhout, voor 't lyf, en pralent pronk gewaat;
Waar door haar dartelhyt, de trap van hare ſtaat,
De winſt haars egtsgemaals, gewoon was te overtreden:
Maar, bleef zy ryk genoeg, om hare dartelheden
Den toom te vieren, zo zou zomtyts, wel geen traan
Uit de ogen, nog geen zugt uit haren boezem gaan.
Ook ſchryt een man, een vrou, en kinderen en vrinden,
Om dat zy vrezen, dat de doot hier zal ontbinden
Een bant van ware liefde en vrintſchap, die de ziel
Der overblyvenden, en ſtervende, behiel
In een zeer aangenaam gewenſt gezellig weezen:
Dit is een zielwonde, en zeer zwaarlyk te geneezen.
Dit 's nu een treur-ſpel; en het ware treurtoneel
Is in de kamer van de kranke, daar geheel
Maar treurſtof-rollen, en door treurige perſonen
Her voor gebragt, zig op het treur-toneel vertonen.
En, is hier iemant op 't toneel, die zugt nog ſchryt,
Die is in aaklige en gedrongen ſtilligheit,
Maar wyl de doot gewoon is, op de treurtoneelen,
Als hooft-ſtof-ſpeelder, de voornaamſte rol te ſpelen,
Vertoont die zig hier ook betaamlyk op zyn beurt,
En ſpeelt zyn rol, zo als de auteur die heeft gekeurt:
Niet by de kranken; want zyn aanſpraak-rol, in dezen;
Betreft hier die, die voor de doot des kranken vrezen,
En, om de dootvrees voor een ander, heel de lugt
Des kamers vullen, met hun ſchryen, en gezugt.
Gy huisvrouw (zeit hy) 't zy dan dat u jammerklagten
Geboren worden uit zwaarmoedige gedagten,
Uit rouw, en droefheit, om al 't jammerlyk verdriet,
U man, door u, in zyn gezonden ſtaat, geſchiet:
Of, om dat gy zyn winſt vreeſt, door zyn doot te derven:
Of, om dat gy geen kans ziet om zyn rykdom te beërven,
Vermits u huuwlyks-voor-contract u gantlyk uit

Gemeenzaamhyt van goet, en boedelmenging, sluit
Of, om dat hy zig niet gelyk een man gedragen
Heeft, maar u, als een beest, geschopt heeft, en geslagen,
En, als een beest geleeft; zo, dat gy hierom pryst
Met droefhyt, dat hy nu ligt na zyn strafplaats reist:
Of, 't zy uit leet dat gy u lieve helft zult missen:
Of andre reden, die niet ligtlyk zyn te gissen:
Ik raad u dat gy al dit jammerklagen staakt,
En agt hebt op het geen u zelve nader raakt.
Gy zyt het voorspook van een kort navolgent treuren,
't Welk, om u eygen doot, veel eer nog zal gebeuren,
Als om die geen die gy nu reets voor doot bekermt;
Gy moet niet wanen dat gy voor de doot beschermt
Zyt, als u egtgemaal de ziel schynt op te geeven:
De dood is nader by u zelf, als hem, wiens leven
Gy reets verloren agt: hy zelf zal deze rouw,
Die gy nu voorbeduit, bedryven om zyn vrouw:
Het is van outs al meer geschiet, in vroeger tyden,
Dat teedre vrouwen hunner mannen doot beschryden,
Wanneer zy waanden dat een doodlyke ademsnak
De ziel van 't lighaam scheyde, en 's levens-hoop verbrak;
Nogtans al vroeger als die zy voor doot betreurden,
De Boodschap die de dood aan haar had, zelf bespeurden.
Euphrasta, gemalin van Leo, Philosoof,
Grieks Kyzer, zag dien vorst nu reets, na haar geloof,
De ziel uitblazen; dies zy scheen te sullen stikken
In tranen, weeklagt, en in zugten, en in snikken;
Dog zy is kort daar aan, gestorven, en ter aart
Gebragt; en hy is driemaal na haar doot, herpaart.
Als Kyzer Karel, d'eerste in 't Westen, die den groten
Genaamt wordt, Hermigard zyn eerste vrouw verstoten
Had, en met Hildegard, zyn twede, in de egt vergaart
Die hem drie zonen, en vier dogtren, heeft gebaart,
Gebeurden 't, dat hy, door een ziekte, zo verzwakte;
Dat hy, zoo 't scheen, al na zyn laatsten adem snakte,
't Welk

'т Welk deze Kyzerin zo zeer bedroefde, dat
Zy zelf, daar door, wierdt van een zydenwee gevat,
En ſturf, wanneer de doot des Kyzers ziekbed ſchuuwde,
Die na haar doot, zig nog tot tweemaal toe herhuuwde,
De vierde Karel die het Weſters Kyzerryk
Bezat, wierd, in een ziekte, als was hy reets een lyk,
Door Blanka, dien hy tot zyn gemalin verkooren
Had, jammerlyk beſchryt: zy agte hem reets verlooren:
Dog hy wierd weder ingezonden ſtaat herſtelt;
En zy wierd zelve, door de doot ter neer gevelt:
Haar egtgemaal, die zy, met hart, en ziel, en zinnen,
Beweent had, koos nog, na haar doot, drie gemalinnen.
Al zulks valt daaglyks voor by volk van lager graat:
Beween dan niet uws man, maar zelfs u ygen ſtaat.
Gy kindren die u nu met ſchryen, en met zugten
Bemoeit, om dat de ziel u Vader ſchynd te ontvlugten,
Alſchoon gy daaglyks, door u wederſpannighyt,
Gemaakt hebt, dat hy u bezugt heeft, en beſchryt!
Wat zyt, of hebt gy, dat gy niet geheelyk ſchuldig
Zyt, aan u ouders, die gy nog zeer menigvuldig
Vergramt hebt, ja zomtyts gelaſtert en beſpot?
Gy hebt u Ouders te gelyk misdaan, en Godt:
Nu barſt u hart miſſchien van droefhyt, om de plagen,
Die gy hen daaglyks, tot hun hertſeer deed verdragen
Gy wenſt nu mooglyk, dat u Ouders dat verdriet
Niet aangedaan was, dat hen, door u, is geſchiet:
't Is nu miſſchien, dat gy de liefde, die ze u toonden,
Die gy, onreedlyk, met weerbaſtighyt beloonden,
Met leet herdenkt: altans dit is wenſſchen, maar
Gy wort geroepen voor Gods vierſchaar, om aldaar,
(Eer nog u Ouders, die gy meent dat reets het leven
Verlaten, daar zyn) zelf eerſt rekenſchap te geven
Van meer quaat als gy aan u Ouders hebt misdaan.
Hoe zult gy daar dan, voor die rigterſtoel, beſtaan?
't Kan zyn, dat gy miſſchien u Ouders wel van harten

Bemint hebt, en dat u de vrees alleen, die ſmarten
Baart, die men nu beſpeurd, vermits 't u zeker ſchynt,
Als of haar leven, als een damp, daar heen verdwynt;
En dat gy wenſt, dat God hun leven vele jaren
Verlengde, en u, tot vreugt van haar, nog lang wou
ſparen:
Maar 't zy zo 't is, gy beelt nu regt na 't leven af,
De droefheit dezer, die gy waant nu reets na 't graf
Te reizen, om u zelf, als gy na 't graf zult reizen,
Betoonen zullen: gy zult hen de weg eerſt wyzen:
Zyt nu gewaarſchuuwt. Agt het voor geen ydelhyt.
De zieke is meermaal door de veege zelf, beſchryt.
Anthylius, de zoon van Maſſiniſſa; meende
Dat hy zyn vader reets zag ſterven, en beweende,
Wraakgierig ſtrydende in die zelve ſlag, zyn doot,
Tot een Carthager, met een pyl, hem dwars doorſchoot;
En Miſſiniſſa is, alleen gequetſt, tot Romen,
Al zegenpralende, met Scipio, gekomen,
En heeft daar na nog, meer als twintig jaar geweeſt.
De vege heeft meermaal voor 's anders dood gevreeſt.
Wanneer de Kyzer van het Roomſche ryk, Trajanus,
Gants waterzugtig, ryk en kroon, zyn zoon Hermanus
Onwaardig agte, en dies zyn ygen zuſters zoon
Ten zoon aannam, waar door nu Adriaan de kroon
Moeſt erven, heeft de zoon, met gants bedroefde reden
Zyn vader, als hy wat geſtilt was, afgebeden:
Doe treurden hy om zynes vaders grote quaal,
En digt-aanſtaande doot: maar dit is altemaal
Al weer verandert; wyl hy uit de werelt ſcheyde,
Voor dat zyn vader zig nog regt ter doot bereide.
Aſtulphus, ziende dat zyn vader, Thraſimunt,
Der Wenden Koning, door een maag-colyk op 't punt
Eens pynelyken doots, de ziel ſcheen uit te braken,
Kon door zyn rouwgeſchrey, tot geen bedaren raken:
Dog 's vaders ziekte nam van die tyt aan weer af,
En

En met een maant geraakte Aſtulphus zelf in 't graf.
Gy doctor, wiens verſtant beſtaat in ſchoolſche loopjes,
En in het dagelyks gebruik van Brandewyn en zoopjes,
En daar door toont te zyn een waarlyk Philos-zoop!
Gy, die de ziekten, door een konſtig apocoop
Des levens, wegneemt, en hier net weet uit te reeknen,
Uit voorbeduidſels van u ongegronde teeknen,
Dat deze kranke nu in wynig tyts een lyk
Zal worden, en hem daarom wyſt na 't Hemelryk!
U teeknen, waar op gy dit vonnis komt te vellen,
Zyn ydel: wat komt gy de vrinden hier ontſtellen!
Gy weet het zelve, dat u oordeel veelmaals miſt.
Pas op! let op u zelf? gy hebt u hier vergiſt.
Wat zyn'er menigten van zieken dus verweezen,
Die, ſpyt hun vonnis, nog door andren zyn genezen,
En zyn hun doctor, die hen dus verwezen heeft,
Zomtyds een halve eeuw, of langer overleeft.
Hier zal het ook zo gaan: de zieke zal herleven;
En gy, maak giſſing zelf de geeſt voor hem te geven.
De ziekc lyt ſomtyds op 't bed: de veege ſtaat
Daar voor; en weet niet dat hy zelf ten grave gaat.

O God: doet ons, al 't geen geſchiet, tot voorbeelt nemen:
Op dat wy van gedenk te ſterven niet vervremen!
Laat ons gereet zyn, 't zy men ſnel of langzaam ſterv:
En geev ons 't Hemelryk, de zalighyt, ten erv!

Verbeeldende een BOOEREN DANS.

Hier danst men net het Dood-ballett.

Zo boertjens! dans een berguemasje!
De Dood is Speelman op de veel;
En danst met u het zelve pasje:
Maar wagt! pas op! hy eyscht syn deel

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een BOEREN DANS.

De doot, op de Viool speelende, danst mee.

Veertiende Plaat

IS doorgaans zeker, dat de meeste menschen haken,
En dapper tragten, om zig vergenoegt te maken.
De vergenoeging voert een vreugde met zig; ja
Den een volgt d'ander, als de schaduuw 't lighaam, na.
Om 't vergenoegen, en de vreugde, te bekomen,
Wort zulks, als elk dan nut agt, by der hant genomen:
Maar, als de zaaken niet na wens vergaan, geniet
Men, in de plaats van vernoeging, wel verdriet,
En quellinge: en om daar niet eeuwig in te blyven,
Tragt elk na mid'len, om die quelling te verdryven.
Het beste middel wort zomtyts niet eens betragt,
Vermits op Godt, van wien het komt, niet wort gedagt.
Maar wyl men weet dat wyn en bier, by goede teugen,
Gedronken, voor een tyt de menssen kan verheugen,
Zoodanig, dat men in die tyt, geheel zyn leet
En quelling, door 't gebruik van zulk een drank, vergeet,
Is 't in 't gebruik geraakt, om leet, en ongenoegen,
Te doen verandren by 't gezelschap, in de kroegen:
Daar agt men voor die quaal, de beste medicyn,
Gezelschap, geestig bier, en wyn, en brandewyn.
Geringe zielen zyn die mid'len onderworpen;

En,

En, wyl het boers is, meest de boeren, op de dorpen,
Daar quelt zig Kees, om dat zyn wyf niet spinnen wil:
En Jaap, om dat zyn wyf gelyk een albedil,
Hem 't regt bedisputeert, van na zyn zin te leeven:
En Tys, om dat zyn wyf hem parst wat snel te weeven:
En Aris, om dat hy zyn wyf een schop in 't gat
Gegeven hebbende, zy laag te dranzen zat:
En Piet, om dat zyn wyf hem raat op zee te varen:
Tot nut van 't huys, alschoon hy bang is voor de baaren:
En Leen, om dat zyn wyf niet om een kooltje vuur,
Gegaan wil hebben, by haar buurwyf Neeltje buur:
En Teun, om dat zyn zeer beminnelyke Joosjen
Geen Tontel-doek genoeg schaft, voor zyn Tontel-doosjen:
En Klaas, om dat zyn moer hem raad na bed te gaan:
En Arie, om dat hem zyn wyf niet voor wil staan,
Wanneer hy, met haar broer, om tydverdryf, wil kyven:
En Symen, om dat hem zyn buurwyf niet geryven
Wil, met een entje kaars; om daar mee na een duit
Te zoeken, die hy, met een van zyn wanten, uit
Zyn diessak heeft gestrooit: en Heyn, om dat zyn vaartjen
Hem raat te vryen na zyn overbuurmyt, Maartjen:
En dikke Dirk, om dat zyn Koe het Kalf versmakt:
En Bram, om dat zyn Eent haar eyeren verkakt:
En Krelis Pietse, om dat zyn wyf geen kool-moes kappen
Wil

Wil: Vreek, om dat zyn wyf voor hem geen botter tappen,
Nog bier wil ſpitten, ſchoon zy 't jongſte is van hun twee:
Jan Keeſſe, om dat zyn wyf, wanneer hy uitgaat, mee
Wil, zo dat hy geen voet kan, zonder haar, verzetten:
En Tryn, om dat zyn wyf geen gort met uyen vretten
Wil; en dieshalven hem niet opdiſt wat hem luſt:
En Rong, om dat zyn wyf het kint niet heeft geſuſt,
Als hy, na 't middagmaal een ſlaapjen op wou neemen;
En Melle, om dat zyn wyf niet anders doet, als temen,
Wanneer hy ſavonts eens wat laat komt uit de kroeg:
En Arent, om dat Geert, zyn wyf, het kint niet droeg
Als 't in de kakſtoel niet wou zitten, zonder grajen:
En Jooſt, om dat zyn wyf zyn kouſſen niet wou naajen:
En Seger, om dat hem zyn wyf het wiegtouw in
Zyn hant gaf, als het kint niet aanſtonts na haar zin
Wou zwygen; ſchoon hy geen ding noder deed als wiegen:
En Baart, om dat zyn wyf geen leugentge wou liegen,
En zeggen, dat zyn koe meer melk gaf als een aar:
En Tewis, om dat hy begnort wierd van zyn vaar,
Om dat hy voor zyn wyf geen ſtukje kaas wou ſnyen:
En Fekke Jobſe, om dat zyn moertje niet wou lyen,
Dat hy een ſleepje bier, met kaas en broot gebrokt,
Na 't avontmaal, alleen maar in zyn darmen ſchokt:
En Gys, om dat zyn wyf met ſlagen niet te dwingen
Was, om het lietjen van ſint jutmuts eens te zingen.
Al deze boere, vyf-en-twintig en een toe,
Als z' hun gewaande quaal, en quellinge, dan moe
Zyn, gaan zy na de kroeg, als na d'apteker, trekken,
Daar Jochem draaykraan hen ten doctor zal verſtrekken,

Die wyn en brandewyn, en twalef guldens bier,
Ten medicyn verſchaft, en helptſe met pleyzier.
Dus wort de quelling en 't verdriet, in 't kort verloren,
En, uit die medicyn, de vrolykhyt geboren,
Dan zingt men, dat het door de glazen klinkt, en dringt
Door muur en wanden heen: men hippelt en men ſpringt
Met hoſpita, en myd, gelyk men dan gewent is,
Dat alles davert wat daar om en by ontrent is:
Een oude boer ſpeelt, in het hoekje van den haart
Eens helder op de tang: aan tafel ſpeelt de waart
Op tafelborden: elk is vrolyk. Op dit boeren
Ballet komt ook de doot zyn perſonagie voeren;
En danſt miſſchien al mee van vreugde om dat zyn oogſt
Begint, wanneer de vreugde, en 't ſpel is op zyn hoogſt.
Want Gysje, die zyn ſtem te hoog heeft opgeheven
Smoort in zyn aaſſem, en ſcheid zingende van 't leven:
En Krelis die te veel heeft van die medicyn
Genuttigt, ſpuuwt zyn ziel uit, met de brandewyn:
En Tewis, die van Jooſt, al danſſende op de toonnen
Getrapt is, wil hem daar voor met een mesje loonnen;
Maar krygt van Jooſt, om dat hy niet by tyds ontweek,
Dwars door het borſtbeen heen een doodelyke ſteek:
En Teun door 't ſpringen zeer verhit, had regt te voren,
Zyn ziel in 't lighaam, door een fellen dronk, doen ſmoren:

Aan tafel ſtoot Jan Keeſſe een kan om van zyn maat
Rong Krynſe, die hem met die kan de kop in ſlaat:
En dikke Dirk heeft, daar hy nederlyt gezegen,
Een onherſtelbre breuk, al ſpringende gekregen,
Waar aan hy pynlyk ſterft: zo dat de doot hier met
Zyn dorre ſchonken, op dit boeren kroeg-ballet,
Al me zyn rol ſpeelt, als op andre treurtoneelen,
Daar d'onbeſuiſt hyt graag de rol van vreugt zou ſpelen
Een dronken boer heeft geen gedagten van de doot;
Ten zy dan; als die hem de ziel ten lyve uit ſtoot.

ô Goede God! laat ons tot ydle dartelheden,
Van danſen, ſpringen, en gezwelg, geen tyt beſteden;
Maar dat ons hart zig in u goedertierentheit,
Verheuge, en eeuwig in u glorie zy verblyt!

ADVOCATEN, plytende voor de Baly.

Denk op u ent o President!

Als Regtren zig door Advocaten,
Of, om genott uyt gonst, of haat,
Bedriegen, of verlokken laten,
Zent Godt de Doot; en loont hen't quaat.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

ADVOCATEN,

Plytende vóor de Baly;

En de doot, wenkende den President.

Vyſtiende Plaat.

HEt regt, en 't onregt, hoe verſcheiden van malkanaren,
En hoe partydig, als zy eens van plaats veranderen;
Zo ſpoedig als dan die verandering geſchiet,
Neemt d'een de plaats in, die de anderen nu verliet.
Zoo ook 't genoegen, en begeerte, als een dier beiden
Zyn plaats verlaat, komt ſtrak den ander, hoe verſcheiden
Van weezen, in de plaats die zyn party bezat:
Zo volgt d'een d'ander op het ſpoor, in 't zelve pat.
Alſchoon men deugt wil met verſcheiden namen noemen;
En ondeugt, als of die geen ondeugt was, verbloemen;
De deugt is enkel; en als die haar plaats verlaat,
Komt ondeugt in de plaats van deugt. In 't kort, het quaat
Neemt aanſtonts plaats bezit daar't goede is uitgeweken,
En weet aldaar zyn zaat, dat hels is, aan te queeken:
Dus groeit de werelt vol vloekwaarde oneenighyt;
Die tot een onruſt, voor de ziel, en 't lyf, gedyt.
Vermits de trots, in niets d'een d'ander toe te geven,
Genoeg ſcheen, om elkaar van goederen en leven
Te ontbloten: maar, tot ſtut van allerly gewelt,

Zyn hier de wetten, en de regten, toegeſtelt;
En wetgeleerden, die, ervaren in de wetten
Zyn, en hun weetenſchap, ten dienſt van zulke, zetten,
Die niet bequaam zyn om hun zaak den Regtren voor
Te ſtellen, dat ze, na verëys des zaaks, hen 't oor
Kan aandoen: deze, die zyn werk beſtaat in praten,
Zyn Regts-geleerden, met de naam van Advocaten
Bekent: zy doen hun vlyt; met ſtudie, en practyk,
Om die zy dienen, ſchoon die had dan ongelyk,
Zyn zaaken, voor het oor des Raats, te defenderen;
Zo, dat hy, over zyn party mag triumpheren,
Indien de Regteren zig de zaaken niet verſtaan,
En raatsluy zyn, die ſlegts maar na de waarhyt raân:
Zodanig is 't gemeen gevoelen, van die Heeren,
Die meer om gelt, als om de waarhyt disputeren:
Maar, als de Regter zig de zaaken zelf verſtaat,
Gelt liſt nog logen, van al zulk een Advocaat,
Die tot een boer zeit: ſpreek de waarhyt: Want bedriegen
Voegt my: zo liegen helpt, zal ik voor u wel liegen,
De Regtren, voor wien al die dingtael wort gehoort,
En opgediſt, zyn niet van eene zelve zoort:
Want, onder die zyn ook geleerden, ongeleerden,
En, in de plaats van Regts-geleerden, Regt-verkeerden;
Ja ook quaat-aardigen, die, om een gaav, uit haat,
Of gonſt, of om een ſoort van reedenen van ſtaat,
Het Regt, en Wetten, en wat daar van af hangt breeken,
En daar door een zeer ſchand-en ſchaadelyk vonnis ſpreeken;
Het zy dan, tot verlies van 't leven, eer, of goet:
Een gierig Regter, op dat hy zig voordeel doet;

Een gonſtige, tot een genegen vriendſchaps-teeken;
Een haaſtige, om zig aan die, wien hy haat, te wreeken;
Dus denkt men op de ſpreuk, daar ſteekt in 's Regters gonſt,
Meer voordeel, als in al de boeken van de konſt,
Dus kan de Preſident, wanneer hy andere ſtemmen
Te baat heeft, gonſt, en haat, en gierighyt, doen klemmen:
Want zekerlyk, de naam, en ſtem, van Preſident,
Wort zomtyds in een raat van Souveryn erkent;
Zo dat by zulken, wie de Preſes maar te vrint heeft,
Zyn zaak zy regt of niet, het alles voor de wint heeft:
En dies, gy boeren als gy plyten moet, zo ſwygt;
En maak dat gy de gonſt des Preſidents verkrygt.
Maar gy, ô Preſes! die u vrint, of u, ten voordeel,
Een vonnis geeft, en, voor Gods Regterſtoel, ten oordeel
Verwagt wort, maak u daar die Preſes ook te vrint,
By wien men loon voor Regt, en ſtraf voor onregt, vint!
Zo zulk een Regter, voor en eer hy vonnis velde,
Zig, in gedagten, voor Gods Vierſchaar, zelve, ſtelde,
Miſſchien of dan wel zyn ſententie, om 't genot,
Uit gonſt, of haat, niet wierd geveld, uit vrees voor God;
En 't voegt hem, daar hy in de Vierſchaar zit, te denken,
Dat daar de doot miſſchien al komt, om hem te wenken,
En hem te vorderen tot medegang, wiens doel
Is, hem te voeren voor des hoogſtens Regterſtoel,
Om zelfs een vonnis, na vereïs des zaaks, te erlangen
Zo als hy 't andren, in de Baly deed ontfangen:

Want, wyl niets zeekerder is, als de onzekerhyt
Des levens, ſtelt men zig met nut de doot altyt
Voor oogen. En het voegt een Regter, die Gods weezen
Vertoont, te wyzen, zo dat hy niet heeft te vrezen,
Dat eenig vonnis, door hem zelf alhier gevelt,
Hem in de vloek en haat van God en menſchen ſtelt.
Wie Gods Perſoon verbeelt, voegt, regt en meededogen
Te plegen, na des regts en zyns perſoon vermogen:
Want, als de doot komt, ſtrekt berouw ten ſpot en walg
En ſtuit geen ſtraf. Zo ziet men dat een dief de galg
Ten ſtraf geniet, en dat berouw hem niet kon vryen
Van beul en ſtrop, ten loon voor al zyn dieveryen.
Wanneer de doodt komt, om den Regter voor den troon
Van God te voeren, komt de tyd van ſtraf en loon
Dat is een ſtaale Wet, daar vaſt op is te bouwen.
Het quaat wort niet herſtelt door 't al te ſpa berouwen.

Wanneer Syſamnes, aan de geltzugt vaſt verknogt,
Zo verr' gebragt was, dat hy 't regt voor gelt verkogt,
En liet met gelt zig, voor een onregt vonnis, lonen,
Kon hem 't berouw, wanneer de doot quam, niet verſchonen,
Dat hem Gambyſes niet de huit zo levende af
Deed villen; en die, tot gedagte van die ſtraf,
De regterſtoel met de afgevilde huit bekleede
Wanneer hy 't ampt aan des gevildens zoon beſteede.
't Is wel gebeurt, wanneer een Regter vonnis ſloot
Des doots, dat hy zelf eerſt een proy wiert voor de doot.
Albertus, Cancellier van 't Koninkryk Bohemen,
Baron van Kolowrat, had Raads-beſluit doen nemen;

De

De Calixtinen, door het gantſche Koninkryk
Door vuur en vlam tot as te branden, tot een blyk
Van zyn gezag; en had ook 's Konings ſtem uerworven:
Maar is nog zelf eerſt aan het blaasjes-vuur geſtorven
Dat aan zyn voet quam; een ligtheelbaar ongemak:
De viceprefident zyn 's bloetraats Jan Boſak,
(De Biſſchop van Wardyn) die eerſt zyn loon ontfangen
Moeſt, viel ten wagen uit, bleef aan zyn balzak hangen,
En ſturf elendig aan dat pynlyk accident:
Dus raakten ze allebeide ellendig aan hun ent,
Al eer men 't vonnis, dat ze uit pure booshyt velden,
Aan die onſchuldigen ter executie ſtelden.
Ook zyn de Regters wel voor 't oordeel Gods gedaagt,
Door hun gedoemden, en hun booshyt daar beklaagt.
Wanneer men zig des magts der Tempelieren belgde,
Zo, dat men ze altemaal op eenen dag verdelgde,
Spaak een der zelver, dat een Neapolitaan
Was, en tot Bordeaux, ten proy der vlammen, aan
Een paal gebonden was, in 't byzyn van den Koning
Philip, en Paus Clement: op aarde is geen verſchooning
Nog hoger Regts-beroep, gelyk ik weet voor my,
Die tot myn onſchult, en geheel onnoſel, ly:
Dog hoort, ô gruuwlyk booswigt Clemens, Paus van Romen!
En onbarmhartig Vorſt Philip! ik zal nu komen

Voor d'Opper-vierſchaar, daar ik u, om myn beklag
Te doen aanhoren, dage, een jaar na dezen dag!
Daar zal u Mogenthyt, nog trots, u niet bevryen
Voor ſtraf, om u vloekwaarde en wreede tyrannyen:
Ik daage u op dien dag aldaar, op dat gy dan
U vonnis hoort, dat u hier niemand geven kan.
Op dien geſtelden dag ſturf Clemens, 't Hooft van allen:
En Philip is, op dien dag, van't paart af, doot gevallen,
In 't hevigſt van zyn jagt. Zy hadden onbedagt,
Als hen dien Ridder daagde, hem ſpotlyk uitgelagt.
Indien een Regter wil een onregt vonnis ſpreken,
Dat 's in zyn magt: Maar 't is in Gods magt zulks te wreken.
Vermits den Regter, in zyn ſtoel, Gods Beeld vertoont,
Is 't billyk dat hy denke op God, die ſtraft, en loont,
Barmhartig is, en dog een zeer regtvaardig Regter,
Op dat hy ook zo zy. Dat voegt. Maar wil hy egter
Zig hier vertonen, als hy is, een Aartſche Godt,
En dryven, met het geen regtvaardig is, de ſpot,
Door onbarmhartig en onbillik vonnis geven,
Zo zal hy als geen God, maar, als een Duivel leeven:
En God, wiens plaats hy, in zyn Regterſtoel, bekleet,
Zal hier, of namaals, al het dus gedaane leet
Afgryſlyk wreeken. Die Gods plaats op Aard bekleden,
Betaamt het, dat zy doen en leven, na de reden.
Een Regter, die niet wyſt na regt, en billikhyt,

En

En na barmhartighyt, dit ſchenkt Gods Majeſtyt.

O gy barmhertig en regtvaardig Regter! Heere
Van alle Regteren! geev ons u naam ter eere,
Door alle plaatſen van ons vrye Staats gebiet,
Volmaakte Regt'ren, daar men uwe glants uit ziet!

Verbeeldende een Weetzugtigen Ouden.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een WEETZUGTIGEN Ouden.

In zyn Boeken Kamer,

Wordende van de doot gewenkt.

Seſtiende Plaat.

Een zeekre zugt is gants het mensdom ingegeeven,
Om vergenoegt, zo lang hy leven kan, te leeven:
Dog 't vergenoegen wort niet even eens gezogt,
Nog, van een ider, tot een zelve zaak gebrogt.
Een pronkaart zoekt het in zeer pragtige gewaaden,
Van kleedren; en in zeer uitmuntend' huis-ſieraden,
Na de alderſwierigſte en de nieuwſte en netſte wys.
Een lekkerbek, in zeer voorname lek're ſpys;
En de alleraangenaamſte en koſtelykſte wynen,
Die, door hun klaarhyt hem ten dronk te lokken ſchynen.
Een dronkaart, niet alleen in wyn en brandewyn,
Maar, in daar ſtaag beroeſt, ja dronken, in te zyn;
En, in beroemt zyn voor een treffelyken zuiper:
Een vraat, in zig zo vol te vreten, dat een kuiper
Schier nodig is, die hem een hoep om 't lighaam parſt;
Op dat hy, als hy nog eens drinken zal, niet barſt.
De onkuiſſche, in 't veel gebruik van Maagden en van Vrouwen;
In 't hymlyk, en ter ſluik, en zelf geen Vrouw te trouwen.
Een gierigaart, in 't ſtaag vermeerdren van zyn gelt.
Een ſpotter, in dat hy geſtadig imant queit.
Een trotze, in over al te ageeren voor gebieder.

Een

Een edelmoedige, in de nyging van een ieder
Tot hem te dwingen, door verpligting, en gedrag.
d'Hoogmoedige zoekt zyn vernoeging in ontzag.
Een krygsman, in veel goede en vette buit te maken;
En, in de gonsten van zyn oversten te raken.
Een Paus, in dat hem al wat leven heeft, ontziet.
Een Vorst, in dat hy al wat leven heeft, gebiet,
Een Apotheker, in het koken van veel dranken.
Een Doctor, in het wel genezen van veel kranken.
Een Paap, in 't sterven van veel ryken, om de mis;
En in de biegt-stoel, zoo 't een milden biegtling is,
(Een Jansenisten paap voor al, die zonder schromen,
Zyn leeken nootzaakt, veel by hem te biegt te komen;
En kragtig aanraat, mis by mis te laten doen,
Tot beurs-vervulling, en tot zielen-zonden-zoen:
En om den leek weer snel ter biegt-stoel te doen keren,
Zal hy hem dan eerst, als hy weer biegt, absolveren)
Een goeden regter, in, dat hy de cours van 't regt
Van mededogentheyt en regt te zamen hegt.
Een krygs en legerhooft, in 't doen van veel progressen.
Een regts-geleerden; niet alleen in veel processen,
En consultatien, en vremde termina,
Maar ook in menigte van interrogatoria.
In alle deze zoekt het ook de Secretaris,
Notaris, en wat meer van diergelyke schaar is.
Matroosje zoekt het in een vaart die hy bemint,
Syn Brandewyns-fles, en egaale goede wint.
Een Chyrurgyn, in veel uitwendige accidenten.
Een Rentenier, in 't fix ontfangen van zyn renten.
Een Prediker, in, dat men, net, van woort tot woort
Al wat hy predikt, met een hart vol aandagt, hoort,
Een Chymicus, in 't vuur na graden aan te stoken.
Een Kok, in alle spys, na iders mont te koken.
Een Bakker, in dat al zyn deeg wel gest en ryst;
Zyn Broot wel gaar bakt: en dat ieder 't vaardig yst.

Den Brouwer, zoekt het, in 't uitſtekend wel vertieren
En 't wel gedyen, van zyn ſwaare en ligte bieren;
Waar in de Brouwer van de Spaa, tot Purmerent,
(Ik meen niet dat ik dwaal) zyn wederga niet kent.
Een Molenaar, in wint, en ruime volle zakken;
En wenſt de Bakkers dag en nagt te moeten bakken.
Een Boer, in duure kaas, en botter, goet gewas
Van alle graanen, hooy en etgroen, en van gras.
Een Jager, in het wilt plyzierig te bezetten.
Een Viſſer zoekt het dag en nagt in volle netten.
Een Smit, in dat hy ſtaag op 't gloeyend Yzer ſlaat,
Een Wever, in pof pof, en efne ſtarke draat.
Een Charletan, in trots en aſſeurant te liegen;
In pochen, blazen, en in onbeſchaamt bedriegen.
Een Koopman, in dat hy zyn waar, met winſt, wel ſlyt:
Al deze zoeken hun vernoeging in profyt,
En eenige ook in eer: dog 't meerendeel zyn zaken,
Die maar de geltbeurs, en het ſterflyk lighaam raaken:
Zy ſpeelen daar voor, op des werelts ſchouwtoneel,
Hun nu genoemde rol, en krygen dan hun deel:
Maar, die de wyshyt, en verſtant bemint, en reeden,
Die is met zo gering een portie niet te vreden:
Zyn vergenoeging, en zyn wens, beſtaat in, dat
Hy alles doorſnuiſt, wat het gants heel al-bevat:
En wyl hy over al niet zyn kan, is zyn kamer,
Met boeken wel voorzien, voor hem veel aangenaamer,
Als al des werelts doen en ſlovery om winſt;
Waar 't oog van elk op doelt, en kieſt, voor 't meeſt het minſt.
Hy laat een ider, elk na luſt, na winſten ſwoegen;

En

En zoekt in zyn ſtudoor zyn eenig vergenoegen.
Daar ziet hy alles door, wat Starren-heemel, aard,
En lugt, en zee, en ſtroom, en poel, en afgrond, baart.
Hy kan zig, denkende, in een bootsgezel hervormen:
En, als op zee, travade, orcanen, ſware ſtormen,
Ja ſchipbreuk, met verlies van ſchip en goet, uitſtaan;
En zien de baaren 't ſchip aan duiſent ſlentren ſlaan;
Of, zonder dat hem vrees voor lyf verlies doet kryten,
Het ſchip aan ſtukken, op een leger wal, zien ſmyten,
Of op een een blinde klip, daar 't ſchip te barſten ſtoot;
En vlugten, door de zee, van 't wrak af, met de boot;
Hy reyſt met Schepen, of te Land met Karavaanen,
Na 't verr' geleegenſte geweſt der Indianen,
En ziet de diamant, en pærlen, en al wat
Europa, by dat ſlag van menſchen, koſtlyk ſchat,
Uit zee, en berg, en bos, en dier, en diepe kuilen,
Te voorſchyn brengen, en voor ſlegte waar verruilen,
Daar heeft hy 't oog, vol van verwondring, op geveſt.
Nu reyſt hy weer in 't Goud en zilver-ryk geweſt,
En daelt mee neder, in de Goud-en zilver-mynen,
Die, door hun duiſtre diepte, een helſchen afgrond ſchynen:
Hy ziet de mynſtof, en het zo bemint metaal,
Dat minder dient tot nut, als tot de pronk en praal,
Met groot gevaar, en konſt, en vlyt, en alle ſoorte
Van ſwaare arbyt, zig vertoonen in geboorte,
Tot dat het endlyk die beroemde luiſter krygt,
Waar na zo menig hart, als na zyn heil God hygt
Hy ziet in d'aakligſte en afgryſſelykſte kolken.
Hy leeft in omgang met de vreemde en woeſte volkren,
En vreeſt, by d'allerwreeſte en boosſten, voor geen leer;
Ja zelf by die niet, daar men menſchen braat en eet.
De wilderniſſen, daar de afgryſſelykſte dieren
Af-

Afgryſſelyk brullen, en zeer gants afſchriklyk tieren,
Doorreiſt hy met plyſier. Hy woont een veltſlag by;
En, als onquetsbaar, blyft hy van de kooglen vry.
Hy reyſt, met Schepen, nu na 't Weſten, dan na 't Ooſten
Alwaar de menſchen, door de brand van 't Zon-vuur rooſten,
Ontrent de Kreeft-keer-kring; en 't gants verzengde lant,
Of Zona torrida, doorreyſt hy (zonder brant
Gewaar te worden) door, en weer door allen oorden;
Zo reiſt hy, zonder koude, in 't altyt yzig Noorden,
Tot digt aan 't aſpunt, daar nooit imant 's winterdag
Nog 's zomers 't zonneligt, voor 't oog verdwynen zag.
Zo ſcheept hy ook ver heen na 't onbekende zuiden,
En ziet aldaar zeer arme en wonder groote luiden.
Te lande reyſt hy, daar de rovers, moorders, en
Het wreeſt gedierte, maakt dat niemant reyſen ken:
Maar hy kan over al, gelyk een Geeſt paſſeeren;
Zodanig, dat hem niets wat andren deert, kan deeren.
Hy trekt op 't Alpiſche gebergte; en van een top
Dier bergen, ziet hy, met vermaak, van boven op
De wolken, zo als wy daar tegen zien van ondren:
Hy ziet het blixemen, en hoort het ſchriklyk dondren,
Om laag, beneden hem. In 't kort, en met een woort,
Wat is 'er, dat hy niet bereiſt, beziet, en hoort?
En zulks, door middel van zyn allerhande boeken.
Nu ſtelt hy al zyn vlyt in d'oorzaak te onderzoeken
Van alles wat het ſlegt gemeen voor wondren agt;
Om dat het noit, gelyk als 't hoorde is wel bedagt.
Dan tragt hy alles wat gehym is, te openbaren;
En poogt de reden met d'ervarenthyt te paren;
Als wetende, dat waar maar een van beide ontbreekt,

Dat

Dat zulks niet waart is dat een wyze daar van ſpreekt:
Dus ſtelt hy zig in ſtaat van agting te vergaren,
En vaart daar in zo voort tot in zyn hoge jaren;
Tot hem zyn bloetvuur, en het ogenligt vergaat:
Dan ſtrekt een bonte rok, en bril, hem weer tot baat.
Maar endlyk, als hy dus op alles zit te denken,
Beſpeurt hy, dat de doodt hem om een hoek komt wenken;
Als of hy zeggen woud: gy oude, die u tyt
Hier, by u boeken, in u eenighyt, verſlyt,
En God, en mens, en al 't geſchaapne hebt leren kennen,
En, zittende, door aard, en lugt, en water, rennen
Kunt, hoort! u vuur gaat uyt· U levens-rat loopt af.
U ligt verdwynt. Verlaat u boeken. Denk om 't graf?
U drokke ſtudie heeft u wel 't verſtant gegeven,
Om zo te leven, dat gy na u doot kunt leven,
Maar dog, gy weet, dat al wat leven heeft, een wet
Is, van den Schepper, die onſterflyk is, gezet,
Te ſterven, eer men tot de onſterflykheit kan raken:
Daar moet geſtorven zyn. 't Zyn vaſtgeſtelde zaken.
Gy zyt nog Ænoch, nog Metuſalem: men derft
Het leven? en men leeft geen eeuwen, eer men ſterft.
Gy zyt geen jongeling. Gy hebt geen ſtof tot klagen,
Dat God u weg roept in het midden uwer dagen:
Want gy zyt out en hebt nu lang genoeg geleeft:
Het blykt, wyl d'oly, en de brantſtof u begeeft,
Waar door ge u ligt en vuur in ſtaat kond onderhouden.
De jonge kærels, wien de baart eerſt uitkomt, zouden,
Met ſchyn van reden, zig verbeelden kunnen, dat
Zy, in huns levens-loop, noch naauwlyks 't halve pat
Gelopen hadden, ſchoon zy op een ys-grond bouden:
Maar

Maar die verbeelding voegt geen vyftig-jarige ouden;
Want tagtig jaren is des menſchen leven als,
Het veel wort; maar men raakt gemeenlyk om den
hals,
En ſterft, eer dat men daar de helft van kan bereyken:
Indien men 't wiſt, miſſchien of hondert duizent lyken
Gekiſt zyn, of altans ten grave zyn gedaalt,
Eer eene d'ouderdom van tagtig jaren haalt.
Gy, die dus lang geleeft hebt, en dus veel gelezen,
En veel ervaren; moet daar van verzekert wezen,
Dat als u d'ouderdom verkleumt en brillig maakt,
De doot zig tot u ſpoed, en digt na by genaakt.

O goede God! doet ons ons vergenoegen zoeken,
In uw, in daaglyks brood, in goede en nutte boeken;
En, wyl de mens zig aan het vergenoegen bint,
Verleen u hulp, dat hy 't by u, en eeuwig, vint!

Verbeeldende een Cardinaal wandelende.

Dat gaat ten daal' Heer Cardinaal!

Zyt gy niet hoog genoeg gereezen?
Gy zyt tot Cardinaal erweelt:
En hoopt gy ook noch Paus te wezen?
Dat's mis. u rol is uytgespeelt.

DOODENDANS,

Verbeeldende

Een CARDINAAL wandelende,

En van de doot gevat.

Seventiende Plaat.

Doot.

HOE nu, Signor? het ſchynt gy wilt hier zo wat wandlen;
En ik zoud graag met u van myn commiſſie handlen.

Cardinaal.

Allata in pace, çatze en couille! gaat by die
U weerga zyn? wat zyt gy voor een matsfots; wie
Raat u zoo koen, om hier in myn Palleys te komen?

Doot.

Ik zal 't u zeggen: 'k heb een bootſchap aangenomen.

Cardinaal.

Impertinenten beeſt! vertrek hier ſtrak van daan;
Ik wil u praatjens, nog u bootſchap, niet verſtaan.

Doot.

Al zagt Signor! gebruik een wynigje patientie!

Cardinaal.

Canaille! noem my geen Signor, maar Eminentie:
Noem haak en kruk, en die u weerga zyn, Sinjoor!
En lel my hier, met u commiſſie niet aan 't oor!
Waar zyn myn dienaars? wie heeft u hier ingelaten?
Men moet perſoonen van uitſtekend hooge ſtaten,

Als ik, niet ſpreken als met voorverzogt conſent:
En dan nog, met een zeer ootmoedig compliment,
Verzoeken, dat men hem een ogenblik wil horen.

Doot.

Ay excuſeerme! 'k ben in 't Paradys geboren.
Ik ben opregt en ſlegt. Ik ben wel juiſt niet ryk,
Maar myn geboorte is met u ſtaat nogtans gelyk.

Cardinaal.

Hoe! ſchurk! met myn ſtaat; die gelyk is met een Koning?
Bewys dat! want ik geev u, daar van geen verſchoning.

Doot.

Dat zal niet ſwaar te doen zyn, eminente vrint.
Ik ben des hoogmoets en begeertens egte kint:
En uit die zelve twee is ook uw ſtaat geſprooten.

Cardinaal.

Myn ſtaat (ô booswigt!) is van d'opperſte allergroot-ten.
Zyn hylighyt, de Paus, afkomſtig; en gy zyt
Een Ketter, die verdoemt zyt tot in eeuwighyt.

Doot.

Dat's buiten queſtie, en dat zoud wel kunnen wezen:
Maar ik, die onverzaagt ben, wil daar niet voor vrezen:
Dog, zo'er menſchen in de wyde wereld zyn,
Die nog met duuvlen zyn bezeten, heeft het ſchyn
Dat gy bezeten zyt, van die ik heb geſproken,
Begeerte, en hoogmoet, twee hooftſtoffelyke ſpoo-ken,
Uit welke u ſtaat, en ik, te zamen zyn geteelt,

Bezitten u; en gy zyt van hun aart bedeelt;
Ja zulks is, van uw jeugt af, vast in u gewortelt.
Wie ziet tot heden daar een krummel afgemortelt?
Een Dorps-pastoor, die maar in d'alderlaagste graat
Gestelt wort, van geheel de Priesterlyke staat,
Wil, dat zyn Boeren hem, in allerly manieren,
Voor geestlyke ovrigheit erkennen, eeren, vieren,
En agten zullen; schoon hy, by gelykenis,
Maar slegts een jongen van een Harders jongen is:
Dat weet hy zelf, en wil nogtans hoogmoedig tragten
Te maken, dat den Boer hem zal voor Harder agten,
En geestlyke overhyt. Zyn dienstbaarhyt wil hy,
Door trots, verandren in een opperheerschappy;
En zyne Boeren, die zo dom zyn als de swynen,
Geloven dat hy is die geen die hy wil schynen:
Maar hy nogtans, die weet dat hy de minste soort
Is, in 't getal dat tot de Priesterschap behoort,
Bevlytigt zig, om in des Bisschops gonst te raken.
Al zoud hy zyn geloof, ter wil van hem, verzaken;
Gelyk de Priesteren in 't Oosten (schoon zeer ver,
En lang verleden) om den Bisschop Lucifer,
Zo deeden: en men zal na 's Bisschops voorstel leeren,
Om daar door in 't getal der Dom-capittel-heeren
Te raken: lukt hem dit, zo stelt hy zyn verstant
Al meer te werk, en tragt na Deeken van het Lant
Te worden, door geheel na Bisschops zin te leven;
Alwaar die endlyk hem dat jongens-ampt doet geven.
Die jongen, die als slechts mear Priester was, zoo trots
Was, by de boeren, toont zig nu, gelyk eed rots,
Gants onverzetbaar; en wil naaulyks tegens Leeken,
Ten zy, die ryk zyn, of maar in zyn biegtstoel, spreken:
Maar by de Bisschop toont hy zig gelyk gestampt
Vol ootmoet, tot een klaar betoog van 't jongens ampt.

Om, zo de Bisschop zyn Vicaris quam te sterven,
't Vicaris-ampt, door gonst des Bisschops, te verwerven,
Gelyk zomtyds gelukt. Nu word hy 's Bisschops knegt,
En doet zyn best, dat hy 't geheel capittel hegt
Aan hem; op hoop, indien des Bisschops Stoel vaceerde,
Dat hem 't capittel, tot die Stoel, hun stem vereerde,
Dat lukt hem ook somtyts: en als de Myter op
Zyn hooft geraakt is, wort hy, als een kermis-pop,
Zeer çierlyk opgetooit. Nu zit hy in den Zetel
Zyns heeren, als zyn knegt, en heeft nogtans vermetel,
En trots, met groot gezag, en wil, in zyn gebiet,
Dat elk hem vorstlyk eert, en na zyn oogen ziet;
Nu toont zyn hoogmoet, dat nog meer begeerte daar is,
Hy voert de tytul nu van Bisschop, en Vicaris
Des Opperharders; dog begeert nog groter praal:
Hy tragt, op allerly manieren, Cardinaal
Te worden: en op hoop van tot die staat te komen,
Went hy zyn vlyt aan, en schryft brief op brief na Romen,
Waar in hy niets, van al wat maar passeert, vergeet,
Op dat zyn hylighyt, de Paus, het alles weet;
En, op dat hy het wit, waar na hy doelt, mogt treffen,
Zal hy zyn hyligheit, gelyk God zelf, verheffen;
Maar zelf zig zelven, met ootmoedighyt, zo klyn
Vertonen, dat'er niets ootmoediger kan zyn;
Maar evenwel daar zyn geleerthyt in doen blyken.
Hy zal niet laten, nog benevens dit, practyken
In 't werk te stellen, by den eene of d'andre Vorst,
Op dat hy daar door wort in 's Paussen gonst getorst,
En op dat hy dus wort tot Cardinaal geschapen;
Daar zal hy alles wat hy kan, by een toe rapen:
Hy stelt zyn gelt en konst, en gonst, en list by list,

In

In 't werk, op dat hy zyn bemikte doel niet mist.
Hy weet wel, dat na 't geen hy vist, zeer veele vissen;
En dat de meesten van den hoop hun doelwit missen;
Maar hoogmoet, en begeert, is 't voedsel tot zyn hoop:
En schoon hy 't al spendeert, zo agt hy dog goet koop
Te hebben, zo hy dus zyn oogwit kan beryken:
En zo 't gelukt, hy zal geen Vorst nog Koning wyken,
Uw Eminentie weet wel, dat ik u niet en bedrieg.
Ik ben regtvaardig; en bekent voor die niet lieg.
De Cardinaals hoet hebt ge op deze wys bekomen;
Maar daar door is u nog u staatzugt niet benomen,
Nog iets geminderd; want gy tragt nog even zeer,
Door allerley bedrog, na d'alderopperste eer,
Dat 's Paus te worden; indien u dit gelukken
Woud, zoud u hoogmoet voor God zelfs misschien niet bukken:
Maar ik, ik raad u, wyl gy nu nog gaat en staat,
Dat gy u van begeerte en hoogmoet nu ontslaat;
En dat ge u schikt om al wat zondig is te derven.
Maak gissing, nimmer Paus, maar Cardinaal, te sterven;
En gelt myn raat, zo maak u maar wat snel gereet,
U Levens-glas is meer verlopen als gy weet.
U Uur-glas loopt reets op zyn endt, met wynig zanden.
U lyf en ziel zyn met zeer losse en brosse banden
By-een-gebonden. Kom leg af dit kleet van praal!
Is 't niet genoeg, slegts van een Paap tot Cardinaal
Te zyn geworden, 't welk u hoop zeer dapper styfde?
U lot is niet gelyk met Sixtus, die de vyfde
Dies naam geweest is; nog met d'Uitregtse Adriaan:
Het wil juist altyt zo gelukkig niet vergaan,
't Is ook altyt niet goet: en gy zout zeker maken,
Door 't Pausschap, dat gy aan een vreemde doodt zoudt raken.

Wat meent gy? dat een Paus, hoe hylig ook vermaart,
Meer, als een ander, voor 't vermoorden is bewaart?
Zo mist gy zeker, want hun dootlot is het zelfde.
Herdenk een hondert jaar of agt: Joannes d'elfde,
Zoon van Paus Sergius, is in zyn bed vermoord;
En door een kussen op zyn mond gedemt, versmoort,
Waar van het krygs-volk van Spoleta zig bedienden.
Een weinig later is Joannes de dartiende,
Betrapt in overspel, doorsteeken, door de man
Des hoers. De vyftiende van die de naam van Jan,
In 't Pausschap, voerden, is zyn oogen uitgesteken,
Door Bonifacius de zevende; en ten teken
Van verder haat, in 't Slot sanct Angelo gebragt,
Alwaar hy hem, door dorst en honger, heeft versmagt.
Ook is in 't zelve Slot, sanct Angelo, gebannen,
En door gebrek gedoot, de sestiende der Jannen.
Joan de agtiende is, door des Kyzers Ottos last,
In 't komen uit het slot sanct Angelo, verrast,
Zyn oogen uitgeprikt en daar na dootgeslagen.
Men leit een Paus zomtyts door list nog andre laagen;
De negentiende Jan, en twintigste; en Clement
De tweede, raakten, door vergif, in 't kort aan 't ent
Huns levens. Lucius de tweede, is doot gesteenigt,
Door 't volk van Romen; tot zyn ondergang vereenigt,
Wanneer hy 't Capitool, ten tyde van den Raat,
Met wapens aanviel, door een onverzetbren haat.
Zo quam Gregorius; dies namens d'agste, om 't leeven;
En is, tot Pisa, door een fel vergif, vergeeven.
Een Paus is wel, ten troon in volle majesteit

Ver-

Verheven , maar daar door niet van de moort bevryt.
Verwerpt u ſtaatzugt. Zyt met u beroep te vreden.
Gy zult niet door gewelt vergaan ; dies hebt gy reeden
Tot trooſt en blytſchap , zoo gy daar maar wel op let.
Een Cardinaal ſterft juiſt altyd niet op zyn bet.
Paus Bonifacius, van deze naam nu d'agtſte,
Was, en't is jammer, van Regering niet de zagtſte,
Die zond een zevental van Cardinalen mee
Te ſcheep , en deed hen , in de Genueeſche Zee,
Te voren in een zak by een genaait , verdrinken :
Dus konden zy altans niet ligt te Romen ſtinken.
Dies had zyn Hyligheit haar graf in Zee bezorgt.
Alphonſo, Cardinaal van Siena , wiert verworgt.
De Cardinaal Don Carlo de Caraffa wierde,
Door laſt van Pius , Paus , en van die naam de vierde,
Verwezen , van zyn ampt en tytulen ontlaſt ;
En kort daar na wierd hy verworregt met een baſt.
Dit deeden Pauſſen : maar in Vrankryk vond de Kooning
Henry de darde voor geen Cardinaal verſchoning,
Als hy de Cardinaal van Guiſſe by de kop
Deed vatten , en hem deed verworgen met een ſtrop.

Cardinaal.

Wat Catſe en Couille zyt gy , die u kop komt breken,
Met zulke leuren voor een Cardinaal te preken ?
Hoe maakt gy u , in ſpyt myn agting , hier zo groot ?

Doot.

Hoe ! ſchaamt u , dat gy my niet kent ! ik ben de Doot.

Cardinaal.

Ik denk nog op geen doot. My is, niet lang voor deezen,
Net uitgerekent, dat ik eerſt nog Paus moet wezen
Eer ik zal ſterven. 't Was een meeſter in die konſt.
En dies, Allate en pace! u praatjes zyn om zonſt.
Sa rept u! ſpoet u in wat ſnel van hier te ſtappen!

Doot.

Maar zagt heer Cardinaal! ik heb u by de lappen.
Vertrouwt niet dat ik een die 'k vaſt heb, weer verlaat.

Cardinaal.

Wel poſito: gy zyt de doot. Dat mag geen quaat.
Ik heb geen twyffel, of gy zyt hier in 't verkeerde
Palys gekomen, daar men u noch niet begeerde.
Wat my aangaat, ik voel my noch zo niet gereet.
Indien ik nu ſturf, 't was my al myn leven leet.
Ik ben wel out, en zo wat pippig, en wat ſnottig;
Maar om te ſterven ben ik niet genoegzaam rottig.

Doot.

U Eminentie zy dan zoo als hy dan zy,
Gereet of niet; hy moet zo aanſtonts mee met my:
Dat 's myn commiſſie. Ik kom om u af te halen,
Na 't land der dooden. Maar wat gang! hier valt geen dralen.
Ik weet wel dat gy niet gewoon zyt eenig reis
Te doen (al was het ook maar van het een Paleis
Tot aan het ander) of gy moet juiſt daarwaarts ryden;
Maar al dien omſlag is geraatſaam nu te myden,

Ver-

Vermits gy deze reis al leggende, zo'k meen,
Volbrengen zult.

Cardinaal.

Ay my! ik ſterf! daar reis ik heen.

O God! wy hebben ons aan 't ſterven vaſt verbonden.
De doot alleen zy ons ten ſtraf voor onze zonden!
Wy ſterven daaglyks, en gaan met de doot na 't graf:
Maar ſtraf ons, na de doot, dog met geen andre ſtraf!

Een zulk Duëll verstrekt geen spell.

Daar baat geen schermkonst, noch verweren,
Noch onvertzaagt zyn voor de punt:
Wie kan de slagh des doots pareren,
Ter tyde als 't op hem is gemunt!

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een KRYGSMAN,

Vegtende met de Doot.

Achtiende Plaat.

d' Arts-opper-duivel die het mensdom zo vermeten,
Van d'eerſte ſchepping, tot noch heden toe bezeten
Heeft, en de ſchepſlen, voor hun ſterven, niet verlaat,
Is ygentlyk Begeerte, en zugt tot ygenbaat.
Uit dezen duivel, die de klynen en de grooten
Als erffelyk bezit, zyn d'andren afgeſprooten.
Van deze is hoogmoet nu het outſte en eerſte kint;
Die ook zyn zitplaats in het meeſte mensdom vint.
Uit deeze is heers-zugt, of regeer-zugt, voortgekomen;
En nyt, en dartelheit. Hier uit zyn ganſche ſtomen
Van duivel-aardig zaat, met ſnelheit, voortgevloeyt,
Waar aan het mensdom, als met keetnen, ſchynt geboeit.
De trotſe duivlen, daar de mens zich van regeeren
Laat, kunnen zelf niet met malkandren accorderen.
Begeerte, d'outſte, vint zich nimmermeer verzaat;
Waar in de hoogmoet, door verpligting, met hem ſtaat.
De dartelhyt, genygt tot alle vreemde dingen,
Teelt heel de werelt vol van ſnoo veranderingen,
De nyt, of wangonſt, neemt verſchil, of tweedragt, by
Zig; en regeer-zugt tracht na d'opper-heerſchappy:

Dog

Dog elk tragt op zig zelf, na zyn manier, te leven;
En geen van allen is genygt iets toe te geven,
Wyl trots, of hoogmoet, het gezamentlyk bezit:
Nochtans doelt yder na zyn voorgenomen wit,
En nuttigt niets, als maar een ſnoot quaataardig voedſel:
Hier uit is d'Oorlog, dat vloekwaardig hels gebroedſel,
Daar yder daaglyks, als een troetelkint, mee ſpeelt,
In klyn en groot, en in het klyn en 't groot, geteelt.
In d'Oorlog is al 't quade en helſch by een geſpannen;
Oorſpronkelyk uit boze en godloze aarts-tyrannen;
Die glorie zoeken, door, in 't omgelegen lant,
Zich zelf ontzaglyk, door hun waap'nen, moort, en brant,
Te maken; en dat al de werelt te doen weten.
De Kryg, den Oorlog, ſchynt niet anders, als een keten,
Van al wat ondeugt heet, aan een geſchakelt; daar
De deugt niet in is, als met duizent lyfs-gevaar.
Ze is 't ware tegendeel van Chriſti leer en voorbeelt:
Maar in de Kryg wort zulks, als al te ſlegt, veroordeelt.
Een Chriſten die de Kryg veragt, wort voor Meniſt
Geſcholden, mits de deugt de voorrang wort betwiſt.
In d'Oorlog pronkt men met helthaftig te ſlempempen,
En 's Vyants Oorlogs-vuur door menſchen bloet te dempen.
Belyt in 't dootſlaan van des Vyants beſte jeugt,
En wel-gewapenheyt, dat is een oorlogs-deugt,
Zo ook des vyants Lant en Steden te verdelgen;
En die de vlammen, als ten proy te doen verzwelgen;
Dat 's ook een krygs-deugt, die een deftig Krygs-man paſt;

Ge-

Gelyk een dief de ſtrop. Wie 's vyants trop verraſt,
En, op het onvoorzienſt, kan matſſen, en vermoorden;
Dat is een deugt, die al van outs by d'oorlog hoorde.
Wanneer een ſlegt ſoldaat een Hoen ſteelt, moet een ſtrop
Zyn loon zyn; en men hangt dien armen dief hals op,
Alſchoon hy, voor dit quaat, in Stad-beſtormen, Slagen,
En ander krygs-gebruik, zich deftig had gedragen,
En blyk geeft, dat hy, als 't zyn Legerhooft gebiet,
Zyn lyf nog leven ſchroomt; dat gelt voor die tyd niet:
Men hangt hem op, gelyk als had hy noit zyn leven
Iets goets, maar anders niets als enkel quaat, bedreven:
Hy wort, om zo gering een quaat, om hals gebragt;
En al zyn dapperheit, nog dienſt, niet eens herdagt:
En dat is ook een deugt, die in de kryg zeer heerlyk
Geroemt wort; maar ze is voor een Chriſten niet paſſeerlyk.
Begeerte en hoogmoet, een van wezen, en van aart,
Zyn doorgaans, met de nyt, en met verſchil, gepaart;
En heerſchen meeſt in die, die Kroon en Degen dragen;
Die, om hun doelwit wel te treffen, 't alles wagen,
Een Vorſt, zomtyts, is, om zyn glorie, krygs-gezint;
Ja zo, dat hy zig niet aan woort noch zegel bint;
En zal zyn glorie, door gewaande glorie, zoeken,
Al zoud hem 't mensdom, ja den Hemel zelf vervloeken.
Een Krygs-man, die maar ſlegts Muspuet en Degen draagt,

Waagt lyf en leven, om de naam van onverſaagt,
Begeerte, en hoogmoet, zyn gelyk zyn ygen wezen,
En doen hem, voor geen doot, noch hel, noch helſpook, vrezen:
Dat agt een Krygsman voor een brave naam van eer.
Is 't voor ſoldaat zo, 't is voor Koningen nog meer.
De pronk-naam van een braaf ſoldaat, is, voor de Vorſten,
Een eeren-tytul. In de Vorſtelyke borſten
Vint zomtyts alles, wat hoogmoedig ſchynt, zyn plaats:
Dat noemt men Koninklyk; of anders braaf ſoldaats.
Wanneer de Vorſten, in 't gezigt van hunne knegten,
Vol trots en hoogmoet, zelf handtdadig mede vegten,
Dat word door iders tong (van outs genoemt de faam)
Luid uitgekreten, tot een onverſterf bre naam.
En wort, door al wie krygs-luſt heeft, daar in bevoorſpraakt:
Maar d'oorzaak van die roem, heeft zelf de doot veroorzaakt.
Hoogmoedige begeerte is die den mens genoot
Heeft, onvoorzigtelyk het leven voor de doot
Teruilen. Dit is in het Paradys gebleken.
Al wat maar adem blaaſt voert nog dit zelve teken:
Dog in den Oorlog munt het boven alles uit.
Maar daar komt ook de doot, en vegt ook huyt om huyt,
Met zulke Krygs-luy, die dat Krygs-gevaar beminnen.
Dit is een vyant die gewoon is te overwinnen;
En ſchoon geen hoogmoet, in de grote vyant, wert
Gevonden, die hem tot verwinnen dringt, of port,
Zo wert nochtans ook ſchroom noch vrees in hem gevonden.

Hy vreest voor kruit, nog loot, nog vuur, nog staal, nog wonden,
En komt in 't hevigst van een Vesting-storm, of Slag;
Eyscht aanstonts maar zyn deel, en toont gants geen ontzag.
Hy agt geen schermkonst, nog geen schootvry harrenassen,
Den Vorsten ygen, en daar in als opgewassen.
Hy agt geen slag-swaart, door een snellen arm geswaait,
Alschoon die 't voert, een dyk van lyken, om zich, maait,
En maakt een jammerlyke en schrikkelyke slagting.
Geen konst, uoch kragt, nog moet, komt by de doot in agting.
Maar, schoon de doot, al wat een Krygs-man acht, belagt,
Een dapper Krygs-man toont dat hy hem ook niet acht:
Want braave Krygs-luy, die, als in den Oorlog, wonen,
Zyn al te trots, om voor de doot ontzag te tonen:
Zy weten wel, dat, waar een Heirkragt schermutseert,
Dat daar de doot, als in zyn ygen ryk, regeert:
En wyl zy, daar de doot zo heevig omgaat, komen,
Betonen zy, dat zy, voor zyn gewelt niet schromen:
Zy gaan grootmoedig, en als was 't de doot ten spyt,
Daar doot en leven, om de winst en glorie, stryt.
En 't blykt, dat Vorsten zelf, op die plaats, sneuvlen kunnen.
Als Attilla, met vyfmaal hondert duizent Hunnen,
Ontrent Thoulouse, met drie andre Heiren sloeg,
(Romynen, Gotten, en Françoisen) zo gedroeg
Het zich zodanig, dat de legers der drie lesten,
De Koning Attila, met zyn gevreesde pesten,

Het velt afwon; en dreef dat heir, zo zeer gedugt,
Met schande weg, en voort uit Vrankryk, op de vlugt:
Men telde, na dit heir der Hunnen was gevloden,
Gants hondert duizent, en noch tagtig duizent doden;
En Didrik, Koning van de Gotten, die 't gewelt
Des doots niet weeren kond, was onder die getelt:
Noyt was in 't Westen zulk een grooten slag geslaagen;
En zoo veel Krygs-volk had daar d'aarde nooyt gedraagen:
De winst was, voor den Got, Romyn, en Fransman groot,
Maar Diedrik schoot te kort in 't vegten met de doot.
Als Artaxerxes zyn groot heir te velde leyde,
Waar tegens 't leger der Cadusiërs ten stryde
Gekomen was, heeft een der leste onversaagt,
Het Parssiaansche soort van Helden uitgedaagt;
Als of hy voor 't gemeen een schouspel aan woud regten,
Tot lyf om lyf, en huit om huit, met hem te vegten.
Darius (die daar na nog Koning wiert) nu moe
Van al dat snorken, trad dien trotzen dager toe,
Die, schoon hy moedig, stark, en dapper, en ervaren
Was, evenwel zig zelf nu zo niet kond bewaren,
Dat Darius hem niet zyn hant en kop af sloeg.
Wie met de doot vegt, heeft geen kans, schoon moet genoeg.
Viridomarus, Vorst der Gallen en Germanen,
Quam, met een Krygs-heyr, in Italien, Milanen,
Dat Cnejus Scipio, en Claudius Marcel,
Belegerden, te hulp: Marcellus trok hem snel
En moedig, met een deel des Krygs-heyrs, onder d' oogen;
He

Hem willende, 't ontzet, en verder vrugtloos pogen
Beletten: ziende dan Viridomarus ſtaan,
Viel, in perſoon, hem zelf, gants edelmoedig aan,
En liet het Krygs-heir met het Krygs-heir 't werk be-
ſlegten:
Viridomarus, gants vol vuur om zo te vegten,
Ontfong Marcellus, als een dapper moedig helt;
Maar wierd heldhaftig, door Marcellus neergevelt,
En dootgeſlagen; 't welk zyn krygs-heyr deed verzaa-
gen;
Waar door 't zig ligter liet verdelgen, en verjagen.
Dien grooten Koning, dien roemwaarden dappren
Sweed,
Guſtaav Adolph, die zo veel Oorlogs-wondren deed,
En 't gantſche Duits-land had in d'Oorlogs-brant ge-
dompelt,
Is, door de ontzagbre doot, al vegtende, overrom-
pelt,
Wanneer zyn Krygs-heir, digt by Lutzen, in een ſlag,
Zig meeſter, over 't velt, en 's Kyzers leger zag.
De doot is niet gewoon de dappren te verſchonen.
Daar gelt geen Majeſteit, noch Goude Pærlekronen.
Een Krygs-man tone vry zyn kragt, en helden moet,
En konſt, de doot ſlaat hem met een ſlag onder voet.
Geen ſchermkonſt, nodig om zich zelven te verweeren,
Kan 't moort-geweer des doots, als 't op hem toeleit,
keeren.
Spyt vaardigheit, en konſt, in 't handlen van geweer,
De doot ſlaat, wien hy treft, met eenen ſlag ter neer.

O grote God, die moet en kracht geeft om te ſtryden!
Stryt gy voor ons; en geeft ons vreede in onze tyden!
Verſchaf ons Helden, en beſcherm die in den ſtryt;
Ay toont dat gy de God van onze waapnen zyt.

Verbeeldende een P A A P.

Kom maatje buur! na't Vageruur.

Wat moogt ge op staf en myter hopen!
Zyt klyn, en denk niet op het groot!
Uw levens-loop is uyt gelopen.
Gy zyt in handen van de Doot.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een PAAP,

Die door de doot aangegrepen, en meegesleept word.

Negentiende Plaat.

HET hylig Predik-ampt heeft Christus, in zyn leven,
Aan zyn Apostlen, en Dicipulen, gegeven,
Van beide zoorten, in en buiten de egten staat,
Als onverschillig, zynde, in dezen, goet noch quaat:
En gaf hen order, om de zonden te bestryden;
De deugt te leren; en de troup die zy geleyden,
Daar zelf in voor te gaan; en zelf, in zyn en schyn,
Verdraagzaam, needrig, en ootmoedig volk te zyn;
En niet om loon, hun dienst, aan imant, te besteden;
Maar gants ter liefd', hun ampt, dat dienstbaar was,
bekleeden:
En nimmer, over 't volk des Heren, heerschappy
Gebruiken, wyl hy heer en dienaar, even vry
Verklaarde: maar, nu is, door 't opperhooft van Romen
Die onverschilligheit des Huuwlyks weggenomen,
In al die tot het ampt van Leeraar zyn gestelt:
Men heeft een vonnis op den egttenstaat gevelt,
Waar door het huuwlyk, dat zo hylig was voor dezen,
In die, die prediken, voor zondig wort verwezen:
En hen, die prediken, die stelt men 't huuwlyk voor
Als iets afkeerlyks, en afschuuwelyks, waar door
Een mens gevaar loopt om den Hemel te verliezen:
Dies agt men nodig, om de maagdenstaat te kiezen,

In plaats van de egten ſtaat, het zy dan vrouw of man:
En wie daar tegenſpreekt, verklaart men in den Ban.
Een moordenaar, een ſchelm, een dief, een vrouw-
verkragter,
Een ander booswigt, wort (het ſchynd wel logen
zagter
Gehandelt, als een vrouw, die egtelyk gepaart,
Haar kerkgang doen wil, als ze een kintjen heeft ge
baart.
Geen booswigt, hoe verkeert, heeft voor de kerk t
ſchromen:
Alleen een kraam-vrouw mach daar zoo niet binne
komen,
Ten zy dan datze eerſt heeft gebiegt, en geabſolveert
Is, en belezen, en al zo geintroduceert,
Al knielende, in de kerk; dat is alzo van nöden;
En zonder zulks, is haar de kerk geheel verboden.
Een prieſter tragt met liſt, en door bedekt gewelt,
Is 't niet na loon, het is altans na goet en gelt;
Een doods benaauwde, die in 't bed geen ruſt verwe
ven
Kan, mag zomtyts de gonſt niet, van geruſt te ſterven
Genieten, voor dat hy zyn Paap, een lompen vent,
Als tot een erfgenaam doet zyn, door teſtament;
Al zoud zyn naaſte bloet daar ſchoon door ſyden ku
nen,
Eer zal dien pracher hem geen ruſt tot ſterven gunnen:
Maar wyl den Paapen, door een Nederlantſche wet,
Het erven van een vreemt, door teſtament, belet
Is, heeft men daar, voor lang al, middel toe gevo
den,
En deze Staatſche wet met grote liſt ontbonden:
Een Kerrekmeeſter wort als-kaks dat deel gemaakt,
Waar door het evenwel de Paap in handen raakt.
Men ſteekt het domme volk een fabel in hun handen,
Va

Van Vagevuur, en pyn; en, dat een ziel kan branden;
Als of 't een lighaam was: men lelt de zieken, door
Een schandelyke zucht tot gelt, daar van aan 't oor,
Dat hy, ten eersten na zyn doot, zal braden, roosten,
En branden; en, dat hem niets helpen kan, noch troosten,
Als Missen doen, voor gelt een schagcher afgekogt.
Indien het domme volk zich in gedagten brogt,
Dat lykken, zonder ziel (gelyk die zyn, die doot zyn)
Strak na hun sterven, van gevoel geheel ontbloot zyn;
En dat een ziel (die maar een denkent wezen is,
En niet lighaamlyks heeft) van alle lighaam mis
Getast wort, en door niets is mooglyk aan te raken,
(Want, ziel, en Lighaam, zyn geen eeven-eensche zaaken)
Zo zoud het vatten, dat een Ziel, noch zagt noch hart,
Nog koud, nog hette, kan genaken, en haar smart
Of pyn doen voelen: want een ziel is niet lighaamlyk;
Noch 't lyk is niet bezielt: maar Lyf en Ziel, gezaamlyk.
Vereenigt is een mens; die alles lyden kan,
Wat lydbaar voor hem is: maar, als, die beide van
Hun bant ontbonden zyn, en van elkaar geschyden,
Dan kan de ziel niets, als alleen door denken, lyden,
Dat 't is een denkent ding, dat, zonder lyf, niets voelt,
En al de reden, dat een Paap hier tegen woelt,
Zyn zeer gemakkelyk te denken en te gissen:
Zyn beurs zou 't schoon profyt de Zielen-missen missen:
Want, kan hy 't volk zo dom niet houden, dat het stelt
Dat zielen branden; en door Missen doen voor gelt,
Hun tyd van branden, en de tyd des brants, vermindren
Kan, zo zal dat hem, in zyn Zielmis doen verhindren:

En raakt hy 't Vagevuur, of 't volk hun domhyt, quyt,
Zo zoud hy daar door ook dan die gelegenthyt
Verliezen, om zig, door dat misgelt, vet te meſten,
Zich gonſt te maken, en te hopen, van ten leſten
Eens Biſſchops-myter op zyn hooft, en, in zyn hant
Een Biſſchops-ſtaf, te zien: en leeft hy in verſtant
Met gonſtelingen van de Paus, of Cardinalen,
Zo raakt het Biſſchops-ampt, hem zoo in 't hooft te maalen,
Dat hy zyn Prieſter-pligt, die dienſtbaar is, vergeet,
En heerſt alree het volk als Biſſchop, eer hy 't weet,
En acht zig niet tot dienſt, maar heerſchappy, geboren;
Ja kan niet, als met ſpyt, van dienſtbaar weezen, hooren:
Dies is zyn poging, dat hem elk, met volle magt,
Als geeſtelyke Overheit ontziet en eert, en agt:
Want, in de gonſt te ſtaan van groote gonſtelingen,
Een Paap te zyn, agt hy voor geen geringe dingen:
Hy dunkt, als voeld' hy ſchier de Myter al op 't hooft.
Maar, als hy zulks nu zich onfylbaar heeft belooft,
Komt, op het onvoorzienſt, de doot ontrent hem ſtappen.
Men roemt uitſteekende op gewyde Munniks-kappen,
Als of geen duvel, noch geen hel-ſpook, daar ontrent
Durft komen, zynde een zaak wie weet hoe lang bekent;
Maar juiſt de doot, die al dien handel komt verbrodden,
Grypt, zonder opzigt op 't gewyd', hem by de vodden,
En neemt hem al die hoop, op Staf en Myter, af;
Als of hy zeggen woud: wel aan! denk op u graf!
Het heeft u noit, met woort, nog werk, nog met gedagten,
Gevoegt, na 't minſte ſchyn van heerſchappy te tragten;
Nog-

Nochtans gy hebt u, voor een geestlyke Ovrighyt,
Gestaag doen eeren, van gewyt en ongewyt:
Is dat geen hoogmoet? met wat naam wilt gy 't dan noemen,
En op wat wys wilt gy u Simony verbloemen?
Gy zyt verpligt om Mis te doen ter liefde van
U God, en alles wat men menschen noemen kan,
Om niets; gy moogt geen gelt noch loon daar voor genieten
Dog Mis doen, ryns voor niets, zoud u wel haast verdrieten:
Want, laat een Leek u slegts een Mis drie vier voor niet
Doen, gy zult tonen, dat u zulks wel haast verdriet.
Indien een kalis, voor zyn overleden moeder,
Of vader, oom, of meuy, of zuster, of zyn broeder,
Een Mis tien twaalf van u ter liefde Gods yscht, mis
Zal 't met u Mis doen zyn; wie gelt geeft, heeft ze wis:
Zo dat, wie troost wil voor een ziel in 't Vaag-vuur hoopen,
Door Missen, die moet u, met gelt tot bidden kopen:
Dat 's al zo goet, als of men imant koft, om, voor
Een vrouw te schreyen, die haar lieve man verloor.
Indien gekoft geschrey geen droefhyt kan doen zwigten,
Hoe zal 't gekoft gebedt eens dodens pyn verligten?
U wetten zeggen; zo een eerst geboren kint
In stervens noot is, en door d'eene of d'andre vrint,
Met zuiver water, en met ook de zelve woorden,
En wil, gedoopt is, die, tot nu, tot dopen hoorden,
Dat die doop goet is, en dat die een Ketter heet,
Wie d'eens-gedoopte nog eens doopt: maar 't zoud u leet
Zyn, spyt die order, zo gy 't kint niet, voor de twede
Maal, noch eens doopte; en dat 's alleen maar om die rede,

Dat gy dan gelt verhoopt voor de ze twede doop:
Dus houd gy 't hylige genoegzaam als te koop.
Zo ook, wanneer ge, aks-kaks nog niet kunt absolveren,
Maar doet de biegtling, tot u biegtstoel, wederkeren,
Een week of twee daar na; wanneer g'hem absolveert,
Maar penitentie geeft, tot dat hy weder keert:
Zo komt hy dikwils tot de biegt, en penitentie:
En gy aan biegtgelt: en dat is een rare inventie:
Want, aars krygt gy 't maar eens, of twee, of driemaal 's jaars,
Maar hier door dikwils; dat 's profytlyk: en wat raars.
Indien een Catholicq, en Geus, zig zamen paren,
Zo, dat een Predicant, of Schout, haar trout; zeer garen
Had gy daar Trouw-gelt van: dies zegt gy, dat geen Schout,
Nog eenig Predicant, de magt heeft dat hy trout:
Alleen de Priestren (zegt gy) is die magt gegeven,
En die getrouden zegt ge in hoerery te leven;
Zo lang als gy ze niet getrout hebt; en dat ziet
Alleen maar op het gelt dat gy daar door geniet:
Want, zo gepaarden, tot u kerk zyn toegevallen,
't Zy mennonyt, of Geus, g'hertrout niet een van allen.
Uit alles blykt nu, dat ge u niet te vreden stelt,
Als maar door hoogmoet, en bedrog, en zugt tot gelt;
En geen van dryen zoud met u ten einde raken,
Indien ik zelf (de doot) geen end daar aan quam maken.
Wel aan! 't is tyt. Hier baat geen marren. Ik ben ree.
En schoon gy niet graag met my wilt, gy moet doch mee.
Voor deezen kond gy noyt een andre Godsdienst noemen,
Die maar niet Rooms was, of gy moest die strak verdoemen;

Ja al wat mens heet, en niet Catholicq genoemt,
Is menigmaal door u veroordeelt, en verdoemt,
Alschoon 't u Christus zelf uitdruklyk had verboden.
Maar nu kom ik u, voor 't regtvaardig oordeel, noden,
Om zelf daar 't oordeel af te wagten, van u staat.
Al eer ge in 't vagevuur, of daar bezyden, gaat.
De Bisschops myter, en de staf, daar gy veel dagen
Vergeefs op hebt gehoopt, zal ik voor u wel dragen:
Dat tuig is u te zwaar: gy zyt zo dik en vet,
Dat gy een Nonnetje gemaklyk tot een bedt
Zoud kunnen dienen. Kom! ik heb u wel gegrepen.
Gy zyt te zwaar om ver te gaan; ik zal u slepen,
Daar reist myn heer Pastoor, van werelts goet ontbloot,
Dan heen, alleen maar in gezelschap van de doot.

O God! verlost ons van Pastoren; die, met liegen,
En list, op hoop van gelt, u arme volk bedriegen.
Doet uwe leraars, ons, met woorden, en met daat,
Op 't pad geleyden, dat tot u, ten Hemel gaat!

Verbeeldende een ASTROLOGIST.

Astrologist! zie toe! gy mist.

Wat poogt ge uyt globe, en sphær, en ſtarren
Door konst, bedrog, en list, en vlyt,
Het geen toekomende is, te ontwarren!
De Doot betoont u ydelhyt.

DOODENDANS,

Verbeeldende

Een ASTROLOGIST.

Opwaarts ziende na een SPHÆRA MUNDI.

Twintigste Plaat.

WAnneer de weetzugt in een mens een plaats komt grypen,
Is ze altyd bezig met zyn harssenen te slypen;
En maakt hem, dat hy al die tyt, als ydel, agt
Besteet, waar in hy niet na brave dingen tragt:
Hy voelt een prikkel, die hem dryft, om aan te stappen,
Tot op de stylste trap der hoogste wetenschappen.
Maar dog, de weetzugt neemt in zommigen geheel
De plaats in, maar nochtans in andren maar een deel.
Ook vint zy 't harssen-vat van d'eene, veel bequamer
Als d'ander, om daar in als in een brave kamer,
Te wonen; en het werk, waar toe zy daar is, voort
En voort te zetten, zo als 't na de reden hoort.
Maar, alle stof is niet tot allerhande zaaken
Bequaam, om alles, wat men wil, daar van te maken:
Daar is de weet-zugt ook, in 't werken, mee gequelt:
Zy vint een nyging die na 't eene of 't ander helt;
En zo ze ider dan die nyging niet bevoordeelt,
Wort al haar pogen swaar, ja schier ondoenbaar geoordeelt:
Maar, zo ze haar hulp biet aan die nyging die zig roert,
Zo wort haar voorneem dies te ligter uitgevoert.
Zy deelt aan elk dan, na zyn nyging, hare gonsten,
Tot scharping van 't vernuft, in allerhande konsten:

Zo,

Zo, dat die mens, alwaar de weetzugt plaats in krygt,
Staag opklimt na dien top daar zyne ziel na hygt.
Zo vint m'er eenigen die d'aard hun wezen wygren,
En, met het oog, en 't hart, van 't aardryk opwaart ſtygren,
Tot by 't geſtarnte, diens getals on-noembren hoop
Zy, waar die ryſen, als verzellen in hun loop:
Ja, even als of dat bezielde Goden waren;
En zy de tolken, daar die Goden aan verklaren
Hun Koninkryks- en Lants- en Staats- en Volks-beſtier,
En nootlot-ſchikking van 't Heel-al, als of wy hier
Expres zo moeſten, en niet anders konden leven,
Nog ſterven, als daar ons de ſtarren ſtem toe geven.
Een nootlot, dat, door liſt, nog door voorzigtighyt,
Nog geenerly gedrag, ontweken, noch vermyt
Kan worden; ja gelyk onmooglyk te verwerven,
Op eenige andre wys te leven, en te ſterven.
Æſchylus, wiens geſtarnt hem drygde, door een val
Van boven, met de doot, verliet en Stad, en Wal,
En huis, en berg, en boom, op dat hem niets van allen,
't Zy wat het dan mogt zyn, van boven zoud bevallen:
De regen week hy, doch hy ſneuvelde in de drop,
Vermits een Arent, op zyn oude kale kop,
Een grooten Schiltpat neer liet vallen uit den hogen,
Waar door hy ſturf, in ſpyt van al zyn vrugtloos poogen.
Als Alexander by het groote Babel quam,
En onderweege van een trop Chaldeen vernam,
Dat hem 't geſtarnte, met de doot, in Babel, drygde,
Dieshalven rieden, dat hy zich niet daarwaarts nygde,
Heeft hy hun wetenſchap en goede raat veragt;
Maar wierd, in Babel, door vergif, om hals gebragt.
Als Cajus Julius, de groote Roomſche Kyſer,
Was wel gewaarſchuuwt, door een Aſtrologiſch reyzer,
Het

Het Capitool, op een hem aangewezen dag,
Te myden, wyl hy klaar uit zyn gestarnte, zag,
Dat Cæsar daar gewis niet leevende uit zoud komen,
Heeft zulks de Kyser, na vereïs, niet waargenomen,
Maar ging, als voren, in zyn bezigheden voort;
En wierd, nog op dien dag, in 't Capitool vermoort.
Den Hartog van Biron, was door Astrologisten,
Voorzeit, dat hy, om 't Ryk van Vrankryk, zoude twisten;
En, dat de France kroon zoud op zyn hairen staan,
Indien hy kond de slag eens Bourgoignons ontgaan:
Hier steund hy op, en zogt, door snode schelmeryen,
't Prognosticeren van de maats te doen gedyen:
Zyn aanslag wierd ontdekt: nochtans hy kreeg zyn lot;
Vermits een Bourgonjon (de Beul) hem, op 't schavot,
Met eenen slag, het hooft van 't lighaam heeft geslaagen:
Hy dagt geen slag met zulk een Borgoignon te wagen,
En kond die nogtans niet ontgaan, wanneer 't verraat
Ontdekt was; en hy straf kreeg voor die euveldaat.
Hoe zulke zaaken zig verklaren, door de starren,
Dat is een knoop die niet gemaklyk is te ontwarren.
Die Starrekundigen, vertrouw ik, dat, door list
Al 't geen van hen voorzeid word, hebben uitgevist.
En, dat ze by de roes, wel raden na secreten,
Die, als 't zo uitvalt, by het volk, voor zeker weten,
Genomen wort. En zyn 't geleerden in die konst,
Zo agten zy, al wat me'er tegen zeit, om zonst.
Wanneer Basilius de wyze 't ryk van Polen
Regeerde, en meende, dat hy, in die konst, niet dolen
Kond, en de Starren hem voorzeiden, dat zyn zoon,
Doe eerst geboren, hem nog namaals van den troon
Zoud stoten, en gelyk een wrevlig zoort van Beren,
Regeren, tragt' hy 't lot der starren te regeren.

Hy

Hy voerde 't kint heel ver 't gebergte in, en befloot
Het in een Toorn, alwaar 't zyn onderhout genoot,
En opgevoed wierd: maar, wanneer 't bequaame jaren
Had, rotte 't graauw by een, en quam tot geen bedaren,
Voor dat het Sigismund had uit den toorn gehaalt,
En over d'oude Vorft met roem gezegepraalt,
Zyn Heir geflagen, en hem zelf gevangen over
Gelevert aan zyn zoon gelyk een ryks-berover:
Maar hy, die ook had, uit de Starren, voorgefpelt,
's Ryks oproer om zyn zoon, en 't openbaar gewelt,
Dat hem om Sigismund, zoud naderhand genaken,
Was zelf daar d'oorzaak van, en had die kunnen ftaken:
Want, had hy Sigismund alzo niet van 't gebied
Ontbloot, zo was de reft miffchien ook niet gefchiet:
Maar Sigismund nogtans regeerde 't ryk zeer loflyk;
En liet de naam na van een vorft zeer wys en hoflyk.
De wyze Thales liep en ftaarde op 't Firmament,
En Starren-hemel; en een kuil, die digt ontrent
Hem was, daar in had hy fchier hals en been gebroken;
Waar op een oude vrouw hem dus heeft aangefproken:
Zie daar! daar legt gy nu gelyk een dommen uil!
Gy tuurt hoog opwaarts na de Starren; en een kuil
Die voor u voeten is, daar kont ge u niet van wagten,
Wie zal op Thales, en zyn Starre-konft, nu agten?
Als gy by donker gaat, zo toont u als geen nar!
Ziet voor u voeten, en bemoeit u met geen ftar!
Indien de ftarren u niet leeren, waar gy lopen
Zult, zonder vallen, wie kan dan van u wat hopen?
Somtyts gebeurt het, dat die mannen, fchoon zeer groot,
Van naam, en kennis, niet befpeuren dat de doot
Zeer digt ontrent hen is, ook zelf, wanneer zy fpeuren

In 't Star-gewelf, en 't geen nog namaals zal gebeuren.
De schrandre Phosthrothos, die, uit de starren zeer
Net redeneren kond, viel plots van boven neer
Te plettren, van een Rots, waar boven op hy stonde
Te speculeren, of hy Cræsus lot niet konde
Bevinden, in 't gestarnt, gelyk hy voorgaf, dat
Hy 't vinden zoud: doch wyl de goede man vergat
Te denken waar hy was, is hy wat voort getreden;
Maar viel ten rots af, en quam niet, als doot, beneeden.
Tyberius was met Pharasimundus, op
Een hogen toorn, en zoud den Kyzer van dien top,
Zyn lot-star tonen: maar die vroeg of hy wel lezen
Kond, uit de starren, wat zyn ygen end zou wezen?
Hy gaf ten antwoort: ja, de Kyzer zal myn raat
Gebruiken, en my tot een man van grote staat
Verheffen; want my kan 't gestarnte niet bedriegen.
Waar op de Vorst zeid, ik zal tonen dat zy 't liegen:
Waar op hy aanstonts aan een dienaar teken gaf,
Die hem ten eersten, van de stylen toren af,
Van boven neder stiet. Ergastus wierd uit Tarssen,
Voor Artaxerxes, in het Koninkryk der Parssen
Ontboden, op dat hy dien Vorst zoud doen verstaan;
Hoe, 't met zyn trotse togt na Grieken zoud vergaan:
Ergastus quam, en zeid: het heir der Parsiaanen
Zal, schand'lyk, door de moet der dappere Spartaannen,
Athenienssen, en Lacedemoniërs,
Het ruimme velt, en zee, verlaten; en den Pers,
Ter doot verschrikt, van zulk een groot verlies, zal schromen,
Om namaals weder dus na Griekenlant te komen,
U doot aangaande, gy zult sneuvlen in die slag:
Dit is nu 't geen ik door myn starrekonst voorzag.
Hier sprak de Koning op: ik zal myn dankbaar tonen;

En uwe moeite, met een Vorſtendom belonen,
Maar 'k wens te weten, of de Sterren aan 't Gewelf,
Tot heil der Parſſen, iets beloven voor u zelf?
De konſtenaar zeid, ja; ik zal u zoon verſtrekken
Ten raats-man, en hem al zyn Vyants liſt ontdekken.
Ik vatte u menig wel (zeid Artaxerxes) gy
Zoekt Griekens vryheit, en uw ygen heeerſchappy
Te vordren, onder ſchyn van uwe Starrenkunde:
'k Zal u verſchaffen 't loon dat ik u daar voor gunde:
Gy zult niet worden 't geen gy uit uw Star voorzien
Hebt, nog myn doot zien, nog myn Heyren 't velt ontvlien;
Gy zult dat Raatsheers-ampt, maar niet myn hant ontſnappen:
Hier op nu deed hy hem aanſtonts aan ſtukken kappen
Als Caracalla, door een Starre-kyker, wiert
Voorzeit, dat hy, gelyk een vreeſlyk ongediert,
Vervolgt zoud worden, ſprak hy, tot die 't hem voorzeide:
Wel aan! zeg nu wie eerſt zal ſterven van ons beide?
Daar by, op wat manier u levens ent zal zyn.
U troons opvolger (ſprak d'Aſtrologiſt) zal myn
Door ſnuffelingen, tot zyn nut, eerſt wel ontfangen;
Dog endlyk, aan myn keel, en aan een galg, doen hangen.
Maar Caracalla zeid, ik zal dat onderſtaan
Te keren: en hy deed hen aanſtonds 't hooft afſlaan.
Joannes Proculus was in 't beſpeculeren
Van zyne Globen, en zeer nette Hemel-Sphæren,
Zo opgetogen, dat hy 't aaſſemen vergat;
En, doot zynde, even of hy leefde, daar nog zat.

Dr

Dus kan men, om het geen onnodig is te weten,
En, om 't geen anderen betreft, zig zelf vergeten.
't Is nodig, dat het hart ten Hemel opwaart vliegt,
Maar ydel, als men zig door Starre-konst bedriegt.
De wyzen heerschen en regeren boven Starren
En Hemel-tekenen; de Starren over narren.
Een wyze maakt zyn lot door zyn vernuft, en Godt:
Een zot ziet, op vernuft, nog Godt; en wort bespot.

ô Godt! wanneer gy, door 't gestarnte, ons enig teeken
Gelieft te geven, laat dat werkzaam in ons spreeken!
Zodanig, dat het ons tot heil en nut gedy,
En tot verheerlykking van uwe glorie zy!

Verbeeldende een Stok-out MAN.

Kom! gaat maar mee! u graf is ree.

V uurglas heeft noch pas een Zantje
Twee drie, en gy zyt aan u graf;
V eene voet staat reets op 't kantje:
Gy hebt geen steun meer aan u staf.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een STOK-OUT MAN,

Die, door de doot na 't graf geleid word.

Een en-twintigste Plaat.

NIets is'er dat de mens zo waardig agt als 't leven.
Hy zoud het alles, tot behoud van 't leven, geven,
Indien het baten kond: en 't is, voor die 't bedenkt
Geen wonder; want indien een vrint ons ietwes schenkt,
En zo dat zulks is, daar hy weet dat wy na tragten,
Zo zal men immers dat geschenk zeer waardig agten:
Men zal 't bewaaren; en men schenkt het niemant weer;
Nog 't is voor gelt niet veil: 't zoud ook die vrind zyn eer
Gekrenkt zyn, zo men zyn geschenk, voor 't een of 't ander,
Verruilen woud, of zulks verkopen aan malkander.
Het is een reedlyke en een ingeschapen aart,
Dat imant 's vrinds geschenk in waard' houd en bewaart.
Wie 's vrints geschenk niet agt, agt ook die vrint zeer wynig:
d'Onreedlykhyt is in die mens, als glas, doorschynig.
Het leven nu, is ons door onze beste vrint,
(God zelf) geschonken; en dies is het waart bemint:

't Is billik, en men is het schuldig te bewaren:
Daar moet men moeite, vlyt, nog kosten, aan bespa-
ren,
Want, wie geen zorg draagt, dat hy voor zyn leven
stryt,
Raakt, met zyn leven, al wat hy noch meer heeft,
quyt.
En, om niet alles, met het leven te verliezen,
Is 't nodig, middlen tot behoudenis te kiezen,
Zodanig als die dan daar toe van node zyn:
't Zy drank en spys, voor dorst en honger; medicyn,
Voor ziekte en pynen; gelt, om alles voor te ko-
pen;
In 't kort; al 't geen waar door men leven kan verho-
pen,
Het zy dan wat het zy, en 't koste wat het kost.
Het leven strekt ons als een santinel zyn post.
Een schilwagt mag zyn post om geen geval verlaten;
Op dootstraf; en hem zoud nog noot nog reden ba-
ten:
Hy moet daar blyven, spyt zyn noot, en spyt ge-
welt;
Tot dat de tyd komt, door zyn opperhooft gestelt,
Om van die post te gaan, die hy zoo naauw bewaar-
den.
Ontrent op die wys zyn we ook hier gestelt op aarde:
Dat 's onze post: ons koom dan over wat het zy,
Wy moeten blyven, en het staat ons nimmer vry,
Eer 't eeuwig Opperhooft het wil, daar van te schy-
den:
Want, noot noch reden zoud ons van de straf bevry-
den.
Die levens-wagt-post is voor elk niet even lang
Van God gestelt: hier by verscheelt ze ook veel in
rang:
En

En na die rang is, daar na is 't verſcheel der menſſen,
Waar door zy na een korte of lange wagtpoſt wenſ-
ſen.
Een arme elendige en gebreklyke verdriet
Somtyds zyn wagt-poſt vroeg: maar wie vol op ge-
niet,
En alles wat zyn ziel kan wenſchen heeft verkregen,
Verdriet het leven noit. De welvaart is een zegen,
Daar 't lange leven by gevoegt is, tot een loon
Voor die zyn ouders eert. Het is een paarle-kroon,
Daar alle wyzen, van hun jeugt af, door gedagten,
En alles wat hen daar toe helpen kan, na tragten.
Het leven, als een mens dat eens ontfangen heeft,
En wel bewuſt is dat hy in de werelt leeft,
Is aangenaam. Het is een ingeboren wezen,
In al wat ſterflyk is, de naare doot te vrezen.
Een loskop, wiens verſtant nog minder als een beeſt
Beſpeurt wort, leeft, als een die voor de doot niet
vreeſt:
Maar als hy ſterft, of meent dat hem de doot verſpie-
den
Komt, zoud hy, kond hy ſlegts, hem, 'k weet niet
waar, ontvlieden:
Dog anders leeft hy, als of doot noch ſterven plaats
Had; als alleen in oude en afgeleefde maats.
Nochtans is 't zeker, en men heeft het ondervonden,
Dat veele duizenden zyn door de doot verſlonden,
Eer eene d'ouderdom van vyftig jaaren telt,
Vermits de doot de helft wel in de wieg beknelt.
Het is geen wonder zo de jeugt niet graag wil ſterven;
Die vint zeer veel vermaak in 't leven; 't welk te der-
ven,
Een ſmart is: want men wort van al die vreugd ont-
bloot,
Wanneer men 't leven moet verruillen voor de doot.

Een jeugdig mens vint ſchier vermaak in alle dingen:
Zyn fluxe beenen doen hem lopen, ſtappen, ſpringen,
En danſſen: hy is flux en ſnel, gelyk een hint;
En hem ontbreekt nog kragt nog moed, op dat hy wint
Het geen hy nodig heeft tot 's lichaams onderhouding,
Hy leeft in dartelhyt, en denkt op geen ver-ouding;
'tGebit, gezigt, gehoor, en alle ding, is goet.
Hy vint vermaak in al wat hy maar ziet en doet.
Maar, als hy out is, en zyn vuur en ligt vervlogen;
Een bonte pels hem nut is; en een bril zyn oogen
Verligten moet; en, als hy, 't geen word opgediſt,
Niet kaauwen kan, vermits hy tand en kieſen miſt:
Wanneer zyn ſwakke rug hem dwingt na d'Aart te duiken;
En tot zyn beenen, noch een darde moet gebruiken;
Een hulp-ſtok, daar hy, waar hy gaat of ſtaat, op ſteunt;
Zoo dunkt my, dat hy reets de Doot op d'armen leunt.
De nette ſpreuk: Gedenk te ſterven; generaalyk
Voor elk toepasbaar voegt den ouden principaalyk:
Want wyl dog alles wat hier op het Aardryk ſwerft,
Moet ſterven jonk, en out, gelyk als daaglyks ſterft,
Voegt immers d'ouden, van zeer hooge en rype jaaren,
Te denken, wyl de doot de jongen niet wil ſparen,
Die, mits hun jeugt, nog veel occaſie hebben, om
Nog lang te leven, zy, vermits hunne ouderdom,
En ſwakke kragtlooshyt, hun graf te nader komen:
En, zo een zelve reeks van jaren wierd genomen
Voor ider een, zo gaf het doch een zeekre ſchyn,
Dat ouden nader aan de doot, als jongen, zyn.
Dog 't is verwonderlyk, dat hoog-bejaarde, en ouden,

Schoon

Schoon arm, en ſwak, zig al zoo vremt van ſterven houden,
Als eenig jongeling: ja zyn ſomtyts zo ſtout,
Dat, wie hen out noemt, met de Duvel die is out,
Van hen begraawt wort: en die naam ſtrekt hen voor moeylyk;
Gelyk als was de naam van out te zyn, verfoeilyk:
En in de jeugt, men tragt, en wenſt, en bid, met vlyt,
Met hart, en ziel, dat God hen een zeer langen tyt,
En hogen ouderdom, wil geven, tot een zegen:
Maar, als men dan die wens heeft van zyn God verkregen,
In plaats van God daar voor te danken als betaamt,
Is 't even of men zich diens groten zegens ſchaamt.
De naam van Out, waar na men haakt, zo lang te vooren
Die wil men dan, als of 't een ſchand-naam was, niet horen.
't Is even of de doot op d'ouden maar alleen
Zyn ſchigten toelyde; en dat zy hem menen heen
Te wyzen, door maar ſlegts niet out te willen heten:
Maar, als de Doot komt, moeit die zich niet met te weten,
Of d'oude ſtomper, die 't gezigt, gehoor, en kragt
En heel 't gebit begeeft, na langer leven tragt.
Hy laat zich ook niet door de Droes is out bedodden,
Maar grypt hem, waar hy hem dan aantreft, by de vodden;
En kond hy ſpreken, hy zoud mooglyk zeggen: vrient,
Begrypt gy niet; dat gy niet meer in 't leven dient
Te blyven, wyl gy reets verkleumt zyt tot u darmen?
Het vuur, dat u wel eer pleeg door en door te warmen,
Al had gy doe bykants geen kleedren aan u huit,

Komt nu niet in u, of het vliegt 'er ſnel weer uit:
U lighaam is niet meer bequaam om vuur te houden,
Dat ſpeurt gy wel; en 't is 't gemeen gebrek der Ouden.
Het ligt, dat eertyds wel uw oogen heeft verligt,
Zoo, dat zig alles klaar vertoonde aan u gezigt;
Het zelve ligt, dat gy en elk, zo zeer beminden,
Kan, door uw oogen, tot u Ziel, geen ingang vinden,
Ten zy dan door een raar door konſt geſlepen glas,
't Welk, als gy jonger waart, u zelf ten Gek-ſpel was:
De pori waar 't geluit door tot u Ziel moeſt dringen,
Zyn, door te grove vogt, en ſlymerige dingen,
Verſtopt, en tot gehoor reets onbequaam gemaakt;
Zoo, dat daar geen geluit, nog door, nog aan, geraakt:
Uw zenuw-geeſten zyn verdweenen; en daar zullen
Geen andre komen, om die plaats van die, te vullen:
U kragt is weg: gy zyt gelyk een levend blok,
Dat onderſteunt wort, voor te vallen, met een ſtok:
Al uwe deelen zyn al beezig met verderven:
In 't kort, gy zyt als die op 't bed reets leggen ſterven:
Gy ſterft maar langzaamer; gy ſterft van langer hant:
Indien gy 't niet begrypt, dat ſchort u aan 't verſtant.
Wat is 'er doch, dat, die op 't bed lyt, op 't verſcheiden
Van ziel en lighaam, tot verſcheel van uwe beiden,
Betreft, als dit? dat die wat vaardiger geniet,
Het zelve, dat aan u wat langzaamer geſchiet?
't Gebruik van kennis, van uw oogen, van uw ooren,
En van uw lighaam, hebt gy langzaamer verloren,
Dat is alleen maar in u beide 't onderſchyt:
Maar ſnel, of langzaam, wie 't verlieſt, die raakt het quyt.

Gy

Gy hebt lang leeven, tot een gaaf, van God verworven:
Veel duizenden, zyn voor uw ouderdom, geſtorven.
Meer hoop van leven, is voor u te zwakken ſtraf:
Gy ziet het niet, dog ſtaat op 't kantje van u graf.
Verlaat de werelt, want zy heeft u lang verlaten.
Ik wil niet zeggen, dat gy 't leven juiſt zult haten,
Maar, dat ge u klaar houd om te ſterven, op het woort
Van uwen Schepper; want op zyn wil moet gy voort.

ô Goede God! indien gy ons tot hoge jaren,
Tot nut van andren, en ons zelf, gelieft te ſparen,
Gelieft met eenen ons dan, voor gebrek en blaam
Te hoeden! alles tot meer glorie van u naam!

Het blyven van een SCHIP.

Hier blyft het all op lager-wal.

De baarren strekken schouwtoneelen:
De Doot, gewòon, op lager-wal,
De principaalste rol te speelen,
Vernielt wel, schip, en volk, en all.

DOODENDANS,

Verbeeldende

Het blyven van een SCHIP,

Met Volk en Al.

Twee-en-twintigste Plaat.

BEgeerte, wen zy in den Mens heeft plaats genoomen,
.n zig bevestigt, tragt al voort en voort te komen:
y zet zig zelf, in haar betragting, maat nog paal;
Irar, was 't haar mogelyk, zy zoud het altemaal,
Vat heel de Werelt in zyn omkring kan bevatten,
ezitten willen. Haar verzaat geen gelt nog schatten:
y waagt het alles, om gedurig meer en meer
'e krygen, en verliest hier door ligt alles weer.
y waagt het geen bekent is, voor het geen onbekent is.
y agt zo zeer niet op het geen haar digt ontrent is,
.ls wel op 't geen zy verre, en maar in mening, ziet,
n schoon zy 't alles had, zo kan haar alles niet
ernoegen. Zy ontziet niet kostelyke panden
'e wagen, en die na zeer verre en vreemde Landen
'e zenden, om voor die, gelyk als ruilens-wys,
Veer andre kostlykheit, van groote waarde, en prys,
ı haar gewelt te zien. Zy zend met Caravaanen,
lynodien, te Land, na Mooren, en Maraanen,
hinees, en Japanees, en Tartar, en Scytier,
n Turksche Musulman, en rovende Arabier,
en bout, op die wys, in haar harsenvat veel Heemlen;
Iaar, ziende dat zy niet genoeg aldus op Keemlen
an laden, en dat ook de Keemlen, door de last,
:fwyken, of zomtyds door rovers aangetast,
eplondert worden, tragt zy, om zig vergenoegen

Te

Te geven, alles op een andre wys te voegen.
Verleden rampſpoet is haar, ligter als een vlieg,
Ontvlogen. Zy neemt voor, om, in een houten wieg,
Van planken, krom en regt-hout, aan malkaar geſlagen,
Een togt op zee, op hoop van meer genot, te waagen,
Op dat haar oogwit geen gelegenthyt ontſlip.
Die grote wieg, voor lang al met de naam van Schip
Zeer wel bekent, kan veel meer in haar hol verbergen,
Als duizent keemlen op hun ruggen zyn te vergen:
Daar laad men alles in wat hoop kan geven, tot
Vermenigvuldiging van winſt, en groot genot.
Men huurt hier menſchen toe, Matroſen, die, als ſlaven,
Zig in die wieg; als in een dootkiſt, tot begraven
Gereet, begeven; en men voert die wieg in Zee.
d'Aarts-opperduvel, en de doot nu varen mee.
Nu wort het alles tot een proy voor wint en baren
Gegeven. Men vertrout zig zo ver heen te varen,
Gelyk in 't kort gebeurt, dat niet zig voor het oog,
Van buiten 't Schip vertoont, als, boven 't hooft, om hoog,
't Geſtarnte, Zon, en Maan: en Wolken, en beneeden;
De water-golven, die hier d'aard zo ver bekleden,
Als of geen aardryk in de wyde werelt was
Te vinden; en als of de gantſchen aard-kloot plas
Leyd; en het ſchynd als was 't onmooglyk lant te vinden.
't Gehoor verbyſterd, mits het bulderen der winden,
Die, met een onverzetbre en onverbreekbre kragt,
Zo ſchriklyk neerſlaan, dat ſe oneindig, dag en nagt,

He

Het ſchier onëndig park van waatren ſtilſtant wyg-
ren;
Zodanig, dat het hier moet dalen, daar weer ſtyg-
ren,
En enkel worden als een water-wildernis,
Daar anders niets, als berg en dal van water, is,
En welkers bergen zig ontelbaar menigmaalen
Van plaats verandren, en de plaats der diepe daalen
Vervullen; zo dat niet een ogenblik vergaat,
Dat niet een water-berg, daar ſtrak een dal was ſtaat,
Die bulder-winden, en beweegbre water-bergen,
Die ſchynen of zy, tot een trots, malkandren ter-
gen,
Vervullen 't oor, en 't oog, en drukken 't hart vol
ſchrik,
Vermits die grote wieg ſtaag, ider ogenblik,
Door 't onverſchikkelyk bewegen van de golven,
Daar 't, als een hutje, in dryft, ſchynt om te willen
tolven:
't Wort in een ogenblik, door kragt der winden,
op
Een hogen water-berg gevoert; van welkers top,
Het, met zyn ſteeven, na den afgront ſchynt te zy-
len,
En maakt een ſnelle vaart na ondren: onderwylen
Vertoont zig zulk een berg weer even voor de boeg;
Die, wyl de wint hem, ſnel genoeg, tot daar toe
joeg,
Schynt, ylings, Volk en Schip te willen overſtol-
pen;
Of, 't Schip, van agtren door de wint en zee gehol-
pen,
Schynd onvermydlyk in die water-berg, die baar,
Tot in zyn ingewant te zullen ingaan; maar
Wanneer dit onhyl nu nog 't Schip en Volk niet treffen
Zal

Zal, zal die baar het Schip ontfangen, en verheffen;
So ſtyl, regt opwaarts, dat het ruglings over drygt
Te vallen, zo 't geen hulp van wint of water krygt,
Tot weer verheffing van het neerzynde agterſteven.
Of 't Schip wort, door de wint, zo zeer op zy gedreven,
Dat ly-zyd water ſchept, ja heel en al de kiel
Gezien kan worden, als of 't onderſt boven viel,
En elk zyn ent zag in de ontelbre waterhopen:
Dan komt een baar, gelyk een toorn, het Schip belopen,
't Welk hy, van agter af tot voor toe, gants bedekt,
En ſchynt, als of hy Schip en volk ten graf verſtrekt,
Waar door de ſtoutſten, gants verbleekt, de lenden kloppen,
En 't hart de doorgang voor het bloet ſchynt toe te ſtoppen:
Het Schip is nu pas al dit water even quyt;
Wanneer de menigte van baaren, als om ſtryt,
Zig, hoog verheffende, zo naaſt als na den andren,
Met een afgryſlyk groot gewelt, gelyk malkandren
Ten aandrang ſtrekken; tot al dat die woeſten hoop,
Het Schip genakende, als met eenen overloop,
Het zelve, ſtortende, met hunne val verdelgen,
En doen 't onpylbre diep het Schip en volk verſwelgen,
Indien het vonnis hen van boven, daarwaarts wyſt:
Maar anderſints gebeurt het dat het nog weer ryſt,
En uit dien afgrond komt van ondren opwaarts gudſen:
Men loſt het water uit met baliën, en pudſen,
En pompen, en volhert daar in by dag en nagt,
Tot alles lens is, en na buiten boort gebragt,
Maar nog is 't ſpel niet uit: nu ziet men weer, door Stormen,

Lugt, Aarde, en Water, als tot een gedaant' hervormen:
Het ſchier ongrondbre diep, wort, tot zyn afgrond toe,
Geroert, en omgekeert; zo dat de gronden, hoe
Onpylbaar diep en vaſt, van onder boven komen,
En hebben hunne plaats door heel de zee genomen;
Zo, dat geen baar, voor 't oog, een deel zyns waters brengt,
Dat niet met d'aarde, en drek zyns afgronts, is vermengt:
De golven, opwaarts, uit hunne allerdiepſte kolken
Geſtegen, ſtuiven, door de winden, na de wolken:
De wolken, als met zulk een opkomſt niet te vreen,
Vergaadren zich, gelyk een leger-togt, by een,
En dalen nederwaarts, om zich ten ſtryt te zetten,
Als wouden zy 't gedruis der woeſte Zee beletten:
Wanneer zy nu, met al hun magt by een gebragt,
Het heldre dag-ligt eerſt verduiſtren, als een nagt,
Zent elk zyn moortgeweer in aller yl na ondren,
En braken ſtraalen vuurs en vlam, en felle dondren,
En blixemen, met groot gewelt, van boven neer;
Dit ſchrikbre treft zomtyds 't herſtelde Schip nu weer:
Het blixemvuur doet Want en Zylen als verzengen;
De donderſlagen ſlaan de maſten, met hun ſtengen,
En reen, aan ſplintren, dat het ſchip, gelyk een wrak,
Daar heen dryft: even wel komt op die ramp, al ſtrak,
Een andre donder-kloot in 't hof beneden dringen,
En geeft een ſlag, die 't Schip doet van malkander ſpringen,
En al het overſchot in ligte vlammen ſtelt.
Somtyds ontkomt het Schip dit gruwelyk gewelt;
Maar, wyl 't zeer krank is, door veel ſtormen af te touwen,

Geraakt het onbequaam, een zé, die ſtormt, te bouwen,
Waar door op 't onvoorzienſt een grote en ſware baar
Het ſchip bevalt, en 't ſlaat aan enden van malkaar;
Als niet meer kunnende met wint en baaren kampen.
Indien dit ſchip nu al die reets genoemde rampen
Te boven komt, en door geluk heeft uitgeſtaan:
Of geen van alle ontmoet: en in een haven aan
Gekomen is, om daar de waaren te verkopen,
Daar wort het zomtyts, door de wilden afgelopen;
Het volk vermoort; het ſchip geplondert, en in brant
Geſtoken; zonder, dat, waar ſchip of volk belant
Is, oyt bekent raakt: of het komt op zee zulks over,
Zodanig, dat het ſchip, genomen door een rover,
Geplondert, en verbrant wort, en het volk vermoort;
Of, 't raakt in brant op zee, met al wat binnen boort
Is; en wie buiten boort noch tragt de doot te ontſwemmen,
Voelt endlyk ook zyn bloet in al zyn aadren ſtremmen.
Of 't ſchip lyt, in een ſtorm, voor anker, op een ree;
Daar 't, wyl 't niet wyken kan, verſtolpt wort van de Zee,
Die, in een ogenblik, het ſchip, en volk, en waaren,
Verſwelgt, en onder veel verwoede waterbaaren
Door heen haalt, waar door 't ſchip het volk ten dootbus ſtrekt,
En die, door water, in de plaats van aard, bedekt.
Of, 't ſchip raakt, door een ſtorm, na onbekende wallen
Te dryven; en aldaar op lagerwal vervallen,
Wort, door die zelve ſtorm, aan ſpaandren in de grond
Geſtoten; en het volk dat zig nog onderwond,
Op ſtukken houts de doot een tyt lang te vergeten,
Wort, tegen d'oever, door de baaren, doot geſmeten:
Of, ſtorm van winden voert het ryk geladen Schip,
Daar elders op een blinde en onbekende klip,

Al-

Alwaar geen kans, om door het roer, van af te wenden,
Daar stoot het, met een twee drie stoten, gants aan enden;
Een deel des volks verdrinkt, het ovrige in de boot
Gevloden, meent aldaar een wyk-plaats voor de doot
Te zyn, en hoopt, dat hen 't geluk haar gunst zal bieden:
En zy de doot, gelyk 't gezonken wrak, ontvlieden;
Maar, in een ogenblik, op 't onvoorzienste, wort
Het vlugtent volk, en boot, met baaren overstort,
Als bergen, die, als van den Hemel, op hen vielen;
Tot ondergang van al die menigte van zielen.
Begeerte en doot zyn hier wel by als dit geschiet,
Maar al die rampen, nog die schipbreuk, treft hen niet.
Die beide zyn, door wint nog water te verdelgen:
Maar reukloos volk moet zig daar aan te barste swelgen.
Wie in een houten wieg, op zee, zyn leven waagt,
Wort meermaal, van die t'huis gebleven zyn, beklaagt.
Maar wat kan klagen, wat kan kermen, wat kan huilen,
Tot nut zyn, hen, die 't schip voor 't barre water ruilen?
Daar ruilt men 't leven voor de doot al mee. Wat raat?
Wie reist, wie zwerft, daar ook de doot niet met hem
gaat?
Het zy te lande 't zy op zee, 't zy op de stroomen,
De doot is nergens, 't zy dan waar men is, te ontkomen.
Derhalven zy men maar te vreeden, waar men swerft.
Wie wel sterft, wat kan die verschelen waar hy sterft?

Ô God! ons vaderlant bestaat, door koopmans waa-
ren,
Met Schepen, in en uit te voeren, door de baaren:
Zyt gy hun leyds-man, die hen alle quaat afweert,
Op dat, en schip, en volk, gezegent wederkeert!

Verbeeldende een MARS-MAN.

Staa Mars-man! gy moet mee met my.

De kramer, moe door zware lasten
Te dragen, wenst wel om de Doot:
Maar, als de Doot hem aan komt tasten,
Zoekt hy noch uytvlugt in die noot.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een MARS-MAN.

Die, op zyn weg, van de doot aangegrepen wort.

Drie-en-twintigste Plaat.

OP alles wat den mens tot onderhout van 't leven
Van noden is, is ook van noden agt te geven:
En 't is welvoeglyk voor ider, moeite en vlyt,
Na zyn bequaamhyt, en na zyn gelegenthyt,
En na gelegenthyt van tyd, een zaak, met eeren,
Wel aan te wenden, om zig zelven wel te erneeren.
Bequaamhyt heeft elk een van noden tot zyn deel:
Maar die is niet, in elk, tot alles, even veel.
Bequaamhyt kan ook wel gelegenthyt ontbreeken,
En blyven daar door van haar regte wit versteeken,
Gelegenthyt van tyd wel waar te nemen, past
Een ider; die daar niet op let, heeft mis getast.
Zig wel te voegen na gelegentheit van zaken,
Is nut, voor die sig niet elendig poogt te maken.
Met eeren moet men 't al betragten, wat men tragt;
Of 't is gevaarlyk, en daar mee gemeenlyk nagt.
Ontelbre middlen zyn'er daar men mee beginnen
Kan, om de middlen tot 's lyfs onderhout te winnen.
Wat middel vint men zo gemeen als koopmanschap?
En wat verscheelt doch meer in onderschyt van trap!
De grooten handelen met landen, en met steden:
Maar andren zyn met veel geringer zoort te vreden.
Een boer dryft handel met zyn zuivel, en zyn graan,

En aangeteelde vee: maar anderen, in waan
Veel grooer als dit flegte en nutte zoort van boeren,
Doen andre waaren, ver in andre landen, voeren,
Op Keemlen, Muildier, Paart, en ander dienstbaar
vee:
Maar andren voeren zulks in Schepen, over zee,
Met groter menigte, als een Duitsche Kar, een Wa
gen,
Een Kemel, Muildier, Paart, en Esel, kunnen dra
gen.
Maar weer een ander, doch een veel geringer zoort,
Strekt zelf tot paart, en trekt hun ygen wagen voort,
Of voert die voor hen uit, met kool, en wort'len
uyen,
En raapen, door de Stad, en straaten, om te kruijen:
Al kooplui, en op hun manier noch taamlyk bars.
Maar andren strekken zelf ten Muildier door een Mars
Op hunne bochel, hier en daar her-om te torssen,
Om daar door midlen, tot 's lyfs orber, uit te vorssen.
Hem noemt men Kramer, of wel Mars-man; en h
reist
Het platte lant door, daar 't zyn koopmanschap ver
eist.
Hy zoekt, op zyne wys, daar zyde by te spinnen;
En, 't geen hem nodig is, weet hy zo wel te winnen,
Als menig koopman, die, in 't groot, een grote
lot
Zoekt; en hy raakt, zo ligt als deze, niet bankrot:
En, zo 't gebeurde, dat hy zyne crediteuren
Niet kond voldoen, het zal niet ligtelyk gebeuren,
Dat hier een ander door bankrot zal raken, schoon,
In andre koopluy zulks al doorgaat voor gewoon.
En schoon hy zelfs, gelyk zyn koopmanschap, ve
egter
Als grote koopluy is, zo wort hy, voor den Regter,

Getuige ſtrekkende, in geen minder graat geſtelt,
Van eer en agting, als een koopman van gewelt.
Syn agting vint hy niet alleen by zyns gelyken,
Maar by zyn meerder, alzo groot, als veele ryken,
Indien hy, regt door zee gaande, om de winſt niet liegt,
Als menig koopman, die, op hoop van winſt, bedriegt;
Om voor zyn erven gelt en ſchatten te vergaren.
Syn winſt is jaarlyks niet zoo groot op zyne waren;
Maar, tot zyn ſtaat, heeft hy zoo veel ook niet van doen;
Hy heeft geen maakelaar, nog knegt, nog myt, te voen,
Om hem zyn mantel en zyn dasjen, om te knopen,
Wanneer hy gelt heeft, om zyn Mars weer vol te koopen,
En zig te erneeren als een man van zyns gelyk;
Zo is de Marsman, in zyn mening, al ſchier ryk;
En zal, wanneer hy, met een zoopjen, in een ſmokkel
Zit, met zyn ſwaare Mars ontladen van zyn bokkel,
Indien hy met een volk van klynen omſlag ſpreekt,
Wel roemen, dat hem gelt, nog goet, nog niets, ontbreekt,
Zo wynig, als die elk dan ſtelt in hoger graden:
Maar, als hy, over berg en dal, zeer ſwaar geladen,
Moet ſadzen, om zyn waar te ſlyten, met profyt,
Raakt hy vermoeit, en daar door zyn courasie quyt:
In plaats van dan op zyn geluk en winſt te roemen,
Zal hy zig armlyk, en gants ongelukkig, noemen;
En, in zyn ongedult, wel wenſchen om de doot:
Om daar door, van het geen hem drukt, zyn laſt, ontbloot
Te raken; en hy ſtelt zyn moeilykheit onendig;

En agt zig, boven al wat handel dryft, elendig.
Wat ben ik? (zeit hy) 'k word gedurig afgemat,
Met eeuwig torssen van die Mars: ik word door-nat
In 't oop'ne vlakke velt, gedurig door de regen:
Myn voeten glibb'ren, of bekleven, in de wegen:
De wint, en hagel, Vorst en kroksnee, heb ik toe:
Myn rug wort krom, en ik, door dragen, deerlyk moe:
Dan word ik nog zomtyds geplonderd door een rover;
Onaangezien my, van myn winst, geen bek vol over
Schiet, als by hooy en gras een zoopje brandewyn:
Indien ik ziek word, zo kan ik, voor ziekt, en pyn,
De Medicynen, nog de Doctor, niet betalen:
Myn sober kostje moet ik met veel moeiten halen;
Zo dat ik zelden kaas en broot, een mont vol, eet,
Of 't is met sweet verdient, en zelf bedaut met sweet,
En dan moet ik nog aan verdroogde korsten knagen:
Ik kan niets winnen, als door eeuwig lasten dragen,
Gelyk een muildier; en als d'avont aankomt, zo
Moet ik myn matte lyf slegts op een weinig stro,
Of op wat hooy, tot rust, en slapen, neder leggen:
Ik weet alleen maar slegts van ongemak te zeggen;
Gemak is by my niet, als met de naam, bekent:
Verdriet gaat met my, en noit komt my weelde ontrent:
Met zwaare lasten, om een weinig te verkopen,
Moet ik het gantsche Land, van Dorp tot Dorp, doorlopen;
En moet nog vaardig al myn waaren zeer goet koop
Verkopen, of 'k verlies myn gantsche winnings-hoop:
Ik moet een klyne winst of niemendal verkiezen:
Zo 'k veel wil winnen, sta'k gevaar van veel verliesen,
Want niemant is gezint om duur te kopen; en
Ik weet wel, dat myn waar allengs bederven ken!
En in verdorven waar heeft zelden imant gading:

Op

Op die manier zoud ik dan wel myn heele lading
Verliezen kunnen: ik dan, waar ik ga, of sta,
Verdriet is voor my, of het volgt my altyt na:
Zo dat het my nu ook al schier gaat, na myn gissen,
Als 't zeekre Moor ging, in d'Arabische Wildernissen:
't Was ook een arme hals, als ik, die daaglyks hout
In stee te koop droeg, uit een ver-gelegen wout:
Zyn last was swaar, en ver te dragen; 't loon schier
nietig:
Al dragende wierd hy, gelyk als ik, verdrietig;
En wyl hy ook, als ik, het klagen steunsel gaf,
Worp hy zyn houtbos, door verdriet, ten bochel af;
En zeid: de Duvel mag dit hout en my wel dragen:
Juist quam de Duvel en begonst terstond te vragen
Met forsse stem: wat wilt gy? ziet hier ben ik! gy
Hebt na myn komst gewenst! wat wilt gy nu van my?
De moor hem ziende, zeid: heer duvel, u genade
Help my die hout-bos eens weer op myn bokkel laden;
Ik heb u anders niet van node. Maar 't verscheel
Is, tussen deze Moor en my, al even veel,
Als tussen myn kleur, en de zyne: 'k wil niet zoek-
ken
Uit moeylykheit myn voor den duivel te vervloeken;
Ik heb geen zin in die afgryslelyke vent:
Maar 'k woud wel dat de doot van myn verdriet een
ent
Quam maken; want die zoud my nu veel aangenaa-
mer
Syn als het leven. Maar wanneer die zelve kraamer
Sig, door de doot, bevint, op 't onvoorzienst, gevat
En aangegrepen, hoe vermoeit, en hoe vermat,
En hoe verdrietig hy tot nu toe ook mogt wezen,
So toont hy nu de Doot, meer als 't verdriet, te vresen:
Het schynt of hem, gelyk de droes die Moor, de doot
Nu aanspreekt. zeggende: gy hebt my hier genoot!

Hier ben ik! ik kom, op u wens, met ſnelle ſchreden,
Ik zal terſtont, van u verdriet, en moeielykheden,
Een end gaan maken! maar de Kramer, die nu ziet,
Dat hem de doot (gelyk een rover) zyn verdriet
Niet ſlegs, maar ook zyn Mars, te zaamen met het
leven,
Poogt af te nemen, kan, tot alles op te geeven,
Niet reſolveren; tot verſchoning zeit hy: 'k weet
Wel ik heb de doot gewenſt; maar 't was ſlegts, om
myn leet;
Myn moeilykhyt, en myn verdriet, daar door te min-
dren;
Maar niet, om my, gelyk een rover, te verhindren
Dat ik de weg gebruik; 't was daar niet toe gepaſt:
Myn leven ſtrekt my nu nog zo niet tot een laſt,
Maar wel myn moeilykheit. Indien de doot nu zeide,
Gy hebt gebeeden om 't verlies van alle beide,
Zo dunkt my zoud al ſtrak de Kramer zeggen: 't was
Van my zo niet gemeent; en 't komt my niet te pas
Om nu te ſterven. Maar indien de doot dan weder
Sprak, tot de Kramer, gy zult nimmermeer gereder
Zyn, om te ſterven, als gy tegenwoordig zyt;
Hy zoud weer zeggen: 'k heb waaragtig nu geen tyt:
'k Heb in dat Dorp, dat daar voor uit is, aangenomen,
Van dezen dag nog, met een volle Mars, te komen;
En 'k heb my altyt ſtreng verbonden aan myn woort,
Gelyk een man van eer en reputatie hoort;
Maar, moet ik ſterven, zoo laat my die gonſt verwerven,
Dat ik hier niet in ſlik en drek moet leggen ſterven:
Want hier is immers geen gelegenthyt, om met
Fatſoen te ſterven: in dat Dorp zal ik te bet
Gaan leggen, als het juiſt expres zo moet geſchieden,
En ſterven daar dan, in preſentie van de lieden.
Maar hier, in ſlik en drek maar heen, in 't oopen velt,
Te ſterven, 'k wil myn Mars, myn hont, en al myn
gelt,
Wel

Wel geven, dat ik zo lang uitvlugt mag genieten.
Maar als de Doot komt, wil dat boogje zoo niet ſchieten,
Wat meent gy (zeit hy) dat een kramer, met zyn Mars
Meer voorregt heeft, als wel een Krygsman, die zoo bars
Als ſchoppen-knegt ziet? neen. Die moet in d'oop'ne velden,
In ſlik en drek, zo wel als gy, de doot vergelden.
De tyt, wanneer, en waar men ſterven moet, is, als,
En daar, de doot ons treft: die regel is niet vals.
De Kramer, door de Doot, op weg, dus aangegreepen,
Moet zig, uit zielen-huis, na dootburg laten ſlepen:
Hy wenſt dan om de Doot, of niet, dat 's even veel,
De doot komt op zyn tyt, en neemt zyn wettig deel.

O God! Wanneer gy wilt dat ons de Doot zal vellen,
Laat u barmhartigheit ons over al verzellen!
Laat ons noch tyt nog plaats u hyl doen miſſen: maar
Behoed ons, over al, altyt voor ziels-gevaar!

Ver-

Verbeeldende een MOLENAAR.

O Molenaar! u naakt gevaar.

De Doot die, dansende, u verzellen
Komt, waarschuuwt u, o Molenaar!
Van niet veel zakken meer te tellen,
Vermits genakend lyfs-gevaar.

DOODENDANS,

Verbeeldende

Een MOLENAAR.

Waar by de Doot, ſpelende, danſt.

Vier-en-twintigſte Plaat.

WIE met het vonnis van de Dorpen niet te vreden
Is, appelleert wel, van die Regters, tot de Steeden;
En van de Steden, tot het hof: dat gaat noch wel:
Maar van de Molenaar valt nergens geen appel.
Het Opperhoofdige gebiet, op zyne Molen,
Is hem alleen, het ſpyt wie 't leet is, aanbevolen.
Daar baat geen Procureurs-noch Advocaats-geplyt,
Wanneer de Molenaar de zaaken eenmaal ſcheit.
Hoe wel zyn vonnis niet in crimineele zaaken
Gelt, gelt het zaaken die het lyf en 't leeven raaken,
Vermits hy alles wat maar door den brode leeft,
Vereïſte middlen tot betaamlyk voedſel geeft:
Hy zelf, leeft van de wint; en wou het nimmer wajen,
't Zou hem niet ſchelen, al wou dan geen Boer oyt zajen,
Noch Dorſſcher dorſſen, noch geen Bakker bakken: maar
Dit drieërhande ſoort wenſt ook de Molenaar
Een drokke nering, en dat hy profyt mag vinden
By alle zoorten van betaamelykke winden.
Ja al wat mens heet, en maar broot kan kaauwen, vint
Zig als verpligt, om aan de Molenaar de wint
Te wenſſchen, al zoud elk zyn deel met gelt betalen:
Want, zo 'er wint ontbreekt, zo kan de vent niet malen,

Geen

Geen bakker bakken, nog de Koning zelf geen broot
Bekomen, en dan was 't een algemeene noot.
Maar, als een brave wint regtſchapen door wil blazen,
Dan kan de Molenaar vol op van winden azen,
De gantſche dag door; en daar na, van die tyt aan,
De gantſche nagt door om een avont-praatjen gaan,
Gelyk een groot getal van Molenaars gewent zyn,
En daar voor, door die by hen wonen, wel bekent zyn;
Of gantſche nagten lang verkeeren in de kroeg,
Tot dat den dag aanbreekt, en dan weer 's morgens vroeg
Eerſt ſlapen gaan, wanneer alle and're 't bed verlaaten;
En dan aan 't ryden dat het davert, langs de ſtraaten,
Met Paart en Wagen, na de bakkers toe, om graan:
Als dat geladen is, zo kan hy, daar van daan,
Weer onderwegen, in een kroegjen, met een zoopjen,
Zig wat verluſtigen; dat is 't gewone loopjen
Op 't nagt-ravotten: en op 't ſomtyts eens avoes,
Gaat onze Molenaar, geladen met een roes,
Gelyk zyn wagen met een goet getal van zakken,
Al danſſende op de weg, zich na zyn Molen pakken,
En klatert met zyn zweep, voor 't paart uit, als een helt;
En denkt niet, dat de doot hem vrolyk vergezelt:
Wel neen: wat zoud die man veel agt op ſterven geven,
Die brave kans ziet, om door lugt, en wint, te leeven?
Wie denkt op ſterven, als hy narrenſop genoeg
Geladen heeft, in de eene of d'and're ſmokkel-kroeg?
Wie moeit zich met de doot, wanneer het met zyn zaken
Zo

Zo ſtaat, dat hem gebrek noch armoe kan genaken;
En vint zich vrolyk door wat zoopjes brandewyn,
En voelt noch vint in zich geen quaal noch wee, noch pyn!
Zo ook de Molenaar met al zyn molenknaapen,
Wanneer 't zoodanig, als gezeit, met hen geſchaapen
Staat, en ſlegts wints genoeg, zoo wort de Doot geen plaats
Vergunt, als maar ſlegts in 't vergeet-boek van die maats;
En dat is juiſt maar in hun hoogſte molenhoeken
Geplaatſt; en daar van daan wil 't niemant op gaan zoeken:
Maar daarom zyn zy juiſt niet, meer als andren, vry.
De doot komt zulken, als ze 'er minſt op denken, by.
Men moet niet denken, dat de doot de Molenaaren,
Wanneer zy vrolyk by hun arbyt zyn, ſal ſparen.
Wanneer de Molenaar gaat hupplen als een Kraä,
Zo danſt en ſpeelt de doot ſomtyds hem agter na.
Men heeft het veelmaal, ja noch kortlings, ondervonden,
Dat een geladen zak met graan wierd opgewonden,
Ter Molen opwaarts; maar het hys-touw, reets al vals,
Brak ſtukken, en de zak brak, in zyn val, den hals
Des genen die de zak eerſt vaſt maakte, en beneden
Bleef ſtaan, vergetende van ondren weg te treeden:
Zulks is onlangs geſchiet in 't heerlyk Amſterdam,
Ontrent

Ontrent de Leydſche Poort. Het dode Graan benam
Onnozel 't leven, zo als 't opwaarts wierd geheven;
Tot voorberyding van het onderhout van 't leven.
Een ander klimt, met zyn geladen zak om hoog,
Ter molen op, daar hem om hoog een trap bedroog;
Die door zyn breeken, hem heeft van zyn zak verſteken,
En, door zyn val, van hoog om laag den hals deed breeken.
Noort-holland heeft een Dorp dat Zydwint heet, alwaar
Voor wynig jaren, een bekende Molenaar
Wierd, op zyn molen, by zyn zakken, doot gevonden,
Moortdadiglyk vermoort, met dodelyke wonden.
Des zelven oom was, door een lyf-breuk, zoo gekraakt,
Dat hy, door 't vuur daar in, is om den hals geraakt;
Na dat hy, van zyn jeugt, Grootſchermer had bemalen.
Men kan de doot met geen geringer prys betaalen,
Als met het leven. 't Is een ſtrenge Crediteur;
Wanneer hy maant, zo gaat hy met het leeven deur.
Dat is gemeen; en 't ſtrekt voor niemand meer ten wonder.
't Is ook wel meer gebeurt, dat, door een fellen donder,
En blixem, in der yl de Molen word in brand
Geſlagen: waar door, wie daar op is, ſtrak van kant
Raakt, eer hy tyd heeft zig door vlugten te ſalveren.
De Molens ziet men meer als kerken dus verteren.

Dan

Dan is de Molenaar in duizent lyfs-gevaar;
En is hy zelfs dan daar, zo wort hy niet, als gaar
Gebraden, of verbrant, gevonden. 't Is te merken,
Dat niets bedagt wort, daar de doot niet door kan
werken
Tot ondergang van die gestelt is op zyn rol.
Van die exemplen is de gantsche werelt vol.

ô Goede God! laat ons die nutte beed verwerven,
Dat wy niet ruukloos, maar in u genade sterven!
't Is even veel, wanneer, en hoe, en waar, wy uit
Het leven schyden, als ge in ons u gonst besluit.

Een BRUIDEGOM en BRUID.

De Doot schynt hier wel kamenier.

t'Is deerlyk, 't huuwlyk te voltoojen,
En, vrolyk, uyt de kerk van daan,
Zig wel met palm te laten stroojen,
Wanneer de Doot doch mee wil gaan.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een

BRUYDEGOM en BRUYD,

Van Trouwen komende,

Die door de doot, als Volg-dienaar, vergeſelſchapt worden.

Vyf-en-twintigſte Plaat.

GOD heeft geboden dat men zig vermenigvuldigen
Zal; en de reden van zig over zulks te ontſchuldigen,
Benomen: want hy ſchiep de man ten hulp een wyf,
En ſchip een luſt in beide, om elk dan ander 't lyf,
Tot zulks te geven; en behield die luſt in beide,
Door 't maaken dat hen zulks tot groot vermaak gedyde.
't Ontbrak de groote God niet aan gelegenthyt,
Nog magt, nog midd'len, om gedurig, en altyt,
Uit mannen, zonder vrouw, meer menſchen te doen komen:
Want zulks betoont hy aan het graan, de planten, bomen,
En ander aart-gewas, 't welk zo niet teelt; maar hier
Begeerde hy het eenig en alleen op die manier:
Hy wilde dat een vrouw en man zig daar toe zouden
Ver-eenigen; of zo als 't nu genaamt word, trouden:
En daarom ſchikt hy tot de man een vrouw, en tot
De vrouw een man, om dus te teelen, en 't gebot,

Vermenigvuldigt, met een wellust, door gedagten,
En werken, met een zucht, en iver, te betrachten,
Zodanig dat men zich daar toe genegen vint,
En d'een den ander, met die Teelmanier, bemint:
Die zelve lust tot zulk een wellust, is te voren
Hen ingeschapen, en al 't mensdom aangeboren;
Zodanig, dat, wanneer dat Zaat van wellust raakt
Tot zyn volkomentheit, het beide kunnen maakt
Genegen, om zich aan elkander te verbinden;
En, door gemeenzaamheit dier lichaamen, te vinden
Die vergenoeging, daar het beiderlei geslacht,
Elkaar liefkozende, zoo zeer heeft naar getracht.
Op die wys treet men tot een echte-samen woning,
Alwaar 't beminde, voor 't beminde, tot beloning,
Het alles opdist, waar door minne-kozery,
Den een van d'ander, door gevry, en door gevly,
Begeren kan: men acht het, als 't ook is, betaamlyk.
In d'Echt verstrekt geen daat van Echt voor schand-of schaamlyk.
In tegendeel, wanneer de kunn' van man en vrouw,
De lyf-gemeenschap met elkander, zonder trouw,
En zonder zig zo lang men leeft aan een te geven,
Gebruiken, acht men die in hoerery te leven:
De kindren uit al zulk een hoerery geteelt,
Wort Bastaart-zaat genaamt, en endlyk misgedeelt
In 't erven, als die hem dus teelden endlyk sterven.
Men laat geen Bastaart van zyns vaders goed'ren erven.
Men steld zyn ouders als ontbloot van eer en schaamt;
En die zyn, door het graauw, maar hoer en boef genaamt:
Om dat zy, even als de honden, en de katten,
Door gylhyts ontugt uit de bant van schaamte spatten.
En op dat niemant zich gepaart en eerlyk noemt,
En, samenwonende, zig op hunne egt beroemt,

Zyn zeekre wetten, voor die zig te ſamen paren,
Die hen verbinden, voor getuigen te verklaren,
Dat zy zig aan elkaar verbinden, vaſt en ſterk:
En op dat elk dit weet geſchied het in de Kerk,
In 't byzyn van den volke, en na dat zulks te voren
Verſcheide maalen is verkondigt, en doen horen.
Hier brengen Bruidegom en Bruit, van hunne zy,
Elk twee getuigen, van hunne ygen kunne, by:
En, op dat vrint, en buur, die zelve zaak zal weten,
Verſoekt men die, om nu 't getuig-maal ſamen te eeten;
Daar is men vrolyk tot een entweegs in de nacht:
En dan word Bruidegom en Bruid te bed gebracht,
In teken, dat nu al 't vereiſte gants volbracht is,
En dat dit Huuwlyk in zyn volle waarde en kracht is.
Die twee Gepaarden, 't zy ze oud zyn, of in jeugt,
Syn, van te vooren, veel geluk, als, voorſpoet, vreugt;
Lang leven, ſegen, en wat goeds men dan kan wenſchen,
Vol opgewenſt, en ſulks al ſchier door alle menſchen
Die hun bekenden zyn: en, wat hen zelf aangaat,
Sy paſſen 't ſelf zich toe, en denken op geen quaat.
Nochtans kan ook de Dood door al die wenſſchen dringen,
En, voor een vreugde-zang, doen 't Miſerere ſingen,
Op ſulk een naaren Toon, dat al het vreugd-geluid
Veranderd in beklag van Bruidegom en Bruid.
Als Attilla, de Vorſt der Hunnen, die, beneven
Gants Vrankryk, Duitsland, tot aan Keulen toe, deed beven;
Italiën verwoeſte, en zich de geeſſel Gods
Noemde; onverzetbaar voor gebeeden als een Rots;
Van wien men niets, als maar verſchrikbre gruuwlen hoorden;

Die groeide in plondren, en in roven, schenden, moorden,
En alle dingen te verdelgen: Land en stad,
En alles waar hy 't oog maar op geworpen had,
Met zyn ontzaglyk Heir van Hunnen op te komen,
En, als een felle vloed, met Krygsvolk te overstroomen,
Die waar hy heen trok, als een swaare donder-wolk,
Een schrikbaak strekte, tot verderf van Land en Volk;
Die zelve Geessel Gods, die Attilla, die roede,
Ten straf der Volkeren gebruikt, die, in syn woede,
Zyn broeder Buda, syn ryks mede-deelgenoot,
Met ygen handen, om zyn glorie, had gedoot:
Die zelve bloethont quam noch, in zyn hoge jaren,
Met Heldico, Princes van Bactria, te paren,
Eens Konings dochter, nog zeer jong, en cierlyk schoon;
Een eenige erfgenaam der Bactriaansche Throon:
Maar, als hy, d'eerste nacht syns Bruilofts nu syn lusten,
In 't zoet omhelsen van die jonge schoonheid, bluste,
Borst hem zyn woedend bloed, met groot geweld, ten keel,
En gorgel, op, met sulk een menigte, en so veel,
Dat hy ten eersten in zyn bloed versmoorde en stikte;
Waar door zyn jonge Bruid zo dodelyk verschrikte,
Datzy, al went'lende in het bloed van Attilla,
De Geest gaf; en haar ziel trok 's Konings achter na.
Ludgarda, dochter van Rudolphus, Vorst der Sassen,
Ottonius suster, gands in schoonheid opgewassen,
Sodanig, dat zy voor het schoonste vrouwen beeld,
Dat ooit Europa uit Vorstinnen had geteeld,
Wierd uitgekreeten; en in deftigheid van wezen,
Ver boven andren van haar kunne wierd gepreezen;
Wiens soeten omgang, en aanminnigheit in taal,

Z

Zo ziel-verrukkend was, dat deez' het altemaal,
Gelyk een cierlyk kleet, ten pronk-cieraat verftrekte;
Wiens helder maat-gezang de Nachtegaal begekte,
Die zeven Taalen, tot so veelerhande volk,
Gants ordentlyk, en promt, kond spreeken, zonder Tolk,
Zo, dat ze, om al het geen van haar gezeit is, wierde
Ten Keizerin verzocht van Lodewyk de Vierde,
Duidschs Keizer, Sesde lit van Keizer Karel, die
De Groote word genaamd: die Lodewyk, die drie
Onafgebrokene geheele volle dagen,
In Beyren, te Augsborg, aan den Donauw, heeft geslagen,
En van het Hungars Heyr wierd op de vlucht gejaagd:
Als deze Kyzer, van die Vorstelyke Maagd,
Op d'eerste Bruilofs-nacht, zyn lustgenot zoud nemen,
Is se in zyn armen, niet bekend waar door, beswemen,
En sturf die selve nacht in 't midden van de vreugd.
Aldus was 't end van die zo seer beroemde jeugd.
De Kyzer Constantyn (de zoon van Phocas) teelde
Drie Dochteren; en in zyn ouderdom bedeelde
Die zelve Kyzer aan zyn jongste Dochter 't Ryk:
Haar naam is Soë; en hy gaf haar te gelyk,
Romaan Argyrus tot een man, door hem verkoren:
Maar Soë deed hem, in het Bad, door water smoren;
Een Paphlagoniër, een Michaël, haar Boel,
Nam se in zyn plaats, en gaf hem 's Kysers Kroon, en stoel:
Die kreeg de valsucht, en de watersucht; en even
Na seven jaren, trad hy tot het klooster-leeven,
En stelde Michaël Calaphates, de zoon
Syns susters, als hy van den Troon trad, op den Troon;
Die zelve heeft Soë op een Yland weg gebannen:
Maar wyl het volk hem in 't getal der Aartstyrannen
Geplaatst had, heeft het hun verbannen Kyserin

Weer ingehaalt; en zy, ſchoon out, was, met de min,
Of liever gylhyt, nog uitmuntende verbonden
De broeder de Tyrans, in ballingſchap verzonden
Op 't Ylant Leſlo, door de Paphlagoniër,
(Haar twede man) deed zy zeer vaardig, van zo ver
Als hy gebannen was, tot Conſtantyn-ſtat roepen;
Van waar hy vaardig, met de daar gerede troepen,
Calaphates, die voor d'herroepen balling vloot;
Vervolgde, vong, en van zyn ogen heeft ontbloot,
Na dat hy meer niet, als vier maanden, en vyf dagen,
De Kyzerlyke Kroon en Scepter had gedragen:
't Was Conſtantinus Monomachus die die daat
Verrigt had; en zy bood die balling, met haar ſtaat,
Haar lighaam aan, dat meer als tienmaal zeven jaaren
Geleeft had, om daar mee nog egtelyk te paren:
Hy reſolveerde; en als dit huuwlyk ſolemneel
Voltrokken was; en zy nog 't overige deel
Haars levens meende met veel gylhyts te vermengen,
Vermits haar nog het vuur van minne ſcheen te zengen,
Wiertze in de Bruilofts-nagt zo vinnig aangerant
Van 't felle darmwee, dat zo 't ſcheen haar ingewant
Het barſten drygde, zo, dat zy het ryk en ſtaten,
En 't leven zelf, heeft in een dag drie vier verlaten.
Wanneer men paart, en in de kerk het ja-woort geeft,
Is 't hart maar daar op; en men denkt niet, of men leeft
Of niet; veel minder denkt men dan nog om te ſterven:
Dat naare denkbeeld zoud het gantſche ſpel verderven:
Men denkt dan maar, om met de vrinden, by de wyn,
En ſpys, op 't bruilofs-maal in gloria te zyn;
En dan, om met malkaar op 't ledikant te raken;
Daar beyde, bruidegom en bruit, met luſt na haken:
Als hebbende reets lang na 't egte bed getragt,

En

En daar wert maar, op zoete omhelzingen gedagt,
En om malkandren 't zoetst van 't huuwlyk mee te deelen:
Maar daar komt ook de doot zyn personasie spelen,
In 't midden van die vreugd; gelyk als of zyn rol
Alleenlyk maar, om heel de bruilofs-vreugd op hol
Te helpen, strekte: en schoon 't respect der egtgenoten
Vereiste, dat men hen alleen liet, afgesloten
Van al het bruilofts volk, op dat'er zaak nog schyn,
Tot lust verhindring in hun wellust, zoude zyn,
Zo moeit de doot zig niet om kennis van die dingen
Te dragen; die komt maar slegts in de kamer springen!
Om d'executie uit te voeren, aan de bruit,
Of aan de bruidegom, na zyn commissie luit.
Het bruilofs-bed kan, 't zy van klynen, of van groten,
De doot niet van zyn last nog mogentheid ontblooten;
Die komt ontbinden, 't geen zo even, vast, en sterk,
Gebonden is, by al de menigte in de kerk.
Indien het huuwlyks-feest de dood kond buiten sluiten,
Men stoot hem daagelyks misschien, door trouwen, buiten:
Maar hy past, op de plaats, persoon, en tyt wanneer,
Na last en order van den groten Opperheer.

ô God! wyl 't Bruilofs-bed niet vry is van de kragten
Des doots, hoe kan ik my op myn bed zeker agten?
Daar is geen kans toe. Geef my maar dat ik verwerf,
Dat, waar ik sterv, ik in u gonst en gratie sterv!

Of gy al schryt, gy zyt hem quyt.

By d'oudren zoekken alle kindren
Hun meestte toevlugt in hun noot;
Op hoop dat die hun quaat verhindren:
Doch waar is toevlugt voor de Doot?

DOODENDANS,

Verbeeldende

Een KIND,

Door de doot, van tuſſen zyn Ouders weg gerukt.

Zes-en-twintigſte Plaat.

WAT leven heeft, gevoelt iets werkzaams in 't beveelen
Zyns Scheppers, om iets, zyns gelyke, voort te teelen.
Geen beeſt hoe ſchriklyk en ontembaar; nog geen vee,
Hoe 't ook genaamt mag zyn, geen viſſen, 't zy in Zee,
In ſtaande Wateren, in Poelen, of Rivieren;
Geen zoort van vogelen, of andre vleugeldieren,
't Zy in de Lugt, of in de Waat'ren, of op d' Aart;
Geen zoort van Slangen, 't zy hoe liſtig ook vermaart;
Geen kruip-dier, 't zy van die in 's aardryks boezem wonen,
Of van die, die zig op de ſchors des aartryks tonen;
In 't kort, geen dier, het zy dan waar, of hoe, 't ook leeft,
Of 't heeft een zugt, waar door 't, na voort te teelen, ſtreeft.
Maar dat dier, 't welk de naam van mens, door God ontfangen
Heeft, vint zig zelve, door een hartelyk verlangen,
Geprikkelt, om zig, door het teelen, in een ſtaat
Te ſtellen: die hem kan ver-eeuwen, in zyn zaat.
Het ſchynd den mens, als zoud het zyn genoegen hindren,

In-

Indien hy ſturf, en zag geen middel, om door kindren
Herdagt te worden; en het ſtrekt hem tot een luſt,
Wanneer hy kinderen van zyne kindren kuſt.
Eens beeſten liefde, ontrent zyn teelſel kan vervremen;
Men ziet het; men beſpeurt die daaglyks af te nemen;
Zodanig, dat het beeſt in 't kort die gants verlaat;
Het byt zyn teelſel van zig af, en toont het haat:
Maar met de menſchen, die de kindren als een zegen
Aanmerken, is het op een andre wys gelegen:
De liefde tot het geen hy teelt, vermindert niet;
En 't leet der kindren ſtrekt den oudren tot verdriet:
Zy hebben altyd met hun kindren een beooging
Tot vreugde en nut van beide; en al hun doen en poo-
ging
Strekt, om hun kindren tot het voorbedoelde wit
Te doen genaken; en uit ramp en onderſpit
Te redden; en in 't kort, zy pogen 't zo te maken,
Dat hunne kindren, na hunne oudren doot, nog bla-
ken
In liefde; en dat men, na hun doot, hun naam niet
noem,
Als met een bygevoegde en kinderlyke roem,
Oorſpronkelyk uit hun genegenthyt en goethyt:
Hen op te voeden, ſtrekt de moeder tot een zoethyt;
De vader tot een luſt, en hartelyke trooſt;
En van hun beide wort het kint geminnekooſt:
Men wil de moeite, en zorg, voor 't mensjen op te
voeden,
Zich zelve, door het zoet, en trooſt, vol op vergoe-
den:
Men trooſt zig graag de moeite en koſte voor het kint,
Om dat men daar zyn vreugde, en zoet, en trooſt in
vint:
Men vleit zig, dat'er zulk of zoo een van zal groejen;
En als 't bequaam wort om zich daar mee te bemoejen,
Be-

Bemoeit men zig met al wat daar toe baren kan;
Men schroomt geen kosten, nog geen vlyt, om zulks daar van
Te maken, als men tot zyn oogwit heeft genomen,
Om endlyk daar door aan 't bestemde park te komen;
En schoon veel jaaren zyn van node tot die zaak,
Men troost zig, hopende op het voorbeoogt vermaak,
Waar toe men 't met veel zorg en moeite zoekt te kweken:
Maar hier komt ook de doot, al 't gantsche werk verbreeken;
Die rukt het kint, wanneer 't zyn oudren 't meest bekoort
Van tusschen beiden weg, en gaat'er maar mee voort:
Hier baat geen schryen, nog geen naar gekerm; nog klagen;
Wanneer men sulk gewelt, van menssen, soud verdragen,
Men zoud 'er alles wat men had veel eer by op
Doen zitten; 't leven zelf; al zoud 'er hals en kop
Aan hangen: of indien men iets van 't geld kond hopen,
Geen geltsom was te groot om 't noot-loot af te kopen,
De liefde die men tot beminde kindren draagt,
Is zo verheven, dat men 't alles voor haar waagt:
Maar als de doot komt, laat die zig, door gelt te geven,
Nog kragt, verdryven; die komt maar alleen om 't leven.
Indien men zeggen woud: dit enig kint is waart;
Om zeekre redenen, en oorzaak, dat men 't spaart;
Al zulks is nul: hier gelt geen oorzaak nog geen reden:
De doot is noit, als met het leven zelf te vreden:
Die ziet op armoe, noch op rykdom! onderscheit
Van staat, is by hem niet bekent: want hy bereit
Zyn schigten niet alleen voor lang geboren borsten,
Maar ook tot kinderen van Koningen en Vorsten,
Hoe nut ten dienste van den Lande, of van het ryk,
Hy agt eens Vorsten kint, en beedlaars kint, gelyk;
En doet zyn beeltenis in alle levens prenten.

Het onderſcheyt beſtaat zomtyds in d'inſtrumenten,
Waar door hy 't werk, na dat het vonnis luit, bemerkt;
Maar eerſt is 't lighaam met het merk des doots gemerkt.
Severus Pertinax, d'achtiende Roomſche Keyzer,
Die Chriſten-bloethont, en Geleerde-mannen-pryzer;
Met groote blytſchap tot het Keyzerdom erweelt,
Heeft eerſt uit Martia, zyn eerſte vrouw, geteelt,
Dien Baſſianus, die ook Caracalla wierde
Genaamt, en 't Keyzerryk, na 's vaders doot, beſtierde.
Wen Martia nu was geſtorven, en hy out
Van jaren, is hy nog aan Julia getrout;
Een maagt uit Syrien, van Koninklyken bloede;
Wiens ſchoonheit hem 't verlies van Martia vergoede;
Die baard' hem Geta, een zeer aangename zoon;
Bevallig, vriendelyk, lieftallig, en zeer ſchoon:
Maar Caracalla, wen Severus was geſtorven,
Zyns vaders Keyzerryk nu hebbende verworven,
Trad niet alleen in 't ampt des Keyzers, als iets groots,
Maar trad ook, eeven of 't hem voegde, in 't ampt des doots,
En doode Geta, zyn gezeide jonge broeder,
Gevlugt in d'armen van vrou Julia, zyn moeder:
De jongen riep, wanneer hy tot zyn moeder vlood,
Ag moeder help my eer myn broeder my doorſtoot.
☞ De Keyzer Leo, zoon van Kyzer Conſtantinus
Copronymus (ten tyde als Duitſlant, door Pipinus,
Verheert wierd) had een zoon, een waardig eenig kint,
Van negen jaaren, zeer uitmuntende, en bemint
Van zyn Heer Vader, die, om hem zyn gonſt te tonen,
In zulk een jeugt, hem deed ten medekeyzer kronen,
Ten pronkcieraat en praal van kindren zynes zoorts;
Dog wierd, in 't kort nog, door een doodelyke koorts
Genepen, en de Doot ging vaardig met hem hene,
Ten druk zyns vaders, en des Keyſerins Irene.
Lotharius, de zoon des Keyzers van die naam,

Had dartien jaaren, en wierd, mits zyn geeſt, bequaam
Geroemt, een Keyſerryk, in luiſter, te regeren:
Hy kond de Vorſten tot hunne eer en pligt doen keren
Door brieven, uit zyn bryn beweeglyk op geſtelt:
Uit al zyn wezen blonk niets anders, als een Helt:
Zyn ſpraak was deftig, met een uitdruk zyner woorden:
Hy was zodanig, dat hem niemant zag, nog hoorde,
Dat niet een hartlyke verwondring aantrof, uit
Zyn Vorſtlyk wezen, en doordringend ſpraak geluit,
Hier door verſtrekte tot een wellust, beid' te gader:
Zyn moeder Brixæ, en Lothario zyn vader:
Maar al deze agting dreef de Doot niet van hem af,
Vermits een ſchelm hem, door een ſnoot vergif, vergaf.

Des Doots geweer treft meer op kindren, als op ouden:
En d'ondervinding doet het voor verzekert houden,
Dat zelf het merendeel der oudren, overleeft
Het merendeel van al de kindren, die het heeft
Geteelt: en 't gaat zeer vaſt, dat, voor de twintig jaren,
De meeſte menſchen zig al met een dootkiſt paren;
En van die ſtervers zyn de meeſte al afgeleeft,
Eer een van allen nog de zeven jaren heeft.
Alle oudren moeten zig dit vaſt voor oogen ſtellen,
Om zig te minder, door 't verlies huns zaats, te quellen:
Het ſterven is het lot der menſchen in 't gemeen:
Maar onder die gaan nog de kindren voor ons heen.

U, groote God, zy roem, en dank gezeit, voor 't leven
Van zoo veel jaren als ge ons midlyk hebt gegeven.
Doet ons die gonſt nog, als gy 's levens bant ontbint,
Dat ge ons genadig zyt, gelyk een teder kint!

Ver-

Verbeeldende een Ploegende BOER.

De Doot aanrandt de boer op't landt.

De boer heeft, van syn slaven, zwoegen,
En arbyt, om het daaglyks broot,
Voor majen, dorschen, zajen, ploegen,
Op't lest niets anders als de Doot.

DOODENDANS,

Verbeeldende

Een PLOEGENDEN BOER,

Die, door de doot aangezweept wort.

Seeven-en-twintigste Plaat.

HOE kan de domhyt schier al 't statvolk zoo vervoeren,
Dat elk de spot dryft, en met smaat spreekt van de boeren?
't Was billik dat men die bespotters tegen voer,
Wat mens is nutter in de werelt, als een boer?
De koopman doet zyn schip door zee en baren bruissen,
Tot in Moscoviën, in Lyflant, en in Pruissen,
Op hoop van winst, expres om Hennip, en om Graan;
Dat heeft de boer gezaait; en 't zoud daar niet van daan
Te kopen zyn, indien aldaar geen boeren waren,
Die 't graan eerst zaayden, en 't dan dorschten uit hunne aaren,
En Hennep teelden; en het zyn der boeren zoons
Die bootsgezellen zyn, en, om een weinig loons,
Hun leven wagen, om het Schip daar heen, en weeder
Te rug te voeren, tot groot voordeel van den reder:
Dit zoort van koopluy dan, dat dezen handel dryft,
Wort, in hun welvaart, door den boer alleen, gestyft:
Want, zo geen boer in die gewesten wiert gevonden,
't Was ydel 't Schip, om Graan en Hennep daar gezonden:
De Teer, en Weed-as, wort in Oost- en Russenland,

T Door

Door neerſtigheit des boers alleen, uit hout gebrant.
Het hout tot Scheeps-bouw, en tot andere gebouwen,
Wort in de Boſſchen, door de boeren, omgehouwen:
Zo dat de Scheep-vaart, na die Noorder landen, ras
Tot niet zoud zyn, indien daar boer nog huisman was.
De vaart op Vrankryk, en op Spanjen, zoud verdwynen,
Indien den Boer daar niet de wyngaard, en de wynen,
Stip waarnam, en bewerkte, en 't lekkre druivenat
Ten druiv uit trapte, en daar mee vulde vat by vat.
Hoe zoud'er zo veel wol uit Spanjen tot ons komen,
Indien de Boer daar 't ſchaap de wol niet had benomen?
Die ſcheert zyn kudde, en vult de baalen met hun vagt.
Al 't geen ons meer word uit die Landen toegebragt,
Heeft, als men 't wel bedenkt, het tiendedeel der Scheepen
Niet nodig, om de reſt van daar, tot ons, te ſlepen.
In gants Italiën, Ciciliën, en 't Ryk
Van Napels, vint men ook al mee die zelve blyk:
Indien de Boeren daar zig niet op zyde winnen
Beneerſtigen, zo zoud der Zydewormen ſpinnen
Vergeefs zyn; en indien de Moerbei-boom door haar
Niet neerſtig wierd gequeekt, zoud immers allegaar
Die zyden handel, en die ſcheepvaart, uit geraken:
Vermits daar niemant meer zoud zyde ſtoffen maken.
Wat zoud d'Ooſt-indiſche beroemde Maatſchappy
Ons, uit Ooſt-indiën verſchaffen van waardy,
Indien de Boeren daar, 't geteel van Noot-muſcaaten,
Van Nagelen, Caneel, en Peper, wouden laten,
En zyn geen boeren meer, nog hebben niets te doen
Met allerly Gezaay, met Zyde, met Catoen,
Nog baſten? want al 't geen van daar word hier ontboden,
't Welk van den boer niet komt, heeft ſchier geen Schip van noden,

Ver-

Vermits de Medicyn, de Pærl, en Diamant,
Ons uit het Oosten, door de vaart op de Levant,
Verschaft word; en die vaart zoud ook wel haast verkouden,
Indien de boeren maar geen boeren wezen wouden:
Want hunne zyden zyn daar door den boer gewrogt,
En, 't geen tot Medicyn dient, van den boer gekogt:
Wat, meer als boeren-werk, van daar komt, kan een Kemel
Drie vier wel dragen; daar behoeft niet veel gewemel
Van Schepen toe: en onz' d'Americaansche vaart
Is, zonder boeren, en hun werk, zeer wynig waart;
Vermits het planten, en 't geteel der Suiker-rietten,
Een boeren werk is, 't welk de Stedeling verdrieten
En lastig vallen zoud: Cacao, daar te land,
Word, van de boeren ook geteelt, en voortgeplant.
Zo d'Asiaansche boer, sig niet als boer woud toonen,
Was 't Coffy-drinken uyt: hy teelt de coffy-boonen,
Die hy, met neerstighyt, en aankweekt, en vergaart,
Japan, en China, door Europa zo vermaart,
Verschaft ons Thee; maar zo de boeren die niet teelden
In die contreien, heeft men zig niet in te beelden,
Dat eenig blad daar van ten dienst van ons zoud zyn.
Stel in de zelve rang vry 't cierlyk Porcelyn:
't Zyn boeren, die dat daar op hunne wys bewerken,
En 't zoo beschildren als men aan die konst kan merkken,
Vermits het zonder konst, maar slegts daar op geklat
Is, en voor die 't zo niet besiet, gelykt het wat.
Indien de boeren ons geen vlas meer willen zajen,
Hoe krygt men draden, om de kleedren mee te najen?
Hoe krygt men lynwaat, dat men zo nootzaaklyk agt?
Men zoud zig, even als de Wilden, met een vagt

Van beeſten vellen, tot een lyfrok, moeten kleden;
En zo zoû 't moeten gaan, indien de bezigheden
Der boeren, ons catoen, nog baſt, nog wol, nog zyd,
Nog vlas, nog hennip teelde; en 't zoud ons alle beid,
Aan kleet, en beddedek, in korten tyt ontbreeken,
En ons in lyfs-gevaar, door die verandring, ſteeken.
Indien de boer geen kaas en boter ſchafte, en melk,
Wat zoud dat vreeſlyk een verandring zyn voor elk?
Het zyn de boeren, die ons vette varkens meſten:
Al wat hy zaait, en plant, is 't mens-geſlagt ten beſten;
Zyn raapen, wort'len, kool, ſpinache, kervel, beet,
Salaad, en wat men meer van eetbre kruiden eet,
Die ons zo aangenaam ter mont zyn, en vervarſſen,
Zyn app'len, peeren, zyn morellen, krieken, karſſen;
Zyn ramelatſſen, zyn radys, zyn mirik, en
Zyn ſparsjens, en wat ons de boer verkopen ken;
Wat meer is, d'eyren van zyn eenden en zyn hennen:
Dit alles weet men dat we ons nut en nodig kennen;
En 't word ons alles door de boeren voorgeſtelt:
Wy kopen 't van hen, en betalen 't haar met gelt.
Ik ben nieuwsgierig, en ik zoud wel willen weten,
Waarom de boeren al zo wel geen kooplui heeten,
Als andren: hoort een boer niet daarom tot dat rot,
Om dat hy niet, gelyk wel and'ren, groot bankrot
Kan maken? of is 't om dat hy ter beurs niet wandelt?
Hoe! alle Koopmanſchap word niet ter beurs verhandelt:
Men koopt wel ſchepen, van een koopmans capitaal,
Ter Timmerwerf, en kroeg: ook zyn het altemaal
Geen groote zaaken, die men komt ter beurs opdiſſen,
Vermits men daar al mee verhandelt, Recipiſſen
Van Loteryen, van drie gulden d'inleg, daar

Wel

Wel zesmaal minder kans tot winst is; en 't gevaar
Van alles quyt te zyn, weer zesmaal meer ook lopen,
Daar koopluy, die zomtyds pas een vat traan verkoopen:
De boer, in tegendeel, koopt in een boeren kroeg,
Voor duizent ducatons aan lant. En of men vroeg,
Of koopluy ook hun waar, aan kool- en-wortel-teven,
Verhandlen, als de boer? ik zal ten antwoort geeven,
Dat gout en zilver, zyde, en meer, aan zulk een zoort
Van teven, wort verkoft, van die ter beurs-plaats hoort;
En dies is 't antwoord: ja, De beursen zyn geen starkten,
Ten Oorlogs-praal gebout: maar 't zyn alleenlyk markten,
Daar elk zyn waaren veilt, in kleding als sinjeurs,
Hoe kaal dan dat ze ook zyn. De kaas-en botter-beurs,
De kool en wortel beurs, die beursen die zyn beide,
Gelyk de Koornbeurs, maar in naam en plaats verscheiden:
't Zyn markten; en wie daar moet wezen, komt aldaar
Ter beurs, te kopen, of verkopen, van die waar,
Die daar verhandelt wort. Of vint men geen genoegen,
Een boer voor koopman aan te nemen, wyl hy ploegen,
En zajen moet, en 't graan ui tdorsschen, en de wan
Gebruiken? Maar 't is dit het welk men 't minste kan
Ontbeeren: want indien men 't alles na wil vorsschen,
Indien de Boer niet meer wou ploegen, zajen, dorsschen,
En wannen, zo wierd ook de beurs wel, voor die maats
Die daar verkeeren, tot een nodeloze plaats;
En 't zoud in korten tyt, de gantsche wereld rouwen:
Hoe kreeg de brouwer mout en graan, om van te brouwen?
Hoe kreeg de bakker tarw en rogge, ons voor ons broot
Te bakken, dat hy zelf graag in zyn oven schoot!
Hoe quam de molenaar aan mout en graan te malen?
Waar zoud de gorter dan dog garst, en boekwyt, halen,

En Haver, tot gemaal van dryerhande Gort,
En Meel, 't welk ons tot ſpys in onze keuken ſchort?
Hoe kreeg men Erten, 't zy dan groene, witte, of graauwen?
Hoe kreeg men Boonen, niet zo hart gelyk die blaauwen
Die digt by Hoogſtette en Ramaillies zyn gezaait,
Daar 't France en Beyërs volk zo ſlegt mee was gepaait?
Want, als men die zaait is het daar zeer ſlegt geſchapen.
Hoe kreeg men Wortelen? hoe kreeg men Kool? hoe Rapen?
Hoe Pinxternak'len? ja zo 'er geen Boer meer was,
Zo mogten wy wel, als de Koeyen, hooy, en gras,
Tot voedſel nuttigen, of zelver boeren worden,
Eer we allegaar, zo droog als berger vis, verdorden.
Dieshalven, zo me'er maar ter degen agt op geeft,
Een boer is nutter, als wat buiten boerſchap leeft,
En is meer liefde, en gonſt, als andre menſchen waardig:
En wie de boer beſpot, is dom, vilein, boos-aardig,
Ja beeſtig, en 't is honts, daar tegen opgeblaft,
Vermits de boer ons, al wat voedſel ſtrekt, verſchaft.
Om voedſel bidden wy gedurig God: hy geeft het
Door middel van den boer alleen. De boer die heeft het
Caractar van God zelf ontfangen, dispenſier
Van onzen God te zyn. En God gelieft ons hier,
Alleen maar door den boer, zyn dispenſier, te ſpyſen:
En doet de zegen-zon van zyn genade ryzen
Op d'akkerbouw des boers, dat is Gods koren-ſchuur.
En na God die voorziet, zal 't graan goetkoop, of duur
Zyn; en zyn diſpenſier, de boer, zal d'onderzaten
Zyns opperheerſchers, hun behoef genieten laten.
Dit zy voor 't onbeſchaaft canalje nu genoeg.
Den arbeidzamen boer bemoeit zig met zyn ploeg,
Met graan te zajen, en dat onder d'aard te ploegen.

Het geen hy ons verſchaft, verkrygt hy zelf door ſwoegen
En hygen, in het ſweet zyns aangezigts, en daar
Bevint hy zig ook zelf niet veylig voor gevaar.
Daar komt de doot zomtyds hem in zyn deerlyk ſlaven,
Bezoeken, als of hy hem woude op 't velt begraven.
De Goede man is ver van huys, en ploegt het zelf,
Verſweet zyn vogt, en raakt daar door, door dorſt gequelt;
Zodanig, dat hy, eer hy laaffenis kan krygen,
Door flaauwte, van de ploeg af, komt ter neer te ſygen,
En ſterft al ſwetende, van hulp en heul ontbloot.
Het levens-ent van al wat mens heet, is de doot.

O God! geef zegen op 't gewas der landeryen!
Doet alles wat den boer, als boer doet, wel gedyen!
Indien ge uw zegen aan de boeren geeft, zo zal
Geen hongers-noot het volk verdelgen over al.

Verbeeldende een Koorde-danſſer.

Die gek dient hier niet tot plyzier.

't Is zekerlyk geen Wisjewasje:
Ligt maakt hy eenig pasjen vals:
En valt, op't minste valsche pasje
Van boven neer, en breekt den hals.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een KOORDE DANSSER.

Agter wien de Dood, voor gek, mede danſt, en de Koorde-danſſer van agteren wenkt.

Agt-en-twintigſte Plaat.

DE werelt is al ſchier vol opgepropt van grillen:
En altyd zyn 'er die daar anderen in willen
Te boven gaan; waar toe zy geen practyk, doch vlyt,
Nog moeite ſparen, op dat zulks dog wel gedyt:
En elk poogt andren, van zyn grillen, wys te maaken,
Als waren 't heerlyke en voortreffelyke zaaken,
Tot nut van dit of dat. En 't zy dan zulk een gril,
Zo zottelyk, en zo onnutlyk, als het wil,
Men vint 'er altyd die de zotſte grillen roemen,
En, als iets deftigs, met een hooftſchen eernaam noe-
men.
Indien perſoonen van een hooger ſtaat als zy,
Behagen ſcheppen in die raare zotterny;
Voornaamlyk, zo ze'er zelf dan ook vermaak in vinden:
Dan zal men zig niet zelf alleen maar onderwinden,
Die gril te leren, maar men pryſt ze ook andren aan;
Om in geſelſchap, op die grillen t' ſchool te gaan:
En ſchoon 't was ſchandelyk; het wort een gril met eeren,
Indien die volk van Staat, en groote eſtime leeren:
Men denkt niet op de ſpreuk van algemeen gebrek:
De grootſte wyzen zyn by poſen zomtyds gek.
Die ſpreuk gaat door. Men wil daar niemant van ver-
ſchonen,

Van 't ſlegte volk, nog die in klyne huyzen wonen:
Maar by de grooten, en by mannen van het hof,
Is 't geen Jan rap miſtaat, begonſtigt met een lof.
Men zal een zelve zaak in 't ſlegte volk verwyzen,
Als ligt, of ſchandig; en men zal ze in grooten pryzen.
By voorbeelt: als matroos een dansje, na de maat,
In 't ſmokkel-kroegje danſt; hoe-cierlyk dat dan ſtaat;
Hoe netjes hy dan weet te paſſen op ſyn paſſen,
Zo net, als was hy tot de danskonſt opgewaſſen;
Indien de dienſtmyt van de kroeg hem hier in ſtyft,
En cierlyk mee danſt, dat het ſchynt als of ſy dryft,
En noit een voet-zet, nog geen pasjen, komt te miſſen,
Dan wil men aanſtonts daar het beſte niet van giſſen:
Men ſet hen daatlyk met een ſchand-naam op de rol:
Hem, noemt men lichte plug: en haar, een ſmokkel-ſnol:
Maar, als de grooten, op hun baalen, of baletten,
Met ſwierig Juffer-volk, ſig ook tot danſen ſetten,
Al miſten ſe in de konſt van pas en voetgeſet;
Dan pryſt men al wie danſt; ja 't ſlordig wort voor net,
En alles met de naam van heerlyk uitgekreeten:
Maar 't ſlegte volk moet om het danſſen, pluggen heeten
En ſnollen; en geſchiet het elders in een kroeg,
Dat moet een hoerhuys zyn: men agt bewys genoeg,
Ja overvloedig, voor het eene en voor het ander,
Om dat me'er drinkt, en daar gedanſt heeft met malkander;
Een ſlegt bewys: men ziet dit zelvige altemaal,
Gelyk geſchieden, op het houden van een baal.
Als 't ſlechtte volk het doet, is 't ſchandlyk, en ligtvaardig,

Het

Het huys, en wie daar in is, is veragtens waardig:
Maar, by de Grooten, ſchoon 't meer dartel ging,
als zoet,
Daar zyn de danſſers, en het danshuis, alle goet.
Indien matroosjen eens een gulden gaat verteeren,
Al danſſende, men zoud hem 'k weet niet wat wel lee-
ren,
Indien men dorfde en kond: men houd zig magtig vies;
Hem ſnar verwytende zyn gelts-en tyds-verlies:
Maar als de Grooten zig tot balletteren nopen,
Al had de vyand Land en Steden afgelopen,
Dat agt men dan niet, want men woud eens vrolyk
zyn.
Men agt geen faut in 't groot, maar laaktze wel in 't
klyn.
Het danſſen, als het na de konſt geſchiet, en ſwierig,
Verſtrekt het oog van veel die 't aanzien, voor plyzie-
rig;
Maar die, die 't zelf doet, wort'er't allereerſt van zat;
Die wort tot hygens toe, vermoeit, en afgemat;
En ſtrekt ten wederga van die op Schouw-toneelen,
D'aanſchouwers tot vermaak, hun rol zeer netjes ſpee-
len;
Maar, wie zyn geſten op de Schouwtoneellen toont,
Wort niet alleen met roem, maar ook met gelt beloont.
Maar, wyl het hof zig moeit met raare paſſen maken;
Is 't wonder, dat zy niet aan 't koorde danſſen raken,
Dat ſtaat veel aardiger als danſſen op de vloer:
Dat kan in 't Veen wel elk gemeene turref-boer,
Zo cierlyk doen, dat hem geen hoovling zal verbee-
tren.
In 't Veen daar roept men ſchrik (ſpyt alle paſſenmee-
tren)
Van danſſen: maar de konſt van danſſen op de koort,
Is netter, en een deel dat tot de danskonſt hoort:
Die

Die kan het oog van die 't aanschout meer tot zich trekken,
En meer verwondering, en meer vermaak, verwekken,
Als ander danssen, dat maar op de vloer geschiet;
Al mist men eens een pas, dat komt zo naauw daar niet,
Men merkt het niet altyd, hoewel de les gegeven
Is, zo te danssen, als was daar een schreef geschreven,
Ten dans-park, daar, in voet-geset, noch pas, geen voet,
Aan d'eene of d'andre zy, ten streep af wyken moet.
En op de koort wort sulks ten naauste waargenomen:
Daar toont men, dat geen voet besyden schreefs moet komen:
En, 't zy men Gytten-sprong, of pas, of voetset doet,
De voet komt altyd op de streep (de koort) zo goet,
En net, dat ider, wie 't besehout, zich moet verwondren.
Die dans dwingt ider 't oog, tot aanzien af te zondren.
Maar in een pronk-saal, met een vorstlyk hof-ballet,
Is 't hier by, kinderwerk, en slechts een poppen tret:
Een koorde dansser zal'er fraai de gek mee scheren,
En zeggen: hoor messieurs! indien je danssen leren
Wilt, netjes na de konst, op schreef, als op een lyn,
Zo komt en leert nog eerst de koordedans van myn:
Wanneer gy, danssende op de koort, de maat kunt houden,
Na 't stryk-en blaas-geluid, als eene van onse ouden,
Zo zult ge, op platte gront, zo net en ongemeen,
Verstaan te danssen, trots de beste boer in 't veen.
De Koordedansser zal met weinige grimmassen,
De Gytten-sprongen, kruis- en voor- en agter-passen,
En alle voet-gezet, so net vertonen, dat
Daar 't Hofballet, schoon op een platte grond, geen blat

By

By hebben zal. In 't Hof is 't meeſt met netjes kleden
Te doen; maar, op de Koort, is 't werk, zeer netjes treeden.
De kleedren trekken 't oog het meeſt in 't Hof ballet;
Maar op de Koort, alleen het nette voet-gezet,
En d'armen, die het lyf verſtrekken tot balanſſen.
Geen dans is netter als het cierlyk Koordedanſſen:
Daar komt geen voet neer, of 't is netjes op de ſchreef,
Ja 't zoud een faut zyn, zo die op de ſchreef niet bleef,
In 't nederſetten; en men ſoud 'er, tot een teken
Van zyn onkundigheit, met wynig ſmaak van ſpreken.
Want, in de Koordedans, verſtrekt een klyn gebrek
Voor groot: maar hier danſt ook de doot ſomtyds voor gek;
En maakt veel miſlyke grimaſſen op de Koorde,
Gelyk ten kortswyl van 't gemeen, als of 't zo hoorde.
De danſſer, die de dans zo ſwierig op de Koort
Vertoont, als 't weſen moet, word, door die gek, geſtoort
In 't balletteren, en met noch een ſprong of negen,
Begint de Koort, niet als te voren, te beweegen:
Dit helpt hem gands van 't ſtuk: en eer hy zich kan weer
Herſtellen, valt hy, van de koort, van boven neer:
En, door het breken van zyn kop, en nek, en lenden,
Is al 't plyzier gedaan, en 't heel balet ten enden.
't Is jammerlyk: nochtans wie 't ziet die lacht 'er om.
Dan zeit hy, en kan ſchier niet ſpreken, als, hoe kom
Ik dus elendig, en dus dodelyk te vallen!
Dat 's my noit meer gebeurt. Ik, die de baas van allen
Was, en myn makkers voorging om het meeſterſtuk;
Ga zeook nu voor in dit ellendig ongeluk.
O ongelukkige als ik ben, die al myn leven
De grootſte blyken van myn ſnelheit heb gegeven!
Hoe kom ik 't eerſte van myn leven dus in noot!
Nu ſchynt het, of, weer door die zelve mont, de doot

Aldus hem antwoort: hoe kund gy dus dwaaslyk han-
d'len!
Gy wist, dat ider op het aartryk zeker wandlen
Kond; en wanneer een mens een zotte gril beving,
En danssen woud, dat zulks op 't aartryk zeker ging:
Altans, 't is altyd voor een zeekre les genomen,
Wie niet hoog opklimt, heeft geen lage val te schroo-
men.
Gy daar en tegen, met het aartryk niet alleen
Tot danssen, springen, en tot gaan, en staan, te vreen,
Als andre jeugdige en regtschaapne jonge mannen,
Hebt koorden (touwen) hoog van 't aartryk op doen
spannen,
Om op te lopen, en te danssen: meent gy dan
Dat niemant, op een pad dat smal is, struiklen kan?
Wie heeft op 't aardryk, dat zo breet is, noyt gestrom-
pelt?
Maar gy, in dwaashyt met u gantsche lyf gedompelt,
Kiest, om te danssen, en te springen, zulk een koort,
Gevestigt in de lugt, als of ge een ander zoort
Van menschen waart, en of niet anders te beginnen
Was, als door danssen op een touw, de kost te win-
nen.
Gy zyt te dom, dat gy, als mens, op 't aartryk leeft,
Vermits gy 't aartryk, daar men vast kan staan, begeeft,
En kiest een touw, om op te danssen; daar uw' tree-
den
Maar by geluk, en met veel groote swarigheden
Vermengt, geschieden. 't Is 'er meer gemist als uw:
Dog 't maakte u, wyl 't u zelf niet overquam, niet
schuw,
Op 't aartryk zal men, door een quade pas te maken,
Zo niet in lyfsgevaar, als op u danstouw, raken.
Het blykt aan uw, alleen u leste pas was vals,
En daarom vielt gy van de koort, en brak den hals.

t Is 't eerſte uws levens, en 't zal 't leſte uws levens bly-
ven.
Wie eens den hals breekt, heeft geen keur uit andre ly-
ven.
Het aartryk ſcheen u, voor u voeten, veel te breet;
En 't ſpring-touw was te ſmal: hier uit ontſtaat u leet.
Wie lyf en leven in de prykelen wil wagen,
Moet ook, het geen hem daar door treffen kan, ver-
dragen;
En van te voren zig getrooſten, tegen al
Wat mooglyk zyn kan, dat hem daar uit treffen zal.

ô God! behoed ons, dat we ons zelf niet rukloos
wagen,
Maar, zo 't moet wezen, zy 't u Godlyk welbehagen,
Dat zulks niet tot verlies van lyf noch ziel gedy:
Maar, dat het ons ten nutte, en u ten glorie zy!

Courage! saa! de Doot volgt na.

Hoe ligtlyk waagt men lyf en leven
Op 't ys, om kortswyl, zonder noot!
En dus bevint men zig pas even
Een duym twee drie maar van de Doot.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

SCHAATSE RYDERS,

Die, door de doot, op Schaatſen, gevolgd worden.

Negen-en-twintigſte Plaat.

WIE wel gezont is, zo van lighaam, als van leden,
En loom nog traag is, als hy altyd zyne treden
Al voort en voort zet, die zal, zo hy nimmer deyſt,
Bevinden, dat hy zyn bedoelde park bereyſt.
Zo kan een reyziger te voet, door veel geweſten
Des werels reyzen, en zyn oog op alles veſten,
Wat in en van zyn weg zyn oog tot aanzien trekt,
Wie met Karroſſen, Cheze, of Karren ofte Wagen,
Reyſt, of zig zelve door een deftig Paart doet dragen,
Vint zig genootzaakt van zomtyds te blyven ſtaan;
Daar eene die te voet is, op, en door, kan gaan:
Men raakt verkreupelt door al 't zitten, en hotstoſſen
Van 't ryden: en men kan op hoge ſtylle Rotſſen
Niet ryden, en zo wel niet klimmen, als hy doet,
Die zig gewent heeft tot zyn reysvermaak te voet.
De ſtylle Rotſſen zyn zomtyds gelyk Toneelen,
Bequaam, om de oogen, van hun toppen, mee te deelen,
Al 't geen zig buitens wegs, ver heen, rondom vertoont,
En als de moeyte, door een fraay gezigt, beloont.
In digte boſſen, daar zomtyds veel raare dingen
Te zien zyn, kan men, met geen Paart, nog rytuig, dringen:

Maar wie te voet is, kruipt 'er in, en boet zyn lust;
En vint zig voor geen zorg voor 't rytuig ongerust,
Hy moeit zig met geen stal, nog met geen paart te voeden:
En is hy 's avonts moe, zyn nagtrust kan 't vergoeden.
Maar doch, die reizigers, het zy van welke zoort,
Al ryende, of te voet, zy komen altyd voort,
Zo ver men reizen kan, indien ze 'er willen reizen:
Een ider zal die wys die na zyn zin is, pryzen.
Ter Zee te reyzen, dat is heel een andre zaak;
Daar vint men altyt meer gevaar in, als vermaak:
Want, wie in Zee raakt van die houten wieg te missen,
Dat is in 't water, en dat is de weg der vissen;
Dan is hy onklaar; en dat kan somtyds geschien:
Daar heeft men menigten exemp'len van gezien.
Dit zoort van reyzen, 't zy te voet, te Paart, ter Cheeze,
Ter Wagen, en te Seheep, te Schuit of zoo 't mag weezen,
En in gebruik geraakt is, door nootzaaklykheit,
Heeft noch iets schynsbaars, voor die vaart, of gaat, of reit.
Een die te paart ryt, en zig op een paart kan houden,
Daar nimant nukken van te voren van beschouden,
Die kan nog zeggen, als myn paart my niet begeeft,
Zo vind ik niets voor my, dat stof tot onheil heeft.
Zo kan een reizer in een rytuig ook nog spreeken:
Zo lang aan 't rytuig, nog aan paarden, iets ontbreeken,
En 't rytuig niet om ver valt, is'er vrees nog zorg:
Nog nimant krygt, voor die onzekerheden, borg:
Maar dog, de ry-gront zal niet onder hen verzinken.
Al wie in schip of schuit vaart, agt zich, voor verdrinken,

Ver-

Verzekert, zo lang 't ſchip, geheel, op 't water dryft;
Indien hy binnen boort, en uit het water, blyft:
Het vaartuig mag zig dus of zoo, na 't komt, beweegen,
Hy zet zyn voeten pal, en 't gantſche lyf daar tegen:
De gront waar op hy ſtaat (het ſchip) is vaſt en hart;
En 't wykt niet voor zyn tret: maar wie te voet is, tart
In zeekerheeden 't al, zyn rytuig zal aan ſtukken
Niet breken; nog hy vreeſt geen dartle-paarde-nukken,
Hy ſtaat op 't vaſte Land, hy vreeſt voor 't water niet,
En dies bekreunt hy zig met ry-noch vaar-verdriet.
Maar wyl de waaren hier, tot gangbaar toe, bevriezen,
Beſpeurt men menſſen, die een ry-geweer verkiezen,
Als narren ſchoenen, krom, van hout, met ſtaal bekleet
Van ondren, doch zeer ſmal, ontrent een ſtroobreet breet,
Die weet men netjes, een aan elke voet te plaatzen.
Die zoort van dingen noemt men hier in Holland Schaatſen:
Dat iemant zulk een zoort van voeten had, die zoud
Betonen, dat hy zeer graag andren hebben woud.
Dog, als 'er ys is, en dat glat, bevint men heden,
Dat ſchier een ider met zyn voeten niet te vreden
Is, nog zyn ſchoenen ook niet goetkeurt tot zyn wit;
Dies haalt hy ſchoenen van de timmerman en ſmit,
Bequaam om vaardig op het ys daar heen te glyën.
Dit zoort van lopen, voert de naam van ſchaatſeryen.
Het ſtrekt zomtyds tot nut, maar meer noch tot plyzier.
Men toont zig moedig, met een zonderlinge zwier,
En doet het gantſche lyf na een zyde overhellen,

Men weet de voeten na die zwieren zo te ftellen,
Dat, in een fnelle vaart, altyt maar eene voet
Het gantfche lighaam, fpyt de zwieren, dragen moet.
Geen Fluit, geen welbezylt Fregat, fchoon alle Zylen
Voor wind vol wind ftaan, zal zoo vaardig zoo veel mylen
In Zee afleggen, in een drie vier uuren tyt,
Als menig boer, die op glad ys op fchaatfen ryt,
Zo zulk een ryër, en een Paart, gelyk beginnen,
Zo zal geen Ruiter 't van een Schaatfe ryër winnen.
Dit Schaatfe-ryën dan gefchiet met groote pronk,
En hoogmoet; en men ryt een groot end wegs van honk;
Somtyds alleen, zomtyds verfelfchapt met meer andren
Van beide kunnen; en men trotft in vaart malkandren:
Dat ftrekt voor al wie 't ziet, en doet, vry veel vermaak:
Maar, wyl de doot gewoon is, hier en daar een fpaak
In 't wiel te fteken, om des menfchen vreugd te mindren,
Wat zal hem hier, in zyn moorddadigheit, verhindren?
Hier is het moorttuig by der hant, en alles klaar:
Want dit gerey heeft min vermaak in, als gevaar.
Men ziet een menigte van beide kunnen, zwierig
Te zamen ryden, by malkandren; 't ftaat plyzierig:
Maar dit plyzier verkeert zeer dikwils in geween.
Het ys breekt ftukken, en men zinkt 'er dwars door heen,
In 't water. Stond het eerft zeer fraay, 't ftaat nu niet aardig,
Elk fpoet zig tot hun hulp wel vaardig, maar niet vaardig
Genoeg, vermits de fchrik, en koude, 't hart beklemt,
En

En 't lyf verkleumt, zoo dat het bloet in de aadren
ftremt,
Eer 't geen men aanwent tot hun hulp, voor hulp kan
gelden.
Dat jammer moet men dan aanfchouwen. En 't is
zelden
Gebeurt, wanneer al zulk een trop door 't ys heen
zonk,
Dat van dien hoop niet ook een taamlyk deel verdronk,
Daar zal de Ryp, in ons Noort-Holland, lang van
fpreken;
Wyl daar de menigte wel meer het ys deed breken,
En 't heeft'er, eer men ze uit het water heeft verloft,
Somtyds wel twee of drie of vier den hals gekoft.
Maar andren, die wat meer voorzigtig zyn als dee-
zen,
En, in het ryden by een trop, voor ysbraak vrezen,
Begeven zig, by twee drie zamen, in een floot,
Of op een ruimer plaats: maar daar is ook de doot,
Gelyk op fchaatfen hen van agtren in gereden,
Zy, die zeer vaardig, met zeer fnelle en felle fchree-
den,
Een voortgang maaken, als een vogel, door de lugt.
Zyn voor geen ysbraak, nog voor lyfsgevaar, bedugt.
Hunne onvoorzigtigheit voorziet geen ongemakken,
De fwartte gladdigheit van 't ys verduiftert wrakken,
En gaten, die, door togt van ftroom, noch niet be-
korft
Zyn, nog niet, door de vorft, met ys zyn overfchorft:
Hunne overfnelle vlugt is d'oorzaak, dat die gaten
Glad ys gelyken, en zig niet erkennen laten,
Voor dat ze'er al te digt ontrent zyn, om zig weer
Te rug te wenden; zo dat ze in hun ommekeer,
Al op de rant zyn, daar zy 't ys met hen, doen zin-
ken,

En d'een by d'ander, door gebrek van hulp, verdrinken.
Die menschen worden ook zomtyds wel, door de stroom,
Ver onder 't ys gevoert. Zo is myn Egaas oom,
Te zamen met zyn knegt, in 't ronde Veen gebleven,
En lieten onder 't ys, niet ver van Willis, 't leven.
Een ander valt op 't ys, regt op zyn agterhooft,
Zyn harssenpan te barste; en door die val verdooft,
Blyft hy belulleloos daar leggen, tot de koude
Myn ziel ten lyve uit jaagt, hoe graag hy ze ook woud houden.
Een ander komt om die in 't ys leit hulp te bien,
En die elendige word zelf (o ramp!) van dien
Hy redden wil, verbaast gegrepen, en in 't water
Getrokken, daar hy zig niet redden kan, en laat 'er
Zyn leven; en die hem verdrinken doet, wort dra
Door anderen gered, en leeft nog lang daar na:
Dat is al menigmaal geschiet, en onder allen
Is zulks in 't Dorp van Graft onlangs nog voorgevallen,
Daar zekere Barbier zyn snellen helper, van
Het ys, in 't water trek; alwaar die goede man
Syn leven liet; en die Barbier, om zo te zeggen,
Ontkwam de doot, en liet zyn hulp in 't water leggen.
Een ander, die te voet, het ys ten pat verkiest,
Alschoon het ys by dag en nagt al staag ontvriest,
En hoopt, als waag-hals, dat het hem nog zal gelukken,
Valt neder, en breekt, door zyn val, het ys aan stukken,
En zinkt 'er door, alwaar hy, in zyn eenigheit,
Na veel gemartel, van zyn zorgloos leven scheit.
Het schynt als of die maats de Doot op 't ys bespotten:
Maar, kond hy spreeken, hy zoud zeggen, hoort gy zotten,

Die, tot verdelging van u zelf, te samen spant!
Gebruik uw voeten, zetze op 't onverwrikbre Land:
En zyt verzekert, niet tot over kop en ooren
Daar in te zinken, en op die wys daar te smoren.
Door ondervinding weet gy, dat geen ys zo styf.
Kan vriezen, of het kost verscheiden menschen 't lyf:
Gy weet niet, of het u, of and'ren, 't lyf zal gelden:
En gy nogtans, als of gy in 't getal der helden,
Gestelt zoud worden, zo gy vry kond raken, waagt
U leven; en als gy 't in 't ys verliest, beklaagt
Men uwe reukloosheit, in plaats van u te roemen:
Men zal u, na u doot, een reukloos waaghals noe-
men.
En gy zult rekenschap, van 't leven, dat gy moest
Beschermen, geven; mits gy 't reukloos hebt verwoest.

ô Goede God! laat ons ons zelf niet reukloos waa-
gen!
Behoed ons, voor te doen waar over we ons beklaa-
gen!
Maar, zo 't gebeurt, dat lyf of ziel gevaar genaakt,
Bescherm ons, op dat niets ons ongelukkig maakt!

Verbeeldende een Doctoraal POEET.

De Doot nu prest d'Auteur op't lest.

Heer Doctor! Heer Poët! uw zaken
Zyn nu weer afgedaan; en gy
Moogt u nu ook wel wat vermaken;
Kom. Dans de Doodendans met my.

DOODEN DANS,

Verbeeldende

Een Doctoraal POËET,

Schryvende aan zyn Tafel;

Apollo, ſpeeld op zyn Harp; en de doot danſſende, wenkt den Schryver.

Dartigſte Plaat.

DOOR Wetenſchappen kan men zig gelukkig maaken.
Door konſten, kan men tot veel eer en agting raken.
Wie kennis, van het Regt, en Medicyn-konſt, heeft,
Heeft alles, wat geluk, en eer, en agting, geeft,
Indien ervarentheit van ettelyke jaren
Daar mee gepaart is: dan dit heeft men lang ervaren:
Geleertheit, zonder goede ervarentheit, die liegt.
Ervarentheit, by geen geleertheit, die bedriegt.
Indien de reden, en ervarentheit, malkander
Gezelſchap houden, zo is d'eene een ſteun voor d'ander.
Waar een van beide, 't zy dan welk van beide, ontbreekt;
Is 't ſchandlyk dat men daar van een van beide ſpreekt.
Men vint ervarentheit in al des wereld's hoeken.
Geleertheit vint men ook in al des werelts boeken.
Geen boek zo ſlegt, of wie'er lering uit begeert,
Zal vinden dat hy daar noch iets heeft uit geleert.
Men kan, door boeken, en door onderwyzing treeden
Tot op de top-trap en de zetel van de reden,
En alle konſten zo men altyd opwaarts treet:

 Maar

Maar boek noch onderwys, maakt imant tot Poëet:
Hier toe is ſtudie, konſt, en moeite, en vlyt verlooren.
Niets maakt Poëeten, maar men wort Poëet geboren.
Poëeten brengen ook veeltyds Poëeten voort.
Het ſchynd, als of dit ſoort van menſchen, van een ſoort
Van geeſten, van hun jeugt of aan al zyn bezeten:
Zy doen 't gemeenlyk ook, door 't eene of 't ander, weten;
En toonen, dat zy, door de geeſt der poëzy,
Bezeten worden: maar die werkt niet alles, by
Een ider; even eens. 't Is na die harſſen-tuigen
Bequaamheit hebben, om na dit of dat te buigen.
Die geeſt beſwangert elk met zaat na zynen aart:
En als die vrucht zig dan vint tydig, om gebaart
Te worden, komt zy, door de mond, of pen, na buiten.
Zy laat zich ſwaarlyk in het harſſen-vat beſluiten:
Ze is tegenſporlig dien die haar geboorte ſtuit:
Ja ſpyt wie 't keeren wil, hy dringt en barſt daar uit,
En toont gelykenis na die die haar nu baarde.
't Is waar, die vruchten zyn niet van een zelve waarde,
Die d'een, en d'ander, nu, of dan, ter wereldt bragt:
Maar waardigheit eens dings, is, na men 't waardig agt
Wat d'een veragt, wort door een ander weer gepreſen.
Eens digters digtwerk word verſchydentlyk geleſen:
En d'agting krygt het, na den aart van die die 't leeſt.
Een iders geeſt is niet als die Poëet zyn geeſt,
Die 't vaars gedicht heeft: maar de digter is te vreden
Indien 't maar voor hem zelf vertoont die ſmaaklykheden

Die

Die hy 'er van verwacht. Een ider vint zyn kint,
Hoe ſtyf of kreupel 't ook mag zyn, noch waart bemint:
Nogtans, indien 't ook roem van andren mag gebeu-
ren,
Dat 's aangenaam: altans daar zal hy niet om treuren.
't Is ook ontrent alzo gelegen met een vaars.
De digter agt het zelf altyd niet voor wat raars:
Maar wyl zyn bryn juiſt doe geen beter vrugt gebaar
heeft,
Verbeelt hy ſig, dat hy 't, wyl 't zyne is, lief en waart
heeft:
En vint een ander daar iets in, waar van hy zeid,
Dat hem de zaak, of 't vaars, van goede hoedanigheit
Schynt, (ſchoon 't ook kreupel was) hy zal 'er 't oor na
voegen,
En zig niet qualyk met dat lofwerk vergenoegen;
Ten zy zyn grootsheit ſig verbeelde, dat het al
Wat hy gedigt had, by elk een, deſelve val,
En deel, moeſt hebben, daar 't ſyn waanſugt van bedeelde:
Want hooghart zal ſig, van zyn werk, iets groots ver-
beelden,
Alſchoon 't in niemands bryn, als 't zyne iets fraays
vertoond;
En dies acht hy zich, voor ſyn werk, ſeer grof miſloond:
Indien 'er iemand iets in vind, dat onbehaaglyk
Schynd, ſulk een tyding valt dien hooghart onverdraag-
yk:
Maar die hoogmoedigheid regeerd niet elk Poëet;
Altans *van Kuſling* niet, die ook een digter heet,
Maar ik verbeeld my, of het ſchynd my zo te ſchynen,
Dat, onder Practiſijns, 't zy, in de medicynen,
(Of eenig deel deſſelfs) of in de rechten, praat,
En ſpot, en vaarsdigt ſchuilt, van allerlei formaat.
Indien ik my niet ſelf bedrieg, zo ſchynt dit plaatje

Van

Van nomber dartig, zulks te zeggen: want het ſlaatje
Dat op de tafel is, verbeelt het altemaal.
Een Satyr zit en ziet de pis in 't Urinaal:
Die ſpotter, 't ſchynt my, wil de Doctors dus beſpotten.
'tSchynt of hy zeggen wil: dusdanig doen de ſotten:
Zy ſien de pis; en, ſchoon de quaal hen onbekent
Is, ordineren zy een goet medicament,
Dat helpt door kak, of pis, of ſweet, of treflyk rogchelen:
Hier toont een Aap nu ook dien ſpotter uit te kogchelen,
Als of hy zeggen woud: loopt gek! bemoeit u met
U dartle Nimphen! laat de Docter met het bed,
En met de ſieken, en de medecyn, zig moeyen:
Als gy, door Brandewyn, en Wyn, een quaal doet groeyen
Die Pleuris wort genaamt, kom dan eens weder hier;
En toont u dan gelyk als nu, een Murmurdier:
Ik durv verſeekren, dat ge u dan, door Advocaten,
Van uws gelyke, zo niet ſult bepraten laten,
Dat gy geen Doctor zult begeren: maar zo lang
Geen pyn u raakt, en Wyn u ſmaakt, vertoont ge u bang
Voor medicynen: maar gy ſult door ſpotternyen,
Nog Wyn, nog tryn, u zelf van ſiekte, of pyn, bevryen:
Speelt u Comedie by de broeders van Sileen,
Uwe evenbeelden, en ga nu daar ſlegts mee heen,
Maar nog een broeder ſit op 't midden van de taaffel:
Een Aap, een Satyr, en een Uil, dat's immers raaffel:
Of is 't een Papegaay die daar zo ſit en prykt?
Wel neen: een Uil heet al wat na een Uil gelykt.
En dit gelykt een Uil: als was hy hondert maalen
Een Papegaay, men zal hem voor een Uil betalen.

Nu

Nu dunkt my dat alweer de Satyr zeit: myn vrient,
Ik zal u zeggen waar dit teelſſel hier toe dient:
Ik ben een ſpotter, en daar word ik voor verſleten:
Ik, d'Uil, en d'Aap, wy zyn het huysraat der Po-
ëten:
Die aan de tafel zit, dat is een Doctor; die
Vaſt zit en rymt; van 'k weet niet wat, en 'k weet niet
wie;
Dat kan hem, zo men op zyn werk ziet, niet verſche-
len:
Maar hy is ſchuldig al de winſt met ons te delen;
Vermits hy veeltyds zig in een van drie hervormt,
Wanneer hy, met zyn pen en ink, 't papier beſtormt:
En 'k zal je zeggen wie dit zinnebeeldt verbeelden
Wil: 't is *van Ruſting*, die zo menig vaarsje teelde,
Dat, zo een vaarsjen was geworden tot een koe,
Zo was gants Hollant vol, tot aan 't Stigt Uitregt toe:
Hy merkt niet, dat Apol daar zit, en ſpeelt een deunt-
jen,
Van and'ren inhout, als van Tewisjen en Pleuntjen:
Hy ſpeelt de Dooden-dans; bonkſchonkus knook-en-
been,
Doorgaans de Doodt genaamt, is bezig, niet alleen
Die dans te danſſen, by de Doctor in zyn kamer:
Hy wenkt hem, danſſende, vermits 't hem aangena-
mer
Zoud zyn, te danſſen met hun beiden, maar de vent
Beſpeurt niet, dat de Doot hem reets zoo digt ontrent
Is, en hy telt nu reets al vier en vyftig jaren,
Zyn Vader, *Abraham van Ruſting*, grys van haren,
Had dartig jaaren meer, hy denkt miſſchien, hy zal
Niet ſterven, voor hy ook zo groot een jaar-getal
Geleeft heeft; maar wyl hem de Doot begint te wen-
ken,
Is 't zotterny, na zulk een ouderdom te denken,

Een zotten aars, die zig, door zulk een vreugd bevuilt
Om deze reden zit monsjeur den Uil en pruilt,
Van zorg, en vrees, dat hy zyn broeder kwyt zal raken,
Die zo gemeenzaam zyn gefelfchap ftrekte in 't waken,
Vermits hy half de nagt wel op zyn kamer bleef
Te zitten tuuren, als hy zyne boeken fchreef,
Wyl zyn patienten hem by daag ten hinder ftrekken,
Die 's morgens hem zomtyds te neeg'nen laten wekken,
Als 't in de Winter is; en 's Somers ook niet vroeg.
Wie 's daags de tyt ontbreekt, vind 's nagts nog tyt genoeg:
Maar laat de kærel daar by nagt maar zitten fchryven;
Hy zal voortaan zo lang niet meer in 't leven blyven,
Als hy geleeft heeft, want, wie vyftig jaren heeft,
Heeft wis de meefte tyd zyns levens al geleeft,
En 't is van noden, 't zy waar die dan is te denken,
Dat hem de Doot, met laft, komt na de kelder wenken,
Zyn Uurglas loopt op 't end, en, na'k uit 's Doctors pis
Gezien heb, dunkt my dat het wel geraden is,
Hy is nu doende met zyn Doden-dans te fluiten,
Hy zelf is 't lefte deel, maar, of 't zyn pen zal ftuiten,
Die hy tot fchryven zo geduurzaam heeft gewent,
Zulks is, voor ons, en hem, tot noch toe, niet bekent.
Maar word de kærel nu na Kuillenburg gezonden,
Zo weet ik niet, waar wy, en al wat hier gevonden
Wort, heen zal reizen; en ik wens ons weer een plaats,
By d'een of d'ander van de raarft bezielde maats;
Hoe eer hoe beter; want wy moeten dog verhuizen,
Zo dra *van Rufting* zelf 't gat uit raakt: maar pots muizen!

Daar

Daar gaat de lamp uit, en het vlammetjen is weg;
En ik kan nimmer zien by donker wat ik zeg.

ô God! tot wien ik, van myn kinderlyke dagen,
Myn toevlugt nam! hoe wel ik altyd welbehagen
In koddigheden vond, van allerhande zoort,
Gy hebt my evenwel dog menigmaal verhoort,
En dies zal u myn hart, en mont, barmhartig noemen,
En Jehova, de naam van u, myn helper, roemen.
Ach! dat ik nu zo veel genaa verkreeg, dat gy
Ons Vaderland verloste uit al die slaverny
Die Oorlogs, die Louis de France Vorst, hoogmoedig
Ons opdringt, zo vol ramp, zo jammerlyk, zo bloedig!
Verlost ons van die pest des Oorlogs, en van hem!
Ik bid niet dat ge, om my onwaardige myn stem
Verhoren wilt, maar om de roem, en om de glorie
Uws Heerelyken Naams! vegt met ons! geef victorie,
Om u barmhartigheit! wy zullen uwe lof
Verkondigen. ô God! verhef nu d'aarde en 't stof
Van 't Staten Neerland, tot vernedering van Vrankryk,
En Hollands vyanden! wy zullen ons u danklyk
Betonen! wat kan dog het niettig schepsel meer!
Verhoor myn bede o God! zeg hier op amen, Heer;
Verlaat my zelf ook niet, o God! nu d'oude jaaren
Myn kragten mindren, en myn gryze haaren baaren!
Zyt met my! red my! toont myn vyanden altyd,
Dat gy myn Koning, Heer, en God, en Helper, zyt,
En ik u schepsel, een van die op u betrouwen,

En hopen! wie op u berrout, zal 't noit berouwen.
Wanneer ik ſterven moet, zyt met my in die noot!
Verlaat my nimmer, voor, noch in, noch na myn
doot.

EYNDE.